

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА»

ISSN 2520-2057

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC JOURNAL
«INTERNAUKA»

МЕЖДУНАРОДНЫЙ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»

№ 12 (22) / 2016
2 т.

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ІНТЕРНАУКА»**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
«INTERNAUKA»**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»**

*Свидетельство
о государственной регистрации
печатного средства массовой информации
КВ № 22444-12344ПР*

Сборник научных трудов

№ 12 (22)

2 том

Киев 2016

ББК 1
УДК 001
М-43

В журнале опубликованы научные статьи по актуальным проблемам современной науки.
Материалы публикуются на языке оригинала в авторской редакции.
Редакция не всегда разделяет мнения и взгляды авторов. Ответственность за достоверность фактов, имен, географических названий, цитат, цифр и других сведений несут авторы публикаций.
При использовании научных идей и материалов этого сборника, ссылки на авторов и издания являются обязательными.

© Авторы статей, 2016
© Международный научный журнал «Интернаука», 2016

Полное библиографическое описание всех статей Международного научного журнала «Интернаука» представлено в: НЭБ elibrary.ru, Polish Scholarly Bibliography.

Журнал зарегистрирован в международных каталогах научных изданий и наукометрических базах данных: РИНЦ; Open Academic Journals Index; ResearchBib; Scientific Indexing Services; Turkish Education Index; Electronic Journals Library; Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky; RePEc; InfoBase Index; International Institute of Organized Research; CiteFactor; Open J-Gate, Cosmos Impact Factor.

Редакция:

Главный редактор: **Коваленко Дмитрий Иванович** — кандидат экономических наук, доцент (Киев, Украина)
Заместитель главного редактора: **Золковер Андрей Александрович** — кандидат экономических наук, доцент (Киев, Украина)
Секретарь: **Колодич Юлия Игоревна**

Редакционная коллегия:

Глава редакционной коллегии: **Каминская Татьяна Григорьевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Заместитель главы редакционной коллегии: **Курило Владимир Иванович** — доктор юридических наук, профессор (Киев, Украина)
Заместитель главы редакционной коллегии: **Тарасенко Ирина Алексеевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Раздел «Экономические науки»:

Член редакционной коллегии: **Баланюк Иван Федорович** — доктор экономических наук, профессор (Ивано-Франковск, Украина)
Член редакционной коллегии: **Бардаш Сергей Владимирович** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Бондарь Николай Иванович** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Вдовенко Наталия Михайловна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Гоблик Владимир Васильевич** — доктор экономических наук, кандидат философских наук, доцент, Заслуженный экономист Украины (Мукачево, Украина)
Член редакционной коллегии: **Гринько Алла Павловна** — доктор экономических наук, профессор (Харьков, Украина)
Член редакционной коллегии: **Гуцаленко Любовь Васильевна** — доктор экономических наук, профессор (Винница, Украина)
Член редакционной коллегии: **Дерий Василий Антонович** — доктор экономических наук, профессор (Тернополь, Украина)
Член редакционной коллегии: **Денисенко Николай Павлович** — доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент Международной академии инвестиций и экономики строительства, академик Академии строительства Украины и Украинской технологической академии (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Дмитренко Ирина Николаевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Драган Елена Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Ефименко Надежда Анатольевна** — доктор экономических наук, профессор (Черкассы, Украина)
Член редакционной коллегии: **Заруцкая Елена Павловна** — доктор экономических наук, профессор (Днепр, Украина)
Член редакционной коллегии: **Захарин Сергей Владимирович** — доктор экономических наук, старший научный сотрудник, профессор (Киев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Зось-Киор Николай Валерьевич** — доктор экономических наук, профессор (Полтава, Украина)
Член редакционной коллегии: **Клочан Вячеслав Васильевич** — доктор экономических наук, профессор (Николаев, Украина)
Член редакционной коллегии: **Копилук Оксана Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Львов, Украина)
Член редакционной коллегии: **Кравченко Ольга Алексеевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Кухленко Олег Васильевич** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Лойко Валерия Викторовна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Лоханова Наталья Алексеевна** — доктор экономических наук, профессор (Львов, Украина)

Член редакционной коллегии: **Малик Николай Иосифович** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Мигус Ирина Петровна** — доктор экономических наук, профессор (Черкассы, Украина)

Член редакционной коллегии: **Мухсинова Лейла Хасановна** — доктор экономических наук, доцент (Оренбург, Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Ниценко Виталий Сергеевич** — доктор экономических наук, доцент (Одесса, Украина)

Член редакционной коллегии: **Олейник Александр Васильевич** — доктор экономических наук, профессор (Харьков, Украина)

Член редакционной коллегии: **Осмятченко Владимир Александрович** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Охрименко Игорь Витальевич** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Паска Игорь Николаевич** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Разумова Екатерина Николаевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Рамский Андрей Юрьевич** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Селиверстова Людмила Сергеевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Скрипник Маргарита Ивановна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Смолин Игорь Валентинович** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Сунцова Алеся Александровна** — доктор экономических наук, профессор, академик Академии экономических наук Украины (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Танклевская Наталья Станиславовна** — доктор экономических наук, профессор (Херсон, Украина)

Член редакционной коллегии: **Токарь Владимир Владимирович** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Чижевская Людмила Витальевна** — доктор экономических наук, профессор (Житомир, Украина)

Член редакционной коллегии: **Чубукова Ольга Юрьевна** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Шевчук Ярослав Васильевич** — доктор экономических наук, старший научный сотрудник, доцент (Нововолыньск, Волынская обл., Украина)

Член редакционной коллегии: **Шинкарук Лидия Васильевна** — доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент Национальной академии наук Украины (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Шпак Валентин Аркадьевич** — доктор экономических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Беялов Талят Энверович** — кандидат экономических наук, доцент (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Скрыньковский Руслан Николаевич** — кандидат экономических наук, член-корреспондент Украинской академии наук (Львов, Украина)

Член редакционной коллегии: **Peter Bielik** — Dr. hab. (Словацкая Республика)

Член редакционной коллегии: **Eva Fichtnerová** — University of South Bohemia in České Budějovice (Чешская Республика)

Член редакционной коллегии: **József Káposzta** — Dr. hab. (Венгрия)

Член редакционной коллегии: **Henrietta Nagy** — Dr. hab. (Венгрия)

Член редакционной коллегии: **Anna Törő-Dunay** — Dr. hab. (Венгрия)

Член редакционной коллегии: **Mirosław Wasilewski** — Dr. hab., Associate professor WULS-SGGW (Польша)

Член редакционной коллегии: **Natalia Wasilewska** — Doctor of Economic Sciences, professor UJK (Польша)

Раздел «Юридические науки»:

Член редакционной коллегии: **Аристова Ирина Васильевна** — доктор юридических наук, профессор (Сумы, Украина)

Член редакционной коллегии: **Галунько Валентин Васильевич** — доктор юридических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Гиренко Инна Владимировна** — доктор юридических наук, доцент (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Глушков Валерий Александрович** — доктор юридических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Головко Александр Николаевич** — доктор юридических наук, профессор, заслуженный юрист Украины (Харьков, Украина)

Член редакционной коллегии: **Грохольский Владимир Людвигович** — доктор юридических наук, профессор (Одесса, Украина)

Член редакционной коллегии: **Каложный Ростислав Андреевич** — доктор юридических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Клемпарський Николай Николаевич** — доктор юридических наук, профессор (Кривой Рог, Украина)

Член редакционной коллегии: **Лоренцмайер Штефан** — доктор юридических наук, профессор (Аугсбург, Федеративная Республика Германия)

Член редакционной коллегии: **Макарова Тамара Ивановна** — доктор юридических наук, профессор (Минск, Республика Беларусь)

Член редакционной коллегии: **Мельничук Ольга Федоровна** — доктор юридических наук, доцент (Винница, Украина)

Член редакционной коллегии: **Овчарук Сергей Станиславович** — доктор юридических наук (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Омельчук Василий Андреевич** — доктор юридических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Остапенко Александр Иванович** — доктор юридических наук, профессор (Львов, Украина)

Член редакционной коллегии: **Позняков Спартак Петрович** — доктор юридических наук, доцент (Ирпень, Украина)

Член редакционной коллегии: **Светличный Александр Петрович** — доктор юридических наук, доцент (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Сидор Виктор Дмитриевич** — доктор юридических наук, профессор (Черновцы, Украина)

Член редакционной коллегии: **Таранова Татьяна Сергеевна** — доктор юридических наук, профессор (Минск, Республика Беларусь)

Член редакционной коллегии: **Олейник Анатолий Ефимович** — кандидат юридических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Химич Ольга Николаевна** — кандидат юридических наук (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Легенький Николай Иванович** — кандидат педагогических наук, доцент (Киев, Украина)

Раздел «Технические науки»:

Член редакционной коллегии: **Беликов Анатолий Серафимович** — доктор технических наук, профессор (Днепр, Украина)

Член редакционной коллегии: **Луценко Игорь Анатольевич** — доктор технических наук, профессор (Кременчуг, Украина)

Член редакционной коллегии: **Мельник Виктория Николаевна** — доктор технических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Наумов Владимир Аркадьевич** — доктор технических наук, профессор (Калининград, Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Румянцев Анатолий Александрович** — доктор технических наук, профессор (Краматорск, Украина)

Член редакционной коллегии: **Сергейчук Олег Васильевич** — доктор технических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Чабан Виталий Васильевич** — доктор технических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Артюхов Артем Евгеньевич** — кандидат технических наук, доцент (Сумы, Украина)

Член редакционной коллегии: **Баширбейли Адалат Исмаил** — кандидат технических наук, главный научный специалист (Баку, Республика Азербайджан)

Член редакционной коллегии: **Коньков Георгий Игоревич** — кандидат технических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Саньков Петр Николаевич** — кандидат технических наук, доцент (Днепр, Украина)

Раздел «Политические науки»:

Член редакционной коллегии: **Пахрутдинов Шукридин Илесович** — доктор политических наук, профессор (Республика Узбекистан)

Раздел «Государственное управление»:

Член редакционной коллегии: **Дегтярь Андрей Олегович** — доктор наук по государственному управлению, профессор (Харьков, Украина)

Член редакционной коллегии: **Дегтярь Олег Андреевич** — доктор наук по государственному управлению, доцент (Харьков, Украина)

Член редакционной коллегии: **Колтун Виктория Семеновна** — доктор наук по государственному управлению, доцент (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Степанов Виктор Юрьевич** — доктор наук по государственному управлению, профессор (Харьков, Украина)

Раздел «Психологические науки»:

Член редакционной коллегии: **Филева-Русева Красимира Георгиева** — кандидат психологических наук, доцент (Пловдив, Республика Болгария)

Член редакционной коллегии: **Цахаева Анжелика Амировна** — доктор психологических наук, профессор (Махачкала, Республика Дагестан, Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Щербан Татьяна Дмитриевна** — доктор психологических наук, профессор, Заслуженный работник образования Украины, ректор Мукачевского государственного университета (Мукачево, Украина)

Раздел «Физико-математические науки»:

Член редакционной коллегии: **Задерей Петр Васильевич** — доктор физико-математических наук, профессор (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Ковальчук Александр Васильевич** — доктор физико-математических наук, старший научный сотрудник (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Вицентий Александр Владимирович** — кандидат математических наук, доцент (Апатиты, Мурманская обл., Российская Федерация)

Раздел «Философские науки»:

Член редакционной коллегии: **Байчоров Александр Мухтарович** — доктор философских наук, профессор (Минск, Республика Беларусь)

Член редакционной коллегии: **Ильина Антонина Анатольевна** — доктор философских наук, доцент (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Сутужко Валерий Валериевич** — доктор философских наук, доцент (Саратов, Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Фархитдинова Ольга Михайловна** — кандидат философских наук (Украина)

Раздел «Медицинские науки»:

Член редакционной коллегии: **Стеблюк Всеволод Владимирович** — доктор медицинских наук, профессор криминалистики и судебной медицины, Народный Герой Украины, Заслуженный врач Украины (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Свиридов Николай Васильевич** — доктор медицинских наук, главный научный сотрудник отдела эндокринологической хирургии, руководитель Центра диабетической стопы (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Щуров Владимир Алексеевич** — доктор медицинских наук, профессор, главный научный сотрудник лаборатории коррекции деформаций и удлинения конечностей (Курган, Российская Федерация)

Раздел «Химические науки»:

Член редакционной коллегии: **Иоелович Михаил Яковлевич** — доктор химических наук, профессор (Реховот, Израиль)

Член редакционной коллегии: **Баула Ольга Петровна** — кандидат химических наук, доцент (Киев, Украина)

Раздел «Исторические науки»:

Член редакционной коллегии: **Билан Сергей Алексеевич** — доктор исторических наук, доцент (Киев, Украина)

Член редакционной коллегии: **Добржанский Александр Владимирович** — доктор исторических наук, профессор (Черновцы, Украина)

Член редакционной коллегии: **Сопов Александр Валентинович** — доктор исторических наук, профессор (Майкоп, Республика Адыгея, Российская Федерация)

Раздел «Географические науки»:

Член редакционной коллегии: **Свиныхов Владимир Геннадьевич** — доктор географических наук, профессор (Москва, Российская Федерация)

Раздел «Биологические науки»:

Член редакционной коллегии: **Сенотрусова Светлана Валентиновна** — доктор биологических наук, доцент (Москва, Российская Федерация)

Раздел «Ветеринарные науки»:

Член редакционной коллегии: **Ватников Юрий Анатольевич** — доктор ветеринарных наук, профессор, Директор департамента ветеринарной медицины аграрно-технологического института ФГАОУ ВО «Российский университет дружбы народов» (Москва, Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Концевая Светлана Юрьевна** — доктор ветеринарных наук, профессор, проректор по инновационному развитию ФГБОУ ДПО «Российская академия кадрового обеспечения АПК» МСХ РФ (Москва, Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Уша Борис Вениаминович** — Академик РАН, доктор ветеринарных наук, профессор, директор Института ветеринарно-санитарной экспертизы, биологической и пищевой безопасности Московского государственного университета пищевых производств (Москва, Российская Федерация)

Раздел «Педагогические науки»:

Член редакционной коллегии: **Кузава Ирина Борисовна** — доктор педагогических наук, доцент (Луцк, Украина)

Член редакционной коллегии: **Рыбалко Лина Николаевна** — доктор педагогических наук, профессор (Полтава, Украина)

Раздел «Сельскохозяйственные науки»:

Член редакционной коллегии: **Вавилова Елена Васильевна** — кандидат сельскохозяйственных наук, доцент (Москва, Российская Федерация)

Член редакционной коллегии: **Katalin Posta** — Prof. Dr. (Венгрия)

Раздел «Физическое воспитание и спорт»:

Член редакционной коллегии: **Мулик Катерина Витальевна** — кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент (Харьков, Украина)

Раздел «Искусствоведение»:

Член редакционной коллегии: **Симак Анна Ивановна** — кандидат искусствоведческих наук, доцент (Кишинев, Республика Молдова)

ЗМІСТ

CONTENTS

СОДЕРЖАНИЕ

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Андропова Ирина Алексеевна, Дмитриева Снежана Дмитриевна ВЛИЯНИЕ ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ В РОССИИ НА СОСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ.....	12
Апрелов Егор Андреевич ОСОБЕННОСТИ МЕТОДОЛОГИИ КОНФЛИКТНО-КОМПРОМИССНОГО УПРАВЛЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИЕЙ В УСЛОВИЯХ НОВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПАРАДИГМЫ.....	15
Баранова Мария Андреевна, Галиаскарова Гузелия Рафкатовна, Акимов Андрей Анатольевич ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ ТЕОРИИ «FUZZY LOGIC» ДЛЯ АНАЛИЗА БАНКРОТСТВА БАНКА.....	18
Беялов Т. Е., Олійник А. В. ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗМІЦНЕННЯ.....	22
Бершадський Вадим Юрійович, Цимбаленко Наталія Володимирівна ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ВНУТРІШНЬОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА.....	27
Бреус Світлана Василівна, Дремлюга Ярослав Олегович ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ	32
Бреус Світлана Василівна, Шматуха Віталій Сергійович ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ.....	35
Бунда Ольга Миколаївна, Матяш Юлія Миколаївна БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	38
Вдовенко Наталія Михайлівна, Грищенко Наталія Петрівна, Марченко Ірина Олександрівна НОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ КОЗІВНИЦТВА ПРИ ПІДВИЩЕННІ ПОПИТУ НА ПРОДУКЦІЮ.....	42

Великая Сабина Азеровна СОЗДАНИЕ ТРАНСТИХООКЕАНСКОГО ПАРТНЕРСТВА: РЕАКЦИЯ МИРОВОГО СООБЩЕСТВА	45
Гавриленко Тетяна Володимирівна ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	47
Гетьман Лариса Геннадіївна НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ.....	49
Дубовая Валентина Володимирівна ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗМЕНШЕННЯ КОРИСНОСТІ АКТИВІВ ЗА МІЖНАРОДНИМИ І УКРАЇНСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ.....	55
Yessbosinova Madina, Moldasheva Aliya, Dzhumaseitova Assel INVESTIGATION OF EXISTENCE OF POSITIVE CORRELATION BETWEEN EMPLOYERS HAVING CFA CERTIFICATE AND THOSE WHO DIDN'T HAVE CFA CERTIFICATE.....	62
Золотухіна Тетяна Ігорівна ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	67
Квасова Ольга Петрівна, Хіміч Галина Олегівна, Дегтяр Артем Сергійович ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СИСТЕМА	70
Кірейцева Олена Василівна СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ У ФРАНЦІЇ.....	74
Косенко Тетяна Геннадіївна УДОСКОНАЛЕННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	77
Криклій Олена Анатоліївна, Крутій Юлія Олександрівна МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНЯХ.....	80
Кны́ázeva I. V., Lébedeva A. K., Shulýndina E. V. EL INGRESO DE ARGENTINA AL ACUERDO TRANSPACÍFICO DE COOPERACIÓN ECONÓMICA (TPP): NUEVOS DESAFÍOS.....	84
Литвиненко Олена Дем'янівна, Петренко Владислав Андрійович ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА З ОПЛАТИ ПРАЦІ	89
Малюта К., Тимчишина І. МІСЦЕ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	92
Маринченко Володимир Миколайович ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТОВАРІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ.....	96
Невесенко Анна Володимирівна КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ СТАЛОСТІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ.....	101

Нерус Аліна Миколаївна ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	105
Новікова Тетяна Вікторівна, Ворон Денис Вікторович ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В БАНКУ.....	111
Оболенцева Лариса Володимирівна ДОСЛІДЖЕННЯ ІМІДЖЕУТВОРЮЮЧИХ ФАКТОРІВ ТА УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМ ІМІДЖЕМ ХАРКІВЩИНИ В КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	115
Павленко Марина Миколаївна АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	121
Павленко Марина Миколаївна ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ВИРОБНИЦТВО ЗЕРНОВИХ В УКРАЇНІ.....	124
Покоłodна Марія Миколаївна ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ МИСЛИВСЬКО-РИБАЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ.....	127
Полагнин Дмитро Дмитрович, Лисенко Наталія Андріївна СИСТЕМНО ВАЖЛИВІ БАНКИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	130
Семчук Жанна Віталіївна МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ ПРИНЦИПІВ ПРОЕКТНОГО АНАЛІЗУ.....	134
Сердюк Яна Валеріївна БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	141
Шепелев Сергій Сергійович АНАЛІЗ СТАНУ ТА РОЗВИТКУ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ: ЕКСПОРТ ТА ІМПОРТ РИБИ.....	146

Андропова Ирина Алексеевна

студентка 3-го курса кафедры бухгалтерского учета, анализа и аудита

Димитриева Снежана Дмитриевна

к.э.н., доцент кафедры управления персоналом и экономики труда

Институт экономики и управления ФГАОУ ВО «КФУ им. В.И. Вернадского»

г. Симферополь, Россия

ВЛИЯНИЕ ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ В РОССИИ НА СОСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ

Исследование формирования трудовых ресурсов и анализ демографической ситуации в России основывается на результатах статистического анализа динамики показателей воспроизводства населения и раскрытии составляющих структурно-функционального механизма.

Анализ данного процесса позволит дать наиболее полную характеристику о степени воспроизводства населения по основным его структурным элементам и демографическим процессам в пространственной и временной определенности.

Целями исследования являются: анализ демографической ситуации, оценка влияния демографической ситуации на трудовые ресурсы в Российской Федерации.

Демографическую ситуацию в России можно охарактеризовать следующими процессами:

- крайне низкая рождаемость;
- высокий уровень смертности населения;
- естественная убыль и депопуляция населения;
- сверхсмертность мужчин в трудоспособном возрасте;
- низкие показатели продолжительности жизни;
- положительное миграционное сальдо.

Все эти явления, процессы и показатели значительно влияют на формирование трудовых ресурсов, так как трудовые ресурсы являются частью населения страны в целом. Формирование трудовых ресурсов предопределяются процессом воспроизводства населения, а значит, постоянно возобновляются в результате естественного движения, миграции и социального движения.

Последствиями депопуляции является сокращение численности трудоспособного и экономически активного населения, что приводит к снижению

уровня ВВП. В целом демографическую ситуацию страны можно охарактеризовать по следующим показателям: рождаемость, смертность, средняя продолжительность жизни, естественная прибыль и убыль населения. Все эти явления и процессы оказывают значительное влияние на формирование трудовых ресурсов, так как трудовые ресурсы являются частью населения страны [1, с. 200–203].

Существуют две основные группы показателей, которые характеризуют демографическую ситуацию:

- показатели, характеризующие объект в статике;
- показатели динамики изменений демографической ситуации.

Для решения задач данного исследования и выявления основных тенденций воспроизводства целесообразно провести анализ демографического состояния населения.

За последние годы наблюдается положительный прирост населения (табл. 1), но в целом демографическая ситуация в России характеризуется как катастрофическая, и является серьезным тормозящим элементом для развития национальной экономики.

По мнению ученых для Российской Федерации на современном этапе существует два основных пути развития: инерционно-рыночный, который сохраняет существующую ситуацию в стране, и инновационный прорыв, позволяющий стране в обозримом будущем вырваться из затянувшегося кризиса. На данном этапе необходимо оптимизировать процесс воспроизводства трудовых ресурсов, а значит увеличить численность населения и снизить средний возраст. Также стоит учесть, что увеличение количества трудовых ресурсов невозможно без кардинального изменения характера демографической ситуации в России.

Таблица 1

Показатели, характеризующие демографическую ситуацию в России

Год	Числ. населения млн чел	Кол-во рожденных млн чел	Кол-во умерших млн чел	Естественный прирост тыс. чел	Общий коэф. рождаемости	Общий коэф. смертности	Общий коэф. естественного прироста
2006	143,0	1,44	2,16	-687,0	10,3	15,1	-4,8
2007	142,93	1,61	2,08	-470,3	11,3	14,6	-3,3
2008	142,72	1,73	2,07	-362,0	12,0	14,5	-2,6
2009	142,77	1,79	2,01	-248,8	12,3	14,1	-1,8
2010	142,80	1,75	2,02	-239,5	12,5	14,2	-1,7
2011	142,96	1,83	1,92	-129,0	12,6	13,5	-0,9
2012	143,24	1,98	1,9	-4,2	13,3	13,3	0,0
2013	143,58	1,93	1,87	24,0	13,2	13,0	0,2
2014	146,25	1,94	1,91	30,3	13,3	13,1	0,2
2015	146,54	1,96	1,91	32,7	13,3	13,1	0,2

Источник: составлено автором на основе [2]

Приведенные данные в таблице 2 отражают основные тенденции развития населения и играют большую роль для определения численности трудоспособного населения, трудовых ресурсов. Следовательно, имеет место тенденция демографического старения, которая отражается на соотношении групп рабочих возрастов: в структуре населения трудоспособного возраста увеличивается удельный вес лиц в возрасте 45 лет и старше. Данная тенденция порождает отрицательное влияние на показатель экономически активного населения. Из этого следует, что в перспективе будет наблюдаться рост доли старших трудоспособных возрастов экономически активного населения.

На основании данного исследования, можно сделать вывод, что основная доля потенциального экономически активного населения России приходится на возраст 35–45 лет. В силу сильно изменившихся квалификационных требований при переходе к рыночной экономике данной возрастной группе населения необходимо уделять повышенное внимание уров-

ню профессиональной пригодности и квалификации, с целью сохранения роста трудового потенциала и создания конкурентных преимуществ [4].

В России наблюдается депопуляция населения, которая продолжается и сейчас. Основные ее причины – снижение рождаемости, рост смертности, сокращение прироста миграционного движения. Важным фактором, определяющим динамику трудовых ресурсов, является естественное движение населения. При оценке влияния демографической ситуации России на трудовые ресурсы стоит учитывать влияние миграционных движений и структуры населения. В области трудовых ресурсов и занятости за период депопуляции произошли значительные перемены. Резко снизился удельный вес населения моложе трудоспособного возраста, вырос удельный вес населения в возрасте старшего трудоспособного, тем самым увеличивается демографическая нагрузка на группу населения трудоспособного возраста. Адекватный рост производительности труда при эффективном ис-

Таблица 2

Распределение постоянного населения России по возрасту

	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.
Возрастные группы на конец года, тыс. чел.	50638,8	50245,2	49850,9	49456,1	49036,5	48240,9	47787,3	47442,1
0–14 лет	9967,2	9642,9	9236,8	8825,2	8429,9	7949,9	7533,6	7246,3
15–24	7303,0	7268,2	7313,9	7356,3	7380,7	7381,2	7457,9	7478,6
25–44	14543,1	14481,6	14436,5	14353,6	14294,0	13851,5	13726,8	13590,9
45–64	11765,9	11816,2	11948,2	12091,3	12084,5	12079,7	11875,5	11757,0
65 и старше	7059,6	7036,3	6915,5	6829,7	6847,4	6978,6	7193,5	7369,3

Источник: составлено автором на основе [3]

пользовании всех его факторов, привлечение в страну новых потенциальных граждан, временных трудовых мигрантов, использование резервов сокращения предотвратимой смерти, пополнение занятого в экономике населения за счет безработных — все это может стать ценным источником увеличения численности экономически активного населения и благотворно повлиять на экономический рост в стране.

Проведенное исследование доказывает необходимость управления спросом и предложением рабочей силы в условиях усиления депопуляционных процессов посредством факторов их развития. Неоднородность демографического и социально-экономического

пространства России предопределяет формирование социально-экономической политики с учетом особенностей мобильности рабочей силы, хозяйственной специализации региона, территориальной сегментации рынка рабочей силы.

Таким образом, одним из определяющих направлений государственного регулирования развития трудовых ресурсов должна стать стратегическая переквалификация работников соответственно потребностям рынка. При этом государственное влияние необходимо осуществлять, основываясь на принципе контроля механизма образования и действия центров подготовки и переподготовки рабочей силы.

Литература

1. Бородин А. И. Особенности оценки потенциала управляющей системы / А. И. Бородин // Вестник Мурманского государственного технического университета. — 2011. — № 2. — С. 200–203.
2. Федеральная служба государственной статистики / Росстат // Демография, динамика смертности населения России. — 2006–2015. Режим доступа: <http://www.gks.ru>
3. Федеральная служба государственной статистики / Росстат // Распределение населения России по возрасту. — 2008–2015. Режим доступа: <http://www.gks.ru>
4. Рынок труда [Электронный ресурс]: Центр управления финансами — Режим доступа: <http://www.center-yf.ru>

Апрелов Егор Андреевич

Студент

Дальневосточный федеральный университет,

г. Владивосток

Aprelov E. A.

Student

Far Eastern Federal University,

Vladivostok

ОСОБЕННОСТИ МЕТОДОЛОГИИ КОНФЛИКТНО-КОМПРОМИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИЕЙ В УСЛОВИЯХ НОВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПАРАДИГМЫ

FEATURES OF THE CONFLICT-COMPROMISE METHODOLOGY IN ORGANIZATION MANAGEMENT IN CONDITIONS OF THE NEW ECONOMIC PARADIGM

Аннотация. Рассмотрены особенности реализации методологии конфликтно-компромиссного управления в организации. Проанализированы роль и место локального компромисса как механизма управления конфликтами.

Ключевые слова: локальный компромисс, социоэкономика, управление организацией.

Summary. This work analyzed the peculiarities of realization the methodology of the conflict-compromise management in the organization. Analyzed the role and place of local compromise as a conflict management mechanism.

Key words: local compromise, socioeconomics, organization management.

Экономическая наука, как и всякая другая практическая область знания, постоянно развивается и совершенствуется. Экономика, как область исследования всегда характеризовалась разнообразием подходов, научных направлений к изучению, толкований и мнений относительно каждого реального явления экономической жизни [3, с. 51]. Постепенное распространение использования знаний из разных наук привело к тому, что осмысление экономических процессов ограничиваясь только математическим и экономическим инструментарием становится малоэффективным. Экономика становится неразрывно связана с социумом, отсюда — возникает социоэкономика, более прикладная область знания, учитывающая не только экономические процессы, но и реакцию общества на их осуществление, а также — интересы акторов экономики [3].

Отличительными чертами синергетической модели являются следующие факторы:

А) все процессы должны рассматриваться только в социуме; Б) основная цель экономики — согласование субъективного, не совпадающего интереса акторов — нахождение компромиссов, действие в рамках

конфликтно-компромиссной модели взаимодействия; В) модель отражает реальные связи в процессе формирования интересов социума — взаимоотношения между различными экономическими институтами общества, в том числе и стоящими на разных иерархических ступеньках. Эти связи не должны быть формализованы сбалансированы, потому как идеальный баланс в социальной среде невозможен [3, с. 54].

Как уже говорилось выше, социоэкономика призвана согласовывать несовпадающие интересы участников взаимодействия, причем, на любых уровнях. Нахождение компромисса является важнейшим атрибутом социоэкономики. Основным предметом споров на рынке является цена товара, из-за которой и возникает конфликт интересов продавца и покупателя. В.А. Кардаш предлагает наиболее универсальный способ достижения соглашения, достигаемый путем заключения компромиссной сделки [4, с. 58].

Современные исследования экономики доказывают, что достижение компромисса между акторами не только необходимо, но и более выгодно для сторон, нежели конкуренция. В данном случае мы говорим не сколько о компромиссе между продавцом и конечным

потребителем, сколько между звеньями одного технологического процесса, например — при производстве ткани [1].

Новая экономическая модель, основанная во многом на разрешении конфликта интересов для своего успешного существования и развития должна обладать способом эффективного нивелирования конфликтов. В противном случае, возникновение множества противоборств без их разрешения приводит к стагнации системы и её последующему краху.

Довольно перспективным методом устранения конфликтов в управленческой сфере является методология конфликтно-компромиссного управления — достаточно новый инструмент, стремящийся не исключить конфликт из системы взаимодействий, а сделать его своеобразным «двигателем» взаимодействия, инструментом, скорее выгодным для субъектов.

Методология конфликтно-компромиссного управления базируется на постулате о изначально разнонаправленных интересах акторов экономических отношений. Развитие экономических взаимоотношений таким образом является следствием умения участников экономических отношений находить взаимоприемлемые решения, идти друг другу на уступки. Путем нахождения таких решений на самых разных уровнях экономических взаимодействий формируются обобщенные экономические интересы — взаимоприемлемые сочетания экономических интересов отдельных субъектов [5, с. 37].

Рассмотрим основные условия, при которых целесообразно использовать методологию конфликтно-компромиссного управления:

А) В организации существуют внутренние управленческие рассогласования, как например: господство структуры над функцией, дублирование или же игнорирование организационного порядка, чрезмерная бюрократия или же маятниковые (фиктивные) управленческие решения. Б) Состояние финансовой системы вследствие управленческой дисфункции отклоняется от оптимальных параметров, что угрожает стабильности организации [2, с. 431]. В) У руководства организации есть четкое понимание того, что конфликт — явление не негативное, и что при должном управлении из него можно извлечь пользу для организационной структуры.

Как мы видим, использование методологии конфликтно-компромиссного управления во многом сходится с постулатами социоекономики, о которой писал В.А. Кардаш, в частности, это касается вопросов необходимости согласования интересов и оценки конфликтов с эволюционной точки зрения. Можно говорить о том, что методология нивелирования управленческих конфликтов в организации является

частным случаем следования постулатам социоекономики.

Вместе с тем, необходимо понимать, что в реальных условиях компромисс, на котором настаивает теория, невозможен в полной мере, иначе говоря, ни одна из сторон не согласится пойти на такие взаимные уступки, которые в той или иной мере ущемляют её интересы. Следовательно, важным моментом использования методологии является выработка градиента равнодействующего интереса, который ограничен параметрами взаимоприемлемой сделки с точки зрения её участников.

Наилучшим примером сбалансированного компромисса, учитывающего интересы обеих сторон, является т.н. локальный компромисс — урегулирование взаимоотношений сторон на основании их взаимных притязаний с учетом не только сиюминутной выгоды от сделки, но и долгосрочного сотрудничества между компаниями. По мнению Бушуевой М.А., локальный компромисс является неотъемлемой частью конфликтно-компромиссной методологии [2, с. 431]. При этом, локальный компромисс находит применение в двух ситуациях: А) при функциональных рассогласованиях внутри управленческой системы одной организации — как метод урегулирования внутриорганизационных конфликтов и превращению любых препятствий в организационной структуре предприятия в стимулы его развития. Б) при необходимости разрешения противоречий между компанией и её партнерами\конкурентами\покупателями — как способ достижения максимальной прибыли для предприятия с учетом долгосрочной перспективы. Важный момент — достижение локального компромисса позволяет нам рассматривать компании не в рамках системного подхода, оценивая их исключительно с точки зрения хозяйствующих субъектов, но и учитывать человеческий фактор. Это доказывает, что методология конфликтно-компромиссного управления является следствием развития экономики именно в сторону объединения с социальными науками, поскольку она учитывает реакцию не только отдельных экономических субъектов, но и тех лиц, которые стоят за их управлением.

Выводы

1. Современная экономика постепенно всё больше учитывает интересы общества, его реакцию на экономические процессы, происходящие в нем, следовательно, можно говорить о тенденции перехода к социоекономической модели взаимодействия на рынке.

2. Ввиду изначально рассогласования несопадающих интересов субъектов в рамках социоекономики возникает множество конфликтов. Любая сделка на

рынке становится компромиссом, появляется необходимость в достижении взаимовыгодных компромиссов. Компромисс также становится необходим в рамках управления организацией, как элемент, который устраняет управленческие дисфункции и приводит к дальнейшему развитию компании.

3. В рамках социэкономии становится актуальной использование методологии конфликтно-ком-

промиссного управления, в частности — применение локального компромисса при появлении конфликтов. Локальный компромисс учитывает не только интересы обеих сторон, но и перспективы долгосрочного сотрудничества и сохранения отношений. Он может служить как методом урегулирования внутриорганизационных противоречий, так и способом достижения взаимовыгодных сделок с партнерами.

Литература

1. Бушуева М. А., Коровин Д. И., Масюк Н. Н. Локальный компромисс как основа принятия финансовых решений в кластере (на примере текстильного кластера) / М. А. Бушуева, Д. И. Коровин, Н. Н. Масюк // Известия высших учебных заведений. Технология текстильной промышленности. 2013. № 6 (348) С. 35–41.
2. Бушуева М. А., Нивелирование управленческих дисфункций как основа конфликтно-компромиссной методологии / М. А. Бушуева, Н. Н. Масюк, З. В. Брагина / Экономика и предпринимательство. 2014. № 12–3 (53–3). С. 430–432.
3. Кардаш В. А. О неизбежной смене парадигмы в экономической науке / В. А. Кардаш // Terra Economicus (Экономический вестник Ростовского государственного университета). 2009. Том 7, № 1. С. 51–57.
4. Кардаш, В. А. Конфликты и компромиссы в рыночной экономике [Текст] / В. А. Кардаш. — М.: Наука, 2006. — 248 с.
5. Кардаш, В. А. Системная диалектика экономических отношений / В. А. Кардаш // Экономический вестник Ростовского государственного университета. 2004. Том 2, № 3. С. 34–43.

Баранова Мария Андреевна

Студент

Стерлитамакский филиал Башкирского государственного университета

Галиаскарова Гузелия Рафкатовна

Кандидат физико-математических наук,

доцент, доцент кафедры Прикладной информатики и программирования

Стерлитамакский филиал Башкирского государственного университета

Акимов Андрей Анатольевич

Кандидат физико-математических наук,

доцент, доцент кафедры Математического анализа

Стерлитамакский филиал Башкирского государственного университета

Baranova Maria Andreevna

Student

Sterlitamak branch of the Bashkir state university

Galiaskarova Guzeliya Rafkatovna

Candidate of physical and mathematical sciences,

associate professor, associate professor of Application-oriented informatics and programming

Sterlitamak branch of the Bashkir state university

Akimov Andrey Anatolyevich

Candidate of physical and mathematical sciences,

associate professor, associate professor of the Mathematical analysis

Sterlitamak branch of the Bashkir state university

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ ТЕОРИИ «FUZZY LOGIC» ДЛЯ АНАЛИЗА БАНКРОТСТВА БАНКА

USE OF ELEMENTS OF THE THEORY OF «FUZZY LOGIC» FOR THE ANALYSIS OF BANKRUPTCY OF BANK

Аннотация. В работе представлен анализ степени риска банкротства Открытого акционерного общества «Газпром-банк» методом, основанным на использовании аппарата теории нечеткой логики. Данный метод позволяет учитывать количественные и качественные показатели, которые могут быть как нормируемыми, так и не нормируемыми; учитывать уровень приемлемого риска для организации и ее особенности; заблаговременно распознать возможность наступления риска банкротства. Используя годовую бухгалтерскую отчетность банка были выбраны входные параметры для проведения данного анализа. На основе проведенного анализа сделаны выводы о финансовом состоянии банка и о его степени риска банкротства.

Ключевые слова. Нечеткая логика, показатель, банкротство, степень риска.

Summary. In work the analysis of a risk degree of bankruptcy of Gazprombank Open joint stock company is provided by the method based on use of the device of the theory of fuzzy logic. This method allows to consider quantitative and qualitative indexes which can be both normalized, and not normalized; to consider the level of acceptable risk for the organization and its feature; to beforehand distinguish a possibility of approach of risk of bankruptcy. Using annual accounting records of bank input parameters for carrying out this analysis were chosen. On the basis of the carried-out analysis conclusions are drawn on a financial condition of bank and on its risk degree of bankruptcy.

Keywords. Fuzzy logic, indicator, bankruptcy, risk degree.

В современных условиях очень часто возникает потребность проведения комплексного анализа деятельности предприятия, включая анализ его финансовой устойчивости. От результатов финансовой, коммерческой и производственной деятельности компании зависит его финансовое состояние, его устойчивость и стабильность. В частности, оценка степени риска банкротства организации очень существенна для кредитных организаций при оценке кредитоспособности данного предприятия [2].

К сожалению, существующие на сегодняшний день методы учета и оценки рисков не лишены субъективизма и существенных предпосылок, приводящих к неправильным оценкам риска проектов. Теория нечеткой логики — это новый, динамично развивающийся подход к оценке риска. Актуальность применения систем нечеткого моделирования, путем применения нечеткой логики, обусловлена тенденцией увеличения сложности математических моделей реальных систем [3].

Значительную роль в теории нечетких множеств играет функция принадлежности, которая является основной характеристикой нечеткого объекта, т.к. все действия с нечеткими объектами производятся через операции с их функциями принадлежности. Определение функции принадлежности — это первая и очень важная стадия, позволяющая затем оперировать с нечеткими объектами [4, 5, 6].

Актуальность данной темы состоит в том, что для того чтобы предприятие успешно функционировало, а его работа приносила прибыль, необходимо регулярное прогнозирование его финансового состояния, т.к. кризис гораздо легче предотвратить, чем потом его преодолеть.

Целью данной работы является проведение комплексного финансового анализа деятельности одного из крупнейших банков России для оценки его финансового состояния и оценки вероятности возникновения возможного банкротства банка.

Для достижения данной цели поставлены следующие задачи:

- рассмотреть теорию нечетких множеств, и их применение для анализа степени риска банкротства;
- выявить взаимосвязь между показателями функционирования фирмы и величиной риска банкротства;
- провести анализ финансового состояния исследуемой организации с использованием различных финансовых коэффициентов;
- оценить вероятность возникновения риска банкротства в количественном выражении.

С помощью аппарата теории нечеткой логики проанализируем степень риска банкротства Открытого

акционерного общества «Газпромбанк» методом комплексного финансового анализа. Воспользуемся бухгалтерской отчетностью банка по завершению работы за 2015 год.

Входные параметры, выбранные для анализа показателей представим в таблице 1.

Таблица 1

Текущие значения показателей «Газпромбанка» (составлено авторами)

X_1	0,53
X_2	0,805
X_3	1,76
X_4	0,92
X_5	0,63
X_6	0,073

Примем все уровни показателей как равнозначные, т.е.

$$r_i = 1 / N. \tag{1}$$

Проведем классификацию текущего показателя g , показателя степени риска G как критерий разбиения данного множества на подмножества (таблица 2).

Таблица 2

Классификация степени риска (составлено авторами)

Интервал значений G	Наименование подмножества
$0.8 < g < 1$	G_1 — «предельный риск банкротства»
$0.6 < g < 0.8$	G_2 — «степень риска банкротства высокая»
$0.4 < g < 0.6$	G_3 — «степень риска банкротства средняя»
$0.2 < g < 0.4$	G_4 — «низкая степень риска банкротства»
$0 - 0.2$	G_5 — «риск банкротства незначителен»

Далее перейдем к построению функции принадлежности $\mu_A(x)$ для каждого лингвистического термина из базового терм-множества.

Параметры основных функций принадлежности (треугольных, трапецевидных, гауссовых) описаны, например, в работах А. О. Недосекина [7].

Треугольные числа моделируют высказывание: «параметр приблизительно равен и однозначно находится в диапазоне $[a_{min}, a_{max}]$ Треугольное нечеткое число записывается в виде $\underline{A} = (a_{min}, \bar{a}, a_{max})$, которое имеет функцию принадлежности треугольной формы, показанное на рисунке 1.

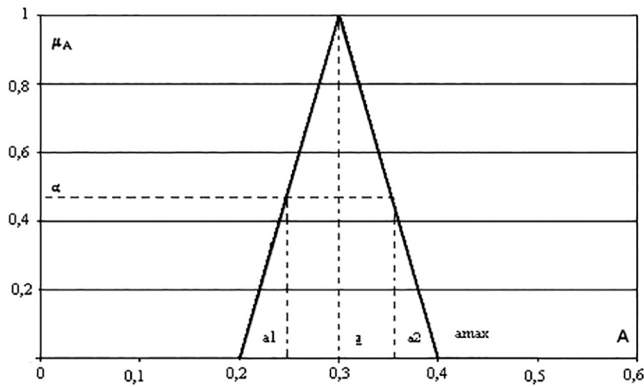

Рис. 1. Функция принадлежности треугольного нечеткого числа А (составлено авторами на основе [1]).

Самый, наиболее часто используемый на практике тип нечетких чисел — это треугольные числа. Треугольные числа чаще всего используют в качестве прогнозных значений параметра.

Треугольная функция принадлежности определяется тройкой чисел (a,b,c), и ее значение в точке x вычисляется согласно выражению:

$$\mu_A(x) = \begin{cases} 1 - \frac{b-x}{b-a}, & a \leq x \leq b \\ 1 - \frac{x-b}{c-b}, & b \leq x \leq c \\ 0, & x \notin (a;c) \end{cases} \quad (2)$$

Трапециевидное число задается как $\underline{A} = (a_1, a_2, a_3, a_4)$. В случае $a_2 = a_3$ получаем треугольное число. Графическое представление трапециевидного числа показано на рисунке 2.

Тогда формулу вычисления трапециевидной функции принадлежности можно записать как:

$$\mu_A(x) = \begin{cases} 1 - \frac{a_2 - x}{a_2 - a_1}, & a_1 \leq x \leq a_2 \\ 1, & a_2 \leq x \leq a_3 \\ 1 - \frac{x - a_3}{a_4 - x}, & a_3 \leq x \leq a_4 \\ 0, & x \notin (a;d) \end{cases} \quad (3)$$

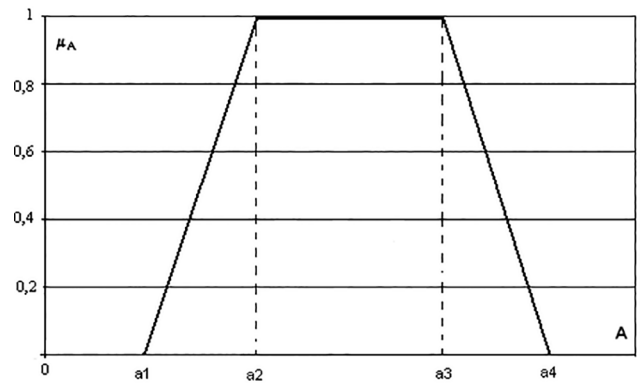

Рис. 2. Трапециевидное нечеткое число (составлено авторами на основе [1]).

Рассчитанные ранее показатели, на основании предварительного экспертного анализа, классифицируем с помощью таблицы 3:

Параметры функций принадлежности необходимы для вычисления уровней принадлежности λ_{ij} нечетким подмножествам из терм-множества значений переменной, т.е. значения соответствующих функций принадлежности для заданных входных параметров, представленных ранее в таблице 1.

Рассчитанные на первом этапе коэффициенты попадают в интервалы: $0.45 < X_1 < 0.65$, $X_2 > 0.45$, $X_3 > 1.4$, $X_4 > 0.55$, $0.35 < X_5 < 0.65$, $0.01 < X_6 < 0.08$.

Рассчитаем степень риска банка по следующей формуле:

$$G = \sum_{j=1}^3 g_j \sum_{i=1}^n r_i \lambda_{ij}, \quad (4)$$

где $g_j = 0.9 - 0.4 \cdot (j - 1)$,

r_i — уровень значимости показателя,

λ_{ij} — уровень принадлежности показателя соответствующему нечеткому множеству.

Получили следующие показатели, представленные в таблице 4:

Таблица 3

Классификация значений показателя (составлено авторами)

Наименование показателя	Критерий разбиения по подмножествам				
	B_{i1}	B_{i2}	B_{i3}	B_{i4}	B_{i5}
X_1	$X_1 < 0.15$	$0.15 < X_1 < 0.25$	$0.25 < X_1 < 0.45$	$0.45 < X_1 < 0.65$	$0.65 < X_1$
X_2	$X_2 < 0$	$0 < X_2 < 0.09$	$0.09 < X_2 < 0.3$	$0.3 < X_2 < 0.45$	$0.45 < X_2$
X_3	$X_3 < 0.55$	$0.55 < X_3 < 0.25$	$0.75 < X_3 < 0.95$	$0.95 < X_3 < 1.4$	$1.4 < X_3$
X_4	$X_4 < 0.025$	$0.025 < X_4 < 0.09$	$0.09 < X_4 < 0.3$	$0.3 < X_4 < 0.55$	$0.55 < X_4$
X_5	$X_5 < 0.1$	$0.1 < X_5 < 0.2$	$0.2 < X_5 < 0.35$	$0.35 < X_5 < 0.65$	$0.65 < X_5$
X_6	$X_6 < 0$	$0 < X_6 < 0.01$	$0.01 < X_6 < 0.08$	$0.08 < X_6 < 0.3$	$0.3 < X_6$

Таблица 4

Таблица 5

Значения показателя g (составлено авторами)

g_1	0,9
g_2	0,7
g_3	0,5
g_4	0,3
g_5	0,1

Классификация степени риска треугольной функции принадлежности (составлено авторами)

Интервал значений G	Наименование подмножества
$0.75 < g < 0.1$	G_1 – «предельный риск банкротства»
$0.5 < g < 0.75$	G_2 – «степень риска банкротства высокая»
$0.25 < g < 0.5$	G_3 – «степень риска банкротства средняя»
$0-0.25$	G_4 – «низкая степень риска банкротства»

Подставим полученные значения в формулу для расчета показателя G :

$$G = 0,9 \cdot 0 + 0,7 \cdot 0 + 0,5 \cdot 0,167 + 0,3 \cdot 0,334 + 0,1 \cdot 0,501 = 0,2338.$$

Классифицируем полученное значение степени риска $G=0,2338$ по данным таблицы 2. Лингвистическое распознавание риска банкротства Открытого акционерного общества «Газпромбанк» определяет низкую степень банкротства банка. Полученный результат характерен для классификации степени риска на основе трапециевидной функции принадлежности.

Классифицируем полученное значение степени риска ($G=0,2338$) по данным степени классификации треугольной функции принадлежности. Для этого воспользуемся таблицей 5.

На основе треугольной функции принадлежности, полученное значение $G=0,2338$ попадает в интервал $[0; 0,25]$ что также свидетельствует о низкой степени риска банкротства банка.

Рассмотренный нечетко-множественный метод оценки рисков позволяет, без применения достаточно сложных математических расчетов, оперативно получать необходимые результаты и в самой полной мере учесть экспертную информацию, что, в свою очередь, может содействовать ее обширному практическому применению.

В данной работе рассмотрен пример анализа финансовой устойчивости Открытого акционерного общества «Газпромбанк» на основе метода нечеткой логики. На основе проведенного анализа, можно утверждать, что вероятность возникновения банкротства данного банка – низкая.

Литература

1. Аньшин В.М. Применение теории нечетких множеств к задаче формирования портфеля проектов: учеб. пособие / В.М. Аньшин, И.В. Демкин, И.Н. Царьков. – М.: Государственный университет – Высшая Школа Экономики, 2008. – 117 с.
2. Баранова М.А. Анализ риска банкротства предприятия ООО «Химснаб» с использованием различных методик / М.А. Баранова, Е.А. Бочкарева, Г.Р. Галиаскарова // Экономика и предпринимательство, 2015. – № 8. – С. 494–499.
3. Воронова М.А. Метод комплексного финансового анализа на основе нечетких представлений / М.А. Воронова // Наука и общество в условиях глобализации: II Международная науч.-практич. конф. – Уфа: НИЦ – «НИКА», 2015. – С. 93–96.
4. Заде Л.А. Понятие лингвистической переменной и его применение к принятию приближенных решений. М.: Мир, 1976. – С. 166.
5. Недосекин А.О. Оценка риска бизнеса на основе нечетких данных / А.О. Недосекин // Аудит и финансовый анализ, 2008. – № 4. – С. 68–72.
6. Недосекин А.О., Идентификация и анализ рисков бизнеса с использованием методов теории нечетких множеств / А.О. Недосекин, К.Е. Павлов, Л.А. Волкова // Банки и Риски, 2006. – № 2. – С. 44–50.
7. Недосекин А.О. Применение теории нечетких множеств к финансовому анализу предприятий / А.О. Недосекин // Вопросы анализа риска, 1999. – № 2–3. – С. 52–54.

Белялов Т. Е.
к.е.н., доцент,
Київський національний університет технологій та дизайну
Олійник А. В.
студент,
Київський національний університет технологій та дизайну

Белялов Т. Е.
к.э.н. доцент,
Киевский национальный университет технологий и дизайна
Олейник А. В.
студент,
Киевский национальный университет технологий и дизайна

Belyalov T.
Ph.D. Associate Professor,
Kyiv National University of Technology and Design
Oleinik A.
student,
Kyiv National University of Technology and Design

**ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА
ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗМІЦНЕННЯ**
**ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ
И ПУТИ ЕЕ УКРЕПЛЕНИЯ**
**ENTERPRISE FINANCIAL STABILITY AND
WAYS OF STRENGTHENING ITS**

Анотація. У статті розглянуто поняття фінансова стійкість підприємства, об'єктивна оцінка фінансової стійкості підприємства як основа його життєздатності є важливим інформаційним джерелом для обґрунтування і прийняття оптимального управлінського рішення, щодо суб'єкта господарювання. Фінансова стійкість – це його незалежність у фінансовому відношенні і відповідність активів і пасивів підприємства завданням фінансово-господарської діяльності.

Абсолютні і відносні показники фінансової стійкості широко використовуються в обліково-аналітичній роботі. Саме цей етап аналізу має особливе значення для управління фінансовою стійкістю підприємства. На основі вивченої літератури був проведений аналіз абсолютних і відносних показників фінансової стійкості.

Ключові слова: фінансова стійкість, абсолютні і відносні показники, аналіз.

Аннотация. В статье рассмотрено понятие финансовая устойчивость предприятия, объективная оценка финансовой устойчивости предприятия как основа его жизнеспособности является важным информационным источником для обоснования и принятия оптимального управленческого решения, относительно субъекта хозяйствования. Финансовая устойчивость – это его независимость в финансовом отношении и соответствие активов и пассивов предприятия задачам финансово-хозяйственной деятельности.

Абсолютные и относительные показатели финансовой устойчивости широко используются в учетно-аналитической работе. Именно этот этап анализа имеет особое значение для управления финансовой устойчивостью предприятия. На основе изученной литературы был проведен анализ абсолютных и относительных показателей финансовой устойчивости.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, абсолютные и относительные показатели, анализ.

Summary. The article discusses the concept of financial stability of the company, an objective assessment of the financial viability as the basis of its viability is an important source of information for study and adoption of best management decisions about the entity. Financial stability – is its independence financially and matching assets and liabilities of the company objective of financial-economic activity.

Absolute and relative indicators of financial stability are widely used in accounting and analytical work. It is this stage of the analysis is of particular importance for the management of financial stability of the company. Based on the literature studied an analysis of absolute and relative indicators of financial stability.

Keywords: financial stability, absolute and relative figures, analysis.

Постановка проблеми. Фінансова стійкість підприємства — це стабільний фінансовий стан, який забезпечено високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових засобів.

Стале виробництво та хороші продажі, збільшення прибутку в порівнянні з витратами та ефективно використання фінансів — запорука фінансової стійкості підприємства.

Аналіз фінансової стійкості підприємства є найважливішим етапом оцінки його діяльності і фінансово-економічного благополуччя, відображає результати його поточного, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також характеризує здатність підприємства відповідати за своїми боргами і зобов'язаннями та нарощувати свій економічний потенціал.

Актуальність дослідження пояснюється тим, що аналіз комплексу показників фінансової стійкості дає змогу визначити фактори, які впливають на неї, що дозволяє вжити певних заходів для покращення фінансового стану підприємства, зменшення його залежності від зовнішніх фінансових ресурсів і забезпечення платоспроможності в довгостроковому періоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно Маркіна Ю. П., фінансова стійкість підприємства означає його фінансову незалежність і відповідність активів та зобов'язань до фінансових та управлінських цілей [1, с. 419].

Невдосекін С. В. та Іванов М. А. показали фінансову стійкість підприємства як здатність управління функціонувати та розвиватися для підтримки балансу активів і пасивів в нестабільному внутрішньому і зовнішньому середовищі, яке гарантує стійку платоспроможність, інвестиційний інтерес та допустимий рівень ризику[2].

На думку Курочкіна Д. В., фінансова стабільність є частиною фінансової стійкості підприємства, баланс фінансових потоків, наявність коштів, які дозволяють підприємству зберігати свою активність в нестабільних умовах внутрішнього і зовнішнього середовища, а також наявність кредитів на мінімальному рівні ризику для власників [3].

Мета статті. Комплексний розгляд та аналіз поняття фінансової стійкості підприємства.

Основне завдання аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних), що впливають на його фінансовий стан. Результатом такого аналізу повинен бути висновок щодо його спроможності здійснювати господарську діяльність, отримувати прибуток в умовах економічної самостійності, а також вірогідність збереження такого стану підприємства.

Виклад основного матеріалу. Оскільки фінансова стійкість передбачає платоспроможність в довгостроковому періоді, то слід при її оцінці приділити увагу визначенню запасу фінансової стійкості, який дасть уявлення про обсяг реалізації, що забезпечить стабільну і беззбиткову діяльність підприємства. Оцінку фінансової стійкості підприємства слід проводити в динаміці за наступними етапами:

- 1 етап — аналіз абсолютних показників;
- 2 етап — аналіз відносних показників;
- 3 етап — аналіз показників платоспроможності;
- 4 етап — визначення запасу фінансової стійкості.

Абсолютні показники фінансової стійкості характеризують доступність і можливість витрат з резерву підприємства, що утворюється за допомогою джерел формування. Є три показники, що характеризують джерела формування запасів і витрат [4].

1. Наявність власних коштів (В) — визначається як різниця між власним капіталом та необоротними активами підприємства:

$$В = ВК - НА = \Phi. 1 \text{ р. } 380 + \text{ р. } 430 - \text{ р. } 080, \quad (1)$$

2. Наявність власних та довгострокових позикових коштів (ВД) — визначається збільшенням попереднього показника на суму довгострокових зобов'язань (ДЗ):

$$ВД = В + ДЗ = \Phi. 1 \text{ р. } 380 + \text{ р. } 430 + \text{ р. } 480 + \text{ р. } 630 - \text{ р. } 080, \quad (2)$$

3. Наявність загальних коштів (ЗК) — визначається збільшенням попереднього показника на суму короткострокових кредитів банків (КК):

$$ЗК = ВД + КК = \Phi. 1 \text{ р. } 380 + \text{ р. } 430 + \text{ р. } 480 + \text{ р. } 630 + \text{ р. } 500 - \text{ р. } 080, \quad (3)$$

Трьом показникам наявності джерел фінансування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їх фінансування:

1. Надлишок (+) або дефіцит (-) власних коштів (ФВ):

$$\Phi^B = B - Зп, \quad (4)$$

де Зп – запаси (Ф. 1 р. 100 + ... + р. 140).

2. Надлишок (+) чи дефіцит (-) власних та довгострокових позикових коштів (ФВД):

$$\Phi^{ВД} = ВД - Зп, \quad (5)$$

3. Надлишок (+) чи дефіцит (-) загальних коштів (ФЗК):

$$\Phi^{ЗК} = ЗК - Зп, \quad (6)$$

Розрахунок трьох ознак резерву з джерелами їх формування дозволяє розрізняти типи фінансової стійкості. Тривимірний показник використовується в даному випадку:

$$S = \{S1(\pm\Phi^B), S2(\pm\Phi^{ВД}), S3(\pm\Phi^{ЗК})\}, \quad (7)$$

де, функція визначається:

$$S(\Phi) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } \Phi \geq 0, \\ 0, & \text{якщо } \Phi \leq 0. \end{cases}$$

Відповідно до значення функції визначається тип фінансової стійкості. (Табл.1)

Існує чотири типи фінансової стійкості:

1. Абсолютна фінансова стійкість, де тривимірний індикатор виглядає як S=(1;1;1). Резерви і витрати фінансової стійкості повністю покриті за рахунок циркуляції капіталу. Підприємство не залежить від кредитів. Така ситуація відноситься до крайнього типу фінансової стабільності і буває досить рідко. Але вона не є ідеальною, адже підприємство не використовує зовнішні фінансові джерела в господарській діяльності.

2. Нормальна стійкість: S=(0;1;1). Нормальна стійкість характеризується оптимальним використанням власних і кредитних ресурсів. Таке співвідношення гарантує платоспроможність підприємства.

3. Нестійкий фінансовий стан: S=(0;0;1). Цей тип характеризується порушеною платоспроможністю. Проте є можливість відновити його. Підприємство повинно повернути додаткові джерела для покриття витрат і резервів, які в деякому сенсі не повноцінні. Це можуть бути вільні кошти резервного капіталу, фонди заощаджень і споживань, банківські кредити для тимчасового поповнення оборотних коштів. Фінансова нестійкість вважається нормальною (допустимою), якщо розмір короткострокових кредитів і кредитів для формування запасів і витрат не перевищує загальну вартість виробничих запасів і остаточних товарів (найбільш ліквідної частини запасів і витрат).

4. Кризовий фінансовий стан: S=(0;0;0). Така ситуація означає, що підприємство на межі банкрутства,

оскільки воно не може розрахуватися з кредиторами, є кредити, які не сплачені в установлені строки та прострочений дебет або кредит борг [6, с. 554].

Таблиця 1

Показники за типами фінансової стійкості

Показники	Типи фінансової стійкості			
	абсолютна стійкість S = {1,1,1}	нормальна стійкість S = {0,1,1}	передкризовий стан S = {0,0,1}	кризовий стан S = {0,0,0}
$\Phi^B = B - Зп$	$\Phi^B \geq 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$
$\Phi^{ВД} = ВД - Зп$	$\Phi^{ВД} \geq 0$	$\Phi^{ВД} \geq 0$	$\Phi^{ВД} < 0$	$\Phi^{ВД} < 0$
$\Phi^{ЗК} = ЗК - Зп$	$\Phi^{ЗК} \geq 0$	$\Phi^{ЗК} \geq 0$	$\Phi^{ЗК} \geq 0$	$\Phi^{ЗК} < 0$

Другий етап оцінки фінансової стійкості передбачає розрахунок ряду відносних коефіцієнтів. (Табл. 2)

Порівняльними показниками темпів фінансової незалежності є фінансові показники, які розраховуються за співвідношенням балансу між показниками активів і зобов'язань. Аналіз співвідношень здійснюється шляхом порівняння їх значимості до стандартів і вивчення їх динаміки протягом декількох років.

Показниками для характеристики фінансової стійкості підприємства є наступні: відношення фінансової незалежності (автономії); відношення фінансової інтенсивності (залежності); самофінансування (виплата боргів за допомогою власного капіталу); відношення кореляції між позиковим і власним капіталом (фінансовий важіль); відношення забезпеченості оборотного капіталу та інші.

Абсолютні і відносні показники фінансової стійкості широко використовуються в аналітичній роботі. Це етап аналізу, який має велике значення для управління фінансовою стабільністю на підприємстві.

На третьому етапі доцільно розрахувати відносні показники ліквідності та платоспроможності, що наведено у табл. 3.

Завершальним етапом оцінки є визначення запасу фінансової стійкості, що характеризує рівень захищеності основної діяльності, який є в підприємства на даний момент і яким можна скористатися на випадок форс-мажорних обставин.

Алгоритм розрахунку запасу фінансової стійкості включає перш за все розрахунок точки беззбитковості (критична сума виручки, поріг рентабельності) у вартісному вираженні.

$$V_{кр} = \frac{\text{Сума постійних витрат}}{\text{Частка маржинального доходу у виручці}}, \quad (8)$$

Маржинальний дохід розраховується за наступною формулою:

$$МД = \text{Виручка від реалізації} - \text{Змінні витрати}, \quad (9)$$

Таблиця 2

Відносні показники оцінки фінансової стійкості підприємства

№ п/п	Назва показника	Формула розрахунку	Орієнтоване значення	Характеристика
1	Коефіцієнт автономії	$\Phi. 1(\text{ряд. 380} : \text{ряд. 640})$	$> 0,5$ (збільшення)	Відношення суми власних коштів до підсумку балансу. Чим більше значення коефіцієнта, тим менша залежність від зовнішніх джерел
2	Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	$\Phi. 1(\text{ряд. 480} + \text{ряд. 620}) :: (\text{ряд. 280})$	$< 0,5$ (зменшення)	Характеризує частку залученого капіталу в загальній сумі капіталу
3	Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу	$\Phi. 1(\text{ряд. 480} + \text{ряд. 620}) :: (\text{ряд. 380})$	$< 0,5$ (зменшення)	Показує, скільки позичених коштів залучено на одну гривню вкладених у активи власних коштів
4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\Phi. 1(\text{ряд. 260} - \text{ряд. 620}) :: (\text{ряд. 380})$	$> 0,5$ (збільшення)	Характеризує ступінь мобільності використання власних коштів
5	Коефіцієнт фінансової залежності	$\Phi. 1(\text{ряд. 280} : \text{ряд. 380})$	$< 0,2$ (зменшення)	Показник обернений до коефіцієнта автономії, показує, яка сума загальної вартості майна припадає на 1 грн. власних коштів
6	Коефіцієнт фінансової стабільності	$\Phi. 1(\text{ряд. 380}) : (\text{ряд. 480} + \text{ряд. 620})$	> 1 (збільшення)	Характеризує співвідношення власних та позикових коштів
7	Маневреність робочого капіталу	$\Phi. 1(\text{сума ряд. 100-140}) :: (\text{ряд. 260} - \text{ряд. 620})$	за планом	Характеризує частку запасів у загальній сумі робочого капіталу
8	Коефіцієнт залучених джерел в необоротних активах	$\Phi. 1(\text{ряд. 480} : \text{ряд. 080})$	$< 0,1$ (зменшення)	Показує частину необоротних активів, яка фінансується за рахунок довгострокових залучених коштів
9	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	$\Phi. 1(\text{ряд. 480}) : (\text{ряд. 480} + \text{ряд. 380})$	$< 0,5$ (зменшення)	Показує частку довгострокових позик, використаних для фінансування активів підприємства поряд з власними коштами
10	Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	$\Phi. 1(\text{ряд. 480}) : (\text{ряд. 480} + \text{ряд. 620})$	$\Phi. 1(\text{ряд. 480}) : (\text{ряд. 480} + \text{ряд. 620})$	Визначає частину довгострокових зобов'язань в загальній сумі джерел формування
11	Коефіцієнт поточних зобов'язань	$\Phi. 1(\text{ряд. 620}) : (\text{ряд. 480} + \text{ряд. 620})$	$> 0,5$ (збільшення)	Визначає питому вагу поточних зобов'язань в загальній сумі джерел формування
12	Коефіцієнт забезпечення власними коштами	$\Phi. 1(\text{ряд. 380} - \text{ряд. 080}) :: (\text{ряд. 260})$	$> 0,1$ (збільшення)	Відображає, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власних оборотних засобів
13	Коефіцієнт фінансового левериджу	$\Phi. 1(\text{ряд. 480} : \text{ряд. 380})$	$< 0,1$ (зменшення)	Характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань
14	Коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом	$\Phi. 1(\text{ряд. 260} - \text{ряд. 620}) : (\text{сума ряд. 100-140})$	$> 0,2$ (збільшення)	Характеризує рівень покриття матеріальних оборотних активів
15	Коефіцієнт страхування бізнесу	$\Phi. 1(\text{ряд. 340}) : (\text{ряд. 280})$	$> 0,1$ (збільшення)	Показує суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню майна
16	Коефіцієнт страхування статутного капіталу	$\Phi. 1(\text{ряд. 340}) : (\text{ряд. 300})$	за планом	Показує суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню статутного фонду
17	Коефіцієнт страхування власного капіталу	$\Phi. 1(\text{ряд. 340}) : (\text{ряд. 380})$	$> 0,1$ (збільшення)	Показує суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню власного капіталу
18	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів робочим капіталом	$\Phi. 1(\text{ряд. 260} - \text{ряд. 620}) : (\text{ряд. 260})$	за планом (збільшення)	Характеризує питому вагу вільних оборотних активів підприємства

Відносні показники ліквідності та платоспроможності

№ п/п	Назва показника	Формула розрахунку	Орієнтоване значення	Характеристика
1	Величина власних оборотних коштів (робочий, функціонуючий капітал)	Ф.1(ряд.260 – ряд.620)	> 0 (збільшення)	характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття поточних активів підприємства
2	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Ф.1(ряд.220+ряд.230+ряд.240)/ряд.620	> 0,2	характеризує ту частину короткострокової заборгованості, яку підприємство має можливість погасити негайно
3	Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності	Ф.1(ряд.260-(ряд.100...ряд.140)) / Ряд.620	> 1	враховує якість активів і є точнішим показником ліквідності, оскільки за його розрахунку враховуються найліквідні поточні активи (запаси не враховуються)
4	Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності (покриття)	Ф.1(ряд.260/ряд.620)	> 2	відображає скільки гривень поточних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань
5	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Ф.1(ряд.220+ряд.230+ряд.240)/ (ряд.260 – ряд.620)	(збільшення)	показує здатність підприємства підтримувати рівень власного оборотного капіталу й поповнювати оборотні кошти в разі потреби за рахунок власних джерел
6	Частка оборотних коштів у активах	Ф.1 (ряд.260 /ряд.280)	-	-
7	Частка запасів у поточних активах	Ф.1(ряд.100...ряд.140 /ряд.260)	-	-
8	Частка власних оборотних коштів у покритті запасів	Ф.1(ряд.260 – ряд.620) / (ряд.100...ряд.140)	> 0,5	-

Після визначення безбиткового обсягу продажів можна розрахувати запас фінансової стійкості:

$$ЗФС_{\%} = \frac{\text{Виручка} - \text{Критична сума виручки}}{\text{Виручки}} * 100\%, \quad (10)$$

або

$$\begin{aligned} ЗФС &= \text{Виручка від реалізації} - \\ &- \text{Критична сума виручки} \end{aligned} \quad (11)$$

Таким чином, підприємство проводячи комплексну оцінку за даним алгоритмом матиме можливість планувати обсяги залучення позикового капіталу, розміри зростання прибутку та забезпечувати розробку і реалізацію фінансової політики, яка сприятиме безпере-

бійній діяльності під впливом змін внутрішнього і зовнішнього середовища, оскільки дані етапи охоплюють не тільки показники співвідношення власного та позикового капіталу й забезпеченості запасів джерелами їх формування, а й показники, які характеризують можливість підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями, здатність підтримувати стабільне функціонування при безбитковому об'ємі виробництва.

Висновок. Таким чином, застосування вказаних методичних підходів надає можливість оцінки фінансової стійкості підприємства в комплексі та визначення факторів, що впливають на забезпечення та підтримку стійкого фінансового стану суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел

1. Маркін Ю. П. Економічний аналіз: керівництво / Ю. П. Маркін 3 вид., Москва: Видавництво «Омега-Л», 2011. — 450 с.
2. Недосекін С. В., Іванов М. А. Фінансовий стан підприємства: сутність та організація в сучасних умовах / С. В. Недосекін, М. А. Іванов // Вісник РГАЗУ. — 2011. — Частина 1 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rgazu.ru/db/vestnic/2011%281%29/economics/020.pdf>
3. Курочкін Д. В. Методи оцінки фінансової стійкості підприємства / Д. В. Курочкін // Сучасна економіка — 2011 — № 1 с. 107–112.
4. Санду І., Косолапова М., Свободін В. Оцінка фінансового стану компанії / І. Санду, М. Косолапова, В. Свободін // АІК — 2011 — № 2 с. 34–40.
5. Теорія і практика аналізу фінансового обліку на підприємстві: навчальний посібник / Н. В. Парушіна — Москва: Видавничий дім «Форум» — 2010 — с. 432.
6. Алексеева А. І. Комплексний економічний аналіз управлінської діяльності: навчальний посібник / А. І. Алексеева та ін. — 3 вид., Москва: КноРус, 2011 р. — с. 705.

Бершадський Вадим Юрійович

магістр

Київський національний університет технологій та дизайну

Цимбаленко Наталія Володимирівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки

Київський національний університет технологій та дизайну

Бершадский Вадим Юрьевич

магистр

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цимбаленко Наталья Владимировна

кандидат экономических наук,

доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Bershadskyi Vadym

magistracy student

Kiev National University of Technology and Design

Tsimbalenko Natalia

PhD, assistant professor of finance

and the financial and economic security

Kiev National University of Technology and Design

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ВНУТРІШНЬОГО БІЗНЕС–СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ВНУТРЕННЕЙ БИЗНЕС–СРЕДЫ ПРЕДПРИЯТИЯ

FORMATION OF FINANCIAL-ECONOMIC SECURITY INTERNAL ENVIRONMENT BUSINESS ENTERPRISE

Анотація. У статті розглянуто підходи до забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, особливості та алгоритм управління фінансово-економічною безпекою внутрішнього бізнес-середовища підприємства.

Ключові слова: система управління, фінансово-економічна безпека, внутрішнє бізнес-середовище.

Аннотация. В статье рассмотрены подходы к обеспечению финансово-экономической безопасности предприятия, особенности и алгоритм управления финансово-экономической безопасностью внутренней бизнес-среды предприятия.

Ключевые слова: система управления, финансово-экономическая безопасность, внутренняя бизнес-среда.

Summary. The article discusses approaches to the financial-economic security of the enterprise, the peculiarities and the algorithm of financial-economic security management of internal business environment of an enterprise.

Key words: governance, financial-economic security, domestic business environment.

Постановка проблеми. Методологічний підхід до створення системи фінансово-економічної безпеки (ФЕБ) в масштабах внутрішнього бізнес-середовища багато в чому визначає успішність подальших

досліджень, що розвивають концепцію економічної безпеки підприємства [1]. Метою розробки методології створення та функціонування ФЕБ в масштабах внутрішнього бізнес-середовища є визначення

послідовності і методів, які були використані при її створенні, а також механізмів, що забезпечують функціонування внутрішнього бізнес-середовища підприємства. В основу методології дослідження об'єкта і його властивостей вважаємо необхідним покласти вироблення моделі системи забезпечення ФЕБ внутрішнього бізнес-середовища. Вибір моделювання як методу дослідження механізму створення і функціонування ФЕБ обумовлений здатністю моделі розкрити системний характер підприємства, а також можливістю включення в модель широкого кола об'єктів системи забезпечення ФЕБ, які піддаються формалізованому та неформалізованому опису в масштабах внутрішнього бізнес-середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методологічну базу для вивчення основних аспектів управління фінансово-економічною безпекою на підприємстві становлять праці іноземних та вітчизняних науковців, серед яких: О.І. Барановський, Т.Г. Васильців, І.О. Бланк, К.С. Горячева, С.С. Куперівська, І.П. Отенко, Р.С. Папехін, П.Я. Пригунов, О.І. Захаров та інші. Водночас залишаються недостатньо дослідженими питання формування системи управління фінансово-економічною безпекою внутрішнього бізнес-середовища.

Метою статті є побудова моделі системи ФЕБ підприємства та визначення послідовності етапів її формування в масштабах внутрішнього бізнес-середовища.

Виклад основного матеріалу. Під моделлю прийнято розуміти «відображення будь-яким способом процесів, що відбуваються на реальному об'єкті» [2]. Проблема моделювання системи забезпечення ФЕБ підприємства, на нашу думку, не може бути вирішена шляхом розробки статичної економіко-математичної моделі, в якій будуть задані числові критерії різних станів об'єкта та надана відповідна оцінка.

Сучасна економічна наука має у своєму розпорядженні широкий спектр методів моделювання, які базуються на економічному аналізі досліджуваного об'єкта. Вважаємо необхідним виділити такі основні методи економічного аналізу, які можуть бути використані у створенні моделі ФЕБ підприємства:

- методи математичної статистики;
- економетрія (економіка – математика – статистика);
- математичне програмування;
- дослідження операцій, предметом яких є економічні системи, у тому числі виробничо-господарська діяльність підприємств, а метою є вибір такого поєднання структурних взаємопов'язаних елементів системи, що призводить до отримання найкращого економічного показника з ряду можливих;

– теорія ігор, яку прийнято визначати як «теорію математичних моделей прийняття оптимальних рішень в умовах невизначеності або конфлікту декількох сторін, що мають різні інтереси» [3].

На підставі цих методів в даний час розроблено безліч видів економіко-математичних моделей, які з метою даного дослідження можна класифікувати за характером використання [4]:

- економіко-математичні моделі без управління, під якими зазвичай розуміють статичні моделі, призначені для дослідження об'єктів шляхом встановлення кількісних співвідношень між їх характеристиками або параметрами;
- оптимізаційні моделі, які представляють собою цілеспрямоване вирішення поставленої задачі, оцінка ефективності шляхом побудови цільової функції;
- ігрові моделі, засновані на теорії математичних моделей прийняття оптимальних рішень в умовах конфлікту або невизначеності внаслідок розбіжності інтересів суб'єктів;
- імітаційне моделювання, що включає сукупність наступних елементів: імітаційні моделі «великих систем», експертні процедури і програмування структури моделі на ЕОМ.

Дослідники проблеми моделювання ФЕБ підприємства розглядали деякі з перерахованих вище методів, як можливі способи побудови моделі управління фінансово-економічною захищеністю господарюючого суб'єкта. Однак загальна методологія створення і функціонування системи ФЕБ, якій віддавала б перевагу значна частина дослідників, в даний час не вироблена. Більшість розглянутих нами методологічних підходів спираються на механізм визначення стану фінансово-економічної захищеності підприємства і розглядають систему управління ФЕБ як вузький перелік заходів щодо приведення значень критеріїв ФЕБ у відповідність пороговим.

Автором одного з найбільших досліджень даної проблеми є Гусев В.С., який пропонує у створенні моделі забезпечення ФЕБ підприємства спиратися на оцінку стану фінансово-економічної захищеності для чого, на думку дослідника, необхідно відібрати ключові показники з наступних груп [5]:

- рентабельність діяльності (ефективність управління);
- платоспроможність і фінансова стійкість (ліквідність);
- ділова активність (оборотність коштів);
- ефективність використання майна (ринкова стійкість);
- інвестиційна привабливість.

Після визначення порогових значень Гусев В.С. пропонує використовувати «N-мірну параметричну інтерпретацію стану фінансово-економічної безпеки

та фінансової спроможності підприємства», що включає наступні показники:

- рентабельність активів;
- чистий прибуток;
- коефіцієнт поточної ліквідності;
- коефіцієнт забезпеченості власними засобами;
- коефіцієнт чутливості плеча важеля ($Kч = ПК / КР$, де ЗС — позикові кошти, КР — капітал і резерви);
- число оборотів активів промислового підприємства.

Запропоновані Гусевим В.С. методи дозволяють керувати лише фінансовою стійкістю промислового підприємства, ігноруючи ряд значущих для ФЕБ факторів, що втілюють економічні інтереси господарюючого суб'єкта, серед яких — системність.

Концепція ФЕБ підприємства, розроблена Груніним О.С., припускає інший підхід до моделювання, реалізований в алгоритмі. Запропоновано комплекс принципів моделей забезпечення безпеки персоналу підприємства, основних фондів, конфіденційної інформації. Ці моделі являють собою графічно зображені, взаємопов'язані елементи, зокрема:

- об'єкт безпеки;
- об'єкт загроз;
- джерела загроз;
- загрози;
- способи захисту та ін.

У даному дослідженні зроблена спроба уникнути недоліків попереднього дослідження, однак, лише моделювання трьох об'єктів ФЕБ (персоналу, основних фондів, конфіденційної інформації) представляється недостатнім для комплексного управління ФЕБ. Підсумовуючи результати аналізу методологічних підходів до створення ФЕБ інших дослідників, можна зробити висновок про наявність недоліків, виявлених в концепціях авторів — відсутність або недостатньо ефективне використання системного підходу.

Грунін О.С., Гусев В.С., також як і Клейнер Р.Б., особливу увагу приділяють вивченню ризиків, але розглядають їх окремо від моделювання системи ФЕБ підприємства. Важливу роль деякі дослідники проблеми ФЕБ підприємства (Грунін О.С., Матвеев М.В. та інші) відводять ігровим моделям. Вони досить перспективні для невеликих підприємств, але слабо формалізуються, що обмежує їх застосування на великих підприємствах з великою кількістю різноманітних операцій. Інші вивчені моделі носять переважно багатокритеріальний лінійний, рейтинговий або евристичний характер.

Особливий інтерес представляють методологічні підходи до забезпечення фінансово-економічних інтересів підприємства. Для забезпечення ФЕБ підприємств розглядають не тільки функції безпосередньо охорони, забезпечення інформаційної безпеки та

участь у кадровій політиці. Також, в тій чи іншій мірі, необхідно враховувати реалізацію інших інструментів управління, як фінансових, так і технічних. Зокрема, якщо диверсифікація підприємства здійснюється шляхом злиття і поглинання будь-якого бізнесу, необхідно проводити аналіз доцільності та наслідків цієї угоди, що дозволяє підприємству знизити майбутні ризики використання даних активів в своїй безпосередній діяльності.

З точки зору фінансового моніторингу, контролінгу та управлінського обліку може здійснюватися додаткові функції для підвищення надійності і достовірності інформації, що збирається, а також подання керівництву інформації одержаної з конфіденційних джерел. На основі аналізу інструментів і функцій системи ФЕБ побудована таблиця відповідності (табл. 1).

Таблиця 1

Співвідношення інструментів та функцій системи ФЕБ підприємства

	Моніторинг	Укладення угод	Безпосередня участь
Диверсифікація	*		
Страховання	*	*	*
Хеджування	*		*
Інформаційна безпека		*	*
Кадрова політика	*	*	
Фінансовий моніторинг		*	
Контролінг та управлінський облік	*		
Бюджетування	*		

Таким чином, система ФЕБ підприємства приймає участь у реалізації практично всіх інструментів, при цьому відносно окремих інструментів вона здійснює моніторинг, тобто поточний супровід; або бере участь в укладенні договорів, або приймає безпосередню участь у забезпеченні ФЕБ. На підставі табл. 1 у керівництва підприємства з'являється можливість розподілити відповідальність за наслідки реалізації тієї чи іншої загрози.

На наш погляд, розробка моделі ФЕБ підприємства в масштабах внутрішнього бізнес-середовища має деякі особливості, які визначають властивості отриманих моделей (оптимізаційних), оскільки дозволяють знаходити рішення за наближеними критеріями оптимальності. Таким чином, можна зробити висновок про наявність як позитивних, так і негативних рис, властивих економіко-математичному моделюванню.

Рис. 1. Структурно-логічна модель системи економічної безпеки підприємства в масштабах внутрішнього бізнес-середовища

Вважається, що найбільш наочно і точно розкрити сутність ФЕБ дозволяє графічна побудова структурно-логічної моделі, яка може бути покладена в основу методології створення та функціонування системи ФЕБ підприємства. Наведена на рис. 1 модель визначає напрямки дії системи, які представлені у вигляді взаємозалежних блоків.

Запропонована структурно-логічна модель, створена на основі принципової схеми управління ФЕБ підприємства, що дозволяє розкрити істотні напрямки функціонування системи економічної безпеки промислового підприємства і розробити для внутрішнього бізнес-середовища методіку створення системи протидії загрозам ФЕБ, критерії оцінки захищеності фінансово-економічних інтересів працівників і підприємства в цілому. Методологічний підхід до створення системи ФЕБ підприємства в масштабах внутрішнього бізнес-середовища полягає у визначенні комплексу методів, застосування яких залежить від особливостей кожного підприємства та їх різноманітного спектра на різних етапах реалізації процесу формування системи ФЕБ підприємства.

З огляду на зазначене, пропонуємо наступну послідовність формування системи ФЕБ:

Перший етап полягає у виявленні загроз ФЕБ підприємства шляхом виділення напрямів його ви-

робничо-господарської діяльності, в яких виражаються фінансово-економічні інтереси підприємства. На даному етапі формується комплекс об'єктів системи ФЕБ підприємства. В процесі реалізації першого етапу можливе застосування різних методів, з яких найбільш вагомими є статистичні, економічні, аналітичні, інтуїтивно-логічні та евристичні.

Доцільність одного з перерахованих вище методів для конкретного підприємства визначається виходячи з умов його функціонування. Так, для створення системи ФЕБ в масштабах внутрішнього бізнес-середовища, які найбільш адекватно відображають фінансово-економічну ситуацію є евристичні методи. Якщо ж підприємство володіє накопиченими протягом тривалого часу даними про різні аспекти своєї фінансово-господарської діяльності, найбільший ефект досягається при застосуванні статистичних методів. Аналітичні методи доцільно застосовувати в комплексі з евристичними та статистичними, як метод обробки емпіричної бази. Особливим методом, який застосовується при створенні системи ФЕБ підприємства є моделювання, яке на ранніх стадіях дозволяє графічно або математично описати основні властивості внутрішнього бізнес-середовища підприємства, з позиції забезпечення його ФЕБ.

Другий етап створення системи ФЕБ підприємства в масштабах внутрішнього бізнес-середовища по-

лягає у визначенні можливості управління загрозами і механізмами протидії їм. На даному етапі найбільш раціонально застосовувати аналітичні методи, що дозволяють з достатньою точністю вирішити поставлені завдання. Також необхідно оцінити рівень фінансово-економічної захищеності підприємства, що дозволить прийняти рішення про доцільність керування загрозою і визначити шляхи забезпечення безпеки.

Наступним, третім, етапом формування системи ФЕБ підприємства є розробка механізму прогнозування стану внутрішнього бізнес-середовища та фінансово-економічних інтересів підприємства. На даному етапі реалізуються імітаційні та сценарні методи прогнозування, засновані на циклічному характері фінансово-економічних процесів у внутрішньому бізнес-середовищі підприємства.

Заключним, четвертим етапом є розробка внутрішньої (локальної) нормативної бази, що дозволяє

впорядкувати функції по забезпеченню ФЕБ підприємства та розподілити їх між співробітниками, а також надати юридичну силу системі ФЕБ підприємства в масштабах внутрішнього бізнес-середовища. На даному етапі доцільно оперувати нормативними методами, що встановлюють порогові значення індикаторів економічної безпеки та методами створення нормативних документів підприємства, що дозволяють адаптувати чинне законодавство і локальну нормативну базу підприємства для цілей системи її фінансово-економічної безпеки.

Висновки. Отже, запропонована послідовність етапів передбачає використання різних методів моделювання системи в залежності від специфіки економічної діяльності, що забезпечує ефективність системи управління ФЕБ внутрішнього бізнес-середовища підприємства

Література

1. Мухитов Н. М. Гармонизация политики развития государственных корпораций с учетом их экономической безопасности / Дисс. ... докт. экон. наук. // НОУ ВПО «Московский финансово-промышленный университет «Синергия», 2012 г.
2. Кобелев Н. Б. Практика применения экономико-математических методов и моделей — М.: «Финстатинформ», 2000, с. 10.
3. Баканов М. И., Шеремет Л. Д. Теория экономического анализа. — М.: Финансы и статистика, 1996, с. 100.
4. Кобелев Н. Б. Практика применения экономико-математических методов и моделей — М.: «Финстатинформ», 2000, с. 31.
5. Гусев В. С. и др. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов — СПб.: ИД «Очарованный странник», 2001, с. 224.

Бреус Світлана Василівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бізнес-економіки
Київський національний університет технологій та дизайну*

Дремлюга Ярослав Олегович

*магістрант
Київський національний університет технологій та дизайну*

Бреус Светлана Васильевна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры бизнес-экономики
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Дремлюга Ярослав Олегович

*магистрант
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Breus Svitlana Vasylivna

*PhD (Econ.), Associate Professor,
Department of Business Economics
Kyiv National University of Technologies and Design*

Dremluha Yaroslav Olehovych

*Master's degree student
Kyiv National University of Technologies and Design*

ОСНОВНИ НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ БАНКРОТСТВА ПРЕДПРИЯТИЙ MAIN DIRECTIONS PREVENTION OF BANKRUPTCY OF ENTERPRISES

Анотація. У статті розглянуто основні аспекти, пов'язані з природою банкрутства підприємств в Україні та запропоновані заходи його запобігання.

Ключові слова: банкрутство, банкрутство підприємств, фінансовий стан, фінансово-економічна діяльність, ймовірність банкрутства, капітальні інвестиції, фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, прибуток до оподаткування, збиток до оподаткування.

Аннотация. В статье рассмотрены основные аспекты, связанные с природой банкротства предприятий в Украине и предложены меры его предупреждения.

Ключевые слова: банкротство, банкротство предприятий, финансовое состояние, финансово-экономическая деятельность, вероятность банкротства.

Summary. The article examines the main aspects connected with the nature of bankruptcy in Ukraine and proposed measures to prevent it.

Keywords: bankruptcy, bankruptcy of enterprises, financial state, financial and economic activity, the probability of bankruptcy.

За сучасних умов розвитку економіки України, зростає роль діагностики банкрутства підприємств та розробки заходів його запобігання. Загалом проблема банкрутства є досить складним питанням в сьогоднішніх економічних умовах, оскільки значна частина українських промислових підприємств перебуває у складному фінансовому становищі. Зазначене негативно впливає на рівень економічної безпеки самих суб'єктів господарювання та держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями проблематики банкрутства підприємств та антикризового управління займалась велика кількість науковців, до яких слід віднести таких як: І. Бланк [1], Бурлака В.М. [2], Гадзевич І.О. [3], Ліпич Л.Г. [3], Соколовська В.В. [2], Терещенко О.О. [4], Хаджинова О. В. [5] та ін. Незважаючи на значні напрацювання вчених за проблематикою дослідження, ґрунтовного розгляду потребують питання, пов'язані з визначенням основних напрямів та подальшою розробкою заходів запобігання банкрутства.

Постановка завдання. Мета статті полягає у проведеному теоретико-практичних досліджень пов'язаних з природою банкрутства підприємств в Україні та розробці заходів його запобігання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід провідних країн із ринковою економікою свідчить, що банкрутство виступає як механізм регулювання та саморегулювання економіки, характеризуючи неспроможність підприємства задовольнити вимоги кредиторів, а також забезпечити обов'язкові платежі

в бюджет і позабюджетні фонди. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [6] «банкрутство — визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури».

Відповідно до цього Закону [6] в Україні існує Державний орган з питань банкрутства (ст. 3), який «сприяє створенню організаційних, економічних, інших умов, необхідних для реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, у тому числі процедур банкрутства державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків». Незважаючи на закріплені в законодавстві норми на практиці ситуація є нестабільною. Так, за даними табл. 1 протягом 2010–2015 років зменшилась питома вага підприємств, що одержали збиток, у відсотках до загальної кількості (з 41,0% у 2010 році до 26,3% у 2015 році). Проте на фоні зменшення кількості підприємств протягом 2010–2015 років (–9,33%) таку ситуацію не можна вважати наслідком сталої політики економічного розвитку.

Згідно з даними «Рейтинг стран [8] Україна станом на червень 2016 року з 190 країн посідає посередні місця за різними критеріями. Зокрема, Україна зайняла 80-те місце за критерієм «легкості ведення бізнесу»

Таблиця 1

Основні показники діяльності підприємств (без урахування банків) [за даними 7]

	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Кількість підприємств, одиниць	378810	375695	364935	393327	341001	343440
у % до попереднього року	x	99,2	97,1	107,8	86,7	100,7
на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	83	82	80	86	79	80
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн грн	3366228,2	3991239,4	4203169,6	4050215,0	4170659,9	5159067,1
у% до попереднього року	122,6	118,6	105,3	96,4	103,0	123,7
Капітальні інвестиції, млн грн	130764,6	193024,4	229487,2	216986,9	178384,9	213478,1
у % до попереднього року	x	147,6	118,9	94,6	82,2	119,7
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, млн грн	54405,7	118605,6	75670,2	11335,7	-564376,8	-348471,7
у % до попереднього року	x	218,0	63,8	15,0	x	x
Прибуток до оподаткування, млн грн	189640,8	255545,9	248035,9	209864,5	233624,7	387652,3
у % до попереднього року	138,6	134,8	97,1	84,6	111,3	165,9
Збиток до оподаткування, млн грн	135235,1	136940,3	172365,7	198528,8	798001,5	736124,0
у % до попереднього року	92,9	101,3	125,9	115,2	402,0	92,2
Питома вага підприємств, що одержали збиток, у% до загальної кількості	41,0	34,9	35,5	34,1	33,7	26,3

(перші місця посіли: Нова Зеландія, Сінгапур, Данія), 20 — за критерієм «створення підприємств» (в трійку лідерів увійшли: Нова Зеландія; Канада; САР, Гонконг, Китай); 20 — отримання кредитів (перші місця посіли такі країни: Нова Зеландія; США; Колумбія; Руанда); 150 — за критерієм «вирішення неплатоспроможності» (лідерами за цим критерієм є Бутан; Саудівська Аравія; Сен-Вінсент і Гренадини).

Найбільш дієвим засобом запобігання банкрутства підприємств є своєчасне виявлення ознак кризи та визначення основних напрямів, що сприяють підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання. До них слід віднести, зокрема такі [2]: впровадження технологічних нововведень (сучасні форми автоматизації та інформаційних технологій); підвищення конкурентоспроможності продукції; запрова-

дження прогресивних методів управління персоналом (він є основним джерелом і визначальним чинником зростання ефективності діяльності підприємства).

Висновки. З урахуванням зазначеного можна констатувати, що проблема банкрутства підприємств в Україні є актуальною, має зв'язок з економічною безпекою підприємства, а відтак, держави та національної безпеки в цілому. Вирішенню проблем банкрутства сприятиме розробка адекватних сучасним умовам превентивних заходів, що сприяли б попередженню виникнення загроз або їх виявлення на ранніх стадіях, цьому могло б сприяти, зокрема, здійснення постійного моніторингу фінансового стану підприємств, з проведінням ґрунтовного аналізу його фінансово-економічної діяльності та оцінкою ймовірності банкрутства.

Література

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. — [2-е изд.]. — К.: Эльга, 2009. — 645 с.
2. Бурлака В. М. Механізм запобігання банкрутства на підприємстві / В. М. Бурлака, В. В. Соколовська [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://intkonf.org/burlaka-v-m-k-e-n-sokolovska-v-v-mehanizm-zapobigannya-bankrutstva-na-pidpriemstvi/>.
3. Ліпич Л. Г. Сутність та методи антикризового управління підприємства / Л. Г. Ліпич, І. О. Гадзевич // Вісник Львівської комерційної академії. — Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. — Вип. 36. — 486 с. — (Серія: економіка).
4. Терещенко О. О. Антикризове управління фінансами підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / О. О. Терещенко. — Київ, 2005. — 40 с.
5. Хаджинова О. В. Сучасні тенденції банкрутства підприємств в Україні / О. В. Хаджинова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. — 2013. — Вип. 1. — Т. 2. — С. 275–278.
6. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 № 2343-ХІІ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
7. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Рейтинг стран [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/rankings>.

Бреус Світлана Василівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бізнес-економіки*

Київський національний університет технологій та дизайну

Шматуха Віталій Сергійович

магістрант

Київський національний університет технологій та дизайну

Бреус Светлана Васильевна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры бизнес-экономики*

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Шматуха Виталий Сергеевич

магистрант

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Breus Svitlana Vasylivna

*PhD (Econ.), Associate Professor,
Department of Business Economics*

Kyiv National University of Technologies and Design

Shmatukha Vitalii Serhiiiovych

Master's degree student

Kyiv National University of Technologies and Design

**ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА
ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ
ОЦЕНКА ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ
И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЕГО УЛУЧШЕНИЯ
EVALUATION OF FINANCIAL STATE OF ENTERPRISE
AND MAIN DIRECTIONS OF ITS IMPROVEMENT**

Анотація. В статті розглянуто теоретичні та методичні основи комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Запропоновано основні напрями покращення фінансового стану підприємства в умовах ринкових відносин.

Ключові слова: фінансовий стан, оцінка фінансового стану підприємства, умови ринкових відносин, напрями покращення фінансового стану.

Аннотация. В статье рассмотрены теоретические и методические основы комплексной оценки финансового состояния предприятия. Предложены основные направления улучшения финансового состояния предприятия в условиях рыночных отношений.

Ключевые слова: финансовое состояние, оценка финансового состояния предприятия, условия рыночных отношений, направления улучшения финансового состояния.

Summary. The article considers theoretical and methodical basis of complex evaluation of the financial state of enterprise. Offered main directions of improvement of the financial state of enterprise in terms of market relations.

Keywords: financial state, evaluation of the financial state of enterprise, market conditions, directions of improving financial state.

Оцінка фінансового стану підприємства є важливим процесом у сучасній діяльності підприємств, зокрема, є аналізом діяльності за певний проміжок часу та можливістю покращення результатів функціонування суб'єкту господарювання. З допомогою аналізу фінансового стану визначається реальна та потенційна фінансова спроможність підприємства фінансувати свою поточну діяльність, погашати зобов'язання перед суб'єктами господарювання тощо. Фінансовий стан підприємства визначає конкурентоспроможність підприємства, оцінює, в якій мірі гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів з фінансових і інших відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики діагностики аналізу фінансового стану займалась велика кількість науковців, зокрема: Поддєрьогін А. М., Коробов М. Я., Бланк І. А., Білик Л. Д., Сайфулін Р. С., Шеремет А. Д., Покропивний С. Ф., Савицька Г. В., Савчук В. П., Брігхем Ю., Кеннон Дж., Фоулк Р., Сміт Р. та інші. Віддаючи належне наявності значних напрацювань науковій за проблематикою дослідження ґрунтовного розгляду потребують питання, пов'язані з визначенням основних напрямів покращення фінансового стану в умовах ринкових відносин.

Постановка завдання. Мета статті полягає у проведенні теоретико-практичних досліджень пов'язаних з аналізом фінансового стану визначенням основних напрямів його покращення в умовах ринкових відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі здійснення фінансово-економічної діяльності вітчизняні суб'єкти господарювання стикаються з рядом проблем, основними з яких є такі [1]: мінливість економічного середовища, в якому вони існують; втрата традиційних ринків збуту власної продукції тощо. Зазначене справляє негативний вплив як на фінансовий стан підприємств, так і на рівень їх економічної безпеки, а відтак, економічної безпеки держави.

З метою забезпечення належного рівня показників фінансового стану необхідно здійснювати розробку заходів з урахуванням необхідності використання основних засад економічної безпеки підприємства. З урахуванням цього до основних завдань відносяться такі: визначення якості фінансового стану, вивчення причин його зміни за певний період, підготовка рекомендацій для підвищення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства.

При оцінці фінансового стану доцільно використання не тільки традиційних методів та способів його діагностування, але й проведення комплексної оцінки фінансового стану господарюючих суб'єктів. Такий підхід на основі комплексної оцінки діяльності підприємства дає змогу одержати не лише підсумкові

відомості рівня його роботи, а й формувати напрями підвищення ефективної діяльності підприємства, покращення його фінансового стану [2].

Комплексна оцінка фінансового стану підприємства передбачає визначення економічного потенціалу суб'єкта, дає змогу забезпечити ідентифікацію його місця в конкурентних ринкових умовах. Оцінка майнового та фінансово-економічного стану підприємства створює необхідну інформаційну базу для прийняття різноманітних управлінських та фінансових напрямів виробничого розвитку, залучення чи здійснення інвестицій тощо [3]. До основних напрямів покращення фінансового стану підприємства відносяться:

1. Забезпечення оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу. Оптимізація ліквідності підприємства реалізується за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації – системи заходів, спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого, на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання [4].

2. Збільшення коштів на розрахунковому рахунку підприємства, що збільшить коефіцієнт абсолютної ліквідності і дозволить підприємству брати довго- і короткострокові позики в банку для фінансування поточної діяльності. Також збільшення грошових коштів можна досягти за рахунок ліквідації основних засобів, які не використовуються або здачі їх в оренду.

3. Виробництво і розробка нових видів продукції, що може бути конкурентоспроможною на ринок, отримання ліцензій на виробництво затребуваної продукції, що сприятиме покращенню фінансового стану підприємства. Фінансовий стан підприємства не може бути стійким, якщо воно не отримує прибутку у розмірах, що забезпечують необхідний приріст фінансових ресурсів, спрямованих на зміцнення матеріально-технічної бази підприємства та його соціальної сфери. Пошук резервів, що можуть бути використані для покращення фінансового стану підприємства, проводиться шляхом ґрунтовного аналізу всіх складових його діяльності [5].

Висновки. Аналіз фінансового стану підприємства дає якісну та кількісну інформацію про його діяльність суб'єкта господарювання в умовах ринкових відносин. Своєчасна оцінка фінансового стану підприємства сприятиме своєчасному виявленню загроз, що негативно впливають на його діяльність. У результаті чого можливим є визначення основних напрямів покращення фінансового стану підприємства в умовах ринкових відносин, що позитивно вплине на підвищення його фінансово-економічних показників та сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання, а відтак, держави та національної безпеки в цілому.

Література

1. Банкрутство підприємства та шляхи його подолання [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2015/банкрутство-підприємства-та-шляхи-його/>.
2. Бурковська А. В. Комплексний підхід до оцінки фінансового стану підприємства / А. В. Бурковська, О. Ю. Соловійов [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.2/073.pdf>.
3. Безбородова Т. В. Сутність та необхідність аналізу фінансового стану / Економіка. Управління. Інновації. Випуск № 1 (11) – 2014. – С. 1–7.
4. Рудницька О. М. Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств / О. М. Рудницька, Я. О. Біленська // Вісник «Логістика», Львів: Вид-во НУ ЛП, 2009. – № 649 – С. 132–138.
5. Аверіна М. Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення М. Ю. Аверіна / Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 9. – С. 92–100.

Бунда Ольга Миколаївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри обліку і аудиту

Київський національний університет технологій та дизайну

Матяш Юлія Миколаївна

Магістр

Київський національний університет технологій та дизайну

Бунда Ольга Николаевна

кандидат экономических наук,

доцент кафедры учёта и аудита

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Матяш Юлия Николаевна

Магистр

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Bunda O.

Ph.D., Department of accounting and audit

Kiev National University of Technology and Design

Matjash J.

magistracy student

Kiev National University of Technology and Design

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ РАСЧЕТОВ ПО ОПЛАТЕ ТРУДА В УПРАВЛЕНИИ ПРЕДПРИЯТИЕМ

ACCOUNTING CALCULATIONS OF WAGES IN ENTERPRISE MANAGEMENT

Анотація. У статті досліджено, висвітлено та узагальнено відомості про теоретичну та практичну сторону організації обліку оплати праці в управлінні підприємством. Охарактеризовано основні завдання та проблеми практичного застосування розрахунків з оплати праці у процесі діяльності на сучасних підприємствах. Висвітлено системи підтримки прийняття рішень в обліку і аналізі по оплаті праці.

Ключові слова: оплата праці, організація обліку оплати праці, удосконалення системи управління підприємством, аналіз господарської діяльності.

Аннотация. В статье исследованы, освещены и обобщены сведения о теоретическую и практическую сторону организации учета оплаты труда в управлении предприятием. Охарактеризованы основные задачи и проблемы практического применения расчетов по оплате труда в процессе деятельности на современных предприятиях. Освещены системы поддержки принятия решений в учете и анализе по оплате труда.

Ключевые слова: оплата труда, организация учета оплаты труда, совершенствование системы управления предприятием, анализ хозяйственной деятельности.

Summary. In the article the highlights and summarizes information about the theoretical and practical side of keeping wages in enterprise management. Characterized basic tasks and problems of practical application of calculation of wages in the process of modern enterprises. Deals with systems for decision support in accounting and analysis on pay.

Key words: pay, wage accounting organization, improving business management, business analysis.

Постановка проблеми. При прийнятті ефективних управлінських рішень вагому роль відіграє достовірна та оперативна інформація про розрахунки з оплати праці на підприємстві. Належну увагу необхідно приділяти стану розрахунків з оплати праці та структурним змінам таких витрат на підприємстві, оскільки їх частка є значною у собівартості виготовленої продукції, наданих послуг, тощо. Ефективне управління розрахунків з оплати праці є особливо актуальним зараз, тому що більшість підприємств постійно скорочують свої витрати. Систему інформаційних потоків щодо розрахунків з оплати праці на підприємстві формують на підставі даних бухгалтерського обліку, які з метою планування, аналізу і контролю за оперативними рішеннями формуються фахівцями з обліку та подаються вищому керівництву.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Дослідженню питань щодо обліку розрахунків з оплати праці приділяли увагу такі вчені, як: Пономарьов В.Д., Ялдин І.В., Ачкасов А.Е., Носова С.С., Сопко В. В., Савицька Г.П., Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С., Білуха М.Т., Грабова Н.Н., Добровський В.Н., Крамаровський Л.М., Криницький Р.І., Лахтіонова Л.А., Лушкін В.А. та інші.

Мета статті. Основною метою статті є дослідження питань щодо бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці на підприємстві з метою зниження рівня даних витрат.

Виклад основного матеріалу дослідження. Достовірність відображення в обліку інформації про оплату праці значною мірою здійснює вплив на результат господарської діяльності і займає важливе місце у системі бухгалтерського обліку на підприємстві. П(С)БО № 26 «Виплати працівникам», який введено в дію з 01 січня 2004 року визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про виплати працівникам, та її розкриття у фінансовій звітності. Виплати працівникам підприємства включають виплати, які надаються або працівникам, або їхнім утриманцям, та можуть бути надані у формі грошових виплат (або товарів та послуг).

Первинні бухгалтерські документи та облікові регістри аналітичного і синтетичного обліку праці та її оплати: таблиць обліку використання робочого часу, оборотно-сальдова відомість по рахунку, відомість, розрахункова відомість, платіжна відомість, платіжне доручення, особовий рахунок, рапорт про виробіток продукції і приймання робіт, маршрутний лист, наряд на відрядну роботу, штатний розпис, нормативно-довідкова інформація до обліку праці і заробітної плати, первинні документи, регістри бухгалтерського обліку, акти перевірок, накази, картки, особисті справи працівників, трудові договори і контракти, відомості

обліку, листок на доплату, список осіб, які працювали в понадурочний час, список обліку простоїв, акт про брак продукції, нормативні документи для нарахування заробітної плати, відпускних та інші документи стосовно об'єкта дослідження, таблиці, наряди, касова книга, баланс, головна книга. Важливу увагу необхідно приділити правильності формування документів, які додаються до регістрів синтетичного і аналітичного обліку ті оперативності їх заповнення.

Серед усіх виплат працівникам доцільно виділити п'ять груп: поточні виплати (обов'язковість їх сплати протягом 12 місяців після закінчення періоду виконання); виплати по закінченню трудової діяльності працівників; виплати при звільненні працівників; виплати інструментами власного капіталу підприємства; інші довгострокові виплати.

Для ефективного функціонування системи обліку і внутрішнього контролю необхідними є формування таких основних показників праці та заробітної плати, як: є чисельність працівників, їх професія, кваліфікація, витрати робочого часу у людино-годинах, людино-днях, кількість виготовленої продукції, наданих послуг, розмір фонду оплати праці за категоріями працівників, видами нарахувань, нарахування премій, відпускних, розмір відрахувань, тощо. Дана інформація є необхідною для обчислення таких економічних показників, як рівень продуктивності праці на підприємстві, рівень забезпеченості робочою силою та середнього заробітку працівників.

Згідно Закону України «Про оплату праці» підприємства в колективному договорі з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством встановлюють форми й системи оплати праці, розцінки, тарифні сітки, схеми посадових окладів, умови запровадження і розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат. [1]

Оплата праці встановлюється і здійснюється в залежності від кількості і якості трудового внеску кожного працівника підприємства і зумовлюється кінцевими результатами фінансово-господарської діяльності підприємства. В реаліях сьогодення витрати на оплату праці займають одне із центральних місць в витратах на підприємстві. Мінімальна заробітна плата — це законодавчо визначений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю працівників, нижче якого не може проводитися оплата праці за виконану працівником місячну, денну, годинну норму праці (обсяг робіт). До мінімальної заробітної плати не включаються заохочувальні, компенсаційні виплати, доплати та надбавки.

Розміри мінімальної заробітної плати для працездатних осіб на 2016 рік наведені у табл. 1.

Таблиця 1

**Розмір мінімальної заробітної плати
для працездатних осіб у 2016 році**

Період	Розмір мінімальної заробітної плати	Розмір погодинної оплати праці
з 01.01.2016 року	1378	8,29
з 01.04.2016 року	1450	8,69
з 01.12.2016 року	1600	9,59

Також законом України «Про Державний Бюджет» на відповідний рік встановлюється Кабінетом Міністрів України та затверджується Верховною Радою України розмір прожиткового мінімуму розрахунок якого здійснюється з використанням вартісної величини прожиткового мінімуму через мінімальний споживчий кошук.

Регламентується організація оплати праці на підставі закону України «Про оплату праці», а саме: законодавчих та інших нормативних актів; генеральної угоди на державному рівні; галузевих, регіональних угод; колективних договорів; трудових договорів [1].

Різноманітні форми та системи заробітної плати визначають порядок обчислення оплати праці працівникам усім категоріям на підприємстві.

Для удосконалення системи бухгалтерського обліку в цілому по підприємству важливе значення має поліпшення організації обліку праці і її оплати, оскільки ця ділянка облікових робіт є найбільш трудомісткою. І. Лепьохіна зазначає, що основним напрямом вдосконалення обліку праці в підприємстві є поліпшення організації первинного обліку. [2]

Ф. Ф. Бутинець при дослідженні теорії бухгалтерського та фінансового обліку заробітної плати, визначає поняття «заробітна плата», охарактеризовує рахунок 66 «Розрахунки з оплати праці», розкриває документування господарських операцій, відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку, тощо [3].

Для узагальнення інформації про розрахунки з персоналом, який відноситься як до облікового так і до не облікового складу підприємства використовується рахунок 66 «Розрахунки за виплатами працівникам». Це рахунок пасивний (активно-пасивний), основний, розрахунковий, балансовий.

За дебетом рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» — показується виплата основної та додаткової заробітної плати, премій, допомоги по тимчасовій непрацездатності тощо; вартість одержаних матеріалів, продукції та товарів у рахунок заробітної плати (погашення заборгованості перед працівниками за іншими виплатами); утримання податку з доходів фізичних осіб, збору на обов'язкове державне соціальне страхування, платежів за виконавчими документами та інші утримання з виплат працівникам.

За кредитом рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» відображаються нарахована працівникам підприємства основна та додаткова заробітна плата, премії, допомога по тимчасовій непрацездатності, інші належні до нарахування працівникам виплати.

Рахунок 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» має такі субрахунки: 661 «Розрахунки за заробітною платою»; 662 «Розрахунки з депонентами»; 663 «Розрахунки за іншими виплатами».

Голов С. Ф. у своєму навчальному посібнику висвітлює методику синтетичного і аналітичного обліку на підприємствах які займаються різними видами діяльності [4].

Також важливо здійснювати аналітичні процедури щодо розрахунків з оплати праці на підприємстві: проаналізувати забезпеченість підприємства і його підрозділів робочою силою; проаналізувати використання робочого часу на підприємстві; оцінити трудомісткості продукції; проаналізувати рівень виконання норм виробітку; оцінити рівень продуктивності праці, виявити резерви зростання продуктивності праці; оцінити вплив трудових факторів на обсяг виробництва продукції, надання послуг; проаналізувати складу і структури фонду оплати праці, тощо.

Важливим моментом системи бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці є формування внутрішньої управлінської звітності, яка затверджується наказом керівника підприємства. Так, автор Гарасим П. М. вказує, що звітність — це система взаємопов'язаних показників, що характеризують умови та результати діяльності підприємства або становить його елемента [5].

Наприкінці звітного періоду бухгалтери згідно обробки узагальнюючих підсумкових показників поточного обліку щодо розрахунків з оплати праці складають звітність і це є завершальним етапом облікового процесу.

Формування внутрішньої управлінської звітності підприємства в розрізі видів витрат допоможе проаналізувати позитивні та негативні фактори і тенденції, що впливають на величину витрат, і, як наслідок, сприяє підвищенню ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому, виявити нові джерела отримання прибутку.

Одне з джерел інформації для аналізу і прийняття рішень на даному підприємстві являє собою управлінська звітність.

Основним завданням внутрішньої управлінської звітності щодо розрахунків з оплати праці є формування джерела інформації для аналізу розрахунків з оплати праці і прийняття ефективних управлінських рішень.

Процес прийняття ефективних управлінських рішень починається з визначення цілей і проблемних ситуацій, які наявні перед підприємством.

Застосовуючи різні методи і прийоми бухгалтерського управлінського обліку вихідна інформація щодо розрахунків з оплати праці обробляється і узагальнюється і в результаті приймається ефективне управлінське рішення, реалізація якого дозволить сприяти досягненню конкретної мети діяльності підприємства. Одним із важливих управлінських рішень, прийнятих на підприємстві є питання про беззбитковість підприємства.

Метою аналітичних процедур щодо беззбитковості є встановлення того, що станеться з фінансовими результатами при зміні рівня ділової активності підприємства. Тобто необхідно визначити точку беззбитковості такого обсягу реалізованих товарів, наданих послуг, який забезпечував би підприємству нульовий фінансовий результат — підприємство не несе збитків, але ще не має прибутків.

Управлінський звіт щодо облікових даних за виплатами працівникам наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Управлінський звіт щодо облікових даних за виплатами працівникам на досліджуваному підприємстві

Дані	Автоматизована праця	Ручна праця
Поточні експлуатаційні витрати, грн.	23462,16	52885,06
Сумарні витрати, пов'язані з впровадженням проекту, грн.	11448,66	0
Наведені витрати на одиницю робіт, грн.	27240,22	52885,06
Економічний ефект від використання системи, що розробляється, грн.	$E = (52885,06 \cdot 1,14 - 27240,22) \cdot 1 = 33048,75$	

Виконавець _____
(підпис)

Керівник _____
(підпис)

Даний управлінський звіт має дуже важливе значення для підприємства, оскільки він дає можливість покращити та оцінити ефективність діяльності підприємства з боку управлінського персоналу.

У таблиці 3 представлено економічне обґрунтування розробки та впровадження розрахунків на підприємстві.

Виконані розрахунки показують, що внаслідок впровадження розробленої інформаційної системи документообігу бухгалтерської управлінської звітності очікується економічна вигода для підприємства і рішення прийнято правильно.

Система підтримки прийняття рішень в обліку і аналізі — це інтерактивна комп'ютерна система, взаємодіюча з іншими системами для надання допомоги бухгалтеру в процесі прийняття рішень стосовно нетипових проблем в обліку. Широко використовуються для створення бухгалтерських моделей системи підтримки прийняття рішень, що є частиною програм Microsoft Access, Microsoft Excel.

Таблиця 3

Зведена таблиця економічного обґрунтування розробки та впровадження розрахунків на досліджуваному підприємстві

Витрати на розробку проекту, грн.	11448,65
Витрати на реалізацію проекту, грн.	0,00
Загальні експлуатаційні витрати, грн.	23462,16
Економічний ефект, грн.	33048,75
Коефіцієнт економічної ефективності	2,89
Термін окупності, років	0,34

Висновки. Бухгалтерський облік розрахунків з оплати праці є важливою частиною діяльності підприємства, тому правильність та достовірність відображення в обліку інформації про розрахунки з оплати праці є пріоритетним завданням для управлінського персоналу підприємства.

Література

1. Закон України «Про оплату праці» (зі змінами і доповненнями) від 24.03.1995 108/95-ВР.
2. Лепьохіна, І. О. Теоретичні аспекти формування заробітної плати та її функції [Текст] / І. О. Лепьохіна // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. — 2015. — № 2 (56).
3. Ф. Ф. Бутинець «Бухгалтерський фінансовий облік». Підручник — Житомир, ПП. «Рута», 2016.
4. Голов, С. Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні [Текст]: підручник / С. Ф. Голов. — Дніпропетровськ: Баланс-клуб, 2014.
5. Гарасим П. М. «Первинний та аналітичний облік на підприємстві» Навчальний посібник. — Тернопіль. — 2015.

Вдовенко Наталія Михайлівна

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри глобальної економіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Грищенко Наталія Петрівна

*кандидат сільськогосподарських наук,
старший викладач кафедри технологій у птахівництві, свинарстві та вівчарстві,
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Марченко Ірина Олександрівна

*аспірант кафедри глобальної економіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Вдовенко Наталия Михайловна

*доктор экономических наук, профессор,
заведующая кафедрой глобальной экономики,
Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины*

Грищенко Наталия Петровна

*кандидат сельскохозяйственных наук,
старший преподаватель кафедры технологий в птицеводстве, свиноводстве и овецоводстве,
Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины*

Марченко Ирина Александровна

*аспирант кафедры глобальной экономики,
Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины*

Vdovenko Nataliia

*Doctor of Economics, Professor, and Honored
Agriculture Worker of Ukraine Head of the Department of Global Economics,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

Grishchenko Nataliia

*Candidate of Agricultural Sciences,
senior lecturer in technology in poultry, pig and sheep,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

Marchenko Irina

*Graduate student of the global economy,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

**НОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ КОЗІВНИЦТВА
ПРИ ПІДВИЩЕННІ ПОПИТУ НА ПРОДУКЦІЮ**

**НОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛИ КОЗОВОДСТВА
ПРИ ПОВЫШЕНИИ СПРОСА НА ПРОДУКЦИЮ**

**NEW MECHANISMS TO CONTROL THE DEVELOPMENT OF GOAT BREEDING
INDUSTRY WITH INCREASING DEMAND FOR THE PRODUCTS**

Анотація. У статті досліджено питання підвищення попиту на продукцію козівництва, вивчення яких актуалізує питання удосконалення існуючих та створення нових механізмів регулювання розвитку галузі козівництва в Україні. Обґрунтовано прикладні проблеми застосування методичних підходів до регулювання галузі козівництва в контексті формування глобальних прогнотичних систем та локальних ринків. Розроблено пропозиції для функціонування ринку вітчизняної продукції козівництва. Запропоновано виокремити нові галузі виробництва шляхом диференціації структури аграрного сектору.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, козівництво, виробництво, механізм, ринок, біологічний актив, регулювання, галузь.

Аннотация. В статье исследованы вопросы повышения спроса на продукцию козоводства, изучение которых актуализирует вопросы усовершенствования существующих и создания новых механизмов для регулирования развития отрасли козоводства в Украине. Обоснованно прикладные проблемы применения методических основ непосредственно к регулированию отрасли козоводства в контексте формирования глобальных продовольственных систем и локальных рынков. Разработаны предложения для функционирования рынка отечественной продукции козоводства. Предложено выделить новые отрасли производства путем дифференциации структуры аграрного сектора.

Ключевые слова: аграрный сектор экономики, козоводство, производство, механизм, рынок, биологический актив, регулирование, отрасль.

Abstract. In the article the questions of increase of demand for products of a goat, the study of which actualizes the issues of improvement of existing and creation of new mechanisms of regulation of development of goat breeding in Ukraine. Reasonably applied problems of application of methodological approaches to the regulation of the industry goat are considered. It is in the context of global food systems and local markets. Proposals for the operation of the domestic market for goat products are developed. It was proposed to allocate new industries through diversification of the structure of the agricultural sector.

Keywords: the agricultural sector, goat farming, manufacturing, mechanism, market, biological asset, regulation, industry.

Підвищення попиту на продукцію козівництва актуалізує питання удосконалення існуючих та створення нових механізмів регулювання розвитку галузі козівництва в Україні. Сучасний стан розвитку вітчизняного ринку продовольчих товарів, впровадження міжнародних стандартів, характеризується виокремленням нових галузей виробництва шляхом диференціації структури аграрного сектору. Тому важливим є вивчення проблем функціонування галузі козівництва. Це спонукає до розроблення методичних засад вирішення питання імпортозаміщення на внутрішньому ринку вітчизняною продукцією козівництва та забезпечення населення доступними за ціною харчовими продуктами.

Питання напрямів регулювання розвитку галузей аграрного сектору економіки та вивчення особливостей структурування виробництва сільськогосподарської продукції знаходяться в центрі уваги різних провідних вчених-економістів. Серед них виділимо праці С. М. Кваші, Андрієвського В. Є., Діброви А. Д., Чистова С. М., Слотера Е. М., Стігліца Дж. Е. та інших вчених [1, 2, 3, 6]. У науковій та фаховій літературі активно обговорюються дискусійні питання, пов'язані з пошуком напрямів підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника. Проблемою, яка стримує розвиток козівництва, як повноцінної галузі, полягає у відсутності виокремлення її від вівчарства. Таким чином, залишаються невикористаними можливості, що мають бути реалізовані з метою забезпечення повноцінного харчування населення.

Як показали дослідження, сучасні трансформації викликають зміни у продовольчому орієнтуванні населення. Так, платоспроможний попит диференцію-

ється у напрямку розширення продуктової пропозиції споживчого ринку. Поруч із традиційними лідируючими продуктами споживання отриманої в галузі тваринництва, простежується підвищення попиту на продукцію козівництва. Нині є імпортозалежність України в даному виді продукції. Вона виникає через фактичну відсутність вітчизняного виробництва. Козівництво є однією з ланок єдиного економічного механізму аграрного сектору. Інтенсифікація розвитку цієї галузі не можлива без цілеспрямованого посилення державного втручання у вирішення проблем нормативно-правового забезпечення розвитку саме козівництва на міжнародних стандартах безпеки і якості продукції [1, 2].

Формування глобальних продовольчих систем та локальних ринків стимулює і сприяє розвитку виробництва різних видів продукції тваринництва. Вказане передбачає і необхідність структуризації її галузей. Зокрема, сучасний стан козівництва у зв'язку із загальним станом економіки України, об'єктивними галузевими проблемами знаходиться в стані фактичної відсутності промислових комплексів. При цьому, виробничі ресурси зосереджені переважно у домогосподарствах населення.

На сьогодні в Україні козівництво перебуває на етапі становлення повноцінної галузі. З цією метою потрібно розроблення технологічних регламентів та стандартів, адаптованих саме до міжнародних вимог.

Вчені економісти-аграрники намагаються у своїх дослідженнях довести, що вже сформована законодавча база відповідно має стимулюючий характер. Водночас нині відсутній сформований комплекс механізмів, заходів, методів та інструментів для відновлення

та стимулювання розвитку виробництва продукції козівництва в Україні, є не достатньо ефективним та потребує доопрацювання.

До Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» від 05.12.2005 № 1456/11736, в частині біологічних активів і сільськогосподарської продукції тваринництва, на яку поширюється дане законодавче поле, козівництво входить у пункт вівчарства. Ми можемо чітко висвітлити дану редакцію: «вівчарство (козівництво) роздільно-тонкорунне, напівтонкорунне, напівгрубошерстне, грубошерстне».

Разом з тим, не дивлячись на велику кількість позитивних зрушень у галузі, дана класифікація не повною мірою сприяє повноцінному розвитку вітчизняного козівництва. Світова практика свідчить, що особливий негативний вплив відбувається через обмеженість визнання козівництва як окремого напрямку тваринництва, відсутність документального виокремлення як біологічного активу даного виду тварин.

Стимулювання розвитку галузі козівництва в Україні можливе лише за умови виокремлення її від вівчарства. З огляду на глобалізацію проблем сталого розвитку і багатофункціональність галузі, для забезпечення консолідації всіх можливих способів залучення капіталу та недопущення подальшого зниження обсягів продукції, основним напрямом є врахування особливостей виготовленої продукції при розведенні кіз, як біологічного активу і сільськогосподарської продукції на законодавчому рівні. Сучасний стан козівництва характеризується автономним існуванням. Слід черговий раз підкреслити і зосередити увагу на тому, що у нормативно-правовому полі відсутній окремий напрям, вид економічної діяльності тваринництва, такий як «козівництво». За таких умов повноцінний розвиток галузі ускладнюється через фактичну її правову відсутність.

Дослідженнями встановлено, що помилково обліковувати козівництво, як роздільно-тонкорунне, напівтонкорунне, грубошерстне, напівгрубошерстне. Світова селекція кіз на господарсько-корисні виробничі ознаки дозволила сформувавши чотири напрями продуктивності та одну додаткову: молочну, м'ясну, пухову та шерстну (вовнову) продукцію кіз. Окремо розвивається напрям декоративного козівництва, що має значне поширення у країнах з високим рівнем життя населення, при якому кози розводяться для естетичного сприйняття. Стан розвитку продовольчого ринку, з врахуванням попиту на продукцію козівництва сприяє вирішенню питання виокремлення козівництва як окремого об'єкту біологічних активів та виду економічної діяльності серед галузей аграрного сектора економіки. Отже, є можливість прийти до висновку, що стимулювання пропозиції на продуктовому ринку викликає попит на продукцію козівництва. Таким чином, розвиток аграрного ринку потребує удосконалення нормативно-правової бази галузі козівництва в Україні. У цьому контексті нарощування пропозиції стримується не повністю налагодженим механізмом державного регуляторного розвитку галузі. Крім того, існуюче ототожнення вівчарства та козівництва потребує їх розподілення як двох окремих видів економічної діяльності. Виокремлення козівництва в окремий біологічний актив є концептуальною засадою відродження та сталого розвитку галузі. У сучасних умовах важливим є формування ринку продукції козівництва в Україні з урахуванням запропонованих у статті сучасних глобалізаційних складових економічного розвитку аграрного сектору економіки з чітко окресленою векторністю до становлення конкурентоспроможного аграрного бізнесу.

Література

1. Кваша С. М. Наслідки створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС для аграрного сектору вітчизняної економіки / Формування глобального і регіонального ринків сільськогосподарської сировини та продовольства: монографія — К.: ННЦ ІАЕ, — 2015, — 320 с.
2. Плошик М. В. Умови функціонування ринкової економіки / М. В. Плошик / Економіка та держава. — 2011. — № 8. — С. 72–74.
3. Портер М. Е. Настанови, цінності, вірування і мікроекономіка добробуту / М. Е. Портер // Незалежний культурологічний часопис «І». — 2008. — № 53. — С. 35–46.
4. Вдовенко Н. М. Глобальні тенденції формування біологічних активів у вівчарстві Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». — К., 2016. — Вип. 244. — С. 105–113.
5. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про вивіз (експортне) внесення мито на живу худобу та шкіряну сировину» — [Електронний ресурс]. <http://minagro.gov.ua/node/8898>.
6. Регулювання аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції / за ред. Діброви А. Д., Андрієвського В. Є. — К., 2014. — 572 с.

Великая Сабина Азеровна

студент

Астраханский государственный университет

Velikaya S. A.

Student

Astrakhan State University

СОЗДАНИЕ ТРАНСТИХООКЕАНСКОГО ПАРТНЕРСТВА: РЕАКЦИЯ МИРОВОГО СООБЩЕСТВА

CREATION OF THE TRANS-PACIFIC PARTNERSHIP: THE RESPONSE OF THE WORLD COMMUNITY

Аннотация. *Исследована реакция мирового сообщества на создание Транстихоокеанского партнерства.*

Ключевые слова. *Транстихоокеанское партнерство, международная экономика.*

Summary. *The response of the world community to creation of the Trans-Pacific Partnership was investigated.*

Key words. *Trans-Pacific Partnership, international economy.*

Прошедшие в ноябре 2016 г. выборы и их результаты ставят под угрозу существование Транстихоокеанского партнерства (далее — ТТП), т.к. избранный президент Д. Трамп неоднократно выступал против данного сотрудничества. Неоднозначна была и реакция мирового сообщества на создание ТТП.

С одной стороны, постепенная либерализация рынков приведет к большей стабильности и росту мировой экономики, что скажется на экономиках развитых и развивающихся стран. ТТП поможет найти равновесие внутри политических группировок и перестроить неконкурентный бизнес.

С другой стороны, не все страны одобряют данное партнерство. Так Китайское правительство критикует ТТП. Страна не собирается соблюдать нормы и правила партнерства. Кроме того, у Китая нет возможности присоединиться к соглашению, т.к. условия и нормы экономического взаимодействия слишком жесткие для него: в стране не решены экологические проблемы, существуют свои нюансы в государственном регулировании и проблемы с соблюдением прав рабочих.

Россия также не одобряет соглашение, т.к. имеет свои интересы в дальневосточном регионе. Так 28 сентября В.В. Путин на 70-й сессии Генеральной ассамблеи ООН говорил о недопустимом переписывании правил мировой торговли определенными странами.[1]

По мнению аналитика Центра анализа международных процессов РГГУ (Российского государственного гуманитарного университета) Я. Фесенко, провал соглашения ослабит роль США в АТР, но

предоставит Китаю и России возможность проводить политику в Восточной Азии в своих интересах. Это приведет к многополюсности сил на мировой экономической арене, ограничению влияния Японии, Австралии и Канады. При этом возрастает внимание к субрегиональным интеграционным процессам. (АСЕАН и т.д.) Происходит селекция некоторых «избранных» стран и дискриминация остальных стран, не вошедших в состав ТТП. Последние же находятся в шатком положении, т.к. могут быть экономически изолированными. [7]

Ведущий научный сотрудник Института США и Канады РАН С. Труш в своей статье «Американский проект Транстихоокеанского партнерства и Китай» пишет, что в КНР существует два мнения по поводу значения ТТП, которые ведут к различным ответным китайским реакциям. Первое мнение высказывают те, кто считает, что США не хочет видеть в партнерстве Китай, хотя и говорит об открытости партнерства. Таким образом, китайское участие в ТТП пока исключается.

Решения по вопросам свободы конкуренции, прозрачности финансирования госпредприятий, равновесия прав для экономических субъектов государственного и частного секторов невыгодны для Китая, особенно для крупных госкомпаний, которые не готовы конкуренции на рынках Китая и Восточной Азии по правилам США. Поэтому Китаю следует проигнорировать ТТП и продолжать проводить свою политику в этом регионе.

Китай активно продвигал проект «Regional Comprehensive Economic Partnership» (RCEP). RCEP предусматривает введение режима зоны свободной торговли с учетом правил национальных экономик и их правовых регламентов. Данный формат экономических отношений основан на специфике азиатских экономик, не противоречит существующим двусторонним и многосторонним обязательствам стран.[3]

Второе мнение по вопросу ТТП менее категоричное. Сторонники этого мнения в Китае считают, что правила США невыгодны Китаю и могут ослабить его конкурентоспособность. При этом отмечается, что вступление в ВТО раньше тоже осуждалось, но его значение оказалось велико: заметен рост ВВП, экспорта, доходов населения Китая. Поэтому и к ТТП необходимо подойти с точки зрения прагматики и в дальнейшем войти в ТТП на приемлемых условиях. Приверженцы позиции утверждают, что ТТП преследует те же цели, связанные с либерализацией, что и АПЕК. Таким образом, Китаю не стоит игнорировать ТТП, чтобы не потерять и положение в АТР. Для этого необходимо решить проблемы с препятствующими экономическими группами внутри страны.[5]

Если либеральная точка зрения выиграет в дискуссии, то вполне будет возможно ожидать вступления Китая в ТТП. С другой стороны, 6 стран-участниц в ТТП имеют двусторонние соглашения о зоне свободной торговли с Китаем, что обеспечит в случае отказа Китая подписывать соглашение о партнерстве сохранность торговых преференций с данной группой стран.

В 2014 г. отношение руководства Китая к ТТП становится не таким негативным. Так летом Ли Кэцян, премьер Госсовета КНР, заявил на Боаоском экономическом форуме, что Китай открыт по отношению к ТТП и будет приветствовать его формирование до

тех пор, пока оно будет положительно влиять на мировую торговлю и развивать открытую торговую среду. Премьер подчеркнул, что существует необходимость сохранения центральной роли ВТО в торговых режимах глобального масштаба. При этом формат RCEP должен играть такую же важную роль в экономике АТР как и ТТП.[2] Стандарты ВТО для Китая на данный момент важнее, чем принципы ТТП, но возможности партнерства также не стоит игнорировать.

М. Солис, специалист по японским исследованиям Брукингского университета также считает, что для Китая существуют два пути: следование стандартам ТТП или форсирование событий с целью установить собственный порядок в регионе.[4]

Россия, в свою очередь, заинтересована в сотрудничестве ЕАЭС с китайским проектом «Экономического Шелкового пути» вместе с Всесторонним (всеобъемлющим) региональным экономическим партнерством. Так 6 октября 2015 г. спикер Госдумы С. Нарышкин на международном форуме «Евразийская экономическая перспектива» заявил, что подобное сотрудничество делает идею об общеевропейском пространстве от Лиссабона до Владивостока реальной. При этом для России важно углубление интеграционных процессов в АТР. [6]

В теории Россия может также вступить в ТТП, если согласится следовать правилам и стандартам партнерства. Но нынешние разногласия с США делают вступление пока невозможным.

Анализ заявлений видных политических деятелей и экспертов показывает, что реакция мирового сообщества на создание ТТП очень противоречива. Крупнейшие страны — Россия и Китай — взвешивают все плюсы и минусы партнерства и рассматривают возможность вступления в него, но остается открытым вопрос значения данного шага и его перспективности.

Список литературы

1. 70-я сессия Генеральной Ассамблеи ООН [Электронный ресурс] — Режим доступа. — URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/50385>
2. Full text of Li Keqiang's speech at opening ceremony of Boao Forum//Ministry of Commerce of People's Republic of China. — 2014[Электронный ресурс]. — Режим доступа. — URL: <http://english.mofcom.gov.cn/article/counselorsreport/europereport/201404/20140400547347.shtml>
3. Give play of China's Important Role and Accelerate RCEP Negotiations// Ministry of Commerce of People's Republic of China. — 2014[Электронный ресурс]. — Режим доступа. — URL: <http://english.mofcom.gov.cn/article/newsrelease/significant-news/201409/20140900720384.shtml>
4. The path forward in U.S. Japan relations: Trade, diplomacy, and security [Electronic resource] // Brookings Institution Press. — P. 12 — Access mode: <http://www.brookings.edu/events/2015/05/04-path-forward-us-japan-relations>
5. Xiangyang L. Trans-Pacific Partnership Agreement: A Major Challenge to China's Rise //International Economic Review. — 2012. — № 2. — P. 26–35;
6. Исакова А. Нарышкин: сотрудничество ЕАЭС и Китая создает предпосылки для «Большой Евразии»//Тасс[Электронный ресурс]. — Режим доступа. — URL: <http://tass.ru/politika/2320481>
7. Фесенко Я. Перспективы влияния Транс-Тихоокеанского партнерства на мировую экономику.[Электронный ресурс]. — Режим доступа. — URL: <http://xn-80ayjz.xn-p1ai/archives/2558>

Гавриленко Тетяна Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,

Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку (НДІСР)

Гавриленко Татьяна Владимировна

кандидат экономических наук, доцент,

Научно-исследовательский институт социально-экономического развития (НИИСР)

Havrylenko Tetiana

Phd in Economics, Associate Professor

Science and Research Institute of Social and Economic Development (SRIED)

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

FINANCIAL SUPPORT OF THE ENTERPRISES IN MODERN CONDITIONS

Анотація. У статті проаналізовано організаційно-методичні засади фінансового забезпечення підприємства, яке представлено у вигляді підсистеми фінансового механізму, що характеризує зміст впливу фінансів на різні аспекти розвитку підприємства.

Ключові слова: фінансовий механізм, фінанси, грошові кошти, фінансовий менеджмент.

Аннотация. В статье проанализированы организационно-методические основы финансового обеспечения предприятия, которые представлены в виде подсистемы финансового механизма, и характеризуют содержание воздействия финансов на различные аспекты развития предприятия.

Ключевые слова: финансовый механизм, финансы, денежные средства, финансовый менеджмент.

Summary. The article analyses organisational and methodical bases of financial security company, which is represented as a subsystem of the financial mechanism, which characterizes the influence of money on the content of the various aspects of the enterprise.

Keywords: financial mechanism, finance, cash, financial management.

Постановка проблеми. Ефективна діяльність підприємств у довгостроковій перспективі, забезпечення високих темпів їхнього розвитку і підвищення конкурентоздатності в умовах переходу до ринкової економіки в значній мірі визначаються рівнем їхнього фінансового потенціалу і якістю керування їхньою фінансовою діяльністю та рівнем їх фінансового забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючі останні наукові дослідження та публікації можна відзначити зацікавленість вивчення та встановленням нових способів і підходів до фінансового забезпечення підприємства.

Мета статті полягає у вивченні теоретико-методичних засад фінансового забезпечення діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу

Фінансове забезпечення, виступаючи одним із значущих каналів руху грошових потоків у виробничій сфері, характеризує здатність фінансової системи сформувати такі економічні відносини між суб'єктами відтворювального процесу з приводу руху фінансових ресурсів, які забезпечать розвиток економіки, необхідний для гарантії національної економічної безпеки, закріплення ролі країни як одного з глобальних лідерів, задоволення соціально-економічних потреб суспільства [1, с. 119].

У фінансовій літературі висвітлення сутності даного поняття є неоднозначним. Так, більшість науковців фінансове забезпечення розглядають як один із методів фінансового механізму. Такого підходу у своїх наукових працях дотримується О. Кириленко [2, с. 41–42].

С. Юрій і В. Федосов [3, с. 94], Н. Кравчук [4, с. 56], котрі визначають фінансове забезпечення як формування цільових грошових фондів суб'єктів господарювання у достатньому розмірі та їх ефективне використання. Фінансове забезпечення як підсистему фінансового механізму, що характеризує зміст впливу фінансів на різні аспекти розвитку суспільства розглядає В. Опарін [5, с. 56].

Фінансове забезпечення є одним із складових елементів фінансового механізму поряд з управлінням фінансовою діяльністю, фінансовим регулюванням, фінансовим плануванням і прогнозуванням та іншими. Поняття, структура та призначення в економічній літературі фінансового механізму в наукових дослідженнях трактуються по-різному.

Фінансовий механізм — найбільш динамічна частина фінансової політики підприємства. Його зміни відбуваються у зв'язку з розв'язанням різних тактичних завдань. Тому, він чутливо реагує на всі особливості поточної ситуації в економіці і соціальній сфері країни. Одне і те ж фінансове рішення може бути організовано державою по-різному. Так, відносини, що виникають між державою та юридичними особами по формуванню бюджету, можуть будуватися на основі сплати податків або неподаткових платежів. Система податків може включати різний перелік прямих і непрямих, загальнодержавних та місцевих податків. Кожен з них має особливий суб'єкт, об'єкт обкладення, ставки, пільги та інші елементи, що змінюються у зв'язку з розвитком податкового законодавства.

Фінансовий механізм відіграє важливу роль в діяльності підприємств. В умовах ринкових відносин його значення не тільки зростає, а й якісно змінюється. З пасивного розподільного механізму новоствореної вартості він перетворився в основний регулятор господарської діяльності [6, с. 16].

Фінансовий механізм підприємства — це система управління фінансами, сукупність форм і методів, за допомогою яких підприємство забезпечує себе необхідними коштами, досягає нормального рівня стабільності і ліквідності, забезпечує рентабельну роботу, і отримання максимального прибутку. За допомогою фінансового механізму здійснюється управління діяльністю підприємства.

В економічній літературі поняття «фінансовий механізм» використовується досить широко, але єдиної

думки щодо його визначення та його складових не існує. Серед різноманіття визначень і підходів вчених та практиків до поняття «фінансовий механізм» найбільшої уваги заслуговують два аспекти, два підходи до розуміння його суті.

Перший підхід полягає в тому, що під фінансовим механізмом розуміють функціонування самих фінансів суб'єктів господарювання. Матеріальним відображенням фінансових відносин є грошові потоки. Організація цих потоків, порядок їх здійснення відбувається за певними правилами та напрямками. Такий підхід до визначення фінансового механізму відображає внутрішню організацію функціонування фінансів корпорацій. Однак, це цілком точно відображається в понятті «організація фінансів», і ототожнювати дане поняття з фінансовим механізмом не доцільно.

Другий підхід до розгляду поняття «фінансовий механізм» полягає в тому, що його розуміють як сукупність методів і форм, інструментів, прийомів і важелів впливу на стан та розвиток корпорацій. Даний підхід відображає зовнішню дію функціонування фінансів корпорацій, характеризує фінанси як вирішальний фактор впливу апарату управління на економічний стан корпорації. Завдяки такому аспекту суті фінансового механізму необхідно чітко визначити його складові, структуру, основи та принципи формування.

В економічній літературі країн СНД превалює перший підхід до визначення фінансового механізму як способу організації фінансових відносин [7, с. 26], який складається з елементів та інструментів впливу.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Фінансовий механізм являє собою досить складну систему впливу на різні сторони фінансової діяльності підприємств. Основним вектором цього впливу є взаємовідносини держави, яка виробляє і реалізує фінансову політику, із суб'єктами господарювання, що забезпечують виробництво ВВП. Виходячи з цього фінансовий механізм управління діяльністю підприємств необхідно розглядати у сукупності з фінансовим механізмом на рівні держави з фінансовими методами і формами, інструментами та важелями впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

References

1. Nikonova Ya. I. Innovatsionnaya politika v sisteme gosudarstvennogo regulirovaniya ustoychivogo razvitiya natsional'noy ekonomiki / Ya. I. Nikonova. — Novosibirsk: Izd-vo NGTU, 2010. — 260 s.
2. Kyrylenko O. P. Finansy (teoriya ta vitchyznjana praktyka): navch. posib. / O. P. Kyrylenko. — Ternopil': Aston, 2002. — 212 s.
3. Finansy: pidruchnyk / S. I. Jurij, L. M. Aleksejenko, I. V. Zjatkovs'kyj ta in.; Za red. S. I. Jurija, V. M. Fedosova. — K.: Znanja, 2008. — 611 s.
4. Finansy / N. Ja. Kravchuk, V. P. Goryn, T. B. Jasenovs'ka. — Ternopil': Ekonomichna dumka, 2008. — 432 s.
5. Oparin V. Finansy (Zagal'na teoriya): navch. posibnyk. — 3-ge vyd., dop. i pererob. / V. Oparin. — K.: KNEU, 2002. — 240 s.
6. Tigova T. M., Seliverstova L. S., Procjuk T. B. Analiz finansovoi' zvitnosti Navchal'nyj posibnyk. — K.: — Vydavnytvo «Centr uchbovoi' literatury», 2012. — 267 s.
7. Seliverstova L. S., Skrypnyk O. V. Finansovyj analiz / L. S. Seliverstova, O. V. Skrypnyk. — K.: Centr uchbovoi' literatury», 2012. — 274 s.

Гетьман Лариса Геннадіївна

*доцент кафедри менеджменту і адміністрування
Харківської державної академії культури,
кандидат економічних наук, доцент, м. Харків*

Гетьман Лариса Геннадьевна

*доцент кафедры менеджмента и администрирования
Харьковской государственной академии культуры,
кандидат экономических наук, доцент, г. Харьков*

Het'man Larysa Hennadiyivna

*associate Professor of the Department
of management and administration
Kharkiv state Academy of culture, candidate
of economic Sciences, associate Professor, PhD, Kharkiv*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В БАНКОВСКОЙ СФЕРЕ

DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY IN THE BANKING SECTOR

Анотація. В статті проаналізовано основні види та ризики інноваційної діяльності у банківській сфері. З'ясовані фактори що перешкоджають її впровадженню, а також в цілях стимулювання попиту з боку комерційних банків на фінансові інновації запропоновані напрями розвитку інноваційної діяльності у банківській практиці.

Ключові слова: банк, банківська діяльність, банківська система, інновація, банківська інновація, фінансова інновація, інноваційна діяльність.

Аннотация. В статье проанализированы основные виды и риски инновационной деятельности в банковской сфере. Выявлены факторы препятствующие ее внедрению, а также в целях стимулирования спроса со стороны коммерческих банков на финансовые инновации предложены направления развития инновационной деятельности в банковской практике.

Ключевые слова: банк, банковская деятельность, банковская система, инновация, банковская инновация, финансовая инновация, инновационная деятельность.

Summary. The article analyzes the main types and risks of innovation in the banking sector. Clarified the factors affecting its implementation and in order to stimulate demand from commercial banks for financial innovation the directions of development of innovative activity in the banking practice.

Keywords: bank, banking, banking system, innovation, banking innovation, financial innovation, and innovative activity.

I. Постановка проблеми

Банківська система — це одна з головних складових ринкової економіки. Комерційні банки пропонують своїм клієнтам багато різних банківських продуктів і послуг, і тому сфера банківської діяльності безперервно зростає. В сучасний період економічної нестабільності банкам дуже важливо знайти

спосіб утримання наявних клієнтів і залучення нових. В умовах жорсткої конкуренції це зробити значно складніше. Важливу роль відіграє оптимізація внутрішніх процесів, спрямована на скорочення витрат. Аналіз діяльності комерційних банків показує, що для успіху конкурентних переваг необхідним є процес впровадження інновацій з допомогою застосування

нових досягнень науки, техніки і технології. Інновація в даний час не просто одне з явищ, що визначає економічне зростання, розвиток і структурні зрушення. Інновації стали характерною особливістю і сутністю сучасного розвитку в усіх сферах економіки, в тому числі і в банківській. Питання дослідження інновацій набувають особливої актуальності на сучасному етапі економічного розвитку. Апробація і впровадження інновацій, що здобули визнання в інших країнах, або розроблених самостійно, істотно підвищить потенціал вітчизняних банків.

II. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Загальнометодологічні аспекти інноваційної діяльності в банківській сфері висвітлюються в працях багатьох відомих українських та зарубіжних учених, зокрема Т. Васильєва [10], О. Заруцька [1], С. Єгоричева [4], О. Єпіфанов [10], С. Козьменко [10], О. Копилук [6], О. Криклій [2], Н. Кришталь [5], О. Кузьменко [8], Л. Левченко [8], Н. Маслак [2], Т. Медвідь [8], О. Музичка [6], Г. Надьон [5], С. Онишко [7], О. Пожар [2], С. Рамазанов [5], О. Степаненко [5], Л. Тимашова [5] та ін. Ідеї та положення, викладені у працях даних авторів, послужили основою для подальшої розробки напрямів розвитку інноваційної діяльності у банківській сфері. Однак, незважаючи на численні дослідження, недостатньо висвітленими залишаються шляхи вирішення проблем впровадження інновацій у сучасній банківській системі України.

III. Формулювання цілей статті

Ціллю даної статті є визначення теоретико-методологічних основ розвитку інноваційної діяльності в банківській сфері, та надання пропозицій з удосконалення даного процесу.

IV. Виклад основного матеріалу дослідження

Головним і більш ефективним чинником вдалого функціонування банківської системи політика впровадження і розвитку інноваційних фінансових продуктів та технологій. Під ними треба розуміти інноваційні технології, які функціонують у фінансовій і банківській сферах та каталізують ефективне виконання комерційними банками своїх функцій. Щоб вдосконалити економіку країни в цілому, банківську сферу можна уявити як центральну базу побудови системи фінансування процесу модернізації, так як вона охоплює найбільшу частку у фінансуванні інновацій в основний капітал організації.

Банківська інновація — це процес модернізації діяльності банку, що полягає в удосконаленні продуктів, операцій, послуг, бізнес-процесів чи створенні нових, спрямований, з одного боку, на краще задоволення на-

явних потреб клієнтів або формування нових, з іншого — на розширення спектру послуг, продуктів і отримання додаткового прибутку [9, С. 52].

Ефект інноваційної діяльності є багатоаспектним. Розмір ефекту від реалізації інновацій безпосередньо визначається їх очікуваною ефективністю, яка виявляється: а) у продуктовому сенсі (поліпшення якості і зростання товарних асортиментів); б) у технологічному сенсі (зростання продуктивності праці і поліпшення його умов); в) у функціональному сенсі (зростання ефективності управління); г) у соціальному розумінні (поліпшення якості життя).

Застосовується більш детальна класифікація інновацій та ефекту від їх впровадження, проте вона вимагає виділення множин класифікаційних ознак.

Невід'ємною частиною сучасної банківської справи в Україні є система управління впровадженням та розвитком фінансових інновацій з метою активізації відтворювальних процесів в діяльності комерційних банків. Під фінансовими інноваціями загальноприйнято розуміти інновації, що функціонують у фінансовій сфері і каталізують у більшості випадків ефективне виконання комерційними банками своїх функцій.

При цьому інноваційні процеси знаходяться в прямій залежності від можливості залучення та використання організацією додаткових джерел фінансування. Процес реалізації інноваційної складової банківських операцій тісно пов'язаний з плануванням і реалізацією пріоритетних напрямків діяльності банків, які обумовлені, в тому числі найбільш характерними особливостями поточного розвитку банківських систем, серед яких ми можемо виділити: лібералізацію банківського законодавства; зростання міжбанківської конкуренції; появу віртуальних банків; інтернаціоналізацію і глобалізацію банківської справи; зростання фінансових інновацій в діяльності банків; універсалізацію банківської діяльності; мініатюризація банків; використання систем електронних платежів.

Зокрема, останнім часом варто відзначити саме наростання і посилення інтересу до проблем фінансових інновацій, особливостей їх використання з боку наукової громадськості, що викликано, на наш погляд, розробкою і прийняттям пакету законів, спрямованих на формування ефективного інноваційного середовища в Україні.

Мотивацією для інноваційної активності є:

1. Зміна законодавчої та нормативної бази;
2. Зростання конкуренції на ринку банківських послуг;
3. Суттєві регіональні відмінності за складом клієнтів і можливостей розширення бізнесу;
4. Збільшення вимог до забезпеченості та доступності телекомунікаційних систем [6, с. 71].

Інноваційна діяльність виступає в головній ролі у розвитку банківської діяльності, та приносить фінансові вигоди організації. Але інновації можуть приносити вигоду не тільки у вигляді прибутку, але і спрощення проведення банківських операцій співробітниками, що безперечно вигідно впливає як на репутацію, так і на внутрішнє середовище організації. Важливими елементами інноваційного розвитку банківської сфери в умовах збільшення конкуренції є встановлення зв'язку з клієнтом в процесі продажу банківського продукту, маркетинговий аналіз переваг споживачів і запровадження новітніх клієнтоорієнтованих технологій. Розробка нових банківських послуг і продуктів потребує значних змін або коригування стратегій багатьох українських комерційних банків. Вони обов'язково повинні бути цільовими, тобто спрямованими на обслуговування фізичних, юридичних осіб, бути індивідуальним або корпоративним. Внаслідок цього формуються унікальні інновації, які максимально відповідають потребам клієнта та вимогам банку [2, с. 21].

Якщо говорити про електронні інновації в банківській сфері, то вони благополучно розвиваються в будь-якій сфері діяльності. Даний вид інновації представляє важливу роль для реалізації в сучасних умовах, коли інформацію можна передати в електронному вигляді, на будь-які відстані і в будь-який куточок світу. Тим самим це заощадить величезну кількість часу і набагато полегшить завдання клієнтів.

Завдяки «всесвітній павутині» з'явився шанс впровадити такий вид дистанційного обслуговування як інтернет-банкінг. В даний час інтернет-банкінг займає досить перспективні позиції. Він дає можливість клієнтам використовувати свої кошти для торгівлі на фондових ринках, брати кредити і вкладати гроші, оформляючи інтернет-депозит онлайн прямо у особистому кабінеті свого акаунта на сайті банку.

Іншими інноваціями в банківській сфері є бездротові платежі, які з успіхом замінюють банківські платіжні картки. За допомогою технології NFC, яка є, по суті, варіацією радіозв'язку на надкоротких дистанціях, можна проводити платежі в магазинах, терміналах через власний телефон. Універсальні банківські рішення на базі NFC Visa payWave або MasterCard PayPass стрімко розвиваються як в Україні, так і за кордоном. Сьогодні багато банків, що емітують безконтактні карти, дозволяють здійснювати платіж до 100 грн. без введення пін-коду — в буквальному сенсі слова одним дотиком [7, с. 10].

Розробка і дослідження інноваційної продукції в банківській сфері збільшує продуктивність праці і дає приплив додаткових клієнтів.

Основними причинами, стримуючими розвиток інновацій у банківській сфері, є: відсутність системного

підходу у розробці та впровадженні інновації, високий рівень невизначеності, недостатній технологічний рівень українських банків, дефіцит кваліфікованих працівників у сфері підтримки, продажу нововведень, високий рівень конкурентної боротьби на ринку [4, с. 64].

В даний час процесу впровадження фінансових інновацій в банківську практику перешкоджають наступні фактори, що мають загальні закономірності з розвитком фінансового ринку: волатильність цін у більшості секторів ринку; податкові асиметрії; інформаційна нерівність; невизначеність термінів інноваційного процесу; високі рівні ризиків — політичних, фінансових, валютних та ін.; висока вартість нововведень; недостатня розвиненість інноваційної інфраструктури; несприйнятливості до нововведень з боку учасників фінансового ринку; недостатній рівень розвитку системи фінансового права і системи інфорсменту та ін. [5, с. 188].

Як і будь-який інший вид діяльності, що володіє новизною, застосування фінансових інновацій у банківській справі пов'язано з низкою ризиків. Тому ризик-інженерії інноваційних процесів у банківській справі притаманні, наступні особливості:

- основними об'єктивними ризиками, що роблять вплив на розвиток фінансових інновацій, є кредитний, процентний, ринковий, інноваційний ризик і ризик ліквідності;
- потреба у застосуванні ризик-інжинірингу як сукупності методів по страхуванню ризиків лежить як на стороні попиту, так і на стороні пропозиції інноваційних фінансових продуктів;
- в основі укладення угод між такими контрагентами лежать відмінності в прогнозуванні поведінки ринку, різні інвестиційні горизонти, різна толерантність до ризику і причини суб'єктивного характеру [10, с. 166].

В якості базових умов розвитку інновацій у банківській сфері можна визначити наявні ресурси та середовище, а також такі чинники, як попит і пропозиція на фінансові інновації з боку як комерційних банків, так і їх клієнтів.

Таким чином, поступово в банківському секторі буде реалізовуватися ідея перетворення будь-якого комерційного банку у фінансовий супермаркет, в якому клієнт може придбати необхідний пакет послуг, не вдаючись до складних маніпуляцій з роздільним використанням власних фінансових ресурсів [3, с. 71].

Наприклад, серед основних факторів, що характеризують середовище генерування фінансових інновацій комерційними банками і є в даному випадку стримуючими, можна, на наш погляд, виділити наступні:

1. Диспропорції в чинному законодавстві, що стосуються випуску та обігу фінансових інструментів,

використовуваних банківськими організаціями, в тому числі питання правового режиму оподаткування деривативів.

2. Недосконалість операційної інфраструктури ринку фінансових інновацій.

3. Консервативна корпоративна культура ведення бізнесу і взаємовідносини між учасниками ринку банківських інновацій.

4. Низький рівень поширення фінансових інновацій в діяльності українських фінансових інститутів.

5. Інерційна нормативна база й обмежені цією базою дії регуляторів ринку.

Перелічене вище лише підтверджує той факт, що основна функція фінансових інновацій, пов'язана з перерозподілом ризиків і прибутковості в меншій мірі затребувана українським фінансовим ринком, на відміну від світового. Хоча величезний інтерес для українських фінансових менеджерів представляють фінансові інструменти управління кредитними ризиками, які володіють найбільшою значущістю в сучасних умовах України.

У той же час інтерес до процентних інструментів незначний через його певну недооцінку. Даний ризик часто ігнорується фінансовими менеджерами України. Звідси швидке зростання ринку кредитних деривативів і нових фінансових інструментів і вузькість ринку процентних інструментів.

Зміст інноваційної діяльності суб'єктів банківської системи України, складається з трьох груп інноваційних процесів, які включають в себе:

1) Формування і впровадження нових методів і організаційних форм надання банківських послуг:

- відмова від філіальної мережі в користь електронного банкінгу;
- впровадження поштово-банківських послуг;
- введення інституту віддаленого доступу до рахунків (віддалене кредитування тощо);

2) Формування і впровадження нових фінансових та організаційних інструментів, а також інноваційне поєднання існуючих інструментів банківської справи;

3) Динамічне виділення етапів розвитку життєвого циклу інноваційної діяльності суб'єктів банківської системи (від зародження ідеї або її запозичення з суміжної галузі створення та розробки методики використання відповідного інструменту, до його інноваційної трансформації під впливом змін реалій банківської практики при впровадженні нового інструменту) [8, с. 36].

В цілому, ці напрямки заклали основу для розвитку інноваційних продуктів на українському фінансовому ринку.

При цьому специфіка фінансових інновацій пов'язана з тим, що стосовно перерозподілу ризиків, та

і інформації вони безпосередньо програють в Україні неринковим методам отримання цінової та іншої інформації.

На наш погляд, найбільш важливим фактором, що гальмує процеси поширення в Україні фінансових інновацій, є відсутність ефективної законодавчої бази, яка могла б забезпечити раціональне оподаткування, контроль та облік операцій з новими фінансовими інструментами, а також захист інтересів сторін в угодах. При цьому більше всього вищевказаний фактор негативно позначається на розвитку позабіржового сегменту ринку похідних інструментів — деривативів.

Першими в списку претендентів на впровадження в українську банківську практику стоять різні модифікації боргових паперів — гібридні боргові цінні папери. Також перспективним напрямком може стати строковий ринок, розвиток якого, як ніякого іншого стримується відсутністю необхідної законодавчої бази.

Наприклад, основну проблему, що виникає при здійсненні українськими банками діяльності на ринку кредитних деривативів О. Заруцька охарактеризувала як крайню неефективність законодавчого регулювання операцій з деривативами в Україні, і, як наслідок, низький рівень розвитку українського ринку похідних фінансових інструментів в цілому [1, с. 21]. Тому, беручи також до уваги слабку розвиненість механізму ринкового саморегулювання та високий рівень взаємної недовіри учасників українського фінансового ринку, впливає висновок про необхідність розробки відповідної термінології і засад нормативно-правового регулювання угод такого роду.

Існуюча ситуація ускладнюється такою фундаментальною проблемою, як непорозуміння державними наглядовими, регулюючими та податковими органами сенсу і економічної основи виникнення похідних фінансових інструментів, а отже і їх важливості для ефективного розвитку сегментів фінансових ринків в Україні.

Умовою ефективного функціонування ринку деривативів є наявність необхідної ринкової інфраструктури, яка в Україні на поточний момент не розвинена. Дана теза виражається у відсутності спеціалізованих організацій, що стимулюють розвиток нових підходів до оцінки кредитних ризиків, які базуються на діяльності саме цієї частини ринку деривативів.

Подолання інноваційної нерозвиненості фінансового ринку та його банківського сегмента, а також забезпечення їх інституційної завершеності в Україні повинно стати проблемою загальнодержавною, в той час як поступальний розвиток фінансових інновацій у банківській практиці може виступити в якості важливого каталізатора фактора економічного зростання.

Зараз провідні банки країни активно використовують деякі сучасні методи, які допомагають виявити та впровадити інноваційні пропозиції:

Інформаційне поле ідей — загальне для всіх співробітників місце реєстрації і зберігання висунутих ініціатив, в якому кожен співробітник може зареєструвати свою пропозицію і переглянути існуючі.

Кайдзен-підхід — процес постійного пошуку і впровадження поліпшень за рахунок внутрішніх ресурсів компанії, здійснюється шляхом постійного вдосконалення технологічних процесів і готових продуктів.

Краудсорсінг — модель пошуку вирішення завдань силами невизначеної безлічі добровольців. Завдання пропонується необмеженому колу людей незалежно від їх професійної вікової та статусної приналежності. Учасники краудсорсінг-програми утворюють спільноту, яка шляхом обговорення відбирає найбільш вдале рішення. Цей метод є найпотужнішим інструментом, що дозволяє з мінімальними витратами коригувати розвиток бізнесу. У числі іншого він дозволяє розробляти продукти, максимально орієнтовані на клієнтів.

Бета-спільноти активних користувачів (звичайно мова йде про онлайн-сервіси), які допомагають тестувати продукти (попередні версії), надаючи свої пропозиції щодо доопрацювання у вигляді зворотного зв'язку розробникам до моменту офіційного релізу.

Хакатон — захід, під час якого фахівці з різних областей розробки програмного забезпечення (програмісти, дизайнери, менеджери) спільно працюють над створенням веб-сервісу або мобільного додатку. Формат цього заходу може передбачати участь готових стартап-проектів. Хакатони проводяться з метою виявлення і розробки нових рішень, які, можливо, будуть використовуватися банком на взаємовигідних умовах з розробником.

Таким чином, нами робиться висновок про те, що до основних напрямів діяльності комерційних банків в тій чи іншій мірі пов'язаних з фінансовими інноваціями та інноваційними змінами слід віднести наступні:

1. Нові банківські продукти, послуги, організаційні рішення на базі нових інформаційних технологій.

2. Віртуальні банківські та фінансові технології: управління банківськими рахунками через електронні системи зв'язку, такі як банк-клієнт, шляхом активного використання електронного підпису, укладання договорів на обслуговування з фінансовими організаціями.

3. Комплексне використання нових інформаційних і комунікаційних технологій для електронного та змішаного маркетингу, наприклад CRM-технології: тобто зниження витрат на просування інформації про банківські продукти та послуги.

4. Аналітичну обробку внутрішньої інформації за допомогою систем управлінського обліку (ERP,

SAP-системи та ін), що дає абсолютно нові можливості внутрішнього контролю і аудиту.

5. Зміни кваліфікації персоналу: інноваційний менеджер, консультант по структурованим фінансовим продуктам, спеціаліст по трансакціям на фондовому і страховому ринку і т.д.

6. Нові автоматизовані платформи самообслуговування (моно- і багато функціональні, інформаційні), що дозволяють скоротити клієнтські черги, шляхом вивільнення робочого часу співробітників.

Наприклад, в цілях стимулювання попиту з боку комерційних банків на фінансові інновації необхідно, на наш погляд, розвивати такі напрямки:

1. Змінити поведінкові моделі і стратегію (психологію) клієнтів банків, що змусить останніх пристосуватися під потреби перших і тим самим у протистоянні за клієнта активно освоїти нові види діяльності, адаптувати високі технології.

2. Прищепити українській банківській системі і менеджменту культуру використання «довгих» грошей та пов'язаних з ними фінансових інструментів, організаційних моделей.

3. Вибудувати IT-архітектуру і одночасно підвищити якість IT-платформ для проведення банківських операцій, в т.ч. поліпшити захист інформації та каналів зв'язку, що виключає доступ в банківську мережу сторонніх.

4. Організувати взаємодію і співробітництво банків з інжиніринговими компаніями, здатними впроваджувати нові технології, і готовими надати банкам проекти, що дозволить забезпечити повернення інвестицій, знизити банківські ризики і оптимізувати інвестиційні витрати. Реалізація цього напряму дозволить інтегрувати інжинірингові компанії в процес взаємодії між банком і клієнтом.

5. Реорганізувати систему банківського менеджменту, шляхом створення підрозділу, метою діяльності якого буде дослідження, впровадження та забезпечення функціонування фінансових інновацій у практиці банку, тобто розробка регламентів інноваційної діяльності, здійснення експериментів, проведення оцінки та розрахунку ефективності від впровадження інноваційних фінансових інструментів, продуктів і послуг.

V. Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок

Потрібно відзначити, що потенціал для фінансових інновацій на вітчизняному банківському ринку досить великий, але інноваційних фінансових продуктів в Україні поки ще недостатньо. Необхідно змінювати форми і методи обслуговування, розширювати сервісні можливості, надавати комплексний банківський сервіс. Іншими словами, інноваційні банківські

продукти і послуги повинні мати більш високі споживчі якості порівняно з наявними аналогами, бути в більшій мірі привабливими для клієнтів банку та задовольняти потенційний попит нових споживачів. Менш успішним в цьому напрямку банкам варто поквапитися за більш активними конкурентами, так як економія на розвитку може в підсумку обійтися банку дуже дорого: клієнти люблять успішних.

Підводячи підсумки, необхідно відзначити, що підтримка фінансових інновацій повинна відповідати

відтворювальній логіці, інакше буде важко домогтися підвищення доступності та ефективності фінансових інновацій, особливо якщо трансформаційні та трансакційні витрати їх виробництва великі. В результаті відбудеться зниження собівартості банківських послуг, що дозволить розширити кількість потенційних операцій на ринку банківських послуг. Пропоновані напрямки розвитку фінансових інновацій дозволять сформувати адекватний механізм реалізації інноваційних процесів у банківській сфері.

Література

1. Банківський нагляд з використанням структурно-функціонального аналізу: теорія, світовий і вітчизняний досвід: монографія / О. П. Заруцька. — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. — 379 с.
2. Банківський менеджмент: питання теорії та практики: монографія / [О. А. Криклій, Н. Г. Маслак, О. М. Пожар та ін.]. — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. — 152 с.
3. Зверев О. А. Инновационные технологии в розничном банковском бизнесе: монографія / О. А. Зверев, А. В. Нестеренко. — М.: Палеотеп, 2015. — 164 с.
4. Єгоричева С. Б. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти: монографія / С. Б. Єгоричева; ВНЗ у кооперації «Полтавський університет економіки і торгівлі». — Полтава: ТОВ «АСМІ», 2010. — 348 с.
5. Інноваційні технології антикризового управління економічними системами: монографія / С. К. Рамазанов, Г. О. Надьон, Н. І. Кришталь, О. П. Степаненко, Л. А. Тимашова; Під ред. проф. С. К. Рамазанова. — Луганськ; К.: СНУ ім. В. Даля, 2009. — 584 с.
6. Копилук О. І. Управління ресурсним потенціалом банків в умовах фінансової нестабільності: монографія / О. І. Копилук, О. М. Музичка. — Львів: Видавництво «Ліга-прес», 2010. — 236 с.
7. Онишко С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: монографія / С. В. Онишко. — Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2014. — 434 с.
8. Практичне застосування Байєсівського аналізу при здійсненні фінансового моніторингу в банках: монографія / [О. В. Кузьменко, Т. А. Медвідь, Л. Г. Левченко та ін.]; за заг. ред. С. О. Дмитрова. — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. — 46 с.
9. Смовженко Т. С. Инновационные стратегии зарубежных банков / Т. С. Смовженко, С. Б. Егоричева // Деньги и кредит. — 2016. — № 8. — С. 51–56.
10. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. — 283 с.

Дубовая Валентина Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри обліку і аудиту

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Дубовая Валентина Владимировна

кандидат экономических наук, доцент,

доцент кафедры учета и аудита

Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка

Dubovaya V.

PhD in Economics, Associate Professor of

the Department of Accounting and Auditing,

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗМЕНШЕННЯ КОРИСНОСТІ АКТИВІВ ЗА МІЖНАРОДНИМИ І УКРАЇНСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИИ ОБ ОБЕСЦЕНЕНИИ АКТИВОВ ПО МЕЖДУНАРОДНЫМ И УКРАИНСКИМ СТАНДАРТАМ

PREPARATION OF INFORMATION ABOUT IMPAIRMENT OF ASSETS ACCORDING TO INTERNATIONAL AND UKRAINIAN STANDARDS

Анотація. Досліджено розбіжності у формуванні інформації про зменшення корисності активів у фінансовій звітності за міжнародними і національними стандартами України. За результатами проведеного дослідження: виявлено неточність офіційного українського перекладу ключового терміну IAS36 «impairment of assets»; доведено гоцільність заміни в українських стандартах словосполучення «зменшення корисності активів» на «зменшення майбутніх економічних вигід активів»; з'ясовано розбіжності у переліку груп активів, які слід перевіряти на зменшення економічних вигід за міжнародними і українськими стандартами; запропоновано альтернативну схему реєстрації фактів зменшення майбутніх економічних вигід матеріальних, нематеріальних, біологічних та фінансових активів на рахунках бухгалтерського обліку шляхом введення контрактивних субрахунків.

Ключові слова: зменшення корисності активів, майбутні економічні вигоди, збиток від зменшення корисності, сума очікуваного відшкодування активу, балансова вартість активу.

Аннотация. Исследованы различия при формировании информации об обесценении активов в финансовой отчетности по международным и национальным стандартам Украины. В результате проведенного исследования: выявлена неточность официального украинского перевода ключевого термина IAS36 «impairment of assets»; обоснована уместность замены в украинских стандартах словосочетания «уменьшение полезности активов» на «уменьшение будущих экономических выгод активов»; определены отличия в перечне групп активов, которые следует проверять на уменьшение экономических выгод по международным и украинским стандартам; предложена альтернативная схема регистрации фактов уменьшения будущих экономических выгод материальных, нематериальных, биологических и финансовых активов на счетах бухгалтерского учета путем введения контрактивных субсчетов.

Ключевые слова: обесценение активов, будущие экономические выгоды, убытки от обесценения, возмещаемая стоимость актива, балансовая стоимость.

Summary. The article is devoted the differences in the preparation of information on impairment of assets in the financial statements according to international and national standards of Ukraine. The inaccuracy of the official Ukrainian translation of key term IAS36 «impairment of assets» are identified, and the replacement in the Ukrainian standards of the phrase «reduction of utility assets» to «decrease in the future economic benefits of the assets» are proposed. The differences in the list of groups

of assets to be tested for decreases in economic benefits are identified for the international and Ukrainian standards. The alternative scheme of registration of facts reduce future economic benefits are proposed for tangible, intangible, biological and financial assets in the accounts by introducing contractive subaccounts.

Key words: impairment of assets, future economic benefits of the assets, impairment loss, recoverable amount, carrying amount.

Постановка проблеми. Згідно вимогам МСБО 36 «Зменшення корисності активів», якщо балансова вартість активу є більшою ніж сума його очікуваного відшкодування внаслідок використання або продажу, суб'єкту господарювання слід визнати збиток [1]. Те саме вимагає й національне П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів», яке містить національні засади формування інформації про зменшення корисності активів у бухгалтерському обліку та її розкриття у фінансовій звітності підприємств України [2]. Проте:

а) сфери поширення дії МСБО 36 і П(С)БО 28 не повністю збігаються;

б) оцінки балансових вартостей активів, визначені за міжнародними і національними стандартами, можуть відрізнятись; та

в) виникають питання термінологічного характеру, насамперед, щодо визначення самого поняття «корисність активів».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні вчені займаються дослідженнями проблематики обліку зменшення корисності переважно окремих видів активів. Зокрема, облік зменшення корисності нематеріальних активів вивчають Моссаковський В. Б. і Кононенко Т. В. [3], основних засобів – Яцунська О. С. [4, 5], Воронцова А. С. [6], Жмайлова О. Г. і Ляшенко В. О. [7], довгострокових біологічних активів – Михальська В. В. [8–10], необоротних активів – Іващенко І. М. [11]. Разом з цим недостатньо фахових вітчизняних досліджень з питань обліку зменшення корисності фінансових активів та сукупних рекомендацій щодо бухгалтерського обліку зменшення корисності.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення сукупних розбіжностей у формуванні інформації про зменшення корисності активів у фінансовій звітності за міжнародними і національними стандартами України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш за все, слід з'ясувати сутність поняття «корисність активів» та розбіжності у термінології з цього питання:

– у тексті МСБО 36 (в офіційному українському перекладі) є визначення терміну «збиток від зменшення корисності» та немає тлумачення терміну «корисність активів»;

– у національному П(С)БО 28 в свою чергу надано значення термінів «втрати від зменшення корисності» та «вигоди від відновлення корисності», але

також не розкрито значення терміну «корисність активів».

При цьому термінологічний словник двох стандартів є нетотожним, зокрема: неідентичне формулювання терміну «сума очікуваного відшкодування активу»; та відсутність в національному стандарті усіх формулювань аналогічних міжнародних термінів (табл. 1).

Утім, виходячи з наданого у П(С)БО 7 «Основні засоби» значення терміну «зменшення корисності» як «втрати економічної вигоди у сумі перевищення залишкової вартості активу над сумою очікуваного відшкодування» [12], було б доречно замінити у міжнародних і національних стандартах термін «зменшення корисності активів» на термін «зменшення економічної вигоди» для усунення використання двох однакових за сутністю термінів. Тим більше, що при визначенні і визнанні активів ключовим критерієм є очікування майбутніх економічних вигод (табл. 2).

Усі крапки можна поставити, якщо звернутись до англomовного оригіналу міжнародного стандарту IAS36 «Impairment of Assets» [14], назва якого на українську мову, з точки зору автора цієї публікації, перекладається як «погіршення активів», а «impairment loss» – як «збиток від погіршення». Іншими словами, в міжнародному англomовному тексті немає словосполучення «зменшення корисності активів» та терміну «корисність» – вони існують лише в українському офіційному перекладі (до речі, на російську мову IAS36 «Impairment of Assets» перекладено як МСБУ 36 «Обесценение активов»). Отже, можна зробити висновок, що в міжнародному стандарті йдеться про погіршення окремих активів, яке призвело до зменшення майбутніх економічних вигод від їх використання.

Повертаючись до розбіжностей міжнародного і національного визначення терміну «сума очікуваного відшкодування активу» (табл. 1), слід підкреслити, що у міжнародних стандартах поняття «справедливої вартості» відрізняється від поняття «чистої реалізаційної вартості». Так, МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» визначає справедливу вартість як ціну, яка була б отримана за продаж активу, або сплачена за передачу зобов'язання у звичайній операції між учасниками ринку на дату оцінки [15, п. 9]. При цьому, на початку МСФЗ 13 надається пояснення, що є деякі види оцінок, які є подібними до справедливої вартості, але не є справедливою вартістю, як наприклад:

Таблиця 1

**Визначення ключових термінів у МСБО 36 «Зменшення корисності активів»
(в офіційному українському перекладі) і П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів»**

№	Визначення термінів у МСБО 36	Визначення термінів у П(С)БО 28
1	Збиток від зменшення корисності — сума, на яку балансова вартість активу або одиниці, що генерує грошові кошти, перевищує суму його / її очікуваного відшкодування.	Втрати від зменшення корисності — сума, на яку балансова (залишкова) вартість активу перевищує суму його очікуваного відшкодування . Вигоди від відновлення корисності — величина, на яку сума очікуваного відшкодування активу (у межах балансової (залишкової) вартості цього активу, визначеної на дату відновлення корисності без урахування попередньої суми втрат від зменшення його корисності) перевищує його балансову (залишкову) вартість.
2	Сума очікуваного відшкодування — більша з двох оцінок активу (або одиниці, яка генерує грошові кошти): справедливої вартості мінус витрати на продаж та його вартості при використанні.	Сума очікуваного відшкодування активу — найбільша з двох оцінок: чиста вартість реалізації активу або теперішня вартість майбутніх чистих грошових надходжень від активу.
3	Справедлива вартість мінус витрати на продаж — сума, яку можна отримати від продажу активу або одиниці, яка генерує грошові кошти, в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами, мінус витрати на продаж.	Чиста вартість реалізації активу — справедлива вартість активу за вирахуванням очікуваних витрат на його реалізацію.
4	Вартість при використанні — теперішня вартість оцінених майбутніх грошових потоків, які, за очікуванням, виникнуть від активу або від одиниці, що генерує грошові потоки.	
5	Балансова вартість — сума, за якою актив визнають після вирахування будь-якої суми накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення його корисності.	

Таблиця 2

Міжнародне і національне визначення поняття активів і економічної вигоди

№	Концептуальна основа фінансової звітності	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»
1	Актив — це ресурс, контрольований суб'єктом господарювання в результаті минулих подій, від якого очікують надходження майбутніх економічних вигід до суб'єкта господарювання [13, п. 4.4].	Активи — ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигід у майбутньому.
2	Майбутня економічна вигода, втілена в активі , є потенціалом, який може сприяти надходження (прямо або непрямо) грошових коштів і їх еквівалентів до суб'єкта господарювання [13, п. 4.8]	Економічна вигода — потенційна можливість отримання підприємством грошових коштів від використання активів.

net realisable value (чиста реалізаційна вартість) при оцінці запасів або *value in use (вартість при використанні)* для виміру зменшення корисності активів [15, п. 6].

Отже, національна заміна терміну «чиста реалізаційна вартість» на термін «справедлива вартість» при визначенні поняття «сума очікуваного відшкодування активу» з позиції міжнародних стандартів є нерівнозначною.

Перейдемо до розбіжностей в ідентифікації активів, які слід перевіряти на зменшення майбутніх економічних вигід за міжнародними і національними стандартами. Згідно з М(С)БО 36 на зменшення корисності не слід перевіряти дев'ять груп активів:

1. Запаси.

2. Активи, які виникають внаслідок будівельних контрактів.

3. Відстрочені податкові активи.

4. Активи, які виникають внаслідок програм виплат працівникам.

5. Фінансові активи, на які поширюється сфера застосування МСФЗ 9 «Фінансові інструменти».

6. Інвестиційну нерухомість, яку оцінюють за справедливою вартістю.

7. Біологічні активи, пов'язані із сільськогосподарською діяльністю, які оцінюються за справедливою вартістю за вирахуванням витрат на продаж.

8. Відстрочені витрати на придбання і нематеріальних активів, які виникають у результаті визначених контрактом прав страхувика відповідно до страхових

контрактів у межах сфери застосування МСФЗ 4 «Страхові контракти».

9. Непоточні активи (або ліквідаційних груп), класифікованих як такі, що утримуються для продажу, відповідно до МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, і припинена діяльність».

Згідно П(С)БО 28 на зменшення корисності не слід перевіряти тільки шість груп активів:

1. Запаси.
2. Активи, які виникають у підрядника від будівельних контрактів.
3. Відстрочені податкові активи.
4. Активи, які виникають від виплат працівникам.
5. Фінансові активи, які обліковуються за справедливою вартістю.
6. Біологічні активи, які оцінені за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу.

Отже, за міжнародними стандартами сфера охоплення активів на перевірку зменшення майбутніх економічних вигод є меншою, ніж за національними стандартами. Зокрема, прикладом розбіжностей у потребі перевірки активів на зменшення економічних вигод є стаття необоротних активів, утримуваних для продажу та груп вибуття, які згідно з МСБО 36 не слід перевіряти, а згідно з П(С)БО 28 перевіряти потрібно (табл. 3).

Другим прикладом розбіжностей щодо потреби перевірки активів на зменшення майбутніх економічних вигод є інвестиційна нерухомість. Так, за М(С)БО 36, якщо на дату балансу інвестиційну нерухомість оцінено за справедливою вартістю (а не за залишковою), її не потрібно перевіряти, а за національними вимогами її також потрібно перевіряти, оскільки у П(С)БО 28 її не включено до шість груп, що не перевіряють.

Третім прикладом розбіжностей в об'єктах перевірки активів на зменшення економічних вигод є торговельна дебіторська заборгованість. Складність міжнародної регламентації оцінки торговельної дебіторської заборгованості полягає у тому, що окремого міжнародного стандарту з формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість не існує, і оскільки дебіторська заборгованість є видом фінансових активів, на неї поширюється дія МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості», МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка».

Згідно з МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» фінансові активи під час їх первісного визнання оцінюються за їхньою справедливою вартістю, а після їх первісного визнання класифікують як такі, що оцінюються:

- або за амортизованою собівартістю,
- або за справедливою вартістю [16, п. 4.1.1, 5.1–5.2].

Таким чином, за міжнародними стандартами, поточну дебіторську заборгованість, як один з видів фінансових активів, на дату балансу слід оцінювати за справедливою вартістю, і не потрібно перевіряти на зменшення майбутніх економічних вигод. В той час, як згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» торговельну дебіторську заборгованість включають до балансу за чистою вартістю реалізації, і відповідно до вимог П(С)БО 28 її слід перевіряти на зменшення економічних вигод.

При цьому, слід зазначити, що у випадку визнання дебіторської заборгованості підприємствами України згідно міжнародних стандартів за справедливою вартістю, формування резерву сумнівних боргів є не до-

Таблиця 3

Розбіжності у потребі перевірки матеріальних активів на зменшення економічних вигод згідно МСБО 36 та П(С)БО 28

Актив	Код рядка	Балансова вартість	МСБО 36	П(С)БО 28	Наявність розбіжностей
I. Необоротні активи					
Незавершені капітальні інвестиції	1005	первісна	Так	Так	-
Основні засоби	1010	залишкова	Так	Так	-
		справедлива	Так	Так	-
Інвестиційна нерухомість	1015	залишкова	Так	Так	-
		справедлива	Ні	Так	+
II. Оборотні активи					
Запаси	1100	найменша з двох величин – балансова вартість або чиста вартість реалізації	Ні	Ні	-
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття					
	1200	найменша з двох величин – балансова вартість або чиста вартість реалізації	Ні	Так	+

силь доречним. Скоріше має йти мова про розрахунок поправки для визнання дебіторської заборгованості, величину якої не можна визначати всіма національними методами визначення резерву сумнівних боргів, які регламентує П(С)БО 10 [17].

Щодо інших фінансових активів, таких як: довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі; інші довгострокові фінансові інвестиції, що оцінюються за амортизованою собівартістю; довгострокова дебіторська заборгованість з фінансової оренди в орендодавця — їх слід перевіряти на зменшення майбутніх економічних вигод і за міжнародними, і за українськими стандартами (табл. 4).

Наступним етапом слід з'ясувати розбіжності у реєстрації інформації про зменшення майбутніх економічних вигод активів відповідно до міжнародних і українських стандартів на рахунках бухгалтерського обліку.

В даному аспекті, по-перше, слід зазначити, що оскільки Міністерством фінансів України не надано

методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку фінансових активів, то існує лише типові кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку зменшення корисності основних засобів, нематеріальних активів та біологічних активів [18–20]. При цьому, оскільки існуючу схему реєстрації фактів зменшення корисності активів на рахунках побудовано за принципом збільшення накопиченого зносу (накопиченої амортизації), то в ній зокрема не передбачено відображення зменшення корисності незавершених капітальних інвестицій, адже по них амортизація не нараховується (табл. 5). Застосувати подібну схему для реєстрації фактів зменшення майбутніх економічних вигод фінансових активів (довгострокових фінансових інвестицій, довгострокової дебіторської заборгованості) є також неможливим.

Теоретично зменшити балансову вартість кожної групи активів на величину зменшення майбутніх економічних вигод можна двома способами:

Таблиця 4

Розбіжності у потребі перевірки фінансових активів на зменшення економічних вигод згідно МСБО 36 і П(С)БО 28

Актив	Код рядка	Балансова вартість	МСБО 36	П(С)БО 28	Наявність розбіжностей
I. Необоротні активи					
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		Так	Так	-
інші фінансові інвестиції	1035	амортизована собівартість	Так	Так	-
		справедлива вартість	Ні	Ні	-
Довгострокова дебіторська заборгованість (наприклад, з фінансової оренди)	1040	теперішня вартість	Так	Так	-
II. Оборотні активи					
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	справедлива вартість за МСФЗ / чиста вартість реалізації за ПСБО	Ні	Так	+

Таблиця 5

Кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку зменшення корисності активів для складання фінансової звітності за стандартами України (за даними [18–20])

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Втрати від зменшення корисності об'єктів основних засобів, інших необоротних активів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів, інвестиційної нерухомості: а) що не підлягали до оцінки; б) що підлягали до оцінки:		131, 132, 133, 134, 135
		972	
		411	
2	Відновлення корисності об'єктів основних засобів, інших необоротних активів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів, інвестиційної нерухомості після усунення причин попереднього зменшення їх корисності: а) що не підлягали до оцінки; б) що підлягали до оцінки	131, 132, 133, 134 135	
			742
			411

Таблиця 6

Запропонована кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку втрат від зменшення майбутніх економічних вигод активів для складання фінансової звітності за міжнародними стандартами

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Визнання втрат від зменшення майбутніх економічних вигод об'єктів матеріальних, нематеріальних, біологічних, фінансових активів: а) що не підлягали дооцінці; б) що підлягали дооцінці	97 41	10, 11, 12, 14, 15, 16, 18
2	Сторнування втрат від зменшення майбутніх економічних вигод об'єктів матеріальних, нематеріальних, біологічних, фінансових активів: а) що не підлягали дооцінці; б) що підлягали дооцінці	97 41	10, 11, 12, 14, 15, 16, 18

1) шляхом введення контрактивних субрахунків до рахунків обліку основних засобів, нематеріальних активів, незавершених капітальних інвестицій, фінансових інвестицій та довгострокової дебіторської заборгованості 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18 (за принципом ведення контрпасивного субрахунку 523 «Дисконт за випущеними облігаціями»);

2) шляхом прямого зменшення первісної вартості основних засобів, нематеріальних активів, незавершених капітальних інвестицій, фінансових інвестицій і довгострокової дебіторської заборгованості за кредитом рахунків 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18.

По-друге, оскільки за міжнародним підходом, на відміну від норм П(С)БО 28, у випадку наявності у наступних звітних періодах ознак відсутності або зменшення визнаного в попередні періоди *an impairment loss* (збитку від погіршення) іншого, ніж гудвіл, збиток слід сторнувати [14], а не нараховувати доходи від відновлення корисності за кредитом рахунку 74 (табл. 5).

Враховавши можливу необхідність сторнування минулого збитку, доцільно запропонувати ввести регулюючі контрактивні субрахунки до рахунків 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18 з наступною схемою реєстрації зменшення майбутніх економічних вигод активів (табл. 6).

Висновки. За результатами проведеного дослідження:

1) виявлено неточність офіційного українського перекладу ключового терміну IAS36 «*impairment of assets*» та доведено доцільність заміни в українських стандартах словосполучення «*зменшення корисності активів*» на «*зменшення майбутніх економічних вигод активів*»;

2) з'ясовано розбіжності у переліку груп активів, які слід перевіряти на зменшення економічних вигод за міжнародними і українськими стандартами;

3) запропоновано альтернативну схему реєстрації фактів зменшення майбутніх економічних вигод активів на рахунках бухгалтерського обліку шляхом введення контрактивних субрахунків.

Література

1. МСБО 36 «Зменшення корисності активів» / [Електронний ресурс] // Режим доступу на сайті Міністерства фінансів України: file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/Мои%20документы/IAS%2036%20(ed_2013) ua.pdf
2. П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05>
3. Моссаковський В. Б. Шляхи удосконалення обліку нематеріальних активів / В. Б. Моссаковський, Т. В. Кононенко // Агроінком. — 2008. — № 5–6. — С. 108–113.
4. Яцунська О. С. Проблеми відображення зменшення корисності основних засобів / О. С. Яцунська // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/587/1/Яцунська%20О.С.%20%20Проблеми%20відображення%20зменшення%20корисності%20основних%20засобів.pdf>
5. Яцунська О. С. Процедура зменшення корисності основних засобів: організаційно-методичні аспекти / О. С. Яцунська // Бізнес Інформ. — 2016. — № 8. — с. 130–140.
6. Воронцова А. С. Знецінення об'єктів основних засобів: суть і основні процедури / А. С. Воронцова // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ: економічні науки. — 2013. — № 3. — С. 191–201.
7. Жмайлова О. Г. Особливості оцінки зменшення корисності об'єктів основних засобів / О. Г. Жмайлова, В. О. Ляшенко // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_NMIW_2014/Economics/7_162309.doc.htm
8. Михальська В. В. Облік витрат на відновлення корисності довгострокових біологічних активів садівництва: управлінський аспект / В. В. Михальська // Економіка та управління. — 2014. — № 23/2. — С. 92–97.

9. Михальська В. В. Облік зменшення корисності довгострокових біологічних активів садівництва / В. В. Михальська // Економічний аналіз. — 2014. — Том 17. — № 2. — С. 168–175.
10. Михальська В. В. Методика обліку забезпечення витрат на відновлення корисності довгострокових біологічних активів садівництва / В. В. Михальська // Бізнес Інформ. — 2014. — № 11. — С. 221–227.
11. Іващенко І. М. Визначення ознак зменшення корисності необоротних активів / І. М. Іващенко // Інноваційна економіка. — 2014. — № 6 (55). — С. 313–317.
12. П(С)БО 7 «Основні засоби» / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
13. Концептуальна основа фінансової звітності / [Електронний ресурс] // Режим доступу на сайті Міністерства фінансів України: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/Мои%20документы/c.pdf>
14. IAS «Impairment of Assets» / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2016/ias36.pdf>
15. МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості» / [Електронний ресурс] // Режим доступу на сайті Міністерства фінансів України: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/Мои%20документы/IFRS%2013%20%20\(ed_2013\).ua.pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/Мои%20документы/IFRS%2013%20%20(ed_2013).ua.pdf)
16. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» / [Електронний ресурс] // Режим доступу на сайті Міністерства фінансів України: file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/Мои%20документы/МСФЗ%2009_2014.pdf
17. Дубовая В. В. Відображення інформації про поточну дебіторську заборгованість у фінансовій звітності підприємств України за міжнародними стандартами / В. В. Дубовая // Збірник наукових праць «Економіка. Менеджмент. Підприємництво». — 2014. — № 26 (II). — С. 138–145.
18. Додаток до Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів / наказ Мінфін України від 30.09.2003 р. № 561.
19. Додаток до Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку нематеріальних активів / наказ Мінфін України від 16.11.2009 р. № 1327.
20. Додаток 2 до Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів / наказ Мінфін України від 29.12.2006 р. № 1315.

Yessbosinova Madina

Post-graduate student

“Kazakh-British Technical University”

Moldasheva Aliya

Post-graduate student

“Kazakh-British Technical University”

Dzhumaseitova Assel

Associate professor

“Kazakh-British Technical University”

INVESTIGATION OF EXISTENCE OF POSITIVE CORRELATION BETWEEN EMPLOYERS HAVING CFA CERTIFICATE AND THOSE WHO DIDN'T HAVE CFA CERTIFICATE

Abstract. *This article provides a comprehensive analysis of the problem connected with the widespread notion that the participation the CFA examination is something like wasting time in idleness. The primary goal of this research work is to identify if there is a positive correlation between the participation in the exam and job prospects. Keeping this ambitious goal in mind, representative data is gathered and studied for the existence of a positive correlation between people, who pass the CFA examination and job prospects or so called “job satisfaction”.*

Regression equations offer analyses that are constructed to help to calculate the regression coefficients. The regression coefficient was compared to the regression equation, which is based on the income level and satisfaction level of people who pass the exam and the alternative regression coefficient of the regression equation of those who have MBA degree. Analysis is done by conducting different hypothesis tests, regression analysis and other statistical procedures.

Key words: *CFA, regression, examination, job prospects, job opportunity, income, MBA, statistics.*

It is generally believed in Kazakhstan that MBA level is enough for a good career path in a sphere of banking, investments and finance. However, the world is changing and criteria of a good worker are changing as well. CFA examination consists of 3 level and it is extremely useful to prepare research analysts, private bankers, financial consultants and investment bankers and enhance their career path.

The material of CFA is very thorough and very extensive. But it also means that if you succeed in obtaining the charter, you can be assured of a great, solid grounding in financial knowledge and expertise [1].

CFA examination has already been existing in Kazakhstan, so that there is sufficient data which will be given below. In fact, there has never been conducted the research about in Kazakhstan and its influence on the future life prospects. But, in a world where the graduate faces of such examination in labor market, it is important to know whether such examinations are helpful to enforce the progress of individual's future career. So, in this article at the first it is investigated for the existence of the positive correlation between the participation in the CFA and job prospects, and consequently job satisfaction. Overall, there are 57 people, which have passed CFA. Every year

on average more than 100000 people participate in the examination, so that the 43%, 46% and 54% pass the first, second and third level respectively. That's why the target population is big enough to conduct the research and make conclusion.

Purpose: The primary goal of this research work is to identify if there is a positive correlation between the people, who pass CFA examination and job prospects, and job satisfaction. Keeping this ambitious goal in mind, representative data was gathered and studied for the existence of a positive correlation between the people, who pass CFA examination and job prospects or so called “job satisfaction”.

Object: Kazakhstan citizens who passed a CFA examination. The sample in research is 60 participants. The 30 were those who passed the CFA exam and 30 who have MBA degree only. Firstly, researchers are going collect data from people, who have passed CFA examination in Kazakhstan. The survey will be based on questionnaire. Thereby it can found if there is a positive correlation between people, who had passed CFA examination and job career so that employer while deciding if to pass or not, moreover they would know whether it will increase the possibility of higher salary where he or she wants so

that he or she will be satisfied. Based on gathered data regression coefficients are calculated and finally conclusion made if there is a positive correlation between the participation in the CFA examination and job satisfaction [2].

The mission of CFA Institute is served by generating value for core investment management professionals and engaging with the core investment management industry to advance ethics, market integrity, and professional standards of practice, which collectively contributes value to society. CFA Institute seeks to set professional standards for investment management practitioners and broadly engage other finance professionals through their interest and interactions with the investment management industry. Improving outcomes for investors advances the social mission and benefits members through greater demand for educated and ethical investment management professionals. Investment professionals contribute to the ultimate benefit of society through the sustainable value generated by efficient financial markets and by effective investment institutions.

In statistical modeling, regression analysis is a statistical process for estimating the relationships among variables. It includes many techniques for modeling and analyzing several variables, when the focus is on the relationship between a dependent variable and one or more independent variables. More specifically, regression analysis helps one understand how the typical value of the dependent variable changes when any one of the independent variables is varied, while the other independent variables are held fixed [3].

A hypothesis test is a statistical test that is used to determine whether there is enough evidence in a sample of data to infer that a certain condition is true for the entire population. A hypothesis test examines two opposing hypotheses about a population: the null hypothesis and the alternative hypothesis. The null hypothesis is the statement being tested. Usually the null hypothesis is a statement of “no effect” or “no difference”. The alternative hypothesis is the statement you want to be able to conclude is true [4].

In statistics, linear regression is an approach for modeling the relationship between a scalar dependent variable y and one or more explanatory variables (or independent variables) denoted X . The case of one explanatory variable is called simple linear regression [5].

The research article was undertaken in order for employees and future job candidates in finance field of Kazakhstan to assess whether or not CFA examination would be useful for their career. Through survey investigations this research wants to test hypothesis and discover new relationship between job satisfaction and CFA [6,7]. In this research deductive approach is used. It has been stat-

ed that “deductive means reasoning from the particular to the general. If a causal relationship or link seems to be implied by a particular theory or case example, it might be true in many cases. A deductive design might test to see if this relationship or link did obtain on more general circumstances”. The article began with building up a theory about the topic of the interest. Then narrowed that down into more specific hypotheses that can be tested.

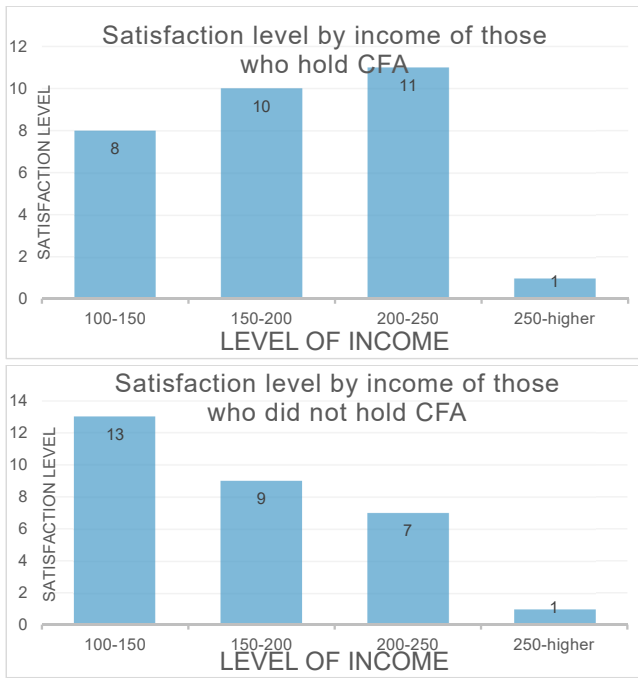
Firstly, data was collected from people who have passed CFA examination in Kazakhstan. The survey will be based on the questionnaire and the sample of 30 people with CFA certificates is chosen through simple random sample. Based on the gathered data regression coefficients are calculated and a conclusion was made by following the assumption if there is a positive correlation between the participation in the CFA examination and job prospects.

All those methods/techniques that are used for conduction of research are explained. As it was written before, with implementation of deductive approach the primary data for research is collected through survey. Specifically, data was obtained by electronically mailing of questionnaires: Kazakhstan citizens who had certificate of CFA through LinkedIn, Google, and VK as well as from center for preparation for CFA in Almaty were found. 30 CFA holders were randomly chosen from these people and contacted each member via phone and e-mail as well as asked a permission to send them questionnaires and use their answers for future investigations. All of the 30 respondents replied with positive answer.

Also, from the list of Kazakhstan employers in finance field who are not CFA holders, 30 people were chosen by simple random sample. Questionnaires are mailed to the respondents with a request to return after completing the same. In this method every units in target population have equal chances of being selected.

First of all, theory that the level of satisfaction is influenced by wages should be introduced and show that levels of satisfaction between participants and non-participants are different. This is, of course, true but additional proof should be made. In order to prove this, correlation coefficient between two variables should be determined: the first is level of income and the second is level of satisfaction. The level of income, undoubtedly, is independent variable and the level of satisfaction is dependent one. Let X be the level of income and Y be the level of satisfaction, which will be more convenient in further analysis. Having the data about level of income and level of satisfaction correlation coefficient can be determined. Two independent scatterplots are drawn, one with level of income of those who passed CFA, and the other with those who did not passed.

Here are obtained histograms:

Regression line was calculated for those who did not participated in CFA at first. In this case, equals to 163.167, equals to 5.76, by using formulae:

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n},$$

and the same for y .

So, the calculated correlation coefficient is 0.5510, which means that there is moderate positive correlation between level of income and satisfaction level. However, correlation does not mean causation. But as the correlation coefficient is close to 0.5, linear model is appropriate for this case.

Regression analysis is the derivation of the linear regression line. The formula:

$$\hat{y} = a + b \cdot x \tag{1}$$

It is known that x is independent variable, but to determine y , it must estimated the slope of the regression line (b) and y -intercept (a). In order to do it, researchers used following formulas:

$$b = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} \tag{2}$$

Making all necessary calculations, the slope is equal to 0.0222

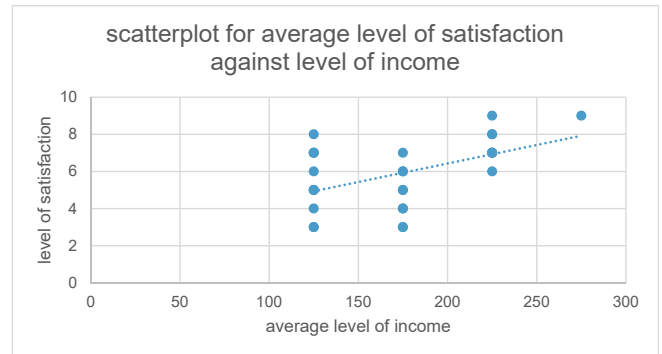
The interpretation of it is the following: with every additional increase in the level of income the level of satisfaction increases on 0.0222 on average.

Now, y -intercept is calculated: $A = 5.76 - 0.0222 \cdot 163.167$ $A = 2.0269$

This number tells about the value of y , when x equals to 0. In other words, it shows the level of satisfaction when the level of income equals to zero. It is 2.0269 for non-participants. The regression line is

$$\hat{y} = 2.0269 + 0.0222x$$

The following diagram shows linear trend between X and Y .

For those who participated \bar{x} equals to 184.167, \hat{y} equals to 8.2. So, the calculated correlation coefficient is 0.6507, which means that there is moderate positive correlation between level of income and satisfaction level for those who have CFA.

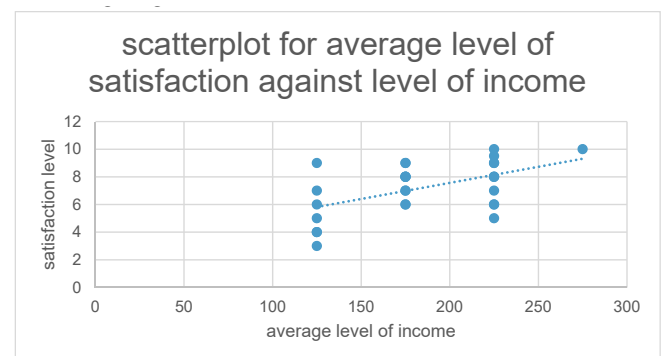
Making all necessary calculations from (1) and (2), researchers identified the slope which is equal to 0.02309. The interpretation of it is the following: with every additional increase in the level of income the level of satisfaction increases on 0.02309 on average. Now, calculate y -intercept:

$$A = 8.2 - 0.02309 \cdot 184.167$$

The regression line is

$$\hat{y} = 2.88195 + 0.02309x$$

The following diagram shows linear trend between X and Y .

The result is that people who hold CFA certificate have, on average, 0.5 more level of satisfaction than those who did not participate.

Hypothesis testing. As mentioned before in order to prove the prediction it is needed to know average satisfaction level of employees who were holding CFA certificate and of employees who did not participated in this examination.

Employees, who:	Sample size	Average satisfaction level (max=10)	Satisfaction sample standard deviation	Average income level(in tg)	Income sample standard deviation(in tg)
Have CFA	30	8.2	1.27035	184 167	45 714.3178
Don't have CFA	30	5.7333	1.6174	169 167	47 198.8335

For employees' satisfaction level:

$$H_0: \mu_t = \mu_n$$

$$H_a: \mu_t > \mu_n \text{ where:}$$

μ_t – average satisfaction level of employees who have CFA certificate;

μ_n – average satisfaction level of employees who doesn't have CFA certificate;

Make an assumption that true mean difference of average satisfaction level is equal to $\mu_d=0$ and $x_d=8.2-5.7333=2.4667$. Formula for t-statistic is following which is provided by J. Abdey:

$$t = \frac{x_d - \mu_d}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}} \sim t_{n_1+n_2-2} \quad (3)$$

One-tailed test was conducted since predicted average satisfaction level of employees who have CFA is higher.

So, *test* – statistic = 6.56929

Firstly test at significance level of 5%. The critical value for t at $\alpha=0.05$ and $df=58$ is $t_{0.05,58}=1.671$

Test statistic is more than t-score at $\alpha=0.05$, so “reject null hypothesis which claims that average satisfaction level of two types of employees' is indifferent”.

Test at smaller significance level, which is equal to 1%. At $\alpha=0.01$ and $df=58$ the critical value for t is $t_{0.01,58}=2.390$. Again “we reject the null hypothesis”. Therefore, it can be concluded that the results are highly significant to reject the null hypothesis, which state that average satisfaction level of employees' who hold CFA certificate and who did not hold CFA certificate are indifferent.

For income level:

$$H_0: \mu_t = \mu_n$$

$$H_a: \mu_t > \mu_n \text{ where:}$$

μ_t – average income level of employees who have CFA certificate;

μ_n – average income level of employees who did not have CFA certificate;

Making assumption that true mean difference of average income levels is equal to $\mu_d=0$ and $x_d=184,167-169,167=15000$. Using formula (3) t-statistic = 1.25.

Since test statistic < critical t-value at $\alpha=0.05$ the null hypothesis is failed to reject. Testing at higher significance level, which is equal to 10%:

Again at $\alpha=0.1$ the null hypothesis is failed to reject, which claims that average income level of employees of different types is indifferent. Finally, researchers got two extreme results from tests. The one is not significant at all, while the other is highly significant. It shows that regression analysis may work quite well with the data set where correlation coefficient is quite big and may not work with data set where correlation coefficient is relatively low. However, the reason of failing to reject the indifference of average wages may be explained by the fact that wage is large but not last cause for satisfaction. Actually, majority of their wage is bounded to tenge and recently Kazakhstan national currency devaluated [10].

The primary goal of this research was to identify the existence of correlation between having CFA certificate and jobs' prospects. By doing inference analysis, that is regression analysis and hypothesis test it could be proved that having CFA certificate influence work prospects.

There can be many explanations why such results are obtained. Firstly, it may be explained by the fact that CFA increasing its credibility in Kazakhstan and considered as more qualified certificate than MBA. From scatterplot it can be seemed that there are apparent linear relationships between two variables, which make test results significant.

Reference

1. Kothari C. R. (2004). Research methodology. Article, [online] p.A400. Available at: <http://www2.hcmuaf.edu>. [Accessed 27 Feb. 2005].
2. Dudovskiy J. (2010). The ultimate guide to writing a dissertation. Book, [online] p.A350. Available at: <http://research-methodology.net/research-philosophy/ontology/>. [Accessed 18 Jan. 2010].
3. Rotemberg J. (2004). National bureau of economic research. Article, [online] p.A9. Available at: <http://www.nber.org/papers/w10915.pdf>. [Accessed Nov,2004].
4. CohnReznick H. (2007). How to pass CFA exam. Article, [online] p.A12. Available at: <http://www.seia.org/research-resources/valuation-how-to-pass-exam-CFA>. [Accessed Jul. 2007].
5. Rodeck F. (2008). Building a research. Article, [online] p.A8. Available at: <http://www.adp.com/thrive/articles/building-a-research>. [Accessed Feb. 2008].
6. Gusev K. (2010). Statistics. Book, [online] p.A400. Available at: https://www.files.ethz.ch/isn/195941/2016C09_Pastukhova_wep.pdf. [Accessed Nov. 2008].
7. Westpal K. (2009). Statistical methods. Newspaper, [online] p.A12. Available at: <http://www.knews.org/papers/28888.pdf>. [Accessed Jan. 2008].
8. Julio J. (2008). Research methods. Article, [online] p.A11. Available at: <http://www.researchm.com.pdf>. [Accessed Aug. 2012].
9. Raina S. (2011). Regression analysis. Article, [online] p.A9. Available at: <http://www.finalff.org/regression-analysis>. [Accessed Aug. 2006].
10. Kozmovskiy M. (2008). Hypothesis testing. Article, [online] p.A7. Available at: <http://www.adps.com/papers>. [Accessed Sep.2008].

Золотухіна Тетяна Ігорівна

магістрант кафедри обліку і аудиту,

Київський Національний Університет Технології і Дизайну (КНУТД)

Золотухина Татьяна Игоревна

магистрант кафедры учета и аудита,

Киевский Национальный Университет Технологии и Дизайна (КНУТД)

Zolotukhina Tatiana Igorevna

master of accounting and audit department,

Kiev National University of Technology and Design

**ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ
НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ
ОСОБЕННОСТИ УЧЕТА ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ
НА МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ
FEATURES OF FIXED ASSETS
IN SMALL ENTERPRISES**

Анотація. У статті визначено особливості ведення обліку основних засобів на малих підприємствах в умовах прийняття Податкового кодексу та змін основних нормативних документів.

Ключові слова: основні засоби, облік, господарська діяльність, малий бізнес.

Анотация. В статье определены особенности ведения учета основных средств на малых предприятиях в условиях принятия Налогового кодекса и изменений основных нормативных документов.

Ключевые слова: основные средства, учет, хозяйственная деятельность, малый бизнес.

Summary. In the article the feature for accounting of fixed assets in small companies in terms of the Tax Code and changes in the basic regulations.

Keywords: fixed assets accounting, economic activity, small business.

Актуальність. Актуальність теми роботи визначається тим, що особливе місце в сучасній економіці України належить малому підприємству, що сприяє поступовому створенню значного шару власників, що повинно стати гарантом політичної стабільності й забезпечення демократичних реформ.

Стан та ефективність застосування основних засобів безпосередньо впливає на виконання виробничої програми підприємства та можливість отримання прибутку. В цих умовах перед системою бухгалтерського обліку основних засобів постає ряд завдань, а саме: точна ідентифікація, достовірна оцінка, обґрунтованість методу та суми нарахування зносу тощо. Ці проблеми, на мій погляд, визначають актуальність теми дослідження.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Дослідженню теоретичних та практичних аспектів організації бухгалтерського обліку та оподаткування

присвячені праці багатьох вчених, таких як Н. Бузак, П. Буряк, С. Голов, Б. Засадний, М. Кобзева, О. Мазіна, Н. Малюга, М. Огійчук, Л. Сук, В. Сопко та ін. Однак, у зв'язку зі змінами, що відбуваються на законодавчому рівні у сфері бухгалтерського та податкового обліку суб'єктів малого підприємства, постійно наявне коло принципово важливих питань організації обліку, що вимагають удосконалення наукових підходів до обґрунтування та оперативного уточнення.

Метою статті є дослідження особливостей ведення обліку основних засобів малими підприємствами із застосуванням змін законодавчих норм. розробка теоретичних й організаційно-методичних положень по вдосконалюванню організації бухгалтерського обліку й формування звітності на підприємствах малого бізнесу, спрямованих на підвищення ефективності їхньої діяльності.

Виклад основного матеріалу

Для здійснення виробничої діяльності підприємствам потрібні основні засоби або, інакше кажучи, засоби праці. Від предметів праці вони відрізняються тим, що беруть участь у виробництві протягом кількох років, зберігаючи при цьому свою натуральну форму і фізичні властивості. У процесі господарської діяльності підприємства малого бізнесу, як і всі інші суб'єкти господарювання, використовують основні засоби. Правильність обліку та контролю за збереженням та ефективним використанням даного виду майна на кожному підприємстві забезпечується наказом про облікову політику, який обов'язково повинен містити розділ щодо обліку основних засобів. У цьому розділі необхідно передбачити:

- перелік первинних документів з обліку основних засобів, якими повинні користуватися на даному підприємстві;
- список осіб, які мають право підписувати документи, що підтверджують рух основних засобів та порядок контролю за матеріально відповідальними особами;
- порядок оцінювання основних засобів;
- метод та порядок нарахування амортизації;
- визначення ліквідаційної вартості основних засобів;
- термін корисної експлуатації основних засобів;
- облік орендованих основних засобів.

Основні засоби — це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх в процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних та соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більш ніж 1 рік (або операційного циклу, якщо він більше 1 року).

Основні засоби обліковують за об'єктами. П(С)БО 7 «Основні засоби» визначає, що об'єкт основних засобів — це:

- закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього;
- конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій;
- відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс — певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно.

Залежно від цільового призначення засоби поділяють на виробничі і невиробничі. Виробничі основні засоби функціонують у сфері матеріального вироб-

ництва, неодноразово беруть участь у виробничому процесі, поступово зношуються і переносять свою вартість на створюваний продукт частинами в міру зношення. Невиробничі основні засоби функціонують в галузях невиробничої сфери. Вони безпосередньо не беруть участі в процесі виробництва і призначені для невиробничого споживання. На малих підприємствах, незалежно від того, яку вони застосовують форму обліку, первинна документація повинна вестися в обов'язковому порядку згідно з вимогами. Зокрема, для обліку основних засобів застосовують наступну низку первинних документів.

- Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (ф. № ОЗ-1)
- Акт приймання-здавання відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів (ф. № ОЗ-2)
- Акт на списання основних засобів (ф. № ОЗ-3)
- Акт на списання транспортних засобів (ф. ОЗ-4)

Акт складають у двох примірниках комісією, призначеною керівником, потім затверджується керівником господарства або особою на те уповноваженою.

З метою полегшення обліку на малих підприємствах наказом Міністерства фінансів України від 19 квітня 2001 р. № 186 був затверджений спрощений План рахунків бухгалтерського обліку, хоча малі підприємства на власний розсуд вирішують, яким Планом рахунків користуватись — загальним чи спрощеним. Спрощений План рахунків відрізняється тим що складається з рахунків в яких об'єднується декілька рахунків загального Плану рахунків. Відповідно до наказу про облікову політику на підприємстві ведеться бухгалтерський і статистичний облік та звітність в порядку, що встановлюється чинним законодавством. На малих підприємствах бухгалтерський облік складається з первинного, поточного та узагальнюючого обліку. На малих підприємствах доцільно застосовувати ведення нагромаджувальних документів, які дозволяють проводити записи однорідних господарських операцій в міру їх здійснення на протязі місяця чи періоду виконання робіт.

Мале підприємство обирає спрощену форму бухгалтерського обліку, виходячи з потреб свого виробництва і управління, яка застосовується при обліку основних засобів, виробничих запасів. Відповідно до методичних рекомендацій передбачено ведення відомостей від 1-м до 5-м, а узагальнення облікових даних в оборотно-сальдовій відомості. Спрощена форма бухгалтерського обліку може застосовуватися за двома видами: простою та з використанням реєстрів обліку майна малого підприємства. Для суб'єктів малого підприємництва передбачена можливість складання Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва (форми № 1-м, 2-м) та Спрощеного фінансового зві-

ту суб'єкта малого підприємництва (форми № 1-мс та 2-мс). Так, відповідно до підпункту 3 пункту 291.4 статті 291 Податкового кодексу України — юридичні особи — платники єдиного податку третьої групи (юридичні особи), для складання Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва, ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів та витрат.

Загальний розвиток господарства, вдосконалення процесу управління, зростання ролі інформації для прийняття обґрунтованих економічних рішень, створення умов для приведення системи бухгалтерського обліку до міжнародних вимог сприяли вдосконаленню організаційних засад бухгалтерського обліку в різних секторах економіки, в тому числі підприємств малого бізнесу. Протягом останніх 20 років відбувалися зміни в підходах до встановлення критеріїв суб'єктів господарювання, які мали право на застосування спрощеної форми обліку, а також у методологічних аспектах облікового процесу підприємств малого бізнесу. Основним завданням організації обліку на малих підприємствах є створення такої системи отримання

інформації, яка б забезпечувала реальне управління суб'єктом малого підприємництва та примноження доходу від його діяльності. У зв'язку з цим, перспективами майбутніх досліджень у сфері бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва є розробки щодо підвищення інформативності обліку та забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень.

Висновки. Вивчення нормативних документів, теоретичних положень опублікованих праць вітчизняних вчених, практики діяльності підприємств свідчить, що облік основних засобів на малих підприємствах в останній час дещо ускладнився, а ряд існуючих проблем негативно впливає на процес управління виробництвом, знижуючи ефективність використання основних засобів. У статті розглянуто особливості ведення обліку основних засобів на малих підприємствах у зв'язку прийняттям Податкового кодексу. А саме — визначено порядок ведення обліку підприємствами, які відносяться до малих згідно критеріїв, які встановлені пунктом 154.6 статті 154 розділу III Податкового кодексу України.

Література

1. Васильєва Л. М. Бухгалтерський облік на малих підприємствах за спрощеною формою: навч. посібник / Л. М. Васильєва, Н. В. Бондарчук, О. П. Бондарчук. — Дніпропетровськ: Біла К. О., 2011. — 260 с.
2. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, затверджені Наказом Міністерства фінансів України № 720 від 15.06.2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=296068&cat_id=285157
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 25.02.2000 р. № 39 // Бухгалтерський учет. Хрестоматія. — 2012. — Вып. 1. — С. 54–62.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» від 25.02.2000р. № 39 / Бухгалтерський учет. Хрестоматія. — 2012. — Вып. 1. — С. 124–130.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755»VI [Електронний ресурс]: Закон України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?Nreg=2755>"17. — Law "give rise Ukraine. — Законодавство України.
6. Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку Наказ міністерства фінансів України № 1204 від 26.09.2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0389>«01.

References

1. Vasiliev LM Accounting for small enterprises under the simplified form: teach. manual / LM Vasiliev, NV Bondar 'chuk, AP Bondarchuk. — Dnepropetrovsk: White KO, 2011. — 260 pp.
2. Guidelines on the application of accounting registers under small enterprises, approved by Order ZAR of ministries of Finance of Ukraine № 720 from 15.06 .2011 [electronic resource]. — access: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=296068&cat_id=285157
3. Provision (standard) accounting 7 «Fixed assets» of 25.02.2000r. number 39 // and accounting. Reader. — 2012. — Vol. 1. — P. 54–62.
4. Regulations (standard) accounting 25 «Financial report of a small business» of 25.02.2000 r. number 39 // Buch haltersky Accounting. Reader. — 2012. — Vol. 1. — P. 124–130.
5. Tax Code of Ukraine of 02.12.2010. Number 2755 VI [electronic resource]: Law of Ukraine us. — Access: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?Nreg=2755>"17. — Law "give rise Ukraine.
6. On approval of a simplified plan pahunkiv accounting Order ZAR of ministries of Finance of Ukraine № 1204 from 26.09.2011 [electronic resource]. — Access: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0389>«01.

Квасова Ольга Петрівна

кандидат економічних наук, доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

Хіміч Галина Олегівна

методист вищої категорії

Київський національний університет технологій та дизайну

Дегтяр Артем Сергійович

магістрант

Київський національний університет технологій та дизайну

Квасовая Ольга Петровна

кандидат экономических наук, доцент

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Химич Галина Олеговна

методист высшей категории

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Дегтярь Артем Сергеевич

магистрант

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Kvasova O.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Kyiv National University of Technology and Design

Khimich H.

methodologist of the highest category

Kyiv National University of Technology and Design

Degtyar A.

magistrant

Kyiv National University of Technology and Design

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СИСТЕМА

ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАК СИСТЕМА

FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE SYSTEM

Анотація. У статті досліджено та узагальнено теоретичні засади у сфері фінансово-економічної безпеки підприємства. Проведено аналіз існуючих точок зору щодо трактування змісту поняття «фінансово-економічна безпека», розглянуто сутність поняття «система фінансово-економічної безпеки».

Ключові слова: підприємство, фінансово-економічна безпека, система фінансово-економічної безпеки, елементи системи фінансово-економічної безпеки.

Аннотация. В статье исследованы и обобщены теоретические основы в сфере финансово-экономической безопасности предприятия. Проведен анализ существующих точек зрения относительно трактовки содержания понятия «финансово-экономическая безопасность», рассмотрена сущность понятия «система финансово-экономической безопасности».

Ключевые слова: предприятие, финансово-экономическая безопасность, система финансово-экономической безопасности, элементы системы финансово-экономической безопасности.

Summary. *In article explores and summarizes the theoretical background in finance and economic security. The analysis of existing points of view regarding the interpretation of what constitutes «financial and economic security», the essence of «system of financial and economic security».*

Key words: *enterprise, financial and economic security, the system of financial and economic security, elements of the financial and economic security.*

Однією з основних проблем будь-якої економічної системи є забезпечення її ефективної та стабільної діяльності. Сучасний розвиток економіки України характеризується швидкими змінами факторів внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства, що викликають загрозу його фінансовим інтересам, спричиняють високий рівень фінансових ризиків. Існування ефективної системи фінансово-економічної безпеки, яка забезпечить захист підприємства від загроз є однією із найважливіших умов забезпечення стійкого зростання підприємства та формування позитивних результатів його фінансової діяльності.

Отже, питання забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств на сьогоднішній день є надзвичайно актуальним.

Теоретичні засади фінансово-економічної безпеки підприємств досліджуються у світовій та вітчизняній науковій літературі. Серед зарубіжних науковців варто виділити А. Берл'є, Ю. Є. Благова, Ш. М. Валітова, О. Вільямсона, М. Дженсена, І. В. Меклінга, К. Мерфі, Є. А. Олійникову, Г. Г. Пирогова, Г. Шиназі. Протягом останніх років суттєвий вклад у дослідження зазначеної тематики внесли такі вітчизняні науковці, як: О. В. Ареф'єва, О. І. Барановський, І. О. Бланк, Л. І. Васечко, К. С. Горячева, М. М. Єрмошенко, С. М. Ілляшенко, А. Г. Корбутяк, І. П. Мойсеєнко, Г. А. Пастернак-Таранушенко, І. О. Тарасенко, О. В. Черниш та ін. Незважаючи на популярність категорії «фінансово-економічна безпека», серед науковців існують розбіжності щодо сутності цієї категорії.

Розглянемо існуючий понятійний апарат визначення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Л. І. Васечко вказує на те, що фінансово-економічна безпека підприємства розглядається як один із найважливіших пріоритетів, оскільки виступає основою ефективного управління ресурсами (причому, не лише фінансовими) з метою захисту діяльності вітчизняного суб'єкта господарювання від недобросовісної конкуренції. У свою чергу, її незабезпечення, призведе до таких негативних наслідків, як банкрутство, регрес галузей та, урешті-решт, підлив системи забезпечення існування держави в цілому [2].

Г. А. Пастернак-Таранушенко наголошує на тому, що фінансово-економічна безпека підприємства це захищеність життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, яка забезпечується

адміністрацією і колективом підприємства шляхом реалізації заходів правового, економічного, організаційного інженерно-технічного і соціально-психологічного характеру [10].

На думку С. М. Ілляшенко фінансово-економічна безпека підприємства це стан ефективного використання його ресурсів та існуючих ринкових можливостей, здатний забезпечити попередження внутрішніх і зовнішніх загроз та його тривале виживання, що забезпечує сталий розвиток на ринку відповідно до обраної місії [8].

А. Г. Корбутяк вважає, що фінансово-економічна безпека підприємства це такий стан його економічної системи, який характеризується внутрішньою збалансованістю, стійкістю до негативного впливу будь-яких загроз, високим рівнем адаптованості до мінливих умов зовнішнього середовища та її здатністю забезпечувати на основі реалізації інтересів власників корпоративних прав, інвесторів свій сталий і ефективний розвиток відповідно до стратегічної мети суб'єкта господарювання [5].

Науковці Ю. Г. Лисенко та В. М. Андрієнко фінансово-економічну безпеку підприємства розглядають як кількісно та якісно детермінований рівень його фінансового стану, що забезпечує стабільну можливість захисту його пріоритетних, збалансованих фінансових інтересів від визначених реальних і потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі фінансової політики підприємства [6].

В своїй монографії «Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємництво» М. М. Єрмошенко та К. С. Горячева під фінансово-економічною безпекою підприємства розуміють такий фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій та послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [3].

І. О. Бланк у своїй праці «Управління фінансовою безпекою підприємства» визначає фінансово-економічну безпеку підприємства як кількісно і якісно

детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному й перспективному періодах [1].

На думку О.Л. Трухан фінансово-економічна безпека підприємства трактується одночасно з двох позицій — статичної (як результат діяльності підприємства на певну дату) та динамічної (розвиток підприємства в умовах фінансово-економічної безпеки у короткостроковій та довгостроковій перспективі) [9].

Науковці О.В. Черниш та І.О. Тарасенко визначають фінансово-економічну безпеку підприємства так:

- по-перше, як комплексне поняття, яке інтегрує в собі систему заходів, механізм їх генерування та забезпечення й проявляється через відповідний стан, який характеризується стабільністю, адаптивністю та позитивною динамікою економічної та інших взаємопов'язаних систем підприємства»;
- по-друге, як «рівень захищеності від негативних впливів оточуючого середовища, який досягається за рахунок відповідності фінансового, кадрового, техніко-технологічного та економічного потенціалів стратегічним цілям та завданням підприємства» [13].

У навчальному посібнику «Управління фінансово-економічною безпекою підприємства» І.П. Мойсеєнко надає таке визначення цій категорії: «фінансово-економічна безпека підприємства — це такий його фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах» [8].

Враховуючи основні характерні риси економічної та фінансової безпеки, а також узагальнюючи наведені визначення, можна констатувати, що незважаючи на різницю у формулюванні, спільним для авторів є трактування фінансово-економічної безпеки як такої, що відображає рівень фінансового стану підприємства, характеризується стійкістю до внутрішніх та зовнішніх загроз та передбачає найбільш ефективне використання наявних ресурсів підприємства.

Враховуючи наведені погляди фахівців, фінансово-економічну безпеку підприємства правомірно визначати як спроможність протидіяти існуючим небезпекам і загрозам, які прагнуть завдати фінансових збитків або небажано змінити структуру капіталу, або примусово ліквідувати підприємство.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки вимагає створення на підприємстві власної системи безпеки, що покликана на своєчасне виявлення та запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам, забезпечення захисту інтересів підприємства та досягнення ним основної мети діяльності. Система фінансово-економічної безпеки підприємства це сукупність взаємопов'язаних елементів, підсистем, фінансових інструментів, методів та заходів, що забезпечують безпеку підприємства та досягнення ним основної мети діяльності.

Основними характеристиками системи фінансово-економічної безпеки підприємства є:

- *Унікальність*. Система фінансово-економічної безпеки не може бути однаковою в різних підприємствах, установах чи організаціях. Її унікальність залежить від спеціалізації та структури виробничої діяльності та промислового потенціалу, місця суб'єкта господарювання на ринку, кваліфікації та дисциплінованості кадрів тощо.
- *Самостійність*. Система фінансово-економічної безпеки окремого підприємства є відносно самостійною й відособленою по відношенню до аналогічних систем безпеки інших суб'єктів підприємницької діяльності, у той же час, система фінансово-економічної безпеки підприємства — це складний елемент фінансово-економічної безпеки регіону, галузі, держави.
- *Комплексність*. Система фінансово-економічної безпеки підприємства може бути тільки комплексною. Її забезпечення тісно пов'язано з рівнем забезпечення науково-технічної, кадрової, екологічної, інформаційної, фізичної безпеки та інших.
- *Динамічність*. Полягає у забезпеченні можливостей швидкої зміни послідовності дій та стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки при зміні факторів та умов фінансового середовища підприємства.
- *Ефективність*. Ефективне забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства можливе за умов, коли вибір та застосування сил, засобів та охоронних заходів здійснюється на основі детально продуманої концепції.

Метою системи фінансово-економічної безпеки підприємства повинне бути своєчасне виявлення та запобігання всіх можливих загроз для забезпечення фінансової стійкості та економічного розвитку підприємства. Таким чином, для того, щоб попереджати загрози та, в разі крайньої потреби, ліквідувати наслідки їх дії, система фінансово-економічної безпеки повинна містити в собі всі перераховані складові.

Система фінансово-економічної безпеки підприємства як і будь-яка інша система має свої складові елементи, такі як об'єкт та суб'єкт фінансово-еконо-

мічної безпеки, механізм забезпечення безпеки, а також практичні дії щодо забезпечення безпеки.

До суб'єктів системи можна віднести осіб, підрозділи, служби, органи, установи, міністерства та відомства, які безпосередньо забезпечують фінансово-економічну безпеку підприємства [12].

Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства повинен формуватися через систему управління фінансовими відносинами шляхом використання певних принципів, фінансових важелів, інструментів, фінансових методів, правового та інформаційного забезпечення, за допомогою фінансових досліджень, що дозволяють досягти основні цілі підприємства [7].

Політикою забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства варто вважати комплекс заходів, які мають економічну та правову природу і спрямовані на досягнення та підтримку безпечного стану життєздатності підприємства, що здійснюються відповідно до стратегічного плану його розвитку.

Об'єктом системи безпеки є все те, на що спрямовані зусилля щодо її забезпечення, а саме: інформація, персонал, сукупність майнових і немайнових прав та

економічних інтересів підприємства, трансформація стану яких призводить до зміни рівня його фінансово-економічної безпеки.

Основними завданнями системи фінансово-економічної безпеки підприємства є: захист законних прав і інтересів підприємства і його співробітників; збір, аналіз, оцінка даних і прогнозування можливих ситуацій; вивчення партнерів, клієнтів, конкурентів, кандидатів на роботу; виявлення, попередження і припинення можливої протиправної та іншої негативної діяльності співробітників підприємства на шкоду його безпеці; забезпечення збереження матеріальних цінностей і інформації; отримання необхідної інформації для розробки найбільш оптимальних управлінських рішень з питань стратегії і тактики фінансово-економічної діяльності компанії тощо [11].

Таким чином, на сучасному етапі розвитку українських підприємств першочерговим завданням менеджменту є формування дієвої системи фінансово-економічної безпеки підприємств, що має охоплювати питання діагностики, вибору оптимальних фінансових важелів та методів, а також обов'язковий контроль за фінансово-економічною діяльністю підприємства.

Література

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. — К.: Ника-Центр Эльга, 2001. — 528 с.
2. Васечко Л. І. Огляд понятійного апарату фінансово-економічної безпеки підприємства / Л. І. Васечко // Формування ринкових відносин в Україні. — 2012. — № 9. — С. 115–118.
3. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємництво: монографія / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева. — К.: НАУ, 2010. — 232 с.
4. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. — 2003. — № 3. — С. 12–19.
5. Корбутяк А. Г. Взаємозв'язок економічної безпеки держави та підприємства / А. Г. Корбутяк // Матеріали ювілейної міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні виміри розвитку економіки в умовах глобалізації». — 15 жовтня 2014 р. — Чернівці, 2014. — С. 58–61.
6. Корпоративное управление крупным промышленным комплексом / Ю. Г. Лысенко, В. Н. Андриенко, Т. Ю. Беликова и др.; под. общ. ред. Ю. Г. Лысенко, В. Н. Андриенко. — Донецк: Юго-Восток, ЛТД, 2003. — 327 с.
7. Лавров Ю. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / Ю. В. Лавров // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2010. — № 29. — С. 127–130.
8. Мойсеєнко І. П., Марченко О. М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. — Львів, 2011. — 380 с.
9. Трухан О. Л. Наукова інтерпретація функцій стратегічного управління підприємствами / О. Л. Трухан // Вісник Хмельницького національного університету / Економічні науки. — 2010. — № 1. — Т. 2. — С. 29–35.
10. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека підприємства в умовах ринку / Г. Пастернак-Таранушенко, Г. Лобза // Вісник НАН України. — 1994. — № 7–8. — С. 109–115.
11. Черевко О. В. Принципи управління фінансовою безпекою підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Черевко // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=33>
12. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич та ін. [за ред. Т. Г. Васильціва]. — Львів, 2012. — 386 с.
13. Черниш О. В., Тарасенко І. О. Фінансова безпека підприємства в умовах кризового середовища / О. В. Черниш, І. О. Тарасенко // Вісник Хмельницького національного університету. — 2009. — № 3. — Т. 2. — С. 117–119.

Кірейцева Олена Василівна

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Кандидат економічних наук, доцент

Доцент кафедри глобальної економіки

Кирейцева Елена Васильевна

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

Кандидат экономических наук, доцент

Доцент кафедры глобальной экономики

Kireitseva Olena

National University of Life Ukraine and Nature

Ph.D., associate professor

Associate Professor of Global Economy

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ У ФРАНЦІЇ

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РЫНКА ЗЕМЛИ ВО ФРАНЦИИ

THE LAND MARKET IN FRANCE

Анотація. Досліджуються важелі регулювання земельного ринку Франції. Аналізується французька практика організації ринку землі з метою використання досвіду для ефективного розвитку земельних відносин на Україні.

Ключові слова: ринок, сільськогосподарські землі, оренда землі, мораторій, орендар, орендодавець, відчуження землі, іноземний досвід.

Аннотация. Исследуются рычаги регулирования земельного рынка Франции. Анализируется французская практика организации рынка земли с целью использования опыта для эффективного развития земельных отношений на Украине.

Ключевые слова: рынок, сельскохозяйственные земли, аренда земли, мораторий, арендатор, арендодатель, отчуждение земли, иностранный опыт.

Annotation: Investigated levers control the land market in France. Analyzes the French practice of land market in order to use the experience for the effective development of land relations in Ukraine.

Key words: market, agricultural land, land lease, the moratorium, the tenant, landlord, land alienation, the foreign experience.

Мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення в Україні продовжено до 1 січня 2017 року. Ринок землі є невід'ємною частиною економіки будь-якої розвинутої держави. Земля — найважливіший ресурс, що посідає виняткове місце в житті і діяльності будь-якого суспільства. Земля не є класичним товаром і тому ринок землі володіє цілою низкою специфічних особливостей. Для подальшого ефективного розвитку земельних відносин в Україні необхідно вивчати досвід розвинених країн, в яких

існує налагоджений ринок сільськогосподарських земель декілька десятиліть.

Ще в 1946 році, коли в Радянському Союзі оренда була заборонена, у Франції був прийнятий статут оренди землі, який діє і по сьогоднішній день і повністю знаходиться на стороні орендаря. До прийняття цього закону орендар був практично безправним — термін оренди був тільки один рік, власник вибирав орендаря за вищою орендною платою, він був багатим і головним, а орендар — бідним і залежним. Тепер є

дуже багаті орендарі, які орендують великі землі. Раніше власник земельних ділянок мав 2–3 орендаря, а тепер орендарі мають 5–6 власників. Мінімальний термін оренди землі у Франції 9 років, максимальний — 90 [5].

До 9 років оренди власник не має ніякого права на свою землю. Після 9 років власник земельної ділянки може забрати землю тільки для власного користування або для сім'ї, тобто, якщо він сам буде працювати на своїй землі (або члени його сім'ї). Тільки після 25 років оренди власник може продати свою землю, яка орендується, або змінити орендаря.

В кожному регіоні орендодавці лімітовані в розмірі орендної плати. Держава встановлює мінімально та максимально допустимий розмір орендної плати. Статут призводить до значної конкуренції в момент доступу до оренди. Навіть якщо орендар готовий платити орендну плату вищу дозволеної за законом — це заборонено.

У Франції перебувають під орендою 75% землі. Це найбільший процент оренди в Європі. В більшості випадків — це «сімейна оренда». Батько потрохи викупляє орендовану ним землю і передає її в оренду родичам (сину, брату, племіннику). Друга частина, десь 10% — це селяни, які передають свої землі в оренду підприємствам, в яких самі працюють. І лише 15% відсотків — це так би мовити «чиста капіталістична» оренда [2].

Орендна плата становить 100–150 євро/га на рік. Якщо орендар проводить якісь покращення ґрунту — власник повністю це компенсує з амортизацією. На сьогоднішній день у Франції близько 6 млн власників та 400 тис. орендарів. Така велика кількість власників пояснюється тим, що з кожним поколінням їх число помножується (батько ділить землю між дітьми, діти, в свою чергу, між своїми дітьми і так далі).

Для власників нема ліміту в величині їх земельних володінь. Для орендарів максимально дозволено 200 га. Наприклад, орендар хоче збільшити орендовані землі з 100 га до 150 га за рахунок сусідської землі. Він повинен подати заяву в префектуру (місцеву адміністрацію) про свої наміри, яка в свою чергу друкує оголошення. І якщо знайдеться орендар, який має менше землі ніж попередній (навіть якщо він буде платити меншу орендну плату) земля надається останньому [3].

Ціна винайнятої землі визначається в залежності від часу між датою продажу і завершенням оренди. Так, коли власник хоче продати орендоване майно, першим потенційним клієнтом стає його орендар, який буде намагатись збити ціну і відсунути якомога далі дату придбання. Більше 70% орендованого майна яке виставлено на продаж, придбано фермерами які вже займають його.

При продажу, орендована земля обговорюється, в середньому, в чверть дешевше ніж ціна на вільну землю. Ця різниця цін витікає з орендного статуту у Франції, від місцевої структури власності, і часу який лишається до завершення орендного контракту.

Ціна продажу сільськогосподарських угідь (регіон Пуату-Шарант, Франція), євро/гектар: мін. 1160 євро за гектар макс. 6200. Ціна виноградників місцевості Коньяк, євро/гектар: мін. 12000 євро за гектар макс. 38000. Див. *рисунок 1*.

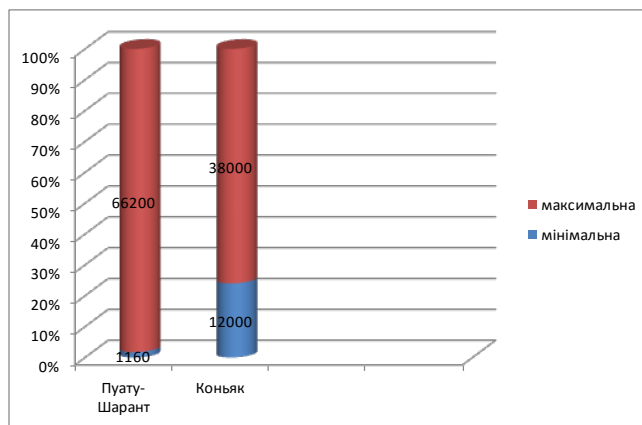

Рисунок 1. Ціни на земельні ділянки регіону Пуату-Шарант, Франція[5].

Важливу роль в регулюванні ринку землі у Франції відіграє така організація як САФЕР (SAFER) — товариство розвитку та облаштування сільськогосподарських земель.

Сафери у Франції — анонімні товариства на які покладено місію загально національного інтересу. Вони були створені у 1960 році у перспективі підготовки французького сільського господарства до конкуренції, який мав сприяти «спільний ринок», що саме тоді створювався між Німеччиною, Бельгією, Італією, Францією, Люксембургом і Нідерландами [3].

Сафери — регіональні угруповання. Кожен з них контролюється двома комісарами уряду, один з яких представляє Міністерство сільського господарства і другий — Міністерство фінансів. Їх адміністративна рада нараховує від 12 до 24 чоловік, з яких як мінімум третина представляє місцеву владу (регіону і департаменту). Інші адміністратори — професійні сільськогосподарські відповідальні особи, представники сільськогосподарської власності та лісового господарства, два представника національних органів (АСП — Агенція Служби Оплати, Земля Європи Дорадчого Товариства з питань земельного сільського облаштування) [4]. Перший вид діяльності САФЕР — купівля землі на пряму у власників — це 90% діяльності САФЕР, яку потім ця організація повинна продати. Організація не прибуткова, вона покликана покращити життя

сільськогосподарських виробників. При купівлі землі у САФЕР — покупець не виплачує податок на продаж-купівлю нерухомості (4,5%). Продається земля не тому, хто дає більшу суму, а тому, хто потребує збільшення земельної площі.

Для того щоб бути в змозі орієнтувати значну кількість гектарів до облаштування і лімітувати збільшення, Сафери отримали право на першочергове придбання з 1962 року. Звичайно, агентства нерухомості не задоволені цим, але покупець може вибирати. Кожний нотаріус повинен надіслати всі договори купівлі-продажу сільськогосподарської землі в САФЕР. Після цього товариство розглядає їх 2 місяці, щоб сказати — чи купує воно цю землю чи ні (10% діяльності).

У випадку, коли земля продається дуже дорого (і є покупець), САФЕР може знизити ціну (1% з 10% випадків). При цьому продавець може передумати продавати, але покупець нічого не може зробити. Це робиться для боротьби із земельною спекуляцією [3].

Окрім права втручання на земельний ринок, Сафери можуть вдаватися до орендного посередництва, тобто шукати для власника орендарів, фермерів. Вони можуть винаймати у сільськогосподарника майно надане власником.

Кожний рік у Франції продається 500 тис. га сільськогосподарської землі (всього 33 млн га). Кожного року, Сафер продає і купує 80 000–100 000 гектарів,

тобто четверту чи п'яту частини французького сільськогосподарського земельного ринку. Вони проводять свою роботу в основному на базі взаємної згоди, тоді як придбання за першочерговим правом складає 10–15% операцій. Використання права на першочергове придбання може відбуватись тільки в силу причин перелічених законом, за згоди 2 комісарів уряду на базі досьє яке доводить що втручання Сафер приведе до кращого рішення, ніж те яке би мало місце в результаті звичайного ринку [6].

Висновки. Ринок сільськогосподарських земель в Україні існує тільки у вигляді оренди. В свою чергу, сільськогосподарський земельний ринок Франції існує. Французьку землю може купити будь хто, але при цьому в законодавстві Франції існує багато обмежень щодо її використання.

Для подальшого розвитку земельного ринку України, є корисним, і навіть, необхідним, використання французького досвіду. Створення державних організацій типу САФЕР дасть можливість уникнути багатьох помилок при знятті мораторію на продаж земель. Так це допоможе встановити фіксовані ціни на сільськогосподарську землю, запобігти розпорошенню земельних паїв, захистити простих фермерів, створити єдину національну базу (при першочерговому праві на продаж, для чого потрібно прийняти відповідний закон) сільськогосподарських земель.

Список використаної літератури

1. Регулювання ринку сільськогосподарських земель: ідеї та законопроекти / Кулинич П. Ф., кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права НАН України, доцент Київського університету права НАН України // <http://www.agroconf.org/uk/node/482>.
2. Code rural. Code forestier. Commenté, édition 2006 en Italie.
3. Maurice Desriers. L'agriculture française depuis cinquante ans: des petites exploitations familiales aux droits à paiement unique. Revenus agricoles – Agreste cahiers № 2 – j uillet 2007.
4. Patrick Gervaisau. Eléments de présentation de la politique des structures agricoles menée en France. Ministère de l'Agriculture, de la Pêche, et des Affaires Rurales. Direction Générale de la Forêt et des Affaires Rurales. Paris, le 28 avril 2003.
5. Espace rural, analyse des marches. SAFER. Agreste – la statistique agricole. Mai 2010.
6. Le journal du fermier et métayer. Numero spécial № 561 – novembre, décembre 2006.

Косенко Тетяна Геннадіївна

студентка

Київський національний університет технологій та дизайну

Косенко Татьяна Геннадьевна

студентка

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Kosenko T.

student

Kyiv National University of Technology and Design

**УДОСКОНАЛЕННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ
У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ БЕЗНАЛИЧНЫХ РАСЧЕТОВ
В ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ
IMPROVEMENT OF NON-CASH PAYMENTS
IN BUSINESS ENTERPRISES**

Анотація. У статті висвітлено роль та значення безготівкових міжгосподарських розрахунків та напрямів їх удосконалення.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, платіжні системи, розрахункові документи, електронні гроші, рахунки в банку.

Аннотация. В статье рассмотрены роль и значение безналичных межхозяйственных расчетов и направлений их совершенствования.

Ключевые слова: безналичные расчеты, платежные системы, расчетные документы, электронные деньги, счета в банке.

Summary. The article highlights the role and importance of non-cash payments and inter-farm areas of improvement.

Key words: non-cash payments, payment systems, payment documents, money, bank accounts.

З розвитком ринкових відносин відбувається постійна адаптація суб'єктів господарювання до нових правил гри на ринку. Економіка України вже довгий час потребує значних глобальних змін у всіх її сферах. Вдосконалення механізму безготівкових розрахунків не є виключенням і залишається завжди актуальним питанням. Підтвердженням цього є розвиток фінансового ринку України, який характеризується появою нових інноваційних продуктів для здійснення платежів. Розвиток новітніх технологій не залишив осторонь і банківську систему, яка є головним творцем безготівкових розрахунків.

Безготівкові розрахунки широко використовуються, вони є дійсно зручними та ефективними. Використання безготівкових розрахунків призводить до економії витрат на їх здійснення, прискорення здійснення розрахункових операцій та руху грошових коштів.

Крім того, при безготівкових розрахунках грошова маса акумулюється в банках, і створюються умови для контролю за їх цільовим використанням.

В Україні правова база організації безготівкових розрахунків визначається рядом законів, які регламентують банківську діяльність («Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України»). Що ж стосується детальної організації самих розрахунків, то вони визначаються затвердженою Національним банком України інструкцією № 22 від 21.01.2004 р. «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті».

Безготівкові розрахунки — перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів

коштів. Ці розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді [1].

Безготівковий платіжний оборот полягає в оплаті будь-яких господарських операцій без використання готівкових грошей. Платник і одержувач коштів з цією метою використовують поточні рахунки. Такі операції можуть бути проведена як в одному банку, так і між різними кредитними установами. Тому можна вважати, що саме рахунок у банку — це серцевина взаємовідносин суб'єктів господарювання.

Для здійснення будь-якої господарської операції підприємство повинно використати відповідні платіжні інструменти. Найшвидший тип розрахунків між юридичними та фізичними особами — безготівкові. Банк в цих розрахунках виступає як посередник між клієнтами, що здійснюють платежі.

Широке використання безготівкового грошового обороту зумовлено також і тим, що безготівковий оборот має суттєві переваги перед готівковим і тому більш ефективний як для суспільства в цілому, так і для кожного окремого економічного суб'єкта.

Удосконалення безготівкових розрахунків є важливою умовою забезпечення грошовими коштами процесу виробництва, закріплення госпрозрахунку і підвищення ефективності господарювання. Це передбачає, з однієї сторони, своєчасне здійснення з покупцями платежів за одержані від постачальників товарно-матеріальні цінності, роботи та послуги, з другої прискорення документообороту.

У сучасних умовах досить чітко проявилися основні проблеми подальшого розвитку системи безготівкових розрахунків у народному господарстві України:

- оптимізацію форми і способів безготівкових розрахунків, їх організації;
- вибір найраціональніших у певних економічних умовах форм розрахунків, якій давали б найбільший ефект;
- підвищення самостійності господарських суб'єктів за умови доскональної організації і здійснення безготівкових розрахунків у господарському обороті, грошова відповідальність підприємств недоодержанням грошових коштів після відправлення товарів чи надання послуг вимагає, щоб ці ж підприємства мали право вільно діяти в сфері безготівкового обігу;
- постійний пошук нових механізмів організації безготівкових розрахунків, які дозволили б на економічній основі подолати кризові явища і процеси в грошовій сфері.

Для більш ефективного використання безготівкових розрахунків можна запровадити на підприємстві автоматизацію розрахунків на поточному рахунку використовуючи систему «Клієнт-банк», яка забезпечує:

- передачу повідомлень між клієнтом та банком у зашифрованому вигляді за допомогою сертифікованих засобів захисту;
- автоматичне ведення протоколу (та захист цього протоколу від модифікації) передавання розрахункових документів між банком та клієнтом, як у банк, так і в автоматизоване робоче місце клієнта;
- автоматичне архівування протоколів в кінці робочого дня.

Також доцільно використовувати такі форми розрахунків, як розрахунки за допомогою платіжних карток і електронних переказів.

Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від рівня ефективності використання тієї чи іншої форми безготівкових розрахунків, що передбачає оцінювання здійснення розрахунків на підприємстві і розроблення відповідних заходів, адже правильна організація безготівкових розрахунків є важливою умовою забезпечення нормального обороту коштів на підприємстві, зміцнення фінансової й господарської самостійності підприємства та підвищення ефективності виробництва.

При застосуванні комп'ютерних технологій одержується інформація про стан господарювання, зміни, які відбуваються, стан взаєморозрахунків із дебіторами та кредиторами визначаються результати господарювання, надається користувачам для прийняття рішень повна і достовірна інформація про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства від усіх видів діяльності. Такий порядок оформлення руху грошових коштів набуває в останній час все більшого застосування.

Автоматизований варіант ведення руху грошових коштів підвищує свою дієвість, оскільки скорочує розрив між реєстрацією первинних документів та використанням його результату. Наявність таких даних за декілька років дозволяє розглядати результати господарської діяльності в динаміці, забезпечує наступність за окремі періоди часу.

Останнім часом все ширшого використання набувають такі форми розрахунків як розрахунки за допомогою пластикових карток, електронні перекази. Обидві ці форми дуже спрощують систему оформлення проведення оплати розрахунків. Адже для здійснення перерахування грошей не вимагають присутності уповноваженої особи від підприємства в банку, а це заощаджує час на переїзди до установи банку. Головна перевага цих форм безготівкових розрахунків — значне прискорення здійснення самих розрахункових операцій.

Вдосконалюючи організацію безготівкових розрахунків виникають такі проблеми, як наближення моменту отримання продукції і забезпечення гаран-

тій платежу, дотримання дисципліни доставок і прискорення здійснення розрахункових операцій. Такий контроль можна було б покласти на юридичну службу. Бо велике значення в здійсненні платіжної дисципліни має організація розрахунків, виконання договірної дисципліни. Отже, необхідно підвищити роль юристів в здійсненні розрахункових взаємовідносин з поставальниками і заготівельними організаціями, надати цій роботі систематичний та обов'язковий характер, забезпечити захист законних інтересів господарств.

Отже, головним етапом удосконалення безготівкових розрахунків є комп'ютеризації бухгалтерського обліку безготівкових розрахунків та використання дистанційних систем керування банківськими рахунками, вибір яких зумовлює специфіку бухгалтерського обліку, зокрема документального оформлення розрахункових операцій, безготівкових розрахунків підприємства.

Література

1. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті [Електронний ресурс]: Затв. постановою Правління НБУ № 22 від 21.01.2004 (із змінами і доповненнями.) — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>
2. Рибак О. М. Шляхи вдосконалення організації безготівкових розрахунків: електронне наукове фахове видання, збірник наукових праць «Проблеми системного підходу в економіці» [Електронний ресурс] / О. М. Рибак, Т. А. Долінська // Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2010_2/Rybak_210.htm

Криклій Олена Анатоліївна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Сумський державний університет*

Крутії Юлія Олександрівна

*студент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Сумський державний університет*

Криклий Елена Анатольевна

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования
Сумской государственной университет*

Крутий Юлия Александровна

*студент кафедры финансов, банковского дела и страхования
Сумской государственной университет*

Krikley E.

*PhD, docent
Sumy State University*

Krutii Y.

*student
Sumy State University*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНЯХ

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОСУЩЕСТВЛЕНИЮ СТРЕСС-ТЕСТИРОВАНИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ НА МАКРО- И МИКРОУРОВНЯХ

METHODOLOGICAL APPROACHES TO STRESS TESTING OF THE BANKING SYSTEM AT THE MACRO AND MICRO LEVEL

Анотація. Досліджено та узагальнено основні підходи до здійснення стрес-тестування банківської системи на макро- та мікрорівнях.

Ключові слова: банк, банківська система, стрес-тестування, ризик-менеджмент.

Аннотация. Исследованы и обобщены основные подходы к осуществлению стресс-тестирования банковской системы на макро и микроуровнях.

Ключевые слова: банк, банковская система, стресс-тестирование, риск-менеджмент.

Summary. Analyzed and summarized the main approaches to stress testing of the banking system at the macro and micro levels.

Keywords: bank, bank system, stress testing, risk management.

Світові фінансові кризи останніх десятиліть зумовили актуальність розробки інструментів забезпечення фінансової стійкості банківських систем. Значна увага, зокрема, приділяється стрес-тестуванню, що дає змогу визначити максимально можливі

втрати банків залежно від економічних тенденцій як на макро-, так і на мікрорівнях.

Наявність різноманітних підходів та невизначеність рекомендацій НБУ щодо стрес-тестування як на рівні окремого банку, так і банківської системи не

дає змоги точно оцінити їх уразливість до шоківих подій.

Розробка ефективного підходу до здійснення стрес-тестування банків на макро- та мікрорівнях, що буде адаптована до сучасних реалій банківської системи України, дасть змогу як Національному банку України, так і керівництву комерційних банків здійснити ряд превентивних заходів для підтримки рівня фінансової стабільності.

Зважаючи на зазначене, нами було визначено мету дослідження, що полягає в узагальненні підходів до проведення стрес-тестування, що дасть підґрунтя для подальших розробок науково-методичних підходів до стрес-тестування на макро- та мікрорівнях.

Точне визначення терміну стрес-тестування лежить в основі його ефективного здійснення. Нами було проаналізовано основні підходи до трактування поняття «стрес-тестування банківської системи» (табл. 1).

Визначено, що світові фінансові регулятори та Національний банк України мають схожі підходи до трактування терміну, зокрема, всі сходяться на тому, що стрес-тестування полягає у визначенні впливу поля ризиків на банківську систему.

При цьому, Міжнародний валютний фонд та Банк міжнародних розрахунків зазначають, що метою проведення стрес-тестування є визначення практичних рекомендацій щодо управлінських рішень банку.

Національний банк України та Світовий банк розглядають стрес-тестування з більш математичної точки зору, визначаючи основні методи оцінки чи поле ризиків.

Подальший аналіз методологічних підходів до стрес-тестування на основі зарубіжного та вітчизняного досвіду дозволив виділити основні аспекти його здійснення, подані на рисунку 1.

Отже, пропонуємо розглядати стрес-тестування відповідно до методологічного та процедурного підходів. Узагальнивши підходи науковців до здійснення стрес-тестування, визначаємо наступні етапи його здійснення.

1. Вибір рівня стрес-тестування, що передбачає обрання масштабу проведення аналізу (ряд банків, банківська галузь чи банківська система).

2. Визначення ряду потенційних ризиків, що найбільшою мірою впливають на задану вибірку банків.

3. Вибір показника, що є результируючим при проведенні стрес-тестування, та панельний збір даних.

4. Визначення взаємозв'язку факторних ознак із результируючою.

5. Визначення методу прогнозування даних.

6. Власне стрес-тестування.

7. Узагальнення практичних рекомендацій за результатами аналізу.

Отже, нами було вивчено та узагальнено види, методи здійснення, рівні, підходи до визначення та основні аспекти стрес-тестування на основі вітчизняного та зарубіжного досвіду, що дало потужну інформаційну базу для подальших досліджень у розрізі стрес-тестування банківської системи на макро- та мікрорівнях.

Таблиця 1

**Основні підходи до трактування поняття «стрес-тестування банківської системи»
[складено автором на основі 1–4]**

Автор	Визначення
НБУ	метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини неузгодженої позиції, яка наражає банк на ризик та у визначенні шоківих величини зміни зовнішнього фактора – валютного курсу, процентної ставки тощо
МВФ	ряд методик, що використовуються для оцінки впливу волатильності визначених макро-пруденційних ризиків з метою здійснення заходів по превенції їх впливу на банківську систему
Світовий банк	набір статистичних методів для оцінки вразливості фінансових інститутів та фінансових систем винятковим, але імовірним подіям
Банк міжнародних розрахунків	метод оцінки фінансового стану банку відповідно до проблемної, але імовірної події з метою допомоги банку у прийнятті управлінських рішень

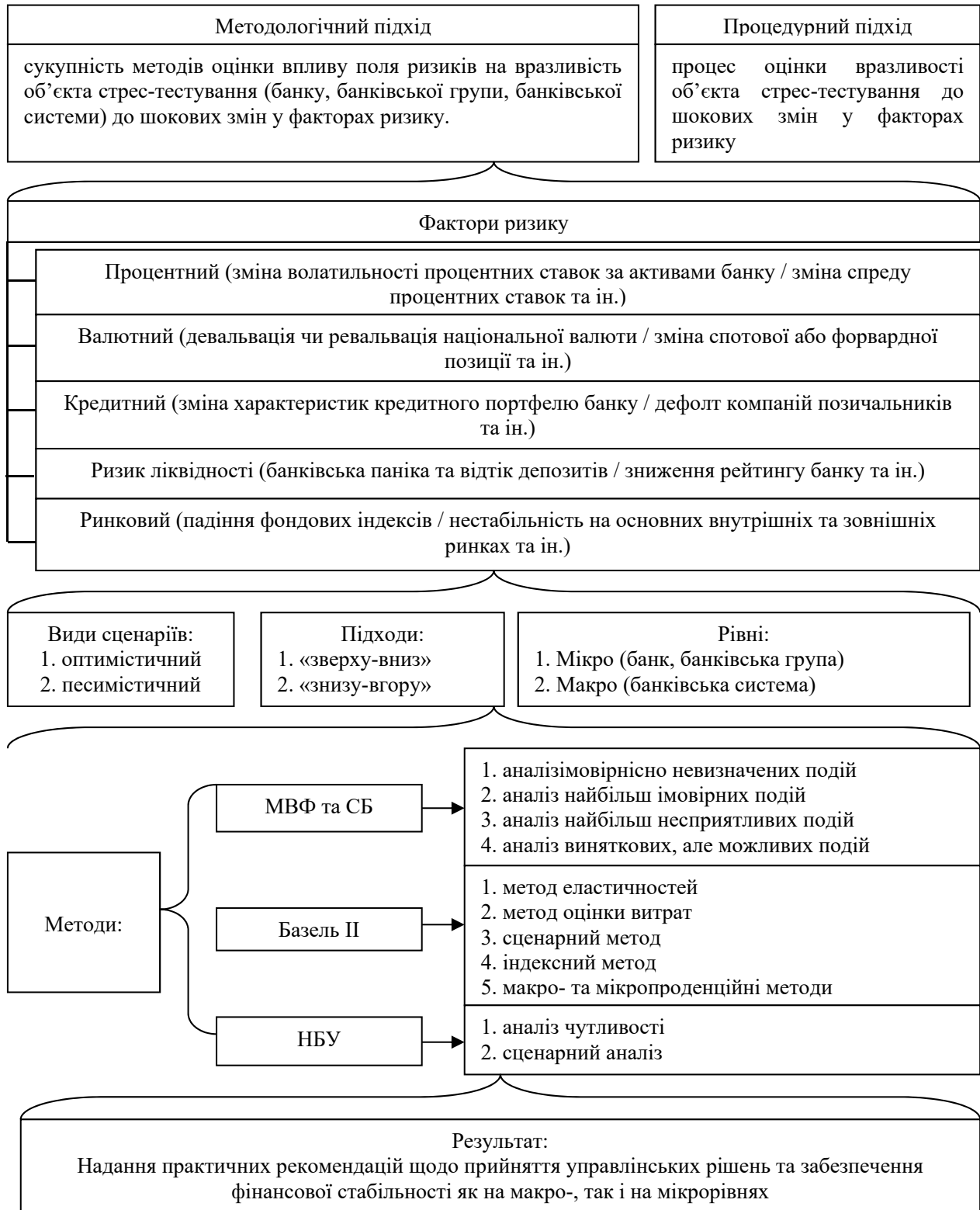

Рисунок 1. Сутність, види та основні аспекти стрес-тестування
[складено автором на основі 1–8]

Література

1. Глосарій банківської термінології: стрес-тестування / [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123675.
2. Stress Testing of Financial Systems: An Overview of Issues, Methodologies, and FSAP Experiences. IMF Workingpaper 01/88. С. 4–8 / [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2001/wp0188.pdf>.
3. Financial System Stress Tests: Seminar on Financial Stability and Development by World Bank. С. 4–26 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://siteresources.worldbank.org/FSLP/Resources/Stress.PPT>.
4. Principles for sound stress testing practices and supervision: Bank for International Settlements. С. 2–15 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs155.pdf>.
5. Лучаківський А. О. Сучасні підходи до стрес-тестування банків / А. О. Лучаківський // Науковий вісник НЛТУ України. — 2015. — № 23/15. — С. 248–254.
6. Манжос С. Б. Огляд стрес-тестування банків / С. Б. Манжос // Фінанси, облік, банки. — 2014. — № 1/20. — С. 189–194.
7. Івасів І. Б. Макроекономічне стрес-тестування банків: сутність, підходи та основні етапи / І. Б. Івасів, А. В. Максимова // Фінанси, облік і аудит. — 2011. — № 18. — С. 75–84.
8. Житний П. Є. Світова практика стрес-тестування в банках України / П. Є. Житний, С. М. Шаповалова, Г. М. Карамішева / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VUABS/2011_1/30_03_08.pdf.

Knyázeva I. V.

Estudiante,

Universidad de Finanzas adscrita al Gobierno de la Federación de Rusia

Lébedeva A. K.

Estudiante,

Universidad de Finanzas adscrita al Gobierno de la Federación de Rusia

Shulýndina E. V.

Profesora del Departamento de Formación de Idiomas,

Universidad de Finanzas adscrita al Gobierno de la Federación de Rusia

Князева Ирина Васильевна

Студент,

Финансовый университет при Правительстве Российской Федерации

Лебедева Анна Константиновна

Студент,

Финансовый университет при Правительстве Российской Федерации

Шульндина Елена Владимировна

Преподаватель Департамента языковой подготовки,

Финансовый университет при Правительстве Российской Федерации

Knyazeva I. V.

Student,

Financial University under the Government of the Russian Federation

Lebedeva A. K.

Student,

Financial University under the Government of the Russian Federation

Shulyndina E. V.

Teacher of the Language Training Department,

Financial University under the Government of the Russian Federation

EL INGRESO DE ARGENTINA AL ACUERDO TRANSPACÍFICO DE COOPERACIÓN ECONÓMICA (TPP): NUEVOS DESAFÍOS

ВСТУПЛЕНИЕ АРГЕНТИНЫ В ТРАНСТИХООКЕАНСКОЕ ПАРТНЕРСТВО (ТПП): НОВЫЕ ВЫЗОВЫ

THE ENTRY OF ARGENTINA INTO THE TRANS-PACIFIC PARTNERSHIP (TPP): NEW CHALLENGES

Resumen. En el artículo se presentan los resultados del análisis de la posible adhesión de Argentina al Acuerdo Transpacífico de Cooperación Económica (TPP). Los autores revelan los objetivos principales, la estructura y la historia de la creación del TPP, consideran las perspectivas de ampliación del número de los miembros del tratado. Se presta la mayor atención a la generalización de los efectos positivos y negativos de la participación argentina en el TPP: los autores identifican las ventajas de esta solución para el desarrollo de la región latinoamericana, analizan su impacto negativo en la economía del país.

Palabras clave: Acuerdo Transpacífico de Cooperación Económica (TPP), Argentina, Estados Unidos, libre comercio, integración internacional, negociaciones comerciales, política comercial externa, amenaza del aislamiento internacional.

Аннотация. в статье приводятся результаты анализа возможного вступления Аргентины в Транстихоокеанское партнерство (ТПП). Авторы раскрывают основные цели, состав и историю создания ТПП, рассматривают перспективы

расширения состава участников соглашения. Наибольшее внимание уделяется обобщению позитивных и негативных последствий вступления Аргентины в ТПП: авторы выделяют преимущества данного решения для развития латиноамериканского региона, анализируют его отрицательное влияние на экономику страны.

Ключевые слова: Транстихоокеанское партнерство (ТПП), Аргентина, США, свободная торговля, международная интеграция, торговые отношения, внешнеторговая политика, угроза международной изоляции.

Abstract. The article presents the results of the analysis of Argentina's possible adhesion to the Trans-Pacific Partnership (TPP). The authors reveal the main objectives, structure and history of the creation of the TPP, consider the prospects of expansion of the number of members of the agreement. The greatest attention is paid to the generalization of positive and negative effects of Argentina joining the TPP: the authors extract the advantages of this decision for the development of the Latin American region and analyze its negative influence on the country's economy.

Keywords: Trans-Pacific Partnership (TPP), Argentina, the United States, free trade, international integration, trade relations, foreign trade policy, the threat of international isolation.

El mundo globalizado moderno tiende, cada vez más, a diluir los límites de las economías nacionales al integrar procesos industriales y flujos comerciales entre distintos países [1]. En este sentido, la necesidad de hacer frente de modo constante a los problemas que plantea la interdependencia económica exige la cooperación entre los estados, principalmente para responder a la aparición de nuevas organizaciones internacionales. Para apoyar la creciente cooperación de los países de la Cuenca del Pacífico el 5 de octubre de 2015 éstos acordaron un nuevo marco arancelario y normativo que incluye distintos sectores de sus economías [1]. Este paso fue aprobado el 4 de febrero de 2016 tras la rúbrica de un nuevo acuerdo internacional, el llamado Acuerdo Transpacífico de Cooperación Económica.

Conocido como TPP el acuerdo establece un nuevo marco de libre comercio entre doce países de la región, liderados por Estados Unidos y Japón. Las otras naciones incluidas en el acuerdo son Australia, Brunéi, Canadá, Chile, Malasia, México, Nueva Zelanda, Perú, Singapur y Vietnam [1]. Estos países están ubicados en zonas estratégicas de ambas orillas del Pacífico, con una población de cerca de 1000 millones de habitantes, y representan el 25% de las exportaciones globales y el 40% del Producto Interno Bruto (PIB) mundial [3].

Tras la firma del Acuerdo de Asociación Transpacífico los países-miembros del tratado buscan vías nuevas de fortalecer el crecimiento económico y generar empleo. Entre los objetivos principales del tratado se destacan los siguientes:

- Eliminación de las barreras comerciales.
- Aprobación de un marco jurídico común de propiedad intelectual.
- Fortalecimiento de las normas de derecho laboral.

El TPP fue promovido principalmente por Estados Unidos con el fin de incluir a la mayoría de las naciones en vías de desarrollo. Por tanto, a pesar de que este acuerdo ya es el tratado de libre comercio más grande de la

historia, aún es posible la integración de nuevos miembros en un futuro no muy lejano. Los potenciales candidatos a una membresía en el TPP son países como Taiwan, Filipinas, Laos, Colombia, Costa Rica y Tailandia. A pesar de la oposición inicial, China también tiene interés en incorporarse en algún momento al Tratado.

Entre los estados que han expresado su intención de formar parte del TPP se encuentra Argentina. Buscar un acercamiento al Tratado de Asociación Transpacífico es un objetivo primordial de la estrategia del presidente del país Mauricio Macri. Sin embargo, el secretario de Comercio argentino Miguel Braun comentó que ésta no es una prioridad para el año actual.

El posible ingreso de Argentina al Acuerdo Transpacífico de Cooperación Económica conllevaría ciertas ventajas para el país.

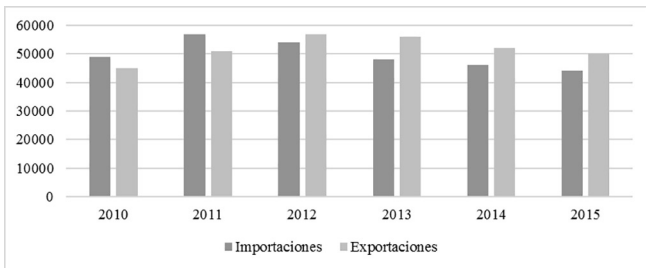
Fortalecimiento de las posiciones del MERCOSUR.

En la actualidad ningún miembro del MERCOSUR participa en las negociaciones del Tratado de Asociación Transpacífico. Hay una dimensión política y jurídica en la medida en que los participantes del Acuerdo proyectan una visión económico-comercial de la integración internacional, frente al modelo más proteccionista del MERCOSUR. La consecución del Acuerdo no haría sino ahondar en el aislamiento de Brasil y, como consecuencia, del MERCOSUR de los grandes bloques comerciales mundiales [5, pp. 51–58]. Claro está que la integración en el TPP supondría en la práctica la adopción de un nuevo orden de normas del comercio internacional. De este modo, la integración de Argentina en el TPP puede posicionarla como un líder regional capaz de unir a los países del MERCOSUR con aquellos que están alejados de la región sudamericana [5, pp. 51–58].

Impulso del acuerdo entre la UE y MERCOSUR.

Negociaciones comerciales entre la UE y MERCOSUR aumentan año tras año. En el año 2015 las exportaciones alcanzan el nivel de 50000 millones de euros y las importaciones representan 45000 millones de euros (Gráfica 1).

Ambas partes empezaron a negociar un Tratado de libre comercio en el año 2000, sin haberlo concluido aún. Sin embargo, en la reunión celebrada el 11 de mayo de 2016 en Bruselas los funcionarios de la Comisión Europea admitieron que los cambios en los gobiernos de Argentina y Brasil ha relanzado las conversaciones. Algunos Eurodiputados se atreven a poner un plazo para la firma del tratado: dos años [7]. Las naciones latinoamericanas, que durante muchos años apostaron por China, buscan ahora un nuevo socio para fomentar el crecimiento económico.

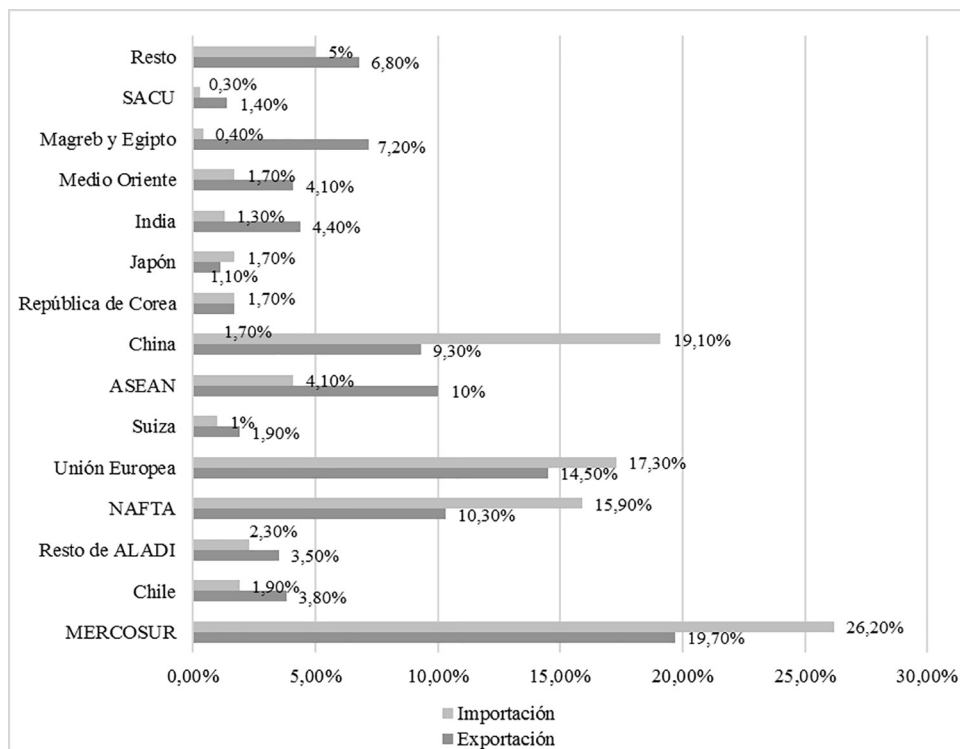
Gráfica 1. Flujos de comercio de Europa hacia MERCOSUR (en millones de euros, años 2010-2015) [4]

En cierta medida, la amenaza de aislamiento internacional por el Acuerdo de Asociación Transpacífico actúa como acicate para la consecución del acuerdo entre MERCOSUR y la UE: los bloques buscarán una forma de fortalecer su integración mutua como respuesta al acercamiento de los Estados Unidos a la región del Pacífico [5, pp. 51-58].

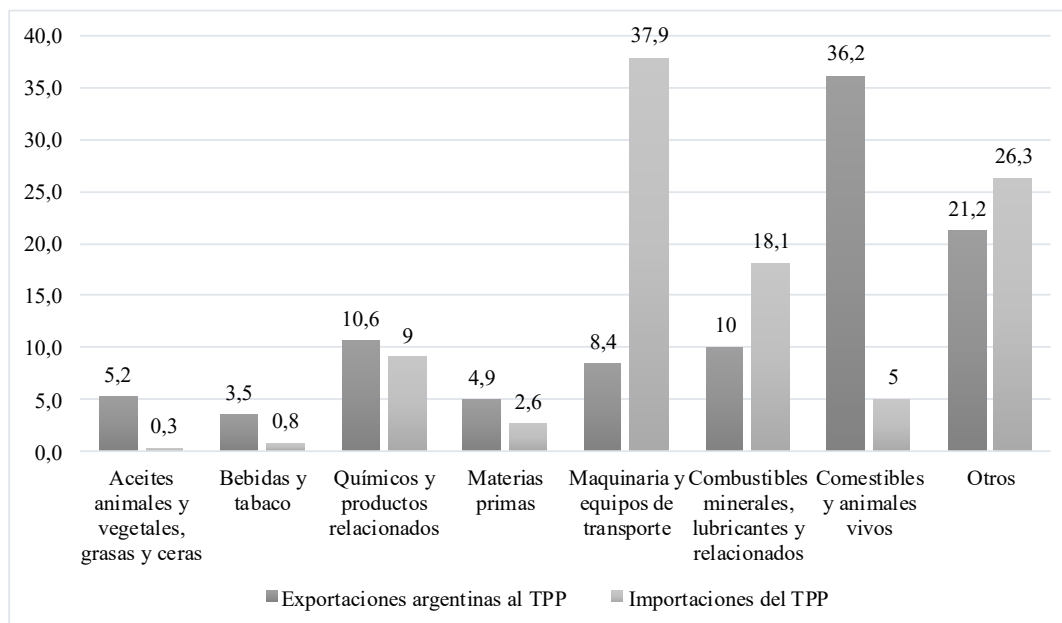
Promoción del comercio entre Argentina y los países del TTP. En la actualidad, los países-miembros del Tratado de Asociación Transpacífico representan el mayor porcentaje del total del comercio exterior argentino. Según la gráfica (Gráfica 2), en los primeros ocho meses del año 2016 el 25,1% de las exportaciones y el 23,6% de las importaciones argentinas fueron con los países firmantes del tratado (incluyendo los países de ASEAN), lo que significa, en términos monetarios, que se exportaron al conjunto de países del TPP y ASEAN bienes y servicios por 9653,2 millones de USD e importaron 8730,1 millones de USD, obteniendo un superávit de 18383,3 millones de USD. De este modo, la participación de Argentina en este tratado que supone el intercambio de las exportaciones e importaciones sin ningún tipo de arancel, puede fortalecer las relaciones comerciales con los miembros del Acuerdo, especialmente con los Estados Unidos. Además tras el ingreso al TPP Argentina recibiría oportunidades de ampliar su actividad comercial en los mercados abiertos de los firmantes del tratado y desarrollar la negociación económica internacional.

Sin embargo, el posible ingreso de Argentina al Acuerdo Transpacífico de Cooperación Económica tiene ciertas desventajas para el país.

El Tratado exige un **control absoluto de la información** que circula en los distintos medios masivos de comunicación, particularmente en Internet. Además, entrar en el TPP supondría el endurecimiento de la legislación

Gráfica 2. Exportación y importación según zonas económicas y países seleccionados (en % de participación, ocho meses del año 2016) [2]

Gráfica 3. Composición de las exportaciones argentinas al TPP y de las importaciones del TPP (en %, año 2014) [1]

en el ámbito de los derechos de Patente. Según el tratado, se prohíbe difundir información en cualquier país sin tener el derecho correspondiente [3]. En cuanto al derecho a la Salud, el TPP ha establecido la expansión del plazo de protección a las patentes de los productos farmacéuticos. Durante ese tiempo no se permite la fabricación de medicamentos genéricos, lo que aumentará drásticamente el precio de las medicinas. Además, el Acuerdo Transpacífico está buscando que las naciones miembro reconozcan patentes sobre procedimientos médicos lo que significaría que las nuevas técnicas para el tratamiento de enfermedades no podrían ser usadas por cualquier especialista en cualquier parte del mundo [6].

Necesidad de disponer de una estrategia de acceso a los mercados para el comercio de bienes, contraer compromisos en materia de administración aduanera y facilitación del comercio, adoptar la estrategia de la liberalización del comercio de servicios (particularmente los servicios financieros) y el desarrollo del comercio electrónico, así como regular la obligación de proporcionar permisos de entrada temporal para personas en viajes de negocios. De esa manera, se necesitaría la creación de una extensa agenda de regulaciones de asuntos exteriores, más difícil si cabe ya que hasta ahora Argentina ha representado poco o nada en el ámbito internacional.

Asimetría de intereses. Toda negociación comercial requiere un área de interés en común en la cual las partes puedan sacar provecho a través de una acción cooperativa [8]. De este modo, mientras que Argentina ha expresado su intención de ingresar al tratado con el fin de redefinir su posición internacional, no existe una respuesta igual de la parte contraria. Este desequilibrio de intereses fortalece

la posición negociadora de los países firmantes del TPP frente a cualquier actitud de Argentina. Cabe señalar que Argentina no ha firmado otros tratados de libre comercio importantes excepto el MERCOSUR en el año 1991, mientras que los miembros del Acuerdo de Asociación Transpacífico lo consideran la base de un futuro Acuerdo de Libre Comercio Asia-Pacífico (ALCA). El ALCA propuesto por Estados Unidos y rechazado por Argentina supondría la expansión del Tratado de Libre Comercio de América del Norte (NAFTA por sus siglas en inglés).

La diferencia de peso para la “mejor alternativa al acuerdo negociado”. El BATNA argentino es muy inferior al de los países del Acuerdo Transpacífico, particularmente si se considera que la composición de las exportaciones de Argentina no se ajusta a las necesidades de los miembros del TPP (Gráfica 3). Tal diferencia ya origina una situación desventajosa para la Argentina. Por su parte, si bien el poder de mercado del país se ve fortalecido por la pertenencia al MERCOSUR, la capacidad que tiene Argentina para hacer promesas o amenazas en términos de su mercado en el proceso de negociación es relativamente más baja a la de la contraparte [8].

En nuestra opinión, el posible ingreso de Argentina al Acuerdo Transpacífico tendrá consecuencias discutibles para el país. Por un lado, para tomar parte en la organización Argentina debería revisar su política comercial externa así como su legislación en materia del Derecho del Patente, aumentar de manera notable su nivel de competitividad actual para mantener y fortalecer las negociaciones con otros países firmantes del tratado.

Sin embargo, a pesar de las críticas del acuerdo, la adhesión argentina al Tratado de Asociación Transpacífico

le permite tanto fortalecer las relaciones comerciales con los países del MERCOSUR, como abrir las negociaciones con los miembros del TPP. De todos modos, claro es que para ser competitivo en el mercado global cualquier país debe tener abiertos unas negociaciones para acuerdos de comercio: así, la integración de Argentina al Acuerdo Transpacífico muestra que esta no se quedará afuera de mercados extranjeros.

Referencias

1. El Acuerdo Transpacífico de Cooperación Económica. — Cámara Argentina de Comercio. Disponible en: http://www.cac.com.ar/data/documentos/56_CAC%20Info%20TPP%20v4ene.pdf (consultado el 23.11.2016).
2. Intercambio Comercial Argentino. Cifras estimadas de agosto de 2016. — Instituto Nacional de Estadística y Censos (INDEC). Disponible en: http://www.indec.gov.ar/uploads/informesdeprensa/ica_09_16.pdf (consultado el 20.11.2016).
3. Martínez F. L. Qué es y qué esconde el TPP o Acuerdo de libre comercio transpacífico. — Contrainfo.com. Disponible en: <http://www.contrainfo.com/17014/que-es-y-que-esconde-el-tpp-o-acuerdo-de-libre-comercio-transpacifico/> (consultado el 20.11.2016).
4. Óscar Granados. UE-MERCOSUR: acuerdo a fuego lento. — El País. Disponible en: http://economia.elpais.com/economia/2016/06/09/actualidad/1465471695_008854.html (consultado el 20.11.2016).
5. Santos S. C. El Acuerdo Transpacífico y su efecto en América Latina. Boletín Meridiano, jan. — fev. 2014, № 141, pp. 51–58.
6. Una escalada de metas políticas neoliberales: la firma del Acuerdo Transpacífico de Cooperación Económica (TPP). — Regeneración Radio. Disponible en: <http://regeneracionradio.org/index.php/internacional/item/4655-una-escalada-de-metas-politicas-neoliberales-la-firma-del-acuerdo-transpacifico-de-cooperacion-economica-tpp> (consultado el 25.11.2016).
7. Uranga F. La Unión Europea espera firmar el TLC con Mercosur en dos años. — El País. Disponible en: http://economia.elpais.com/economia/2016/09/16/actualidad/1474040737_402582.html (consultado el 25.11.2016).
8. Zelicovich J. Argentina y el TPP. — Bastion Digital. Disponible en: <http://ar.bastiondigital.com/notas/argentina-y-el-tpp> (consultado el 26.11.2016).

Литвиненко Олена Дем'янівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Харківський торговельно-економічний інститут
Київського торговельно-економічного університету*

Петренко Владислав Андрійович

*студент
Харківський торговельно-економічний інститут
Київського торговельно-економічного університету*

Литвиненко Елена Демьяновна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов, учета и аудита
Харьковский торгово-экономический институт
Киевского торгово-экономического университета*

Петренко Владислав Андреевич

*студент
Харьковский торгово-экономический институт
Киевского торгово-экономического университета*

Lytvynenko O.

*Candidate of Economics, Associate Professor
Department of Finance, Accounting and Auditing
Kharkov Trade and Economics Institute
of Kyiv National Trade and Economics University*

Petrenko V.

*student
Kharkov Trade and Economics Institute
of Kyiv National Trade and Economics University*

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ
РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА З ОПЛАТИ ПРАЦІ
ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА
РАСЧЕТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ ПО ОПЛАТЕ ТРУДА
PECULIARITIES OF CARRING OUT OF INTERIOR AUDIT
LABOR REMUNERATION OF ENTERPRISE**

Анотація. У статті досліджено питання перевірки аудиторами розрахунків з оплати праці, розглянуто типові помилки й порушення, які можуть виникати при обліку праці та її оплати; визначено їх вплив на достовірність фінансової звітності.

Ключові слова: аудит, внутрішній аудит, облік, оплата праці, заробітна плата.

Аннотация. В статье исследован вопрос проверки аудиторами расчетов по оплате труда, рассмотрены типичные ошибки и нарушения, которые могут появляться при учёте труда и его оплаты; определено их влияние на достоверность финансовой отчётности.

Ключевые слова: аудит, внутренний аудит, учет, оплата труда, заработная плата.

Summary. *The questions of verification of calculations labor remuneration by the public accountants is examined in the article, typical errors and irregularities that may arise in accounting of labor and its remuneration are considered; their impact on the reliability of financial reporting has been determined.*

Key words: *audit, interior audit, account, labor remuneration, violation, wages.*

Сучасні процеси політичної і економічної перебудови України свідчать про те, що серед багатьох проблем, які потребують радикального вирішення є облік оплати праці. Оскільки розмір заробітної плати, своєчасність і повнота розрахунків позитивно впливає на якість праці найманих працівників, на ефективність діяльності підприємства та на суму витрат.

Проблемам організації обліку розрахунків з оплати праці та шляхів її вдосконалення присвячено праці вчених-економістів, зокрема: М. Г. Акулова, П. Й. Атамаса, М. Т. Білухи, Ю. А. Вериги, Є. С. Гордієнко, Т. М. Демченко, М. В. Кужельного, В. М. Мельник, М. Ф. Огійчук, В. В. Сопка, Н. М. Ткаченка, К. І. Швабій та ін. Але проблема адекватного застосування методики аудиторської перевірки розрахунків з оплати праці на українських підприємствах донині залишається актуальною.

Основними показниками обліку праці та її оплати є чисельність працюючих різних професій, їхня кваліфікація, витрати робочого часу в години-днях, кількість виготовленої продукції або обсяг виконаних робіт, розмір фонду оплати праці різним категоріям робітників за видами нарахувань, преміальні виплати, розмір сум, нарахованих і використаних на оплату відпусток.

Згідно Закону України «Про оплату праці» від 24.03.95 р. № 108/95-ВР основою організації оплати праці є тарифна система оплати праці, яка використовується для розподілу робіт залежно від їх складності, а працівників — залежно від їх кваліфікації та за рядами тарифної сітки.

Аудит розрахунків з оплати праці відіграє важливу роль у системі як внутрішнього, так і зовнішнього аудиту. Проводячи аудит на підприємстві, аудитор має розпочати роботу з вивчення організації й ефективності праці та її охорони, з правильного застосування та дотримання умов оплати праці, економічної обґрунтованості норм виробітку тощо. Для проведення аудиту розрахунків з оплати праці складається загальний план аудиту за формою, яка наведена в Національному нормативі аудиту № 9 [1].

Методом вибіркової перевірки аудитор аналізує правильність нарахування заробітної плати та інших виплат працівникам підприємства. Під час перевірки аудитор має встановити відповідність аналітичного обліку (особові рахунки (ф. № П-54, № П-54а), розрахунково-платіжні, розрахункові, платіжні відомості (ф. № П-49, № П-51, № П-53) даним синтетичного об-

ліку по рахунку 66 «Розрахунки з оплати праці». При цьому необхідно порівняти залишок, який відображається в балансі по статті «Поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці» (рядок 580) на 1-е число з даними розрахунково-платіжної або розрахункової відомості, а суму заборгованості по розрахункових відомостях із сумами особових рахунків та з сумами платіжних відомостей, по яких заробітна плата виплачена працівникам.

Перевіряючи розрахунково-платіжні, платіжні відомості, аудитор повинен впевнитися, чи отримували певну суму грошей особи, вказані в платіжній відомості. Під час дослідження виплати заробітної плати за роботи за трудовими угодами аудитор має перевірити, чи дійсно виконувалася така робота. Крім того, дуже важливо перевірити правильність підрахунків підсумків до виплати на руки працівникам як по вертикалі, так і по горизонталі.

Аудитор повинен перевірити правильність розрахунку сум заробітної плати різним категоріям працівників та правильність віднесення цих сум на відповідні рахунки витрат. Аудитор повинен з'ясувати, чи має у відомостях підставних осіб та приписок невиконаних обсягів, які підтверджуються актами приймання або закритими нарядами. Особливу увагу аудитор має звернути на витрачання коштів на оплату вантажно-розвантажувальних робіт, робіт з поточного або капітального ремонту, з'ясовуючи при цьому, які норми та розцінки застосовувалися за виконані роботи.

Після перевірки правильності нарахування заробітної плати іншим категоріям працівників аудитор повинен проаналізувати штатний розпис, вказані посадові оклади або відповідні розряди робітників допоміжного, підсобного виробництва, збуту та ін. Правильність внесення сум нарахованої заробітної плати іншим категоріям працівників аудитор перевіряє за журналами 5 і 5А.

Перевіряючи правильність нарахування додаткової заробітної плати за час відпустки аудитор перевіряє правильність відображення в обліку сум виплат за відпустку при створенні резерву та при відсутності резерву. При розгляді цього питання аудитор також повинен з'ясувати причини ненадання відпусток працівникам, особливо матеріально відповідальним особам [2].

При дослідженні правильності виплат допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю та по вагітності і пологах аудитор перевіряє наявність лікар-

няних листків, оформлення їх підписами і печаткою, правильність встановлення стажу роботи, відповідного розміру і розрахунку допомоги.

При дослідженні документів по нарахуванню основної, додаткової заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат важливо встановити своєчасність та правильність утримань із заробітної плати сум єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та податку з доходів фізичних осіб.

Якщо підприємство сплачує працівникам дивіденди, аудитор повинен перевірити правильність ведення обліку з нарахування і виплати дивідендів та з'ясувати, чи не утримало помилково підприємство податок з доходів фізичних осіб з сум нарахованих дивідендів.

У тісному взаємному зв'язку з оплатою праці знаходяться нарахування на фактичні витрати на оплату

праці, які включають витрати на виплату основної, додаткової заробітної плати, інших заохочувальних і компенсаційних виплат, у тому числі в натуральній формі. Аудитор встановлює правильність обов'язкових нарахувань за встановленими законодавством нормами.

Таким чином, аудит оплати праці має важливе значення як для бухгалтерів, так і для керівника підприємства. Отже пошук правопорушень і подальше усунення недоліків в роботі бухгалтерів може запобігти появи більш складних проблем в обліку, які можуть призвести до штрафних санкцій, а іноді і до адміністративної чи кримінальної відповідальності. Впровадження пропозицій аудитора вдосконалить як матеріальне стимулювання, так і трудові відносини в колективі.

Література

1. Огійчук М. Ф. Аудит: організація і методика: навч. посібник / Огійчук М. Ф., Новіков І. Т., Рагуліна І. І. — К.: Алерта, 2010. — 584 с.
2. Хлинїна Н. Б. Аудит розрахунків з оплати праці та типові порушення, виявленні при його проведенні [Електронний ресурс] // Економіка. Управління. Інновації. — 2013. — № 1. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2013_1_30.pdf.

Малюта К.

здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Тимчишина І.

здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

МІСЦЕ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

МЕСТО ТУРИСТИЧЕСКОГО БИЗНЕСА В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РЕГИОНА

PLACE OF TOURIST BUSINESS SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT REGION

Анотація. Вивчено деякі аспекти формування регіонального туристичного бізнесу. Досліджено проблеми та визначені напрями забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів в контексті ефективного управління туристичним бізнесом.

Ключові слова: туризм, бізнес, регіон, розвиток, управління, інвестиції, доходи, економічний розвиток.

Аннотация. Изучены некоторые аспекты формирования регионального туристического бизнеса. Исследованы проблемы и определены направления обеспечения социально-экономического развития регионов в контексте эффективно-го управления туристическим бизнесом.

Ключевые слова: туризм, бизнес, регион, развитие, управление, инвестиции, доходы, экономическое развитие.

Summary. Some aspects of the formation of the regional tourist business. The problems and directions of socio-economic development of regions in the context of effective travel management business.

Key words: tourism, business, region, development, management, investment, income, and economic development.

Туристична галузь набуває дедалі більшого значення для розвитку економіки і соціальної сфери в Україні, стрімко інтегрується у світову туристичну індустрію. Пріоритетний напрям розвитку в'їзного та внутрішнього туризму є важливим чинником для підвищення рівня життя, створення додаткових робочих місць в регіонах України. Поповнення валютних запасів держави та підвищення її авторитету на міжнародній арені.

Розвиток туризму у регіоні істотно впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, виробництво товарів широкого вжитку, і є одним з найбільш перспективних напрямів структурної перебудови економіки.

Виготовляючи 11% глобального (загальносвітового) національного продукту, залучаючи 7% світових інвестицій, туризм на даний момент — найпотужніша сфера світової економіки. На частку туризму припадає 11% споживчих витрат, 5% податкових надхо-

джен. Ще у 1996 р. за валютними надходженнями, які збільшуються на 9% щорічно, туризм випередив експорт нафтопродуктів, автомобілебудування, телекомунікаційного обладнання, всі інші види послуг.

Сфера гостинності туристичних комплексів — найпотужніша в світі. У ній зайнято близько 200 млн чол. Можна з усією відповідальністю стверджувати, що туризм і подорожі стали до числа першочергових потреб людини. Частина витрат населення на туризм у Великій Британії складає 19% сімейного бюджету, у ФРН — 16%, в Японії — 14%, у Франції та США — 12%. Середня американська родина витрачає на туризм 3900 \$ щорічно [8].

В умовах розвитку Української держави туризм стає ефективним способом формування регіонального механізму управління, надходження значних коштів до державного бюджету, однією з форм раціонального використання вільного часу, проведення дозвілля, вивчення історії рідного краю, залучення

широких мас населення для вивчення історико-культурної спадщини.

Беручи до уваги місце і роль туризму в житті суспільства, держава проголошує його одним із пріоритетних напрямків розвитку культури та економіки регіонів [1].

Стратегічною метою економічного розвитку туризму в регіоні полягає у створенні продукту, конкурентоспроможного на світовому ринку, який може максимально задовольнити туристичні потреби населення країни, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально-економічних інтересів при збереженні екологічної рівноваги та історико-культурної спадщини. Це стосується, перш за все, таких привабливих туристично-рекреаційних регіонів, як Автономна Республіка Крим, Волинська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Херсонська, Черкаська, Черноветская області, м. Київ, де туризм посідає чільне місце в розвитку економіки [3].

Туризм не тільки прямо або побічно охоплює більшість галузей економіки регіону, в тому числі промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт, страхування, зв'язок, торгівлю, громадське харчування, житлово-комунальне господарство, сферу побутових послуг, культуру, творчість, спорт та інші, а і стимулює їх розвиток.

Надалі поетапність та інтенсивність розвитку галузі буде залежати від комплексної та планомірної реалізації стратегії створення конкурентоспроможного Українського турпродукту, його розгорнутої реклами на внутрішньому та зовнішньому ринках, впровадження збільшення ефективності використання рекреаційних ресурсів шляхом впровадження інновацій, залучення інвестицій, впровадження комплексного підходу до розвитку туризму і курортів на регіональному рівні [4; 5].

Роль, місце і значення туризму в житті культури і суспільства визначаються його основними функціями [9]:

- 1) задоволенням потреб в самоактуалізації;
- 2) пізнавальної, через дану діяльність відкриваються можливості для активного придбання нових знань про культуру;
- 3) комунікативної, пов'язаної з розширенням і зміцненням кордонів спілкування;
- 4) соціалізацією і інкультурації особистості, пов'язаної з можливістю засвоєння соціальних і культурних норм;
- 5) мотиваційної, тобто дана діяльність здатна сформулювати у свідомості людини певні ідеали та зразки поведінки, і навіть стиль життя.

Культурне самовираження народу завжди викликає інтерес. Природна допитливість туриста по відношенню до різних куточків світу утворюють один з найбільш сильних спонукальних туристських мотивів: туризм — найкращий спосіб знайомства з іншою культурою.

Соціальне значення туризму полягає у використанні його можливостей для розвитку особистості, її творчого потенціалу, розширення горизонту знань. Прагнення до знання завжди було невід'ємною рисою людини. Поєднання відпочинку з пізнанням життя, історії та культури іншого народу — одне із завдань, яку повною мірою здатний вирішувати туризм. Побачити світ своїми очима, почути, відчути — важливі частини відновлювальної функції туризму, вони несуть в собі великий гуманітарний потенціал. Знайомство з культурою та звичаями іншої країни збагачує духовний світ людини.

Сучасний туризм як соціально-економічне явище [7]:

- туризм входить до числа провідних галузей світового господарського комплексу;
- за своєю суттю є індустрією, сферою зайнятості;
- існує у вигляді туристського продукту і послуг, які не можуть накопичуватися і транспортуватися (на туризм припадає приблизно 10% всіх споживчих витрат);
- створює нові робочі місця і виступає найчастіше піонером освоєння нових районів (нині кожне шосте нове робоче місце в світі створюють туристські організації та індустрія гостинності, що становить близько 3 млн робочих місць);
- виступає як механізм перерозподілу національного доходу на користь регіонів, що спеціалізуються на туризмі;
- туризм також і найважливіший каталізатор економічного зростання багатьох країн (Південна Корея, Тайланд);
- характеризується високим рівнем ефективності і швидкою окупністю інвестицій (на туризм припадає приблизно 10% всіх світових інвестицій); є мультиплікатором зростання національного доходу, зайнятості та розвитку місцевої інфраструктури та зростання рівня життя місцевого населення;
- виступає як ефективний засіб охорони природи і культурної спадщини, оскільки саме ці елементи становлять основу його ресурсної бази.

Розвиток туризму надає стимулюючу дію на такі ключові сектори економіки регіону, як транспорт, зв'язок, торгівля, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання і, з урахуванням мультиплікативного ефекту, становить одне з найбільш перспективних напрямів структурної перебудови економіки регіону.

У більшості країн, що розвиваються на частку іноземного туризму припадає 10–15% доходів від експорту товарів і послуг (Індія, Єгипет, Перу, Парагвай, Коста-Ріка).

Таким чином, туризм здатний надавати активний вплив на економіку регіону (або країни), в якому він розвивається, на його господарську, соціальну та гуманітарну основи [9].

Соціальне значення туризму як виду відпочинку допомагає відновити сили і працездатність людини і, відповідно, — психофізіологічні ресурси суспільства регіону. Він сприяє раціональному використанню вільного часу людини, збагачує соціально-економічну інфраструктуру та міжрегіональне співробітництво країн, держав і народів.

Говорячи про соціальний характер туризму в цілому, слід підкреслити, що головна його соціальна функція — відтворювальна, яка дозволяє оновити сили і внутрішні ресурси людини, витрачені як в ході трудової діяльності, так і при виконанні повсякденних побутових обов'язків. Ритми сучасного життя супроводжуються збільшенням масиву виробництва, урбанізацією, нерідко погіршенням екологічної обстановки, ізоляцією від природи, надходженням надто широкого обсягу інформації. Зазначені фактори сприяють накопиченню втоми — фізичної та психологічної, що, у свою чергу, призводить до збільшення конфліктних ситуацій в побуті та на виробництві, сприяє погіршенню здоров'я, знижує трудову і життєву активність. Подоланню цих негативних наслідків допомагає туризм, який є ефективною формою практично повного, всебічного оновлення, так як людині надається можливість тимчасово залишити місце постійного проживання, трудової діяльності, змінити звичну обстановку і спосіб життя [6].

Туризм дозволяє поєднати відпочинок з пізнанням життя, побуту, історії, культури, традицій, звичаїв свого та інших народів. Цікаві маршрути, різноманітна тематика екскурсій (історичні, архітектурні, етнографічні) розширюють кругозір, розвивають інтелект, формують естетичний смак, допомагають краще усвідомити реальну картину світу. Особливо важлива ця

сторона туризму у вихованні підростаючого покоління. Соціальне значення туризму виходить за рамки пізнавальної функції, так як він багато в чому сприяє взаєморозумінню народів, розвитку мирних, дружніх відносин. Добросусідські відносини між державами є найважливішою умовою для туристського обміну.

Таким чином, туризм займає значне місце у соціально-економічному розвитку як регіонів, так і країн в цілому. Адже, саме туризм посідає чільне місце в міжнародних зовнішньоекономічних зв'язках. Він є важливим стимулом розвитку світової торгівлі, що сприяє розширенню й активізації міжнародного торговельного обміну. Основною рушійною силою розвитку туризму залишаються економічні вигоди, які він надає. Крім цього, як зазначалося вище, туризм має широкі можливості для залучення іноземної валюти і різного роду інвестицій. Він сприяє диверсифікації економіки, утворюючи галузі, що обслуговують індустрію туризму, забезпечує зростання доходів населення та підвищення рівня добробуту нації. Також вплив туризму на економічний розвиток виявляється у підвищенні ділової активності та розширенні виробництва товарів і послуг у результаті збільшення платоспроможного попиту за рахунок іноземних та місцевих екскурсантів. Особливе місце відводиться туризму у створенні робочих місць і розв'язанні проблеми зайнятості. Кількість робочих місць щоденно збільшується, не вимагаючи при цьому великих витрат. Важливе значення має вклад туризму в платіжний баланс країни, який виражається у вигляді різниці між витратами іноземних туристів у країні і витратами резидентів цієї ж країни за кордоном [10]. Не менш важливі є соціальні функції туризму, особливо якщо розглядати туризм як форму розумового та фізичного виховання, що реалізується через гуманітарно-соціальні функції, основними з яких є [2]: виховна; оздоровча; спортивна.

Виходячи з цього, можемо розглядати туризм і як популярну форму організації відпочинку, проведення дозвілля, пізнання рідного краю, навколишнього середовища, знайомства з історією, культурою і традиціями певної країни, а також головних рушієм економічного розвитку країни.

Література

1. Бондаренко М. П. Туристичний сектор економіки України: реалії та перспективи / М. П. Бондаренко // Економіка і прогнозування: [науково-аналітичний журнал]. — К., 2015. — № 1. — С. 104–119.
2. Вуйцик О. Вплив рекреаційно-туристичного комплексу на розвиток економіки держави / О. Вуйцик // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». — Львів, 2013. — № 24. — С. 35–42.
3. Гостева Н. П. Місце туристичної індустрії України у світі / Н. П. Гостева // Держава та регіони: [науково-виробничий журнал]. Серія «Державне управління». — Запоріжжя, 2012. — № 2. — С. 45–50.
4. Мельник А. О. Перспективи розвитку вітчизняного туризму в умовах євроатлантичної інтеграції / А. О. Мельник, І. А. Чапліч // Вісник Хмельницького національного університету: [науковий журнал]. — Хмельницький, 2009. — № 1. — С. 76–80.
5. Мироненко М. Ю. Роль держави у формуванні програм соціально-економічного розвитку регіонів в умовах глобалізації / М. Ю. Мироненко // Інвестиції: практика і досвід. — 2014. — № 23. — С. 126–29.
6. Рега М. Г. Туристичний бізнес в економічному просторі України / М. Г. Рега // Теоретичні та прикладні питання економіки: [зб. наукових праць]. — Київ, 2009. — № 19. — С. 299–303.
7. Смаль В. Туризм і сталий розвиток / В. Смаль // Вісник Львівського університету. Серія географічна. — Львів, 2005. — № 32. — С. 163–173.
8. Суходуб В. С. Роль міжнародного туризму в економічному розвитку країн світу / В. С. Суходуб // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. — Луцьк, 2007. — № 12. — С. 245–251.
9. Темник І. О. Умови та чинники розвитку міжнародного туризму / І. О. Темник // Ефективна економіка: [електронне наукове фахове видання] [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>
10. Цимбал І. О. Сталий розвиток економіки / І. О. Цимбал [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/cymbal.htm
11. Цьохла С. Ю. Систематизація факторів розвитку туристичної індустрії / С. Ю. Цьохла [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://science.crimea.edu/zapiski/2010/econ/uch_22_2e/373-380.pdf.

Маринченко Володимир Миколайович

студент

Київський національний університет технологій та дизайну

Маринченко Владимир Николаевич

студент

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Marynchenko Vladimir Nikolayevich

Student

Kyiv National University of Technology and Design

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТОВАРІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССА ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕТА ТОВАРОВ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ УКРАИНЫ

FEATURES OF ORGANIZATION OF PROCESS OF ACCOUNT OF COMMODITIES ARE INVESTIGATIONAL ON THE ENTERPRISES OF UKRAINE

Анотація. Досліджено особливості організації процесу організації обліку товарів на підприємствах України.

Ключові слова: товари, підприємство, роздрібна торгівля, оптова торгівля.

Аннотация. Исследованы особенности организации процесса организации учета товаров на предприятиях Украины.

Ключевые слова: товары, предприятие, розничная торговля, оптовая торговля.

Summary. In the article the features of organization of process of organization of account of commodities are investigational on the enterprises of Ukraine.

Key words: commodities, enterprise, retail, wholesale.

Актуальність теми. Бухгалтерський облік торговельної діяльності завжди мав свої особливості порівняно з обліком інших видів діяльності. Сьогодні зазнали значних змін компоненти бухгалтерського обліку господарських операцій торговельного підприємства. Тому необхідно приділяти увагу до організації бухгалтерського обліку діяльності торговельних підприємств в умовах його реформування з метою забезпечення користувачів повною, достовірною та об'єктивною інформацією про фінансовий стан підприємства та результати його діяльності.

В сучасних умовах розвитку економічного стану країни великої ваги набули підприємства роздрібною торгівлі.

Загальну тенденцію, що спостерігається на ринку роздрібною торгівлі України неможливо охарактеризувати як позитивну. У 2015 році сталося вагоме скорочення продажу у більшості сегментів роздрібною торгівлі, роздрібний товарооборот у грошовому виразі зменшився на 17%. У січні-вересні 2015 року

загальний оборот торгівлі склав 1579,4 млрд гривень: зменшення обороту роздрібною торгівлі (на 22,3%) та обороту оптової торгівлі (на 14,0%) [2].

Актуальність цієї теми полягає в тому, що торговельна діяльність передбачає отримання прибутку, який залежить від асортименту товарів, при продажу яких формується дохід. Лише за допомогою створення та функціонування форм і методів бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю руху товарів може бути досягнуте ефективне управління товарними ресурсами.

Бухгалтерський облік торговельної діяльності завжди мав свої особливості порівняно з обліком інших видів діяльності. Сьогодні всі господарські операції торговельного підприємства — від купівлі товару до визначення фінансового результату — зазнали змін при відображенні в бухгалтерському обліку.

Теоретичні та практичні аспекти організації обліку в торгівлі розглядалися в роботах багатьох вчених, таких, як: Захожай В.Б. [12], Орлова В.К.[13], Савич В.І.[13], Костецька Л.А.[13]

Метою статті є дослідження особливостей процесу організації обліку товарів на підприємствах України. Виходячи з мети дослідження було поставлено **завдання** розгляду особливостей організації обліку товарів на підприємствах України.

Викладення основного матеріалу. Торговельна діяльність в Україні нині є однією з найпоширеніших форм підприємництва. У статутних документах будь-якого підприємства в якості виду підприємницької діяльності найчастіше вказується торгівля.

Відповідно до п. 1 ст. 263 Господарського кодексу [1], господарсько-торговельною є діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг. У п. 3 ст. 263 цього Кодексу наведено форми господарсько-торговельної діяльності, які можуть здійснювати суб'єкти господарювання: матеріально-технічне постачання і збут; енергопостачання; заготівля; оптова торгівля; роздрібна торгівля і громадське харчування; продаж і передача в оренду засобів виробництва; комерційне посередництво у здійсненні торговельної діяльності, інша допоміжна діяльність із забезпечення реалізації товарів (послуг) у сфері обігу [1].

Товар — усе, що може задовольнити потреби і пропонується ринком з метою привернення уваги, придбання, використання або споживання [3]. Товари формують запаси торговельних підприємств. В бухгалтерському обліку товар є матеріальна або нематеріальна власність, яка призначена для реалізації. Взаємозамінні товари — група товарів, які подібні за функціональним призначенням, а також використанням, якісними і технічними характеристиками, ціною та іншими параметрами таким чином, що покупець замінює або може замінити їх у процесі споживання (у тому числі й виробничого).

Організацію обліку товарів в бухгалтерії підприємства можна відобразити наступним чином (рис. 1).

Бухгалтерський облік і звітність в торгівлі здійснюються з дотриманням принципів, визначених Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [9], прийнятих Положень (стандартів) бухгалтерського обліку [10], Національного Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, законодавчих і нормативних актів з урахуванням специфіки діяльності торговельних підприємств.

Організація обліку в торгівлі передбачає ведення обліку роздрібно-товарообігу, в основному, у грошовому вимірнику за продажними (роздрібними) ці-

нами, за винятком товарів, які вимагають особливого контролю (ювелірні вироби із дорогоцінних металів, товари, прийняті на комісію, та ін.) — це одна з особливостей.

Облік товарів і тари в торговельних підприємствах України ведеться на рахунок 28 «Товари». На цьому рахунку ведеться облік руху товарно-матеріальних цінностей, придбаних для продажу без переробки, й одержання нового продукту за первісною вартістю, або за цінами реалізації. За дебетом рахунку відображається збільшення вартості придбаних (отриманих) товарів, за кредитом — зменшення вартості реалізованих (вибулих) товарів.

Цей рахунок використовують в основному збутові, торговельні або заготівельні підприємства й організації, а також підприємства громадського харчування.

Товари в роздрібній торгівлі обліковуються за продажними цінами, а в оптово-збутових організаціях — за купівельними або продажними цінами. Тому розпорядчим документом керівника має бути встановлено, за якими цінами буде вестись облік товарів у звітному році.

У разі обліку товарів за продажними цінами різниця між їх вартістю за купівельними і продажними цінами. Перша особливість обліку в торгівлі є те, що для обліку використовується 28 рахунок як основний.

Ще однією особливістю в обліку торгівлі є те, що вся інформація про витрати сконцентрована на двох рахунках — це 92 рахунок «адміністративні витрати», і 93 «витрати на збут». [11].

Ціна реалізації товару складається з первісної вартості товарів, плюс торгової націнки. Торгова націнка фактично являє собою прибуток, який підприємство планує отримати від реалізації товару (певного виду).

Для обліку торгової націнки використовується рахунок 285 «Торгова націнка», що призначений для підприємств роздрібно-торгівлі. По кредиту рахунку 285 відображається нарахування націнки на товари (в кореспонденції з рахунком 282), а по дебету — її списання наприкінці місяця.

В роздрібних підприємств після проведення нарахування націнки на рахунок 282 товари обліковуються не за первісною вартістю, а за цінами продажу. Використання даного методу обліку товарів відбувається в зв'язку з тим, що він значно спрощує трудомісткість облікової роботи, а також дозволяє простіше визначити фінансові результати діяльності підприємства наприкінці місяця.

Після реалізації товару торгова націнка по даному реалізованому товару списується зворотною проводкою Дт 285 Кт 282.

Роздрібна торгівля забезпечує завершальну стадію процесу товарно-грошового обміну. Вона опосередковує

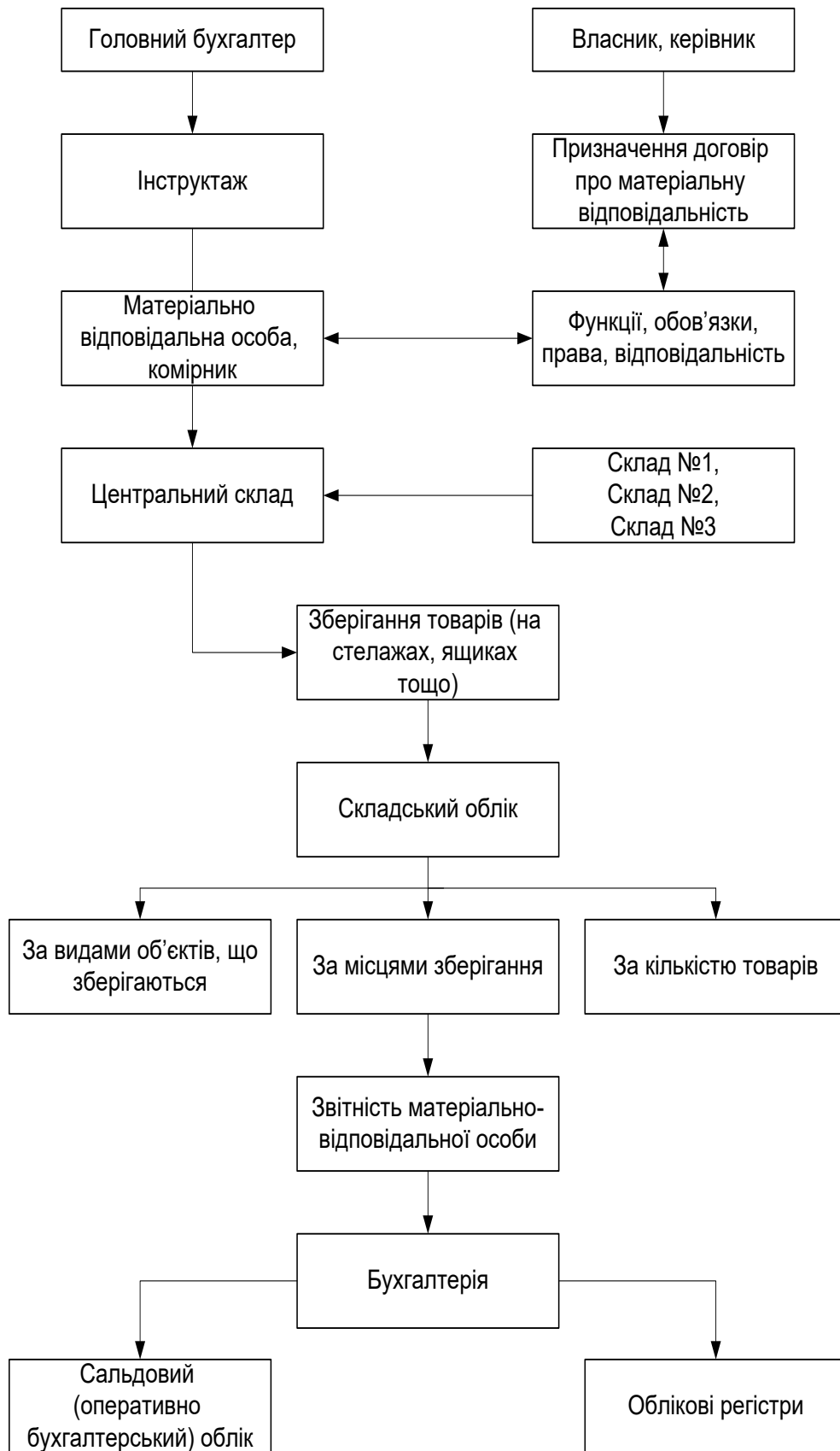

Рис. 1. Організація обліку товарів на підприємстві

процес відтворення, впливає на обсяги і структуру товарної пропозиції на ринку продовольчих товарів, стабілізує його зв'язуючи обмін у формі купівлі-продажу з особистим споживанням продовольства, а головне, забезпечує життєво важливі потреби людей продуктами харчування.

Узагальнення інформації про доходи від реалізації товарів, готової продукції, робіт і послуг, про суму знижок, наданих покупцям, та про інші вирахування з доходу здійснюється на рахунку 70 «Доходи від реалізації». За кредитом рахунку відображається збільшення (одержання) доходу, а за дебетом — належна сума податків, результат операцій перестраховування та списання у порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати».

Для забезпечення раціональної організації обліку товарів необхідно:

- встановити чітку систему документообігу і суворий порядок оформлення операцій з руху матеріальних цінностей;
- проводити в установленому порядку інвентаризації та вибіркові перевірки наявності товарів і вчасно відображати в бухгалтерському обліку результати цих інвентаризацій та перевірок;
- дотримуватись норм та правил організації зберігання товарно-матеріальних цінностей;
- застосовувати засоби механізації та автоматизації обліково-обчислювальних робіт з використанням програм складського обліку.

Взаємовідносини постачальника і покупця в торгівлі оформляються відповідними договорами (контрактами, угодами), якими передбачаються назва товарів, ціна, умови та строки постачання, порядок розрахунків, вимоги щодо якості товару, а також відповідальність сторін за порушення умов договору.

Товари, що надходять на оптові склади і бази, приймаються на підставі рахунків-фактур або товарно-транспортних накладних (у разі доставки товарів автотранспортом). У разі виявлення нестачі товарів складають відповідний акт (комерційний — у випадку приймання товарів від залізниці (порту) або приймальний — у випадку перевірки одержаного товару на складі). Ці акти є юридичною підставою для висування претензій винуватцю нестачі (транспортній ор-

ганізації або постачальнику у випадку недовантаження) [12].

Проблемні ситуації найчастіше виникають у підприємств, які займаються одночасно кількома видами торгівлі, а іноді мається на увазі оптова, роздрібна торгівля, а також послуги населенню у галузі громадського харчування [13].

Так, за наявності кількох видів торгівлі підприємству доцільно розподілити бухгалтерський облік товарів та фінансові результати підприємства за кожним видом діяльності, а також у розрізі кожної окремої господарської одиниці [13].

Для вирішення проблем організації обліку оптових та роздрібних підприємств доцільно використовувати відповідні методичні рекомендації, що дадуть можливість бухгалтерії підприємства максимально автоматизувати процес обліку товарів як на складах оптових підрозділів, так і в мережі роздрібною торгівлі. Якщо автоматизація складського обліку оптової торгівлі буде базуватися на обробці первинної документації, то РРО, що повинні використовуватись підприємствами.

Для того щоб мінімізувати трудові витрати в обліку торгівлі, необхідно розробити сучасні програмні продукти, що дадуть змогу зменшити штат працівників бухгалтерії і, відповідно, витрати на заробітну плату, а також максимально автоматизувати бухгалтерський облік.

Висновки. Діяльність торговельного підприємства вимагає розмежування облікових даних для внутрішніх і зовнішніх користувачів та підвищення ефективності управління продажами товарів. Цього можна досягти шляхом удосконалення системи аналітичного обліку. Удосконалення обліку операцій з продажу товарів сприятимуть більш повному та об'єктивному відображенню торгових операцій у бухгалтерському обліку підприємств роздрібною торгівлі, а саме від цього залежить ефективність та оперативність прийняття рішень щодо стратегії і тактики розвитку підприємства. Належно організований бухгалтерський облік реалізації товарів має важливе значення для підвищення ефективності роботи підприємств, для забезпечення своєчасних і повних розрахунків з бюджетом за податковими зобов'язаннями з податку на додану вартість.

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс / Електрон. ресурс. — Режим доступу: <http://www.zakon.rada>.
2. Роздрібна торгівля 2015–2016 — змінився продаж або змінився покупець. / Трейд Мастер / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://trademaster.ua/articles/1661>.
3. Про захист прав споживачів / Електрон. ресурс. — Режим доступу: <http://www.zakon.rada>.
4. Про зовнішньоекономічну діяльність [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zakon.rada>.
5. Про споживчу кооперацію / Електрон. ресурс. — Режим доступу: <http://www.zakon.rada>.
6. Положення (стандарт) Бухгалтерського обліку 9 «Запаси» Наказ міністерства фінансів України № 246 від 20.10.99р: [Електронний ресурс]. — Режим доступу до докум.: <http://www.zakon.gov.ua>.
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (із змінами і доповненнями) / Електрон. ресурс. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
8. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zakon.rada>.
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.
10. Бутинець Ф. Ф. та ін. Бухгалтерський фінансовий облік, Житомир: ПП «Рута», 2014. — 912 с.
11. Облік у галузях виробництва і послуг: навч. посібн. / Ю. Д. Малярєвський, М. С. Горяєва, Н. С. Пасенко та ін. — Х.: ВД «ІНЖЕК», 2012. — 616 с.
12. Захожай В. Б. Бухгалтерський облік у галузях економіки: підручник / В. Б. Захожай, М. Ф. Базась, М. М. Матюха та ін. — К.: МАУП, 2014. — 968 с.
13. Орлова В. К. Особливості обліку торгівлі / В. К. Орлова, В. І. Савич, Л. А. Костецька [Електронний ресурс]. — Режим доступу.
14. Завадський Й. С. Економічний словник, Київ: «Кондор», 2006.

Невесенко Анна Володимирівна
аспірант, Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки», м. Київ

**КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ СТАЛОСТІ РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ**
**КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ОЦЕНКИ УСТОЙЧИВОСТИ РАЗВИТИЯ
АГРАРНОГО СЕКТОРА**
**CRITERIA AND INDICATORS FOR ASSESSING THE SUSTAINABILITY
OF DEVELOPMENT OF AGRARIAN SECTOR**

Анотація. У статті виокремлено критерії та показники оцінки сталості розвитку аграрного сектору економіки в умовах інтеграційних процесів. Обґрунтовано прикладні проблеми і досліджено фактори впливу на тенденції розвитку сільського господарства. Вивчено взаємозв'язок концепцій агробізнесу та багатофункціонального сільського господарства.

Ключові слова: аграрний сектор, показник, сталий розвиток, фактори, структура виробництва, споживачі, ринок, система.

Аннотация. В статье выделены критерии и показатели оценки устойчивости развития аграрного сектора в условиях интеграционных процессов. Обоснованно прикладные проблемы и исследованы факторы влияния на тенденции развития сельского хозяйства. Изучена взаимосвязь концепций агробизнеса и многофункционального сельского хозяйства.

Ключевые слова: аграрный сектор, показатель, устойчивое развитие, факторы, структура производства, потребители, рынок, система.

Abstract. The article highlights the criteria and indicators for assessing the sustainability of development of agrarian sector of economy in the conditions of integration processes. Reasonably applied problems and investigated the factors influencing trends in the development of agriculture. The relationship of the concepts of agribusiness and agriculture are studied.

Keywords: the agricultural sector, indicator, sustainable development, factors, production structure, consumers, market, system.

У більшості країн світу політика щодо розвитку сільських територій впродовж другої половини ХХ-го ст. полягала в орієнтації на інтенсифікацію застосування хімічних засобів захисту рослин, мінеральних добрив з метою нарощування темпів виробництва. Сільське господарство у сучасному постіндустріальному суспільстві знаходиться під впливом значних технологічних, екологічних і економічних змін. Це призвело до різкого росту використання пестицидів, мінодобрив, важкої техніки, створення потужних тваринницьких комплексів із усіма характерними негативними наслідками для довкілля. Для такої політики характерне ігнорування соціальних інтересів безпосередніх товаровиробників сільськогосподарської продукції, які у багатьох країнах не отримують належної винагороди від суспільства за свою працю. Вплив сільськогосподарської діяльності на довкілля залежить від структури виробництва, методів обробітку

земель, технології, техніки і обладнання. В свою чергу, вибір методів обробітку і сама структура виробництва визначаються впливом системи факторів (рис. 1).

Вчені виділяють дві концепції сучасної сільськогосподарської діяльності — виробничу (продуктивну) і сталу. Перша, на його думку, втілює прагнення досягти високих показників сільськогосподарського виробництва без урахування потреб майбутнього. Проте прибічник продуктивного сільського господарства має бути зацікавленим у деякій сталості, навіть коли його плани не сягають далі ніж на рік. Прибічник сталого сільського господарства у свою чергу також має бути зацікавленим у виробництві. Синтезом цих двох концепцій може слугувати концепція збалансованого (сталого) сільського господарства. Відповідно до концепції сільськогосподарська структура має виробляти достатню кількість високоякісного продовольства, зберігати свої ресурси, бути безпечною для довкілля

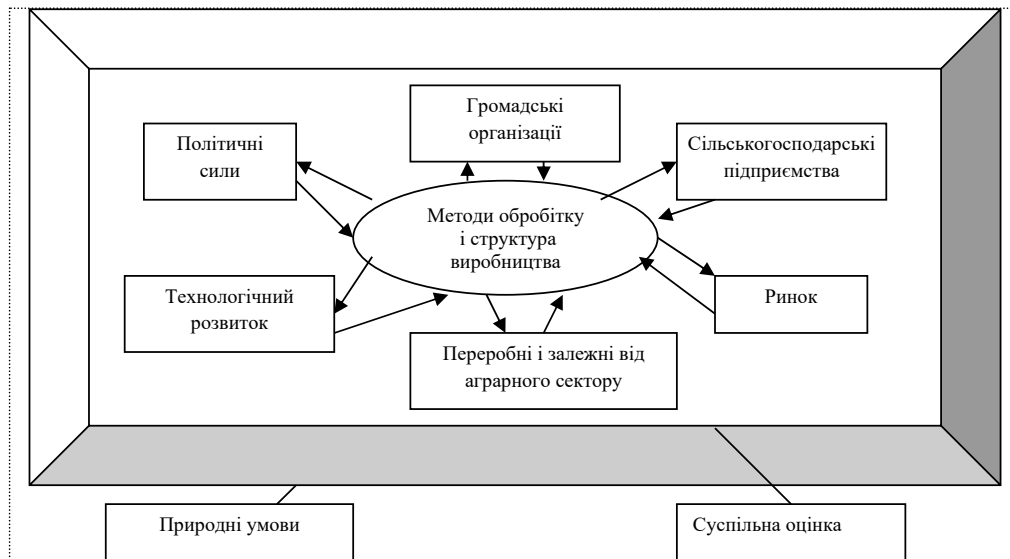

Рис. 1. Фактори впливу на тенденції розвитку сільського господарства.

і приносити прибутки. Стале сільське господарство повинно опиратись на вихідні природні ресурси і власні відновлювані джерела [1].

Головною складовою в розбудові аграрного сектора економіки держави є комплексний розвиток сільських територій, спрямований на стабільне забезпечення збалансованого розвитку виробництва та поселенської мережі на основі формування належного екологічно безпечного середовища проживання, праці та відпочинку населення. Концепція сталого сільського господарства базується на системному підході, який прагне розвинути переваги багаторічного невиснажливого ведення господарства, включаючи вигоди, отримувані від природних взаємозв'язків, забезпечуючи родючість земель і утримуючи втрати від шкідників і хвороб на допустимому рівні. Метою такого ведення господарства є продуктивність і прибутковість, збереження ресурсів, охорона довкілля, постачання безпечних для здоров'я продуктів харчування. Сталість сільського господарства — це результат, який досягається шляхом взаємодії між ресурсами, технологіями і менеджментом, в рамках якої ресурс використовується в певному соціально-економічному контексті. Ріст рослин є біологічним процесом, який проявляється у фізичних змінах, але сільське господарство є ще й економічною діяльністю, яка служить соціальним цілям [2]. Біологічне розмаїття не є основним поняттям, яке збагатило підходи до формування концепцій розвитку сільського господарства. Важливим еколого-економічним підходом, який може суттєво вплинути на бачення майбутнього європейського села, є багатофункціональне сільське господарство. Відстежується чіткий взаємозв'язок сучасних концепцій агробізнесу та багатофункціонального сільського господарства (рис. 2).

Багатофункціональне сільське господарство є своєрідним ядром сучасної аграрної політики ЄС, та відправним пунктом дискусії щодо майбутнього аграрної сфери, під час переговорів в рамках OECD та COT. Європейське поняття багатофункціонального сільського господарства є складним і багатограним. Нова концепція, яка виразно має в своїй основі агробізнесовий підхід, загострює деякі класичні проблеми ринкової неспроможності. Сільське господарство належить до галузей, де ринкова регуляція утруднена, або відбувається із значним запізненням, що часто викликає своєрідні ринкові викривлення. Як бачимо із рис. 2, значна частина суспільно корисної дії аграрного сектора перебуває поза межами адекватної ринкової оцінки. А оскільки ринок часто неспроможний оцінити позитивні, а більш — негативні наслідки сільськогосподарської діяльності, то він і неспроможний їх регулювати. Таким чином, формується ринкова неспроможність оцінки мультифункціонального сільського господарства. Іншою ринковою проблемою багатофункціонального сільського господарства є ідентифікація платоспроможних та неплатоспроможних споживачів суспільних ефектів, які виробляє аграрна сфера [2; 3]. Успішне вирішення проблеми сталості розвитку сільського господарства припускає як обов'язкову умову максимально повний і достовірний облік всього комплексу чинників, що діють, і їх подальшу оцінку. Дослідження робіт вітчизняних авторів свідчить про наявність різних підходів або критеріїв при побудові варіантів класифікацій. У одному випадку — це відношення до середовища виробництва, в іншому — ступінь участі в процесі виробництва. В третьому випадку — характер впливу на результати господарської діяльності. У окремих роботах акцентується увага на природних і економічних

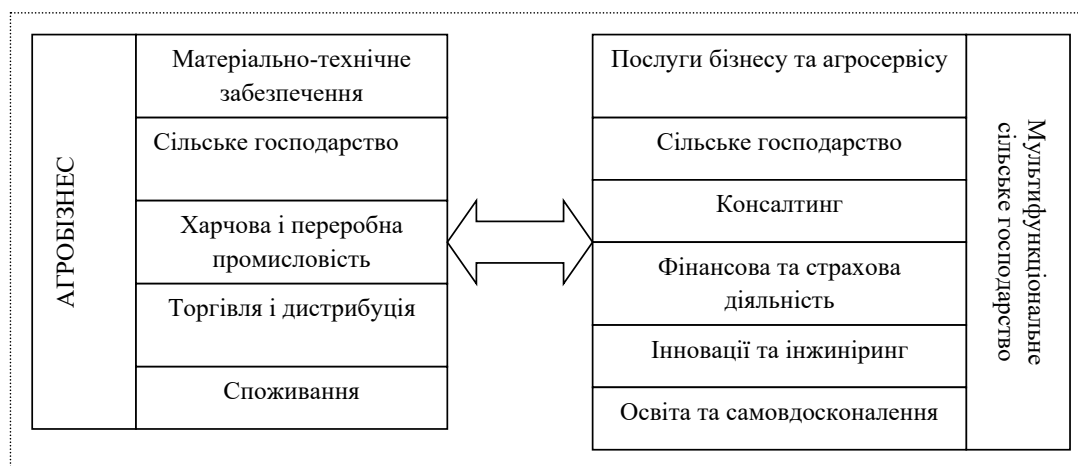

Рис. 2. Взаємозв'язок концепцій агробізнесу та сільського господарства

групах критеріїв, вказується на необхідність обліку екологічних чинників. Ми вважаємо, що при класифікації критеріїв, що формують сталість розвитку в сучасних умовах, необхідно враховувати наступні положення. Розроблена і прийнята у світовому масштабі концепція сталості стосовно сільського господарства, пред'являє вимоги одночасної агрономічної, екологічної, соціальної, мікроекономічної та макроекономічної сталості. Під агрономічною сталістю розуміється збереження продуктивності сільськогосподарських угідь і ріллі впродовж тривалого періоду; під екологічною — не нанесення шкоди навколишньому середовищу і цілісності несільськогосподарських систем; під соціальною — підвищення рівня життя сільського населення на основі зростання його доходів, розвитку соціально-культурного обслуговування на селі; під мікроекономічною — наявність для сільськогосподарського підприємства можливості функціонувати тривалий час як основна економічна одиниця; під макроекономічною — забезпечення продукцією внутрішнього ринку і конкурентоспроможність на зовнішніх ринках.

Отже, розвиток сільського господарства може вважатися сталим, якщо, по-перше, забезпечується бажаний рівень виробництва, що задовольняє потреби населення в продуктах харчування, а переробну промисловість — сировиною, по-друге, здійснюється розвиток сільських територій на основі збільшення доходів сільського населення, створення нормальних умов життя на селі, по-третє, зберігається і примножується природний потенціал. Виходячи з цього, ґрунтуючись на системному підході, можна запропонувати наступну класифікацію чинників.

Розглядаючи сталість розвитку як цільову функцію економічної системи «сільське господарство», все різноманіття чинників, що діють на неї, доцільно підрозділити на дві групи: внутрішні і зовнішні. Природа дії перших обумовлена процесами, що протікають усередині системи, і характером зв'язків між окремими її еле-

ментами. Навпаки, вплив іншої групи чинників виявляється як дія середовища, зовнішнього по відношенню до системи. Оскільки сталість сільського господарства має відтворювальний характер, то серед внутрішніх чинників необхідно виділити наступні групи: виробничі, соціально-економічні і соціально-фізіологічні. Перша з них пов'язана безпосередньо з процесом виробництва продовольства і сільськогосподарської сировини для харчової і переробної промисловості. У другу групу включені чинники, що виявляються на стадії розподілу і обміну проведеної продовольчої продукції, в третю — на стадії споживання продуктів харчування.

Виходячи з того, що сільське господарство є основним джерелом ресурсів для забезпечення населення продуктами харчування, то головними чинниками є виробничі. Вони можуть бути об'єднані в наступні основні групи: природні, біологічні, організаційно-економічні, технологічні, науково-технічні, екологічні. Оскільки процес сільськогосподарського виробництва зв'язаний з використанням ресурсів природи, то на нього істотно діють природні чинники. Кліматичні умови, родючість ґрунтів, наявність і достатність водних ресурсів і інші чинники істотно впливають на врожайність сільськогосподарських культур, продуктивність худоби, трудомісткість і об'єми виробництва продовольчої продукції. Особливістю кліматичних чинників є те, що вони змінюють свої значення як в територіальному, так і в тимчасових аспектах, утворюючи тим самим безліч найрізноманітніших поєднань і комбінацій.

Слід зазначити, що процес розвитку сільського господарства може бути адаптований до дії природних чинників за допомогою підбору відповідних сортів рослин, порід тварин, наукової організації праці. У зв'язку з цим з чинників виробництва слід особливо виділити групу біологічних чинників. До них відносяться: сорти, біостимулятори, біопрепарати і ін., що забезпечують інтенсифікацію біологічних процесів. Оптимальний

підбір сортів дозволяє значно понизити навантаження на посівну і прибиральну техніку, зменшити витрати на засоби захисту рослин, підвищити стійкість культури до несприятливих чинників (засусі, вилягання, бур'янам, хворобам і шкідникам), збільшити її врожайність.

Серед організаційно-економічних чинників, що роблять вплив на стан і сталість розвитку сільського господарства, на нашу думку, основними є: виробничий потенціал сільгоспідприємств, рівень організації виробництва, територіальне розміщення і галузева структура сільського господарства, об'єм і ефективність використання вітчизняних і іноземних інвестицій. Виробничий потенціал характеризується, перш за все, станом основних виробничих фондів: сільськогосподарських машин, транспортних засобів, сховищ і так далі. Разом з тим, останнім часом, в сільському господарстві практично не ведеться оновлення основних засобів виробництва, будівництва нових комплексів, не оновлюються засоби механізації трудових процесів. Все це спричиняє нестале функціонування галузі. У зв'язку з цим висунуті такі важливі чинники, як організація виробництва, розміщення і галузева структура сільського господарства. Наука і практика підтверджує значну роль вищезгаданих чинників. Інший важливий чинник, який визначає сталість розвитку, — це можливість і умови реалізації продукції. В даному випадку при реалізації продукції сільськогосподарські товаровиробники часто зазнають труднощів, які виникають через відсутність належної системи заготівельних організацій, низьких закупівельних цін, всезростаючої імпортової експансії на продовольчому ринку. В результаті цього сільськогосподарські підприємства отримують збитки, які з кожним роком все важче покрити. У зв'язку з цим виникає необхідність враховувати чинник розвитку виробничо-економічних зв'язків і взаємин між суб'єктами господарювання, який робить істотний вплив на ефективність і сталість розвитку сільського господарства.

Отже, проблема сталості сільськогосподарського розвитку — складніша, ніж для інших галузей економіки. Це пов'язано з наступними об'єктивними обставинами, характерними для галузі. По-перше, сільське господарство продовжує залишатися головним виробником продуктів харчування і основним джерелом життєдіяльності людей. Будь-які порушення в його розвитку приводять до дестабілізації як диспропорцій, так виробництва і споживання. Структурні зміни в галузі в трансформаційній економіці направлені в основному на виробництво тієї продукції, яка забезпечує максимальне отримання прибутку, що в аграрній сфері не завжди виправдано з позиції сталості виробництва і забезпечення продовольчої безпеки. По-друге, ринкові умови обумовлюють процеси перефільовання суб'єктів господарювання сільського господарства, ведуть до виробництва продукції, що дає при реалізації найвищий прибуток. Проте конкуренція і швидко змінна кон'юнктура світового ринку вирівнюють ціни і рентабельність товаровиробників, що приводить, кінцем кінцем, до не до використання виробничого потенціалу сільськогосподарської галузі, зниження об'ємів і стійкості виробництва, до загострення соціальних проблем. По-третє, природні чинники владно і направлено впливають на всі процеси, що відбуваються в сільському господарстві. Часткове їх регулювання шляхом проведення меліорації, хімізації, механізації, організації насінництва на науково обґрунтованому рівні вимагає значних інвестиційних вкладень, яких в даний час в достатньому об'ємі не мають як сільськогосподарські товаровиробники, так і держава. Це сприяє збереженню несталості виробництва основних видів сільськогосподарської продукції. По-четверте, умовою сталості в аграрній сфері виступає сільська невиробнича інфраструктура. Такі обставини сприяють посиленню уваги дослідників до проблеми сталості розвитку сільського господарства. При цьому основні підходи до визначення поняття сталості і зміст заходів по підвищенню її рівня залежать від необхідності подолання кризового стану в аграрній галузі.

Література

1. Програма дій з подальшого впровадження Порядку денного на 21 століття / Пер. з англ.: Україна. Порядок денний на 21 століття. — К.: Інтелсфера, 2000. — 58 с.
2. Рейнольд Дж. П., Папедик Р. Н., Парр Дж. Ф. Сбалансированное сельское хозяйство / В мире науки. — 1990. — № 8. — С. 60–67.
3. Вдовенко Н. М. Методологізація галузевого державного управління на шляху адаптації економіки до умов та вимог Європейського Союзу / Н. М. Вдовенко // ScienceRise. — 2015. — № 5/3 (10). — С. 39–45.
4. Vdovenko N. M. Mechanisms of regulatory policy application in agriculture / N. Vdovenko // Економічний часопис XXI. — 2015. — № 5–6. — С. 53–56.
5. Вдовенко Н. М. Глобальні пріоритети сталого виробництва сільськогосподарської продукції / Н. М. Вдовенко // Innovative solutions in modern science. — 2016. — № 4 (4). — С. 3–17.
6. Вдовенко Н. М. Сучасна парадигма регулювання розвитку галузей аграрного сектору в умовах глобального дефіциту продовольства / Н. М. Вдовенко, Ю. А. Хижняк // Science Rise. — 2015. — № 2/3 (7). — С. 20–26.
7. Вегера С. Г. Учет природных ресурсов в контексте принципов «зеленой» экономики / С. Г. Вегера // Инновационное развитие экономики. — 2013. — № 3 (15). — С. 80–84.

Нерус Аліна Миколаївна

студентка

Київський національний університет технологій та дизайну

Нерус Алина Николаевна

студентка

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Nerus A.

student

Kiev National University of Technology and Design

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ

INVESTMENT ACTIVITY OF INSURANCE COMPANIES

Анотація. У статті визначено сутність інвестиційної діяльності страхових компаній. Розглянуто особливості здійснення інвестиційної діяльності страховими компаніями. Обґрунтовано основні проблеми інвестиційної діяльності страхових компаній та запропоновано можливі шляхи їх вирішення. Визначено внесок страхового сектора економіки у формування інвестиційних ресурсів. Запропоновано напрями удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, страхова компанія, фінансовий посередник, страхова інвестиційна діяльність, власні та залучені кошти.

Аннотация. В статье определена сущность инвестиционной деятельности страховых компаний. Рассмотрены особенности осуществления инвестиционной деятельности страховыми компаниями. Обоснованы основные проблемы инвестиционной деятельности страховых компаний и предложены возможные пути их решения. Определен вклад страхового сектора экономики в формировании инвестиционных ресурсов. Предложены направления совершенствования государственного регулирования инвестиционной деятельности страховых компаний в Украине.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, страховая компания, финансовый посредник, страховая инвестиционная деятельность, собственные и привлеченные средства.

Summary. The article defines the essence of the investment activities of insurance companies. The peculiarities of the investment activity of insurance companies. Substantiates the basic problems of investment activity of insurance companies and offered possible solutions. The contribution of the insurance sector in the formation of investment resources. Directions of perfection of state regulation of investment activity of insurance companies in Ukraine.

Key words: investment, investment activities, insurance companies, financial intermediaries, insurance investment activity, own and borrowed funds.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку економіки, а також особливості функціонування страхових компаній зумовлюють потребу пошуку шляхів примноження страхових резервів. Так, в умовах обмеженості ресурсів одним із головних джерел формування капіталу страхової компанії є інвестиційна діяльність. Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що страхова та інвестиційна діяльність завжди знаходились у центрі уваги економічної науки. Передусім це пояснюється тим, що інвестиції є джерелом розвитку економі-

ки, а інвестиційна діяльність впливає на фундаментальні основи господарської діяльності та розвиток суспільства в цілому. Головними учасниками на ринку інвестицій є страхові компанії, що належать до потужних інституційних інвесторів та пропонують страховий захист від можливих втрат, що виникають унаслідок несприятливих та непередбачуваних змін політичної ситуації і тим самим впливають на інвестиційний клімат в країні.

Страхові компанії в багатьох країнах є найважливішими інституційними інвесторами, що ефективно

здійснюють розміщення коштів і управління активами. Так, за даними рейтингу Forbes Global 2000 у 2015 р. найбільшими страховими центрами були Париж, Мюнхен, Нью-Йорк, Лондон, Торонто, Цюрих, Пекін і Токіо з величиною активів майже 15 млрд дол. США [8]. Для прикладу, прибуток від інвестицій у зарубіжних страхових компаніях становить у середньому 20–30% від сукупного доходу, в країнах СНД – 3–10%, а в Україні 2–3% [9]. Отже, страхові компанії володіють значним інвестиційним капіталом, який виконує роль світової подушки фінансової стабільності та безпеки економіки розвинених країн.

Зазначена актуальність обумовила мету статті, яка полягає у розробці теоретичних положень та практичних рекомендацій з організації інвестиційної діяльності страхових компаній.

Для досягнення поставленої мети в статті вирішуються наступні завдання:

- визначити сутність поняття «інвестиційний потенціал страхових компаній», а також її взаємозв'язок з дефініціями «фінансовий потенціал страхових компаній» та «страховий потенціал страхових компаній»;
- обґрунтувати роль та значення інвестиційної діяльності страхових компаній щодо формування інвестиційного ресурсу в економіці;
- окреслити проблеми та перспективи реалізації інвестиційного потенціалу страхового ринку;
- запропонувати напрями удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним аспектам організації інвестиційної діяльності страхових компаній присвячені роботи таких вчених, як Є. Бондаренко, І. Івахненко, В. Роєнко, Н. Ткаченко, М. Федоренко та ін. Сутність інвестиційної діяльності, інструменти її здійснення і правовий аспект страхового бізнесу розглянуто в працях В. Аленічева, Н. Нікуліної, Ю. Фогельсона, М. Юлдашева. З'ясуванню сутності страхових інвестицій присвячені праці В. Базилевича, О. Василика, Ю. Журавльова, В. Грушко, Т. Яворської та ін. Узагальнення напрацювань з даної проблематики дозволило зробити висновок про наявність певних проблем у цьому напрямі діяльності страховиків.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день інвестиційна діяльність страхових компаній в Україні залишається недостатньо розвинутою.

Завдяки добре організованій інвестиційній діяльності підвищується якість надаваних страховою компанією послуг, а також визначається положення страховика на ринку страхових послуг. Реалізована інвестиційна діяльність впливає на такі основні ха-

рактеристики страхового продукту як вартість і фактичне виконання зобов'язань страховика, яке здійснюється в рамках обумовлених термінів страхових виплат. За рахунок інвестування фондів страхових компаній відбувається зростання власних коштів, що дозволяє знизити обсяг залучення зовнішніх джерел фінансування. Крім цього вкрай важливим фактором є те, що інвестування сприяє розвитку бізнесу і дає можливість власникам самостійно керувати ним [1, с. 70]. Інвестиційна діяльність дозволяє акумулювати додаткові надходження у вигляді доходів від розміщення власних та залучених коштів, а саме: відсотків на суми залишків на поточних рахунках у банку, відсотків від розміщення коштів на депозитних рахунках у банку, відсоткового доходу за борговими цінними паперами, відсотків за надання довгострокових інвестиційних кредитів, дивідендів за акціями, тантьєми, надходжень від реалізації основних засобів [9, с. 99]. Вдала інвестиційна діяльність дозволяє страховій компанії застосовувати частину придбаного інвестиційного заробітку не лише для покриття негативного грошового ефекту за прямими страховими операціями, часом збільшення збитковості як при нерівномірному розподілі ризику, але і при високій конкурентній боротьбі і демпінгу тарифів на страховому ринку. Також, інвестиційний заробіток має можливість вважатися джерелом приросту особистого капіталу страховика, який ще вживається в надзвичайних ситуаціях для покриття страхових зобов'язань. При цьому вихідний грошовий потік від інвестиційної діяльності формується в результаті реалізації операцій з розміщення коштів на поточних та депозитних рахунках у банку, придбання об'єктів нерухомості, вкладення коштів в основні засоби та придбання інших фінансових інструментів [9, с. 101].

Інвестиційна діяльність компанії не може існувати без таких основних складових як аналіз можливих варіантів інвестування, планування найбільш перспективних напрямків інвестицій та управління джерелами інвестицій; формування інвестиційних активів компанії та управління інвестиціями з урахуванням інвестиційних ризиків; організація системи контролю. Інвестиційний потенціал визначає можливість участі страхових компаній в процесі інвестування. Це сукупність фінансових ресурсів, тимчасово вільних від страхових зобов'язань компанії, які інвестуються з метою отримання інвестиційного доходу [7, с. 21].

На інвестування страхова компанія може направляти страхові фонди, допоки немає необхідності направляти їх на страхові виплати, і власний капітал – тобто тільки частину наявних грошових коштів.

Зміна обсягу страхового фонду і страхових виплат значно впливає на інвестиційний потенціал страхово-

го товариства. Вільні від страхових зобов'язань кошти, які використовуються в цілях страхових виплат тільки в разі недостатності коштів страхового фонду, є власним капіталом страхової компанії [7, с. 21].

Планування динаміки зміни пасивів — це ключовий елемент в управлінні джерелами інвестицій. З метою інтеграції грошових потоків (cash-flow) в систему управління грошовими потоками проводиться перспективне прогнозування надходжень і платежів компанії. При цьому використовуються такі методи, як: математична статистика і математичне моделювання; прогнозування структури зобов'язань і можливих змін на період планування. Основною складовою даних методів є страхові резерви і капітал, з урахуванням зміни валютних позицій і термінів виконання зобов'язань [7, с. 22]. Останнім часом зросли ризики втрати або зменшення вартості активів страхових компаній особливо в еквіваленті іноземної валюти (табл. 1).

З таблиці 1 бачимо, що активи, визначені статтею 31 Закону України «Про страхування» для представлення страхових резервів за 2015 рік становили 855,2 млн дол. США, що на 1 419,8 млн дол. США менше ніж за 2008 рік. Це свідчить про зниження кредитного рейтингу емітентів цінних паперів та перестраховиків, зокрема кредитного рейтингу зовнішніх довгострокових державних зобов'язань України, поширення випадків введення тимчасової адміністрації в банках, зниження якості та ліквідності активів у формі цінних паперів [2, с. 29].

Втрата активів або значне зменшення їх вартості може призвести до того, що розмір страхових зобов'язань страховика не відповідатиме величині активів,

що забезпечують їх виконання. Це в свою чергу підвищує ризики невиконання страховиками своїх зобов'язань перед страхувальниками відповідно до підписаних договорів страхування. У зв'язку з цим виникає необхідність підвищити вимоги до якості активів і вдосконалити вимоги до їх диверсифікації [2, с. 29].

З метою оцінки інвестиційної діяльності вітчизняних страхових компаній на практиці проведемо аналіз обсягів сформованих ними страхових резервів за видами протягом 2011–2015 рр., які є основним джерелом формування інвестиційного доходу (табл. 2).

Динаміка страхових резервів та активів страховиків протягом періоду, що досліджується, має зростаючу тенденцію, незважаючи на зменшення загальних активів страховиків у 2015 р. порівняно з 2014 р. на 9 532,1 млн грн. При цьому прослідковується збільшення обсягів сформованих страхових резервів на 64,4% переважно за рахунок зростання резервів зі страхування життя на 158,6%. Технічні резерви в 2015 р. порівняно з 2011 р. збільшились лише на 34,9%. Але у структурі сформованих страхових резервів технічні резерви займають найбільшу питому вагу (70%). Частка резервів зі страхування життя поступово збільшується, а саме в 2015 р. порівняно з 2011 р. вона зросла на 13,7%.

Це свідчить про зростання попиту населення на накопичувальні контракти, які запропоновані пенсійною реформою в країні [6, с. 492]. Отже, виходячи з вищевказаного, можна зазначити, що інвестиційні можливості страхових компаній реалізуються в цілому за рахунок банківських вкладів, які, своєю чергою, мають підвищений рівень ризику та невисоку

Таблиця 1

Категорії активів, для представлення страхових резервів (млн дол. США)

Категорії активів	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Гроші на поточних рахунках	242,5	135,0	137,9	181,4	164,1	196,1	145,2	82,3
Депозити	852,5	453,9	519,4	669,1	719,7	762,5	518,4	422,8
Банківські метали	14,8	9,5	5,6	5,8	2,8	1,9	1,3	0,4
Нерухомість	182,1	93,9	103,1	92,8	99,0	101,5	71,2	41,9
Акції	369,1	185,2	173,5	169,8	138,6	202,5	119,3	44,6
Облігації	62,0	22,1	20,9	32,8	40,4	44,9	35,2	18,7
Іпотечні сертифікати	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,4
Державні цінні папери	51,9	88,3	155,8	154,2	271,4	277,0	248,2	112,6
Права вимоги до перестраховиків	488,5	260,3	334,3	146,2	196,7	288,2	210,2	131,0
Інвестиції в економіку, за напрямками визначеними КМУ	9,8	6,6	3,0	1,3	1,2	3,5	0,7	0,0
Гроші в касі	1,7	1,8	1,3	1,6	1,5	1,4	1,1	0,3
ВСЬОГО	2275,0	1256,6	1454,9	1454,9	1635,5	1879,5	1350,8	855,2

Таблиця 2

Динаміка страхових резервів та активів страховиків, млн грн.

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Темп приросту, млн грн, 2015 р. до 2011 р.
Обсяг сформованих страхових резервів, у т.ч.:	11179,3	12577,6	14435,7	15828,0	18376,3	64,4
– резерви зі страхування життя	2663,8	3222,6	3845,8	5306,0	6889,3	158,6
– технічні резерви	8515,5	9355,0	10589,9	10522,0	11487,0	34,9
Загальні активи страховиків	48122,7	56224,7	66387,5	70261,2	60729,1	26,2
Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів	28642,4	48831,5	37914,0	40530,1	36418,8	27,2

ліквідність. При цьому даний вид активів має низьку прибутковість, що не дає змоги страховим компаніям отримувати високий інвестиційний дохід від розміщення вільних коштів за депозитами. Також у сучасних умовах вони не завжди є надійними, що пов'язано з низьким рівнем фінансової стійкості вітчизняних банків [6, с. 494].

Інвестиційний потенціал складається під впливом наступних факторів: структури страхового портфеля; суми страхових премій; збитковості або прибутковості пропонуваніх страхових операцій; умов державного регулювання щодо формування страхових фондів; термінів страхових договорів; а також обсягу власних коштів. Інвестиційним потенціалом визначається інвестиційна політика компанії. При формуванні інвестиційної політики враховуються існуючі законодавчі норми, які регулюють інвестиційну діяльність страховиків (Закони України «Про інвестиційну діяльність», «Про страхування» та ін. нормативні акти). Так, загальна вартість активів, в які інвестовані кошти, повинна дорівнювати величині власних коштів і страхових резервів страховика. Існують обмеження на розміщення коштів страхових резервів поза територією України [1, с. 71].

Основною проблемою інвестування коштів є нерозвинений фондовий ринок України і мала кількість фінансових проектів, куди можна було б вкласти гроші. У розвинених країнах Європи і в США частка інвестованих коштів страхових компаній становить близько 20–25%, при тому, що в Україні цей показник в рази менше. Наприклад, у Великій Британії є приблизно 70 різновидів цінних паперів. В Україні найменш ризикові вкладення становлять державні цінні папери або цінні папери фінансових інститутів з державною участю. Але такі цінні папери забезпечують низьку прибутковість. При тому слід враховувати, що ця ставка сильно змінюється в умовах фінансових криз. Інші ж вкладення становлять високий ризик, але порівняно великий дохід. До того ж, українська

нормативно-правова база у сфері страхування є недосконалою та не відповідає європейським стандартам. Рівень капіталізації українських страхових компаній є низьким;

Ліквідні фінансові інструменти є недостатніми для проведення ефективної інвестиційної політики. Недосконале нормативно-правове врегулювання діяльності страхових посередників [1, с. 71].

На сьогодні, в Україні, у зв'язку з нестабільністю інвестиційного клімату, існує потреба у створенні державного органу нагляду, який міг би контролювати цей сегмент економіки. До того ж, вкрай мало привабливих інвестиційних інструментів, які могли б забезпечити захист від інфляції і привести до отримання додаткового доходу, і це є однією з головних проблем, особливо в сучасних умовах падіння фінансового ринку. Питання про структуру та обсяг інвестицій, періодів реінвестування за рахунок страхових резервів, є складним завданням, яку кожна страхова компанія вирішує самостійно.

Інвестиційна діяльність в українських страхових компаніях тільки починає розвиватися. Страховикам сьогодні необхідно створити передумови для подальшого перетворення страхових компаній в крупних інституційних інвесторів, яким би довіряли громадяни [1, с. 72].

Є необхідним вдосконалення державного регулювання у сфері страхування та підвищення фінансової грамотності населення. Важливим є формування довіри населення для стимулювання інвестування вільних фінансових ресурсів в бізнес через страхові компанії, які професійно займаються інвестиціями. На сьогоднішній день найменш задіяним ресурсом страхової діяльності є довгострокове страхування життя. На досвіді інших країн доведено, що довгострокове страхування життя є ефективним інструментом інвестиційної діяльності та допомагає трансформувати заощадження населення в довгострокові інвестиції. Сьогодні, проблема українського страхового ринку

полягає в тому, що населення не готове передавати свої заощадження страховим компаніям, щоб вони стали довгостроковими інвестиціями і приносили дохід, в той же час, сприяли розвитку економіки країни.

Вирішити завдання з трансформації заощаджень населення в довгострокові інвестиції через страхові компанії можна шляхом здійснення систематичних і послідовних дій держави за наступними напрямками:

- стимулювати довгострокове страхування життя, в тому числі пенсійне страхування (наприклад, надання пільг по оподаткуванню фізичних осіб);
- надання гарантій виплат (можна використовувати той же механізм, що і гарантування банківських вкладів);
- формування механізму розміщення резервів в інвестиційні інструменти, які задовольняють вимогам страхових організацій за такими критеріями як диверсифікація, зворотність, прибутковість і ліквідність;
- створення системи з реалізації державного контролю за дотриманням норм функціонування даного ринку.

Серед масштабних процесів, які необхідно стимулювати всередині страхового сектора для цілей посилення інвестиційного потенціалу, можна особливо відзначити такі: укрупнення страхових компаній і концентрація страхових капіталів; забезпечення спеціальними сукупними резервами страхових пулів нових спільних страхових продуктів; об'єднання страхового і банківського бізнесу не тільки в плані взаємодії, але і в плані переходу на рівень договірної партнерства, створення спільних фінансово-страхових продуктів.

За даними 2016 р. загальна кількість страхових компаній в Україні становила 361 од., скоротившись за період дослідження на 20,8% (–90,0 од.); значного скорочення зазнали СК Life (–26,9%). Однак доречно зазначити, що попри значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій (99,9%) акумулюють 200 СК поп-Life та 20 СК Life. Обсяг сформованих резервів станом на 01.01.2016 становив 18,4 млрд грн (+61,6% у порівнянні із 2010 р.), також відмічено зростання за період дослідження активів страховиків на 34,3%. Проте 2015 р. обсяг загальних активів страховиків зменшився на 13,6% у порівнянні із 2014 р., а величина активів зменшилась на 4111,3 млн грн. Але, незважаючи на скорочення кількості компаній, обсяг валових премій збільшився на 28,8% у 2015 р. порівняно з 2010 р., а приріс виплат становив 32,7%.

Частка валових страхових премій на ринку у відношенні до ВВП у 2015 р. становила 1,5% (–0,2 в.п. у порівнянні з 2014 р.). Загалом за 2010–2015 рр. розмір

страхових премій зріс, але їхня частка у ВВП 2015 р. є найменшою.

Так у 2015 році розмір загальних витрат страховиків на страховому ринку України становив 28689,5 млн грн., а фінансовий потенціал вітчизняного страхового ринку дорівнює (– 12383,3 млн грн.), що свідчить про фінансову нестійкість страхового ринку та наявність значної кількості неплатоспроможних страховиків.

Проаналізувавши підсумки 2014–2015 рр., можна зробити висновок, що на зростання збитковості, в страхуванні вплинули в першу чергу зниження темпів зростання економіки країни (більш ніж двократна девальвація гривні по відношенню до долара) та інших макроекономічних факторів. Головна проблема українського ринку страхових послуг полягає в тому, що більше 20% активів страхових компаній є неліквідними. На даний момент немає можливостей, а часто і бажання страховиків, замінити неліквідні активи на реальні і повноцінні. Зазначене веде до наростання недовіри до страхового бізнесу як потенційного інституту інвестицій [2, с. 31].

Таким чином, можна зробити висновок, що сьогоднішні проблеми інвестиційної діяльності перешкоджають розвитку маркетингової політики страхової компанії, оскільки страховикам доводиться постійно замислюватися про здатність компанії відповідати за своїми зобов'язаннями перед клієнтами. У підсумку, страховим компаніям простіше в цій ситуації відмовитися від інвестування, ніж піддавати ризику обмежені обсяги залучених ресурсів.

Інвестиційна діяльність страхових компаній є досить важливою складовою соціально-економічного розвитку суспільства. У розвинених країнах велика частина інвестиційних вкладень є довгостроковою і здійснюється за рахунок коштів компаній зі страхування життя, в той час як в Україні основна частина коштів представлена короткостроковими активами.

До того ж, участь українських страховиків в інвестиційному процесі часто носить спекулятивний характер, недосконале, застаріле законодавство, неефективні, непрозорі, непередбачувані та вибіркові правила державного регулювання і нагляд, а у середніх і дрібних страхових компаній немає прагнення виходити на фондовий ринок самостійно, оскільки вони не володіють достатнім інвестиційним потенціалом. Механізм страхування відрізняється тим, що з його допомогою страхові організації можуть зібрати і накопичити внески страховальників, а виплати по ним здійснити при фактичному настанні страхового випадку. Існуючий часовий проміжок компанія може використовувати для інвестування зібраних коштів і отримання додаткового доходу.

Отже, інвестиційні можливості страхових компаній обумовлені економічною природою страхування.

У разі настання катастрофічних ризиків успішна інвестиційна діяльність дає змогу страховій компанії покрити негативний фінансовий результат, направивши на страхові виплати отриманий інвестиційний дохід. Якщо на макрорівні інвестиційна діяльність корисна для економіки країни в цілому, то на мікрорівні вона дозволяє підвищити фінансову стійкість, платоспроможність і конкурентоспроможність окремого страховика [2, с. 31].

Вибір об'єктів інвестування для страхових компаній залежить від структури її резервів. Так якщо резерви сформовані зі страхових премій зі страхування життя, то це «довгі гроші» і з них може формуватися портфель довгострокових інвестицій, в якому ліквідність активів носить другорядний характер. Якщо ж обсяг резервів складається з коштів, що знаходяться в розпорядженні страховика один — два роки, портфель формується з високоліквідних активів [7, с. 752].

В принципі, формування інвестиційного портфеля відбувається за наступним алгоритмом. Виходячи зі структури резервів та інших джерел фінансування інвестицій, обирається інтервал інвестування. При цьому формується підхід до подальшого інвестування: довгострокові інвестиції, середньострокові або короткострокові.

Проводиться аналіз фінансових інструментів інвестування. Відбираються інструменти, що найбільше відповідають структурі джерел фінансування. Проводиться ранжування інструментів за основними критеріями: прибутковості, ступеня ризику, ліквідності. В першу чергу, обираються ті, які більше відповідають

надійності і далі — за вказаними вище критеріями. Визначається ефективність декількох подібних портфелів і обирається більш ефективний варіант.

У практиці інвестиційної діяльності страхових компаній досить часто застосовують хеджування ризиків придбаних активів. Це знижує ризики втрат від придбаних цінних паперів, але знижує їх прибутковість. За найбільш ризикових позицій інвестиційного портфеля купуються цінні папери (наприклад, форвардний контракт) з протилежним напрямком (продажем форварда через певний часовий інтервал). Якщо цінний папір забезпечує потрібну прибутковість, то форвардний контракт погашається. А якщо ціни по первинній покупці цінним папером впали, то активується форвардний контракт і втрати виявляються мінімальними.

Висновки. Отже, страхова інвестиційна діяльність є діяльністю страхових компаній щодо вкладення їх власних і залучених ресурсів на даний час і отримання доходу в майбутньому. Інвестиційна діяльність має відповідати законодавчим вимогам, які регулюють правила розміщення страхових резервів. Головною метою страхової інвестиційної діяльності можна вважати забезпечення найбільш ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії страхової компанії та максимальної доходності від фінансових вкладень за мінімальних ризиків. Якщо на макрорівні інвестиційна діяльність корисна для економіки країни в цілому, то на мікрорівні вона дозволяє підвищити фінансову стійкість, платоспроможність і конкурентоспроможність окремого страховика.

Література

1. Братюк В. П., Бошинда І. М. Інвестиційна діяльність страхових компаній / В. П. Братюк, І. М. Бошинда // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. — 2016. — С. 69–71.
2. Залетов О. Державне регулювання інвестиційної діяльності страхових компаній в Україні / О. Залетов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — № 3(180)/2016. — С. 25–32.
3. Підсумки діяльності страхових компаній України. — 2015. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://forinsurer.com.ua>
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, N47, ст. 646
5. Про страхування [Електронний ресурс]: Закон України № 85/96-ВР від 07.03.1996 р. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85%2F96>.
6. Шаповал Л. П. Інвестиційна складова менеджменту страхових компаній / Л. П. Шаповал // Мукачівський державний університет. — Вип. № 3. — 2016. — С. 491–496.
7. Ширшикова Л. А., Колотыгина Е. Н., Терентьева М. С. Проблемы совершенствования инвестиционной деятельности страховых компаний в Российской Федерации // Молодой ученый. — 2016. — № 9. — С. 752–758.
8. The World's Biggest Public Companies [Електронний ресурс] // Forbes. — 2015. — Режим доступу: <http://www.forbes.com/global2000/list/#tab:overall>
9. Гавриляк, С. С. Стратегія забезпечення функціонування механізму для активізації інвестиційної діяльності страховика [Текст] / Тетяна Степанівна Гавриляк // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. — Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. — Том 22. — № 1. — С. 97–101.

Новікова Тетяна Вікторівна

*Кандидат економічних наук, доцент
Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»*

Ворон Денис Вікторович

*Студент
Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»*

Новикова Татьяна Викторовна

*Кандидат экономических наук, доцент
Харьковский учебно-научный институт
ГБУЗ «Университет банковского дела»*

Ворон Денис Викторович

*Студент
Харьковский учебно-научный институт
ГБУЗ «Университет банковского дела»*

Novikova T.

*Associate Professor, PhD in Economics
Kharkiv Educational and Scientific Institute
of SHEI «Banking University»*

Voron D.

*student
Kharkiv Educational and Scientific Institute
of SHEI «Banking University»*

**ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ
БЕЗПЕКОЮ В БАНКУ**

**ОРГАНИЗАЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
БЕЗОПАСНОСТЬЮ БАНКА**

**ORGANIZATION OF MANAGEMENT FINANCIAL
AND ECONOMIC SECURITY IN BANK**

Анотація. У статті розглянуто особливості управління фінансово-економічною безпекою банку. Досліджено сучасні підходи до формування фінансово-економічної безпеки банківських установ. Визначаються основні методи забезпечення фінансово-економічної безпеки банку.

Ключові слова: фінансова безпека банків; економічна безпека банківських установ; безпека банківської системи; стратегічні заходи; методи.

Аннотация. В статье рассмотрены особенности управления финансово-экономической безопасностью банка. Исследованы современные подходы к формированию финансово-экономической безопасности банковских учреждений. Определяются основные методы обеспечения финансово-экономической безопасности банка.

Ключевые слова: финансовая безопасность банков; экономическая безопасность банковских учреждений; безопасность банковской системы; стратегические мероприятия; методы.

Summary. The article considers the peculiarities of financial and economic security of the bank. The modern approaches to the formation of financial and economic security of banking institutions. The basic methods of providing financial and economic security of the bank.

Key words: financial safety of banks; economic security of banking institutions; safety of the banking system; strategic actions; Methods.

Постановка проблеми. Головна мета забезпечення фінансово-економічної безпеки банку — досягнення максимальної стабільності функціонування, а також створення основи і перспектив зростання незалежно від об'єктивних і суб'єктивних чинників загроз. У реальних умовах непередбачуваної фінансової кон'юнктури це особливо актуально. У загальному розумінні фінансово-економічна безпека банківської діяльності — це стан найбільш ефективного використання фінансових ресурсів для запобігання загрозам та забезпечення стабільного функціонування комерційних банків. Для досягнення найбільш високого рівня фінансово-економічної безпеки банківська установа повинна проводити роботу із забезпечення стабільності і ефективності функціонування основних її складових, до яких належать: фінансова складова, інформаційна складова, техніко-технологічна складова, кадрова складова, правова складова тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічна безпека досліджується у багатьох роботах, в яких аналізується сучасний стан економічної безпеки; досліджуються теоретичні засади функціонування банківського сектору; розглядаються проблеми управління активами; робиться аналіз ефективності діяльності банківських установ на основі показників, нормативів, індикаторів, які застосовуються у банківському секторі. Проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки як на макро-, так і на макрорівні розглядали у своїх працях А. Л. Жаліло, О. І. Барановський, А. І. Сухоруков, В. І. Мунтіян, Г. В. Козаченко, В. А. Ліпкан, М. І. Камлик, Л. І. Абалкін, В. В. Шликов, В. І. Ярочкін та інші.

Мета та завдання статті — визначити основні підходи та загрози до формування фінансово-економічної безпеки банківських установ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення власної фінансово-економічної безпеки є одним з постійно діючих напрямів діяльності будь-якої кредитно-фінансової організації. Відповідно управління фінансово-економічною безпекою виступає одним з необхідних елементів внутрішньобанківського менеджменту та визначається як формалізований процес, спрямований на вирішення встановленого переліку управлінських завдань за відповідним напрямом діяльності.

Концепція фінансово-економічної безпеки банку виражає систему поглядів на проблему безпеки на різ-

них етапах і рівнях діяльності, а також основні принципи, напрями і етапи реалізації заходів безпеки [1].

Основною метою системи фінансово-економічної безпеки є попередження, запобігання загрозам і ліквідація їх наслідків. Цілями системи фінансово-економічної безпеки банку є: захист прав установи і співробітників; збереження і ефективне використання фінансових, матеріальних, людських і інформаційних ресурсів; підвищення іміджу і зростання прибутку за рахунок забезпечення якості послуг і безпеки клієнтів.

До основних об'єктів фінансово-економічної безпеки банку належать:

- держава — її кошти і інформаційні ресурси;
- власники — їх кошти, матеріальні цінності і інформаційні ресурси, що належать їм на правах власності;
- клієнти — юридичні і фізичні особи — їх кошти, матеріальні цінності і інформаційні ресурси, що передаються банку у порядку, встановленому законами України;
- співробітники — їх знання про кошти, матеріальні цінності і інформаційні ресурси власників та клієнтів, а також навички в роботі з ними [3].

Виходячи з такої номенклатури об'єктів фінансово-економічної безпеки банку основними завданнями системи безпеки є:

- віднесення інформації до категорії обмеженого доступу (державною, службовою, банківською і комерційною таємницям, іншій конфіденційній інформації, що підлягає захисту від неправомірного використання), а інших ресурсів — до різних рівнів уразливості (небезпеки) і що підлягають збереженню;
- прогнозування і своєчасне виявлення і усунення загроз безпеці персоналу і ресурсам банку; причин і умов, сприяючих завданню фінансового, матеріального і морального збитку, порушенню його нормального функціонування і розвитку;
- створення механізму і умов оперативного реагування на загрози безпеці і прояв негативних тенденцій у функціонуванні банку;
- створення умов для максимально можливого відшкодування і локалізації збитку, що завдається, неправомірними діями фізичних і юридичних осіб, послаблення негативного впливу наслідків порушення безпеки на досягнення стратегічних цілей банку [3].

Звідси випливає, що визначення і прогнозування можливих загроз і усвідомлення їх небезпеки потрібні для обґрунтування, вибору і реалізації захисних заходів, адекватних загрозам банку. Загрози фінансовим ресурсам банку проявляються у вигляді:

- неповернення кредитних позик;
- шахрайства з рахунками і вкладками;
- підроблених платіжних документів і пластикових карток;
- розкрадання коштів з кас і інкасаторських автомобілів [4].

Однією з найважливіших вимог до управління фінансово-економічною безпекою банку є співмірність витрат на забезпечення безпеки банку реальному рівню загроз. Ця вимога пов'язана з реалізацією принципу розумної достатності. З позиції кінцевої ефективності системи в рівній мірі неприпустимо економити на даному напрямі діяльності, послабляючи власну безпеку, і перебільшувати можливі загрози, здійснюючи зайві,

тобто витрати, що не окупаються. Враховуючи, що керівництво служби безпеки з очевидних причин схильне саме до завищення рівня потенційних загроз, для дотримання цієї вимоги бажане залучення незалежних експертів в особі співробітників державних правоохоронних органів або приватних охоронних структур [1].

Отже, ознакою збереження фінансово-економічної безпеки банку є контроль і балансування прибутків і витрат економічної системи, що виражається у підтримці постійної фінансової рівноваги між надходженнями та видатками банку, іншими словами, у підтримці ліквідності. При цьому на збереження фінансово-економічної безпеки банку чинять значний вплив такі чинники:

- кваліфікація і навички вищого керівництва банку;
- юридичне забезпечення і експертиза договорів і контактів банку;
- кваліфікація облікового і фінансово-економічного персоналу;

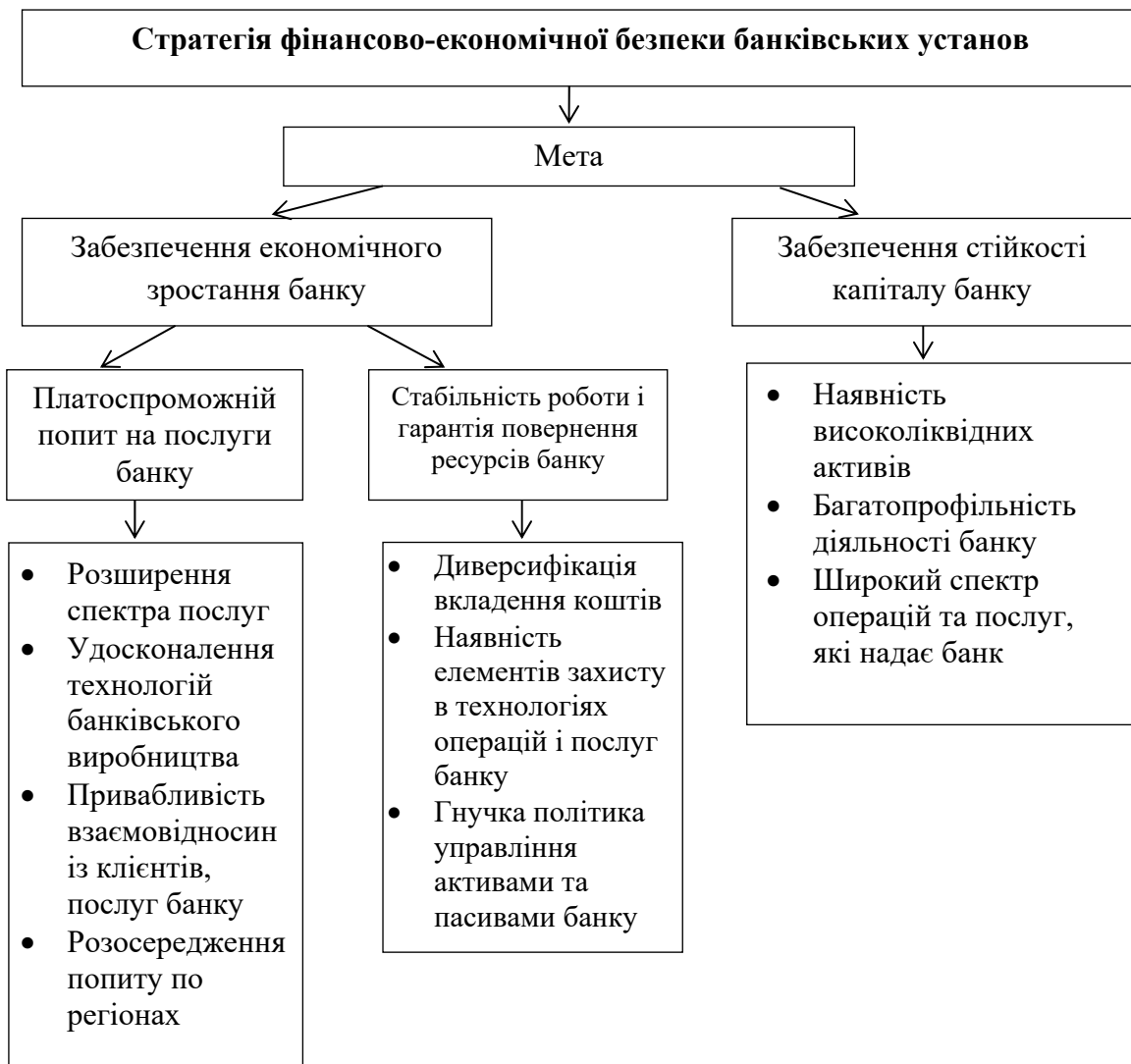

Рис. 1.1. Стратегія фінансово-економічної безпеки банківських установ

- ефективність системи внутрішнього контролю;
- касова, податкова і платіжна дисципліна;
- збутова і маркетингова стратегія банку [3].

Основні стратегічні заходи з метою обмеження негативного впливу загроз на стан банківської установи такі:

- проведення виваженої цінової політики та участь банків в регіональних економічних проєктах;
- підвищення ефективності та зниження собівартості банківських послуг;
- приділення великої уваги підвищенню довіри до банку, його рекламі та посилення прозорості фінансового стану банку;
- проведення виваженої кадрової політики, зокрема у сфері оплати праці та соціального захисту працівників.

На сьогодні банки потребують створення комплексної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки банку, яка, у свою чергу, дасть змогу банку не втратити ліквідність та платоспроможність, а також протистояти загрозам та самостійно ліквідувати наслідки їх реалізації. При цьому об'єктами захисту такої системи насамперед стають фінанси, матеріальні цінності та інформація банку.

Висновки. Слабкість системи економічної і фінансової безпеки, відсутність конструктивних методів захисту банківської діяльності зумовлює її нестійкість. Проте науково обгрунтованої концепції і механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки банківської діяльності допоки не склалося.

Серед проблем захисту банківської діяльності від загроз зовнішнього і внутрішнього характеру усе більш актуальною є необхідність забезпечення охорони фінансових ресурсів, захист інформації, майна і персоналу комерційного банку, створення механізмів фінансово-економічного захисту банківської системи тощо.

Управління фінансовими ресурсами, грошовими потоками банку є одним з ключових елементів усієї системи сучасного управління, що має особливе, пріоритетне значення для сьогоденних умов банківської діяльності. Для цього необхідно, щоб менеджери різних рівнів знали теорію фінансово-економічної безпеки, її структуру, об'єкти безпеки, основні небезпеки і загрози, кількісні і якісні показники оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, методи аналізу чинників і, що особливо важливо, основні напрями забезпечення безпеки, а також уміли втілювати на практиці теоретичні положення [5].

Отже, ознакою збереження фінансово-економічної безпеки банку є контроль і балансування прибутків і витрат економічної системи, що виражається у підтримці постійної фінансової рівноваги між надходженнями та видатками банку, іншими словами, у підтримці ліквідності. При цьому на збереження фінансово-економічної безпеки банку чинять значний вплив такі чинники: кваліфікація облікового і фінансово-економічного персоналу; кваліфікація і навички вищого керівництва банку; юридичне забезпечення і експертиза договорів і контактів банку; ефективність системи внутрішнього контролю; касова, податкова і платіжна дисципліна; збутова і маркетингова стратегія банку.

Література

1. Адаменко С.І. Характеристика та класифікація загроз у банківській системі України / С.І. Адаменко // Стратегічна панорама. — 2004 — № 4. — С. 48–52.
2. Постанова Правління НБУ № 368, «Про регулювання діяльності банків України».
3. Зубок М.І. Безпека банків / М.І. Зубок — К., 2002. — 306 с.
4. Герасимов П.А. Экономическая безопасность банка: концептуальный подход / П.А. Герасимов // Банковские услуги. — 2006. — № 4. — С. 20–30.
5. Хитрін О.І. Фінансова безпека комерційних банків / О.І. Хитрін // Фінанси України. — 2004. — № 11. — С. 118–124.
6. Артеменко Д.А. Механизм обеспечения финансовой безопасности банковской деятельности: дис. канд. экон. наук. / Д.А. Артеменко. — Ростов-на-Дону, 1999. — 172 с.
7. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру / О.І. Барановський // Економічне прогнозування. — 2006. — № 1. — С. 7–32.

Оболенцева Лариса Володимирівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри Туризму і готельного господарства

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

Оболенцева Лариса Владимировна

кандидат экономических наук, доцент кафедры

Туризма и гостиничного хозяйства

Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А.Н. Бекетова

Obolentseva Larysa

PhD in economics,

associate professor of the Department of Tourism and Hospitality

O.M. Beketov National University of Urban Economy

**ДОСЛІДЖЕННЯ ІМІДЖЕУТВОРЮЮЧИХ ФАКТОРІВ
ТА УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМ ІМІДЖЕМ ХАРКІВЩИНИ
В КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ
ИССЛЕДОВАНИЕ ИМИДЖЕОБРАЗУЮЩИХ ФАКТОРОВ
И УПРАВЛЕНИЕ ТУРИСТИЧЕСКИМ ИМИДЖЕМ ХАРЬКОВЩИНЫ
В КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЕ
THE RESEARCH OF FACTORS CREATING THE IMAGE
AND THE MANAGEMENT OF TOURIST IMAGE OF KHARKIV REGION
IN THE COMPETITIVE ENVIRONMENT**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню іміджеутворюючих факторів території в умовах міжрегіональної конкуренції. Виявлено та оцінено фактори, які впливають на туристичний імідж Харківщини.

Ключові слова: імідж, іміджеутворюючі фактори, туристичний імідж, міжрегіональна конкуренція, регіон.

Аннотация. Статья посвящена исследованию имиджеобразующих факторов территории в условиях межрегиональной конкуренции. Выявлено и оценено факторы, которые влияют на туристический имидж Харьковщины.

Ключевые слова: имидж; имиджеобразующие факторы, туристический имидж, межрегиональная конкуренция, регион.

Summary. The article is focused on the research of factors creating the image of the territory in the conditions of interregional competition. The factors that affect on the tourist image of Kharkiv region are identified and assessed.

Key words: image, factors creating the image, tourist image, interregional competition, region.

Харківщина має вагомі передумови, які дозволяють забезпечити розвиток туристичної індустрії регіону, до яких можна віднести: вигідне геополітичне положення, значний історико-культурний потенціал, комфортні мікрокліматичні умови, розвинута мережа транспортного сполучення, природні рекреаційні та людські ресурси. Тобто, ресурсна база регіону володіє необхідним потенціалом для комплексного розвитку різних видів відпочинку й оздоровлення. Все це доводить, що Харків та область можна вважати багатопрофільною дестинацією літнього та зимово-

го відпочинку, вони є привабливими для подальшого розвитку туризму, але потребують створення позитивного іміджу та просування інтересів території в умовах міжрегіональної конкуренції.

До основних причин, що обумовлюють створення туристичного іміджу Харківської області доцільно віднести: 1) підвищення туристичної привабливості області; 2) створення джерела конкурентоспроможності в міжрегіональній конкуренції; 3) активізація внутрішнього потенціалу території; 4) створення репутації, яка забезпечує загальне сприйняття регіону

Матриця сильних та слабких сторін

Вплив сторін	Сильний вплив	Помітний вплив	Помірний вплив	Незначний вплив
Сильні сторони:	5 балів	4 бали	3 бали	1–2 бали
1. Наявність природних та рекреаційних ресурсів	+5			
2. Велика кількість санаторно-курортних установ			+3	
3. Наявність розвиненого готельно-ресторанного комплексу		+4		
4. Вдале географічне розташування	+5			
5. Наявність багатой історико-культурної спадщини		+4		
6. Наявність великої кількості ресурсів для декількох видів туризму	+5			
Всього:	+15	+8	+3	0
Слабкі сторони:				
1. Недостатній рівень туристичної промоції Харкова	-5			
2. Харків не входить до міжнародної туристичної мережі		-4		
3. Низький рівень розвитку природоохоронної інфраструктури			-3	
4. Відсутнє або невідповідне до існуючих потреб фінансування закладів культури, освіти, мистецтва			-3	
Всього:	-5	-4	-6	0
Разом:	+10	+4	-3	0

в довготривалій перспективі; 5) для вирішення області з-поміж інших, візуалізація загального образу території; 6) ціленаправлене використання природних та рекреаційних ресурсів; 7) покращення соціально-економічного стану регіону.

Для аналізу туристичного потенціалу іміджу Харківської області необхідно провести SWOT-аналіз (табл. 1–3), який є одним з універсальних інструментів аналізу ситуації в галузі, і його можна ефективно використовувати для розробки стратегії розвитку туристичної галузі регіону. Матриця аналізу сильних та слабких сторін регіону представлена в табл. 1.

Побудова матриці сильних та слабких сторін дають можливість виявити ступінь впливу зазначених факторів на територію. Дані табл. 1 свідчать, що сильний вплив на формування іміджу та образу Харківської області мають такі фактори: 1) наявність природних та рекреаційних ресурсів; 2) вдале географічне розташування; 3) наявність великої кількості ресурсів для декількох видів туризму; 4) недостатня туристична промоція міста.

Проведення аналізу можливостей та загроз дає можливість виявити найбільш значимі фактори для Харківської області (табл. 2):

1) створення регіонального та міжнародного іміджу території;

2) обмеження бюджетного фінансування;

3) відсутність цілісної системи державного управління туризмом у регіонах;

4) відсутність іміджу, образу міста.

SWOT-аналіз туристичного іміджу Харківської області представлений в табл. 3.

Проведення SWOT-аналізу передбачає побудову матриці, у відповідні квадранти якої заносяться сильні, слабкі сторони галузі, її можливості і загрози.

Сильні сторони передбачають ті особливості, які представляють додаткові можливості (сприятливі обставини можна використовувати для розвитку галузі), а слабкі сторони (елементи, настання яких може мати негативний вплив на розвиток туристичного потенціалу) представляють відсутність чогось необхідного для функціонування туризму в регіоні або ті елементи, які мають на галузь негативний вплив.

На основі проведеного SWOT-аналізу (табл. 3) виділяються основні фактори, що перешкоджають розвитку туризму та формуванню позитивного туристичного іміджу Харківської області.

До таких факторів можна віднести наступні: 1) нестабільність державної політики, складна економічна, політична та соціальна ситуація; 2) нерозвиненість туристичної інфраструктури в області, незадовільний стан об'єктів туризму, фізичний і моральний знос матеріальної бази санаторно-курортної сфери, недостатній рівень розвитку сфери додаткових послуг; 3) відсутність єдиної маркетингової політики, спрямованої на просування іміджу території; 4) відсутність ініціативи та зацікавленості населення в створенні образу.

Таблиця 2

Матриця можливостей та загроз

Вплив сторін	Сильний вплив	Помітний вплив	Помірний вплив	Незначний вплив
Можливості:	5 балів	4 бали	3 бали	1–2 бали
1. Створення іміджу території на регіональному та міжнародному рівні	+5			
2. Моніторинг і відповідні заходи щодо покращення екологічної ситуації на території та збереження рівноваги природного середовища		+4		
3. Розвиток туристичної і супутньої їй інфраструктури	+5			
Всього:	+10	+4	0	0
Загрози:				
1. Обмеження бюджетного фінансування	-5			
2. Державне управління туридустрією на регіональному рівні не має цілісної системи	-5			
3. Низький рівень розвитку і якості туристичної та інформаційної інфраструктури в зонах міжнародних та загальнонаціональних доріг і інших транспортних сполучень		-4		
4. Використання рекреаційних ресурсів не забезпечує балансу між її соціальною та економічною ефективністю			-3	
5. Низький рівень ефективності використання рекреаційних ресурсів		-4		
6. Відсутність іміджу, образу міста	-5			
Всього:	-15	-8	-3	0
Разом:	-5	-4	-3	0

Проведений SWOT-аналіз дозволяє зробити узагальнюючий висновок, що при цілеспрямованій регіональній політиці можна нейтралізувати більшість слабких сторін туристичного потенціалу території.

Після проведення SWOT-аналізу, важливим кроком є виявлення та аналіз іміджеутворюючих факторів регіону, а саме аналіз іміджеутворюючих факторів, в даному випадку це аналіз національних, культурологічних, соціальних та містоформуючих факторів. Класифікація даних факторів представлена в табл. 4.

Аналіз іміджеутворюючих факторів в залежності від значимості, впливу на державу та регіон представлений в табл. 5.

В результаті проведеного аналізу іміджеутворюючих факторів зображено силу впливу кожного з них на формування загального іміджу та питому вагу кожної складової окремо (рис. 1).

Національні фактори впливають негативно на формування іміджу території, оскільки такі аспекти як загальна безпека в країні та регіоні мають зараз найбільший негативний вплив, який становить $-10,6$ в загальному рахунку. В результаті цього погіршується економічна ситуація: збільшується рівень безробіття та темпи інфляції, звідси і загальний рівень розвитку області має також негативну тенденцію. Сила впливу економічної ситуації становить $-2,55$. Наступним фактором в аналізі є політична ситуація, яка також

негативно впливає на формування іміджу Харківської області і складає $-1,5$. Відсутність стабільності в країні та регіоні не сприяє підтримці маркетингової політики з боку уряду.

Екологічна ситуація залишає бажати кращого, оскільки на території Харківської області знаходиться достатня кількість підприємств, яка забруднює навколишнє середовище, тому сила впливу на регіон становить $-1,2$. В загальному рахунку сила негативного впливу національних факторів на формування іміджу на території складає $-15,85$.

Щодо культурологічних факторів: історична спадщина відіграє важливу роль в привабленні туристів в область, тому вплив позитивний та становить $+3,6$. Участь території в значущих процесах та проектах позитивно впливає на розвиток та впізнаваність, складає $+2$. Найбільший вплив з-поміж культурологічних факторів має враження створюване регіоном, сприятливі умови для відпочинку та туризму $+4,5$. Загальний вплив культурологічних факторів складає $+10,1$.

Соціальні фактори становлять $-2,8$ до сили впливу, серед них: рівень життя населення становить $-7,2$, ритм життя міста $+1,2$, а рівень освіченості $+3,2$.

З приводу містоформуючих факторів результати є такими: в загальному рахунку фактори мають позитивний вплив на формування іміджу дестинації $+8,4$. Загальний статус міста дорівнює $+2,8$, оскільки

SWOT-аналіз іміджу Харківської області

	Можливості: ($\Sigma_o = 4,67$)	Загрози: ($\Sigma_r = -4,33$)
1	2	3
	створення іміджу території на регіональному та міжнародному рівні (+5); моніторинг і відповідні заходи щодо покращення екологічної ситуації на території та збереження рівноваги природного середовища (+4); розвиток туристичної і супутньої їй інфраструктури (+5)	Обмеження бюджетного фінансування (-5); державне управління туристичною на регіональному рівні не має цілісної системи (-5); низький рівень розвитку і якості туристичної та інформаційної інфраструктури в зонах міжнародних та загальнонаціональних доріг і інших транспортних сполучень (-4); використання рекреаційних ресурсів не забезпечує балансу між її соціальною та економічною ефективністю (-3); низький рівень ефективності використання рекреаційних ресурсів (-4); відсутність іміджу, образу міста (-5)
Сильні сторони ($\Sigma_w = 4,33$)	«Сила і можливості» ($\Sigma_w * \Sigma_o = 20,22$)	«Сила і загрози» ($\Sigma_w * \Sigma_r = -18,75$)
наявність природних та рекреаційних ресурсів (+5); велика кількість санаторно-курортних установ (+3); наявність розвинутого готельно-ресторанного комплексу (+4); вдале географічне розташування (+5); наявність багатой історико-культурної спадщини (+4); наявність великої кількості ресурсів для декількох видів туризму: санаторно-курортного, спортивно-оздоровчого, сільського зеленого, культурно-пізнавального тощо (+5)	Підтримка на належному рівні стану історичної спадщини Харківської області Вкладення коштів в розвиток курортно-санаторної бази Покращення стану доріг та інфраструктури міста за рахунок коштів, що додатково надходять від туризму Проведення фестивалів, культурних заходів для популяризації не тільки м. Харкова, але й області	Екологічна загроза від промислових об'єктів Часткова загроза історичним пам'яткам від не досить добросовісних туристів Руйнування традицій, урбанізація
Слабкі сторони ($\Sigma_w = -3,75$)	«Слабкості та можливості» ($\Sigma_o * \Sigma_w = -17,64$)	«Слабкості та загрози» ($\Sigma_r * \Sigma_w = 16,24$)
недостатній рівень туристичної промочії Харкова (-5); Харків не входить до міжнародної туристичної мережі (-4); низький рівень розвитку природоохоронної інфраструктури (-3); відсутнє або невідповідне до існуючих потреб фінансування закладів культури, освіти, мистецтва (-3)	Нестабільна державна політика Слабкий імідж території, потрібна реклама Більшість відпочинкових структур в приватному володінні (державна недоотримує кошти для розвитку туризму як галузі)	Занепад архітектурних пам'яток несистематична та неефективна промоція території на міжнародному рівні формування сталого негативного іміджу Харківщини та України в цілому погіршення екологічної ситуації через неналежний рівень використання транспортних коридорів скорочення фінансування та інвестування в охорону навколишнього середовища

м. Харків є містом-мільйонером і дуже популярним серед студентської молоді; рівень та якість владних структур складає +2,4; орієнтація міста на інновації та прогрес +2, динамізм – +1,2.

Підсумовуючи проведені дослідження, можна виділити три ключові проблеми з приводу формування позитивного іміджу дестинації:

1) негативний вплив національних і соціальних іміджеутворюючих факторів;

2) низька конкурентоспроможність за рівнем маркетингу (найнижча серед конкурентної стратегічної групи);

3) нестабільність іміджевої політики регіону.

Саме цим обумовлюється необхідність у забезпеченні позитивної тенденції при створенні туристичного іміджу області, для чого необхідно:

1) нейтралізувати (по можливості) негативний вплив іміджеутворюючих факторів;

Таблиця 4

Іміджеутворюючі фактори Харківської області

Національні фактори	Культурологічні фактори
загальна безпека (відсутність війни та бунтів, рівень криміналу); економічна ситуація (рівень безробіття, темп інфляції, загальний рівень розвитку області); політична ситуація (дієвість нормативно-правової бази, стабільність, підтримка маркетингової політики з боку уряду); екологічна ситуація	історична спадщина області участь території в значущих процесах та проєктах; враження створюване регіоном, сприятливі умови для відпочинку та туризму
Соціальні фактори	Містоформуючі фактори
рівень життя населення; ритм міста; рівень освіченості	загальний статус міста; рівень та якість його владних структур; орієнтація розвитку міста на інновації та прогрес; швидкість здійснюваних змін у місті (динамізм)

Таблиця 5

Аналіз іміджеутворюючих факторів

Фактори	Значимість факторів	Вплив на галузь на державному рівні (макрорівень)	Мезовплив на регіональному рівні	Направленість	Сила впливу
1	2	3	4	5	6
Національні:	1	-	-	-	-
1. Загальна безпека:	0,50				-10,6
Військові дії	0,40	5	5	-1	-10
Рівень криміналу	0,10	2	3	-1	-0,60
2. Економічна ситуація:	0,25				-2,55
Рівень безробіття	0,05	3	3	-1	-0,45
Темп інфляції	0,10	3	3	-1	-0,90
Загальний рівень розвитку області	0,10	3	4	-1	-1,2
3. Політична ситуація:	0,15				-1,5
Стабільність	0,05	3	2	-1	-0,3
Підтримка маркетингової політики з боку уряду	0,10	3	4	-1	-1,2
4. Екологічна ситуація	0,10	4	3	-1	-1,2
Культурологічні:	1	-	-	-	-
Історична спадщина	0,30	3	4	+1	3,6
Участь території в значущих проєктах	0,25	2	4	+1	2
Враження створюване регіоном	00,45	2	5	+1	4,5
Соціальні фактори:	1	-	-	-	-
Рівень життя населення	00,60	4	3	-1	-7,2
Ритм міста	00,20	2	3	+1	1,2
Рівень освіченості	00,20	4	4	+1	3,2
Містоформуючі фактори:	1	-	-	-	-
Загальний статус міста	00,35	2	4	+1	2,8
Рівень та якість його владних структур	00,20	3	4	+1	2,4
Орієнтація міста на інновації та прогрес	00,25	2	4	+1	2
Швидкість змін у місті (динамізм)	00,20	2	3	+1	1,2

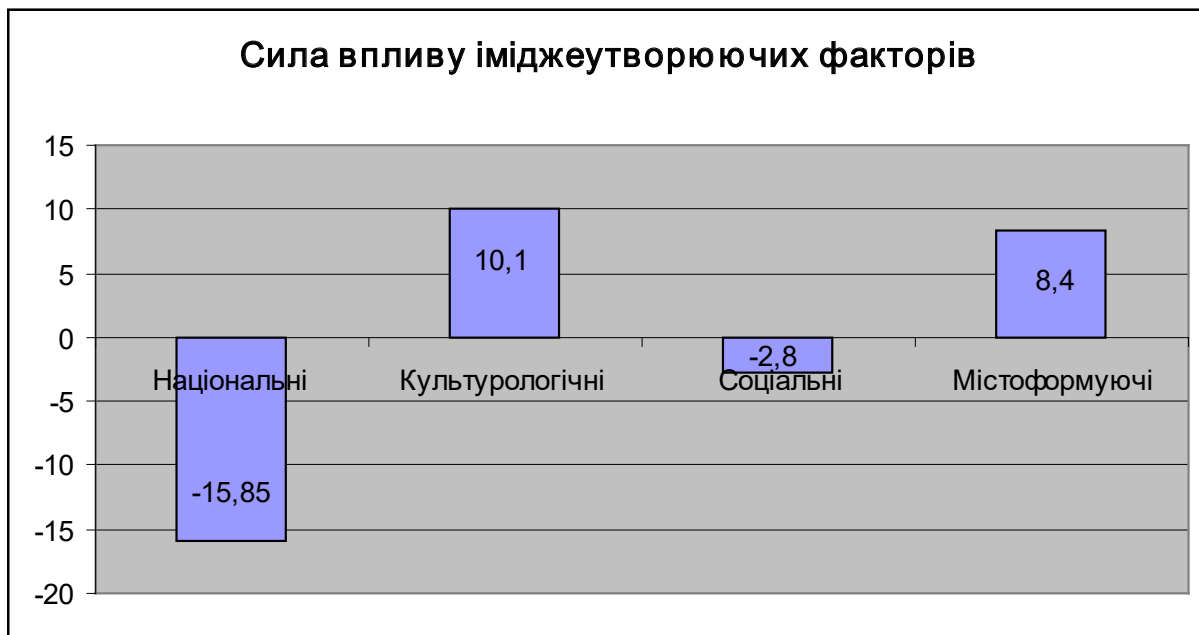

Рис. 1. Сила впливу іміджеутворюючих факторів

2) здійснити заходи щодо підвищення рівня розвитку такого джерела конкурентних переваг як маркетингова складова;

3) розробити стратегію з просування іміджу території та туристичної привабливості регіону.

Павленко Марина Миколаївна

асистент кафедри глобальної економіки

Національного університету біоресурсів і природокористування України

Павленко Марина Николаевна

ассистент кафедры глобальной экономики

Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

Pavlenko M. N.

assistant the Department of Global Economics

National University of Life and environmental sciences of Ukraine

АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Анотація. Досліджено та проаналізовано сильні та слабкі сторони сільського господарства України, а також можливості для їх подальшого розвитку та перешкод у їх реалізації.

Ключові слова: сільське господарство, сільськогосподарське виробництво, аграрна політика.

Аннотация. Исследованы и проанализированы сильные и слабые стороны сельского хозяйства, а также возможности для их дальнейшего развития и препятствий в их реализации.

Ключевые слова: сельское хозяйство, сельскохозяйственное производство, аграрная политика.

Summary. Researched and analyzed strengths and weaknesses of agriculture and the opportunities for their further development and obstacles to their implementation.

Key words: agriculture, agricultural production, agricultural policy.

Загальна частка продукції сільського господарства у валовому національному продукті розвинутих країн світу незначна і, як правило, не перевищує 5%. На перший погляд, напрошується логічний висновок, що і роль сільського господарства в економіці цих країн має бути незначною, адже тільки їх щорічний приріст ВВП складає 1–3%. Найкращим доказом цього є те, що більшість розвинутих країн продовжує ревно захищати своє національне сільське господарство, що досить часто призводить до торговельних війн на світових ринках. Зокрема, частка витрат бюджету Європейського Союзу (ЄС) на підтримку сільського господарства сягає близько 40%. Існує декілька економічних, політичних та соціальних причин такої уваги до цієї галузі економіки [2; 4; 5].

Як показує досвід в Україні, значно вигідніше підтримувати власного сільськогосподарського виробника, котрий вирощує пшеницю із собівартістю 41ц/

га, аніж імпортувати. Незалежність країни від імпорту значно підвищує продовольчу безпеку країни і посилює її позиції на світовій політичній арені. Окрім того, сільське господарство є рушійною силою у розвитку сільської місцевості та важливим джерелом зайнятості населення. Проведемо аналіз сильних та слабких сторін сільського господарства України, можливостей для його подальшого розвитку та перешкод у їх реалізації (SWOT-аналіз). Результати аналізу пропонуються до розгляду у вигляді таблиці 2. Отже можна зробити висновок, що значною проблемою сільського господарства є цінова невизначеність. Така ситуація призводить до того, що підприємства не можуть визначитися з тим, яку кількість зернових їм слід виробляти. Собівартість вирощування прямо залежить від обсягів виробництва. Цінова невизначеність унеможливорює прогнозоване рентабельне виробництво. Це призводить до значних коливань обсягів пропозиції [3; 4; 5].

2. SWOT-аналіз стану сільського господарства

Слабкі сторони.	Сильні сторони.
<ul style="list-style-type: none"> • Цінова нестабільність та невизначеність на сільськогосподарських ринках • Коливання обсягів пропозиції • Збитковість сільськогосподарського виробництва • Високі ризики для кредиторів, недостатня кількість залучених інвестицій та фінансових коштів • Низький рівень забезпечення матеріально-технічними ресурсами. • Відсутність розвинутої ринкової інфраструктури; • Низька купівельна спроможність населення; • Високі відсоткові ставки та низка оборотність капіталу 	<ul style="list-style-type: none"> • Наявний значний ресурсний потенціал для швидкого нарощування обсягів виробництва; • Сприятливі для вирощування зернових природно-кліматичні умови; • Значні обсяги внутрішнього попиту; • Низька собівартість вирощування зернових; • Зростання попиту на зернові в світі;
Можливі напрямки розвитку.	Перешкоди у їх реалізації.
<ul style="list-style-type: none"> • Україна може запропонувати одну з найнижчих цін на світових ринках зернових (стратегія цінового лідерства); • Україна може збільшити обсяги виробництва протягом короткого періоду часу; 	<ul style="list-style-type: none"> • Інші країни можуть захистити свої економіки від імпорту дешевого українського зерна;

Господарства часто виробляють надлишок зернових, собівартість вирощування якого значно перевищує його ринкову ціну. Недовиробництво зернових також загрожує втратам бюджету на імпорт зернових, у той час як національні виробники недоотримують прибуток.

Отже, коливання обсягів пропозиції і ціни завдає економічних збитків національним виробникам. Це породжує недовіру з боку банківської системи, котра не може дозволити собі вкладати гроші в збиткове виробництво. Визначити вірогідність повернення кредитів можна лише тільки тоді, коли відома ціна на сільськогосподарську продукцію. В умовах цінової невизначеності існує ризик, що підприємства за рахунок кредитних ресурсів профінансують значні обсяги виробництва, які не зможуть бути поглинуті ринком, що призведе до обвалу ціни і масового неповернення кредитів комерційним банкам.

Недостатній рівень фінансово-кредитного забезпечення призводить до низького рівня забезпечення матеріально-технічними ресурсами. Бюджетні обмеження не дають підприємствам вносити необхідну кількість мінеральних добрив, засобів захисту рослин, купувати ПММ для своєчасного збору врожаю та організації посівної компанії [5]. Усе це призводить до невиправданого збільшення собівартості виробництва [1; 3].

Ще однією слабкою стороною сільського господарства є низька купівельна спроможність населення країни. Багато людей, особливо пенсіонерів, витрачають понад 60% своїх доходів на придбання найнеобхідніших продовольчих товарів. Споживання таких продуктів як м'ясо, риба, яйця, знаходиться нижче

медичне обґрунтованих норм. Будь-яке підвищення цін на продукти харчування може поставити малозабезпечені верстви населення на межу голодної смерті.

Суттєвим недоліком є відсутність розвинутої ринкової інфраструктури. Це перешкоджає вільному ціноутворенню, основаному на збалансуванні попиту й пропозиції, та прозорому руху товарів на ринку.

Сільськогосподарське виробництво має низьку оборотність капіталу, що і робить його непривабливим для інвесторів, особливо на фоні високих відсоткових ставок за кредитами комерційних банків.

Як відомо, ефективність використання капіталу визначається двома головними показниками: рентабельністю та швидкістю обороту. Не дивлячись на порівняно високу прибутковість виробництва зернових, оборот капіталу в сільському господарстві здійснюється лише один раз на рік. Тому абсолютне значення річного прибутку на інвестовану гривню значно менше ніж у багатьох інших галузях.

До сильних сторін сільського господарства України можна віднести наявність значного ресурсного потенціалу для швидкого нарощування обсягів виробництва. Перш за все, на Україні існують потужні запаси землі, що є лімітуючим фактором для більшості країн, навіть таких як Китай, Індія, Бразилія, інші. Є в наявності також і висококваліфікована робоча сила, адже в сільській місцевості проживає близько 30% населення України. Існує власне виробництво мінеральних добрив, сільськогосподарських машин, хімічних засобів захисту рослин та інших матеріально-технічних ресурсів. Розвивається транспортна інфраструктура, а також інфраструктура по зберіганню та первинній обробці зернових. Добре розвинута банківська систе-

ма, яка може забезпечити потребу господарств, принаймні, у короткострокових та середньострокових кредитах.

Такими чином, маємо можливість прийти до висновку, що позитивним знаком для України є те, що попит на зернові у країнах, які розвиваються, поступово

зростає, а їхнє виробництво і запаси падають. Це створює додаткові можливості для експорту у майбутньому. Для того, щоб реалізувати можливості і подолати негативні тенденції розвитку, необхідно проводити правильну аграрну політику.

Література

1. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2015 рік / Відп. за вип. О. М. Прокопенко. — Київ: Державна служба статистики України, 2016. — 360 с. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. www.eu.int.gov, Інтернет-сайт Європейського Союзу.
3. Вдовенко Н. М. Макроекономічна оцінка аграрного сектору економіки України за умов інтеграційних процесів / Н. М. Вдовенко, Л. М. Сокол // Науковий Вісник Полісся. Чернігів: ЧНТУ, 2016. — № 3 (7). — С. 22–28.
4. Вдовенко Н. М. Глобальні пріоритети сталого виробництва сільськогосподарської продукції / Н. М. Вдовенко // Innovative solutions in modern science. — 2016. — № 4 (4). — С. 3–17.
5. Вдовенко Н. М. Формування вітчизняного ринку комбикормів в умовах глобалізації та євроінтеграції / Н. М. Вдовенко, І. О. Паламар // Глобальне управління та економіка. — 2015. — № 1 (1). — С. 162–168.

Павленко Марина Миколаївна

асистент кафедри глобальної економіки

Національного університету біоресурсів і природокористування України

Павленко Марина Николаевна

ассистент кафедры глобальной экономики

Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

Pavlenko M. N.

assistant the Department of Global Economics

National University of Life and environmental sciences of Ukraine

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ВИРОБНИЦТВО ЗЕРНОВИХ В УКРАЇНІ

ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ ИНСТРУМЕНТОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ НА ПРОИЗВОДСТВО ЗЕРНОВЫХ В УКРАИНЕ

STUDY OF INSTRUMENTS ON STATE REGULATION OF GRAIN PRODUCTION IN UKRAINE

Анотація. Досліджено вплив інструментів державного регулювання на виробництво зернових в Україні. В статті доведено, що держава має виступати регулятором ринку зерна, а її виконавчі органи повинні активно регулювати процес ціноутворення, який буде забезпечувати рівновеликий прибуток усім учасникам ринкових відносин та водночас підвищення купівельної спроможності споживачів.

Ключові слова: ринок зерна, державне регулювання, попит.

Аннотация. Исследовано влияние инструментов государственного регулирования на производство зерновых в Украине. В статье доказано, что государство должно выступать регулятором рынка зерна, а его исполнительные органы должны активно регулировать процесс ценообразования, который будет обеспечивать прибыль всем участникам рынка и одновременно повышение покупательной способности потребителей.

Ключевые слова: рынок зерна, государственное регулирование, спрос.

Summary. The influence of the instruments of state regulation on grain production in Ukraine. The article proved that the state must act as a regulator of the grain market and its executive bodies must actively adjust the pricing, which will provide all participants profit is equal to a market economy and at the same time increasing the purchasing power of consumers.

Key words: grain market, government regulation, demand.

Сучасні умови глобальних трансформацій формують державну політику щодо розвитку ринку зерна як пріоритетного сектора економіки агропромислового комплексу України. Даний напрям визначає Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 04.07.2002 № 37-IV, який спрямований на створення правових, економічних та організаційних умов конкурентоспроможного виробництва. Також ним зумовлено і формування ринку зерна для забезпечення внутрішніх потреб держави у продовольчому, насінневному та фуражному зерні, нарощування його експортного потенціалу в умовах сучасних інтеграційних процесів. Очевидно, що

держава визнає пріоритетність ринку зерна, сприяє його розвитку та стабільному функціонуванню. Центральні та місцеві органи виконавчої влади сприяють першочерговому залученню інвестицій для розвитку матеріальної бази сільськогосподарських товаровиробників, заготівельних та зернопереробних підприємств, підприємств, які виготовляють машини, устаткування, обладнання для зернового господарства, удосконалення інфраструктури ринку зерна. Урожай зерна підлягає страхуванню, яке здійснюється сільськогосподарськими товаровиробниками всіх форм власності та господарювання відповідно до закону [3]. Основними засадами держав-

ної політики по регулюванню ринку зерна є: надання пріоритетної бюджетної, кредитної та інвестиційної підтримки суб'єктам здійснення режиму заставних закупівель зерна та суб'єктам державної аграрної інтервенції; забезпечення внутрішніх потреб держави у продовольчому, насінневому, фуражному, технічному зерні та заходів щодо нарощування його експорту; встановлення розміру суми бюджетної позики, розрахованої виходячи з розміру встановленої мінімальної закупівельної ціни; гарантування сільськогосподарським товаровиробникам права вільного вибору використання зерна та ціни його реалізації; недопущення обмежень у пересуванні зерна та продуктів його переробки; контроль якості зерна та його зберігання; розвиток мережі обслуговуючих зерновий ринок кооперативних формувань; впровадження сучасних ресурсозберігаючих технологій у виробництві, зберіганні та переробці зерна; лізингове обслуговування ринку зерна.

Для того, щоб пояснити поведінку виробників, потрібно розуміти процес прийняття виробничих рішень. Як показує проведене нами дослідження при прийнятті рішень в сучасних умовах сільськогосподарські виробники виходять із наступних міркувань [1]. Серед них: мета, яку переслідує виробник. Серед найбільш розповсюджених є максимізація прибутку, максимізація зайнятості, поліпшення продовольчого забезпечення, виробництво для власних потреб, зменшення варіації врожаїв, максимізація вартості фірми, та інші; кількість та якість доступних ресурсів на різних проміжках часу, наприклад, наявна кількість землі, наявна робоча сила протягом різних пір року, доступність мінеральних добрив; альтернативні можливості використання ресурсів. Наприклад, фермер може використати ресурси для вирощування ячменю, пшениці, кукурудзи чи будь-якої іншої культури; можливі наслідки для кожного альтернативного використання ресурсів⁴ ймовірність настання (здійснення) наслідків; припустимо, що українські сільськогосподарські підприємства намагаються максимізувати прибуток у рамках своїх технологічних та ринкових обмежень. На практиці вони намагаються збільшити (позитивну) різницю між їхніми валовими витратами та доходами.

Держане регулювання виробництва зернових культур повинне забезпечувати державну підтримку товаровиробників, оберігати їх від впливу у кон'юктурі глобальних ринків, сприяти активній зовнішньоекономічній і торгівельній діяльності. Можемо прийти до висновку, що одним із головних етапів регулювання ринку зерна є оцінювання даного ринку (рис. 1).

Рис. 1. Схема потрапляння зернової продукції на ринок зерна.

Отже, безпосередні виробники зернової продукції, як правило, не мають необхідних можливостей (фінансових, транспортних, логістичних тощо) для створення і доставки у порти зерна. Дрібний посередник має оборотний капітал і збирає дрібні партії товару у виробників (які можуть перебувати в значній віддаленості один від одного) і доставляє їх для накопичення на припортових елеваторах.

Слід зважити ще й на те, що зернотрейдери мають значний оборотний капітал і безпосередньо експортують великі партії зернових на світові ринки. При цьому слід відмітити, що державна політика на цьому етапі спрямована на витіснення трейдерів із схеми через їхню заміну державним агентом — державним підприємством «Державна продовольчо-зернова корпорація України», що фактично призводить до створення великої експортної державної монополії. Ефективним інструментом вирішення проблеми є створення системи надійних посередників в особі оптових закупівельно-збутових і торговельно-посередницьких кооперативів, асоціацій виробників на базі європейського досвіду [2].

Варто відмітити, що підвищенню ефективності державного регулювання ринку зерна сприятиме визначення критеріїв оцінки продовольчої безпеки держави і закріплення їх в законодавчому полі; здійснення вчасних інтервенційних операцій на основі ринкових цін; застосування механізму бюджетних дотацій і запровадження обмежень експорту зерна в період об'єктивної неможливості регулювання ринку інтервенційним механізмом і використання в критичних ринкових ситуаціях альтернативних методів регулювання.

Таким чином, в сучасних трансформаційних умовах держава має всі підстави виступати регулятором ринку зерна, а її виконавчі органи повинні активно регулювати процес ціноутворення, який буде забезпечувати рівновеликий прибуток усім учасникам ринкових відносин та водночас підвищення купівельної спроможності споживачів.

Література

1. Agrawal, R.C., Heady E. O. Operations Research Methods for Agricultural Decisions – Ames, 1972.
2. Biver D. Grain Production. Analysts alert authority to menace of Ukraine becoming major grain importer / D. Biver // World Grain Markets. – 2010. – № 3. – P. 17–19.
3. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 11.02.2015 № 37-15 (із змінами і доповненнями).

Покоłodна Марія Миколаївна

кандидат географічних наук, доцент,

доцент кафедри туризму і готельного господарства

Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова

Покоłodная Мария Николаевна

кандидат географических наук, доцент,

доцент кафедры туризма и гостиничного хозяйства

Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А.Н. Бекетова

Pokolodna M.

phd in geography, associate professor

of the Department of Tourism and Hospitality

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ МИСЛИВСЬКО-РИБАЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСОБЕННОСТИ ОХОТНИЧЬЕ-РЫБОЛОВНОГО ТУРИЗМА

THE ORGANIZATIONAL FEATURES OF HUNTING AND FISHING TOURISM

Анотація. Досліджено теоретичні аспекти організації, специфіку та відмінні ознаки послуг мисливсько-рибальського туризму.

Ключові слова: мисливсько-рибальський туризм, організація, послуги, турагент, туроператор.

Аннотация. Исследованы теоретические аспекты организации, специфика и отличительные черты услуг охотничье-рыболовного туризма.

Ключевые слова: охотничье-рыболовный туризм, организация, турагент, туроператор, услуга.

Annotation: Theoretical aspects of organization, specific and distinctive features of the hunting and fishing tourism are explored.

Key words: hunting and fishing tourism, organization, travel agent, tour operator, service.

Необхідність дослідження організаційних особливостей окремих видів туризму пов'язана зі зростаючою потребою освоєння нових ринків туристських послуг та більш раціонального використання потенціалу туристських ресурсів держави. В даний час організаційні аспекти використання об'єктів рибальства та полювання в туристських цілях залишаються недостатньо відпрацьованими, що й обумовлює актуальність даної проблематики.

Мисливсько-рибальський туризм можливо визначити як тимчасові виїзди осіб на територію мисливсько-рибальських угідь (господарств) з метою полювання чи риболовлі, організовані спеціалізованими підприємствами, що забезпечують комплекс взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих специфічних платних послуг.

Як і інші види організованого туризму, мисливсько-рибальський туризм це — економічна діяльність, яка має на меті отримання прибутку. Вартість мисливсько-рибальських турів значно перевищує вартість самостійно організованих полювань чи рибалок через що даний вид туризму, в багатьох випадках, можливо позиціонувати як елітарний відпочинок.

Можливо виокремити наступні специфічні риси мисливсько-рибальського туризму [3, с. 10–12]:

- Необхідність оформлення та отримання різноманітних дозвільних документів та ліцензій (зокрема на полювання, риболовлю, ввезення зброї, вивезення трофеїв);
- Забезпечення безпеки турів шляхом підбору кваліфікованих кадрів та страхування учасників турів на особливих умовах;

- Врахування при формуванні туристської групи оптимальної кількості учасників (2–3 особи, максимум до 10 осіб) їх фізичної підготовленості та психологічної сумісності;
- Знання та дотримання норм природоохоронного законодавства та соціальної відповідальності;
- Сезонний характер надання послуг (дотримання дат відкриття та закриття сезонів полювання). Виділяються три основні сезони: весняний, літньо-осінній та зимовий, за винятком трофейного полювання, яке здійснюється впродовж року. Рибна ловля регламентована по сезону набагато менше, і в першу чергу обумовлена природними факторами кльову різних видів риб.

При формуванні турів потрібно в першу чергу враховувати мету, яку переслідує турист. За цією ознакою слід розрізняти: любительський (хобі, розважальний) та трофейний мисливсько-рибальський туризм. Метою першого, здебільшого, виступає сам процес полювання чи риболовлі без орієнтації на видатний результат. Метою другого, навпаки, є – добування мисливських видів тварин або риб, що володіють трофейними якостями: розміри, вага, розміри рогів, іклів т.п.

З точки зору тривалості організація мисливсько-рибальських турів можлива в трьох варіантах [1, с. 21; 2 с. 18–20]:

- екскурсійні – без надання користувачам послуг розміщення тривалості до однієї доби;
- тури «вихідного дня» – які організуються на вихідні та святкові дні і в середньому складаються з двох діб з однією ночівлею;
- експедиційні – тривалістю від 7 до 14 днів, які, як правило, проходять у віддалених важкодоступних регіонах із застосуванням декількох видів транспорту.

Організацію та продаж мисливсько – рибальських турів забезпечують три основні суб'єкти – мисливсько-рибальські господарства, туроператори і турагенти. Узагальнена організаційна схема мисливсько-рибальського туризму наведена на рис. 1.

Виокремлюється три головні функції мисливсько-рибальських господарств: 1 – це надання послуг з організації полювань і риболовлі; 2 – ведення мисливсько-рибальського господарства, яке включає планові науково-обґрунтовані біотехнічні, селекційні та охоронні заходи; 3 – створення та організація безперебійної роботи необхідної інфраструктури для прийому туристів (мисливців і рибалок).

У практиці організації мисливсько-рибальського туризму туроператорська діяльність має як традиційні складові так і власну специфіку. Головними напрямками роботи туроператорів на даному сегменті є: формування турпродуктів, ціноутворення, маркетинг, реклама і збут.

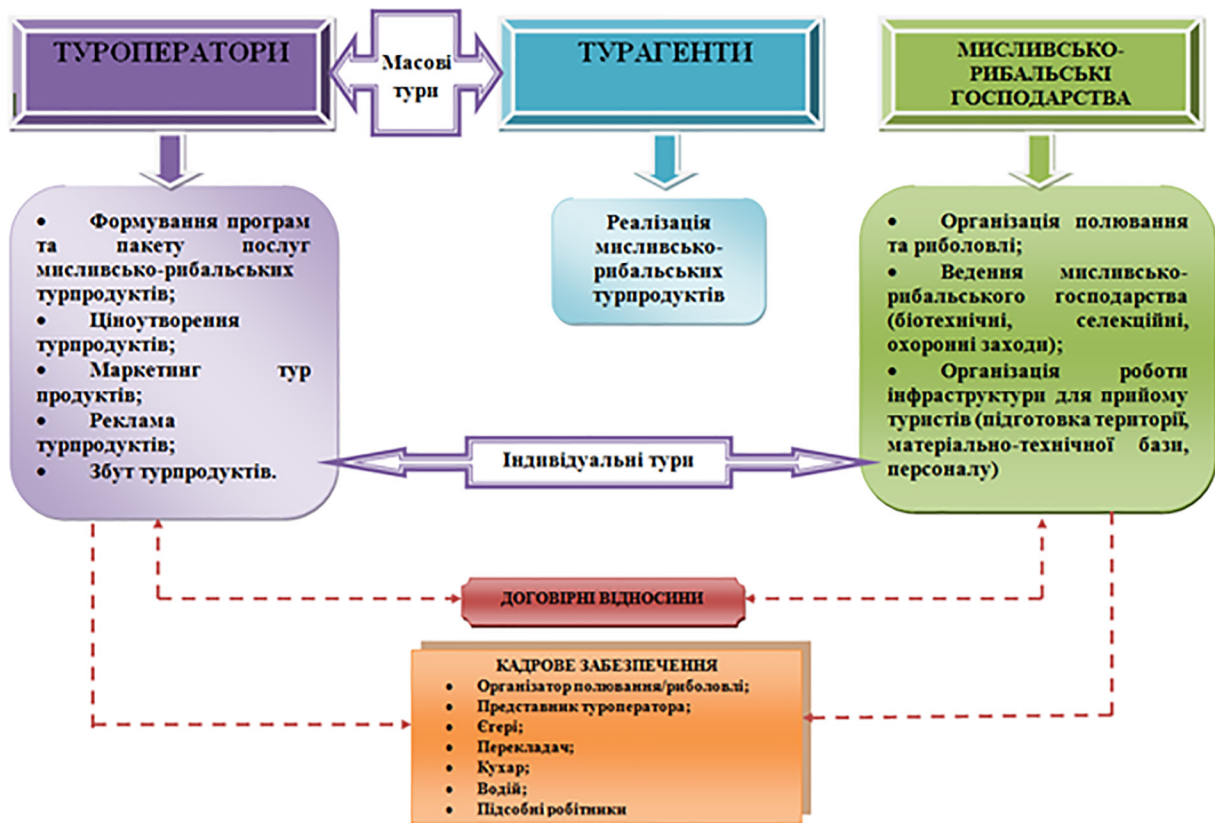

Рис. 1. Організаційна схема мисливсько-рибальського туризму (розроблено автором)

Специфічним є формування мисливсько-рибальського турпродукту як комплексу послуг. Традиційно послуги поділяються на основні і додаткові. У сфері мисливсько — рибальського туризму основною послугою є організація полювання чи риболовлі, її надають безпосередньо мисливсько-рибальські господарства. Окрім того, мисливсько-рибальські господарства, як додаткові, пропонують послуги: транспорту на полюванні (риболовлі), послуги егера, проживання, харчування, обробки трофею, оцінки трофею, прокату зброї, рибальських снастей.

До основних послуг туроператора належать: підбір потрібного господарства, оформлення супровідних і проїзних документів і дозволів, послуги супроводжуючої особи, послуги з організації проживання, харчування та дозвілля.

Турагент виконує звичайні агентські функції роздрібної реалізації мисливсько-рибальських турів споживачам.

Залежно від специфіки туру частина послуг може входити у вартість туру, а частина — бути додатковими, замовлятися та оплачуватися туристом безпосередньо під час перебування в турі.

При формуванні турів слід враховувати високий ступінь індивідуальності вимог туристів. У цьому зв'язку, слід відзначити велику частку турів організованих за спеціальним замовленням.

У ході мисливсько-рибальського туру туриста (мисливця або рибалки) зазвичай супроводжують представник туроператора, організатор полювання (рибного лову) від мисливського господарства, егер (або декілька егерів), перекладач, кухар, водій, підсобні робітники. Деякі обов'язки можуть бути суміщені. Успіх проходження мисливсько-рибальських турів багато в чому залежить від професійної підготовки зазначеного персоналу та сумлінного виконання покладених на нього обов'язків.

Розглянуті в статті основні питання дозволили сформувати організаційну схему мисливсько-рибальського туризму, виділити галузеву специфіку його послуг, та основні класифікаційні ознаки (мета, тривалість) даного виду туризму, врахування яких сприятиме його подальшому розвитку.

Література

1. Вашукевич Ю. Е. Охотничий туризм в России / Ю. Е. Вашукевич — Иркутск: Оттиск, 2002. — 152 с.
2. Орлов А. Е. Социально-экономическое развитие охотничье-рыболовного туризма: дис. канд. эконом. наук: 08.00.05 — Экономика и управление народным хозяйством (экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами: сфера услуг) / Орлов Андрей Евгеньевич; Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова. — Москва, 2003. — 160 с. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/154606.html>

Полагнин Дмитро Дмитрович

*асистент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

Лисенко Наталія Андріївна

магістрант

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Полагнин Дмитрий Дмитриевич

*ассистент кафедры общественных, корпоративных финансов и финансового посредничества
Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича*

Лысенко Наталия Андреевна

магистрант

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

Polagnyn D.

assistant

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Lysenko N.

undergraduate

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

СИСТЕМНО ВАЖЛИВІ БАНКИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

СИСТЕМНО ВАЖНЫЕ БАНКИ В БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЕ УКРАИНЫ

SYSTEMICALLY IMPORTANT BANKS IN THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Анотація. У статті розглянуто поняття системно важливого банку. Проаналізовано показники, що характеризують ефективність системно важливих банків. Досліджено вплив системно важливих банків на банківську систему України. Виявлено позитивні нововведення щодо регулювання діяльності системно важливих банків. Запропоновано інструменти, що допоможуть вирішити проблеми ефективного управління діяльністю банків.

Ключові слова: системно важливий банк, системна значимість, фінансова стійкість, банківська система, ризик-менеджмент.

Аннотация. В статье рассмотрено понятие системно важного банка. Проанализированы показатели эффективности системно важных банков. Исследовано влияние системно важных банков на банковскую систему Украины. Выявлены положительные нововведения по регулированию деятельности системно важных банков. Предложены инструменты, которые помогут решить проблемы эффективного управления деятельностью банков.

Ключевые слова: системно важный банк, системная значимость, финансовая устойчивость, банковская система, риск-менеджмент.

Summary. The article investigates the concept of systemically important bank. Indicators which characterize efficiency of the systemically important banks are analyzed. The article examines the influence of systemically important banks for the banking system of Ukraine. The positive innovations for the regulation of systemically important banks are estimated. Basic directions of improving of effective management of the banks are offered.

Key words: systemically important bank, systemic significance, financial soundness, bank system, risk management.

Постановка проблеми. На сьогодні банківська система відіграє важливу роль у економічному і соціальному житті населення. Саме тому правильне, стабільне та узгоджене її функціонування потрібне для спокійного життя населення. Фінансові кризи чітко виявляють високу залежність економік світу від стійкості системно важливих установ. Несподівані проблеми платоспроможності великих фінансових організацій під час фінансових криз зумовлюють широкомасштабні наслідки у банківській системі, що супроводжуються падінням довіри з боку фізичних та юридичних осіб та негативним впливом на реальну економіку. Щоб уникнути розвитку таких подій держава вимушена надавати допомогу, вливаючи кошти у системні фінансові установи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання функціонування банківської системи, та можливість системно важливих банків функціонувати в нестабільних умовах займають досить вагоме місце в наукових дослідженнях. У цьому напрямі активно працюють такі фахівці як В. Міщенко, К. Парипа, О. Крухмаль, Н. Шелудько, С. Науменкова, В. Новікова, М. Новікова та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах нестабільної економічної та політичної ситуації дослідження стійкості та стабільності системно важливих банків України набуває особливої актуальності. Проте, пошук шляхів вирішення проблем забезпечення стійкого стану таких банків є недостатньо обґрунтованим.

Мета статті полягає в визначенні ролі системно важливих банків у забезпеченні стабільності банківської системи, здійсненні оцінки показників їх діяльності та виявленні шляхів покращення управління діяльністю банків.

Виклад основного матеріалу. Згідно з визначенням НБУ, системно важливий банк — це банк, що відповідає критеріям, встановленим Національним банком України, діяльність якого впливає на стабіль-

ність банківської системи [1]. Для віднесення банку до системно важливих визначається спеціальний показник, якщо цей показник є вищим, ніж розмір середньоарифметичного показника системної важливості відповідних банків, то банк є системно важливим. В 2016 році Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків визначив системно важливими три банки: Приватбанк, Ощадбанк та Укрексімбанк. Національний банк приділяє особливу увагу таким банкам за їхній значний вплив на фінансову стабільність держави.

Розглянемо динаміку активів і зобов'язань цих банків станом на 01.01.2014 р., на 01.01.2015 р. та на 01.01.2016 р. у табл. 1.

Як видно, Приватбанк, Ощадбанк та Укрексімбанк володіють значною часткою ресурсів банківської системи України, так в 2013 році на них припадало 32,3% усіх активів, у 2014 році — 34,8%, а в 2016 році — 42,9%. Зменшення обсягу активів та збільшення їх концентрації пов'язане з скороченням кількості банків на ринку, що призвело до розподілу їх часток між існуючими банками. Збільшення часток активів саме цих трьох банків пояснюється більшою довірою населення до них.

Обсяг зобов'язань банківської системи в 2014 році збільшувався з початку року та станом на кінець року становив 1168829 млн грн. Проте протягом 2015 року він скоротився на 1,6% до 1150672 млн грн. На системно важливі банки в 2013 році приходилось 32,6% всіх зобов'язань, в 2014 році — 34,2%, а в 2015 році — 46,4%, тобто спостерігається зростаюча динаміка як загалом, так і за кожним банком окремо.

Банківська система у 2015 році характеризувалася очищенням від неплатоспроможних банків, недостатньою капіталізацією, погіршенням активів, яке було викликано економічною ситуацією в країні. В 2015 році Приватбанк отримав прибуток у розмірі 275 млн грн., що на 11,3% більше за 2014 рік (247 млн грн.) та на 79% менше за 2013 рік (1307млн грн.). Ощадбанк в 2015 році отримав збиток у розмірі 12270 млн грн.,

Таблиця 1

Активи та зобов'язання системно важливих банків України за 2013–2015 роки

млн грн

Назва банку	2013 рік		2014 рік		2015 рік	
	Обсяг активів	Обсяг зобов'язань	Обсяг активів	Обсяг зобов'язань	Обсяг активів	Обсяг зобов'язань
Приватбанк	214491	194179	204585	181889	241809	237399
Ощадбанк	103568	83113	128104	105355	156596	152049
Укрексімбанк	94349	76266	126000	112464	140192	144413
Всього по банківській системі	1278095	1085496	1316852	1168829	1254385	1150672

Джерело: побудовано за даними [10]

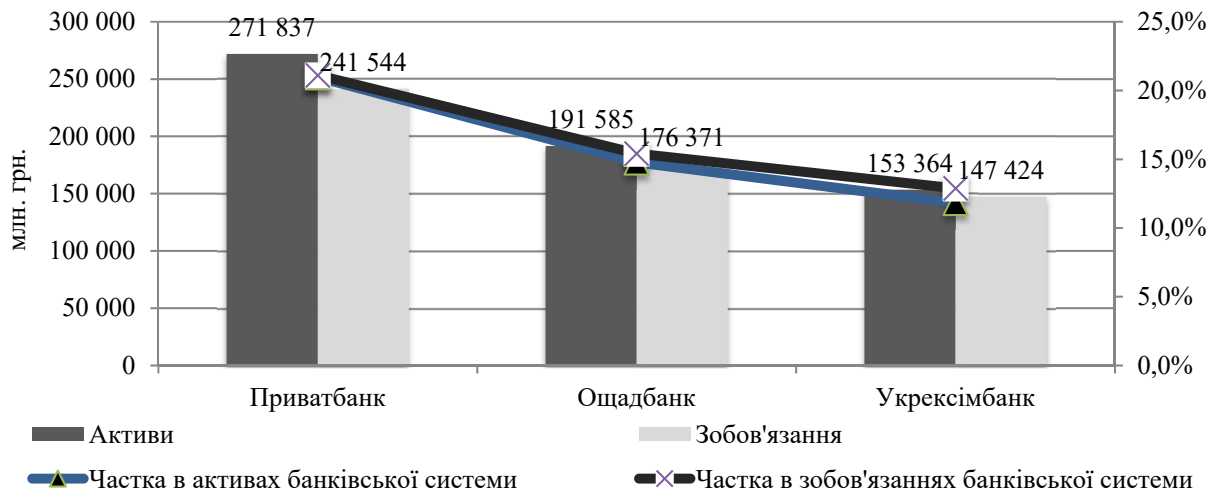

Рис. 1. Концентрація активів та зобов'язань системно важливих банків України станом на 01.10.2016 року

Джерело: побудовано за даними [11, 12, 13]

в 2014 році зафіксовано збиток у розмірі 10015 млн грн., а в 2013 році величина прибутку склала 711 млн грн. Укрексімбанк в 2015 році отримав збиток у розмірі 14064 млн грн., в 2014 році зафіксовано збиток у розмірі 11249 млн грн., а в 2013 році величина прибутку склала 200 млн грн.

В 2016 році спостерігається зростання обсягів активів в системно важливих банків (рис. 1). Так, в порівнянні з аналогічним показником минулого періоду активи Приватбанку зросли на 12,4%, Ощадбанку на – 22,3%, Укрексімбанку на – 9,4%. Зобов'язання також зросли. Зокрема, в порівнянні з аналогічним показником минулого року зобов'язання Приватбанку зросли на 11,6%, Ощадбанку на – 26,3%, Укрексімбанку на – 10,3%.

Вміння банків протистояти стресовим ситуаціям в умовах кризових явищ надзвичайно важливе. В таких ситуаціях банк зобов'язаний володіти системою заходів щодо уникнення кризових явищ та управління банком у випадку їх настання. Аналіз стійкості системно важливих банків України показав, що в умовах кризи банки не завжди можуть протистояти впливу негативних факторів, результатом чого стало отримання великих збитків, що було спричинене неефективним менеджментом.

Протистояти кризовим явищам завдяки використанню методів контролінгу та ризик-менеджменту, в першу чергу, повинні системно важливі банки, які несуть за собою найбільший вплив на банківську систему країни, оскільки володіють найбільшою часткою активів. Але їх стійкість залежить і від центрального регулятора. Проблемі регулювання системно важливих банків в Україні регулятором приділялося недостатньо уваги, проте були проведені такі позитивні нововведення:

1. Створення в організаційній структурі НБУ Департаменту фінансової стабільності;
2. Закріплення в Законі України «Про банки і банківську діяльність» визначення терміну «системно важливий банк»;
3. Затвердження постанови НБУ «Про порядок визначення системно важливих банків» № 863/23 грудня 2014 року;
4. Проведення стрес-тестування найбільших банків України з метою виявлення необхідного рівня до капіталізації.

До основних інструментів, що можуть допомогти вирішити проблеми ефективного управління діяльністю банків, відносяться:

- ризик-менеджмент, що дозволяє оперативно визначати та прогнозувати вплив ризиків на результати діяльності фінансово-кредитної установи та впроваджувати необхідні заходи щодо уникнення чи мінімізації впливу негативних факторів;
- контролінг, завданням якого є координація, методична та інформаційна підтримка процесу оперативного планування та бюджетування, порівняння фактичних та планових показників діяльності підприємства, аналіз відхилень, аналіз ефективності різних центрів, напрямків діяльності, а також продуктів та послуг, аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства;
- введення посиленого нагляду за системно утворюючими банками та періодичний моніторинг системно утворюючих банків шляхом оцінки їх стійкості, ймовірності дефолту та впливу такої події на банківську систему.

Висновки і пропозиції. Стабільність банківської системи має надзвичайне значення для ефективного здійснення грошово-кредитної політики. Системно

важливі банки мають найбільший вплив на банківську систему, оскільки зосереджують найбільшу частку активів даного сектору. Тому для вирішення управлінських проблем в аспекті підтримання стійкості

банку варто використовувати засоби ризик-менеджменту, контролінг, ввести посилений нагляд за системно утворюючими банками та проводити періодичний моніторинг цих банків.

Література

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III.
2. Дані фінансової звітності банків України. Інформаційні матеріали [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442
3. Фінансова звітність ПАТ «Приватбанк» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost/>
4. Фінансова звітність ПАТ «Ощадбанк» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.oschadbank.ua/ua/about/reporting/>
5. Фінансова звітність ПАТ «Укресімбанк» [Електронний ресурс] — Режим доступу: https://www.eximb.com/ukr/about/annual_report.

Семчук Жанна Віталіївна

*кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету економіки та підприємництва,
Львівський університет бізнесу та права*

Семчук Жанна Витальевна

*кандидат экономических наук, доцент,
декан факультета экономики и предпринимательства,
Львовский университет бизнеса и права*

Semchuk Zhanna V.

*PhD (Economics), Associate Professor,
Dean of the Faculty of Economics and Business,
Lviv University of Business and Law*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ ПРИНЦИПІВ ПРОЕКТНОГО АНАЛІЗУ

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННЫМИ РЕСУРСАМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ ПРЕДПРИЯТИЙ С УЧЕТОМ ПРИНЦИПОВ ПРОЕКТНОГО АНАЛИЗА

METHODOLOGICAL BASES OF INVESTMENT MANAGEMENT COMPANIES EDUCATIONAL SERVICES BASED ON THE PRINCIPLES OF PROJECT ANALYSIS

Анотація. Розглянуто методологічні підходи до управління інвестиційними ресурсами освітніх послуг підприємств з урахуванням соціальних програм, екологічного фактора, а також структурних деформацій у ринковому середовищі на засадах проектного аналізу.

Ключові слова: інвестиційні ресурси, освітні послуги, соціальна економіка, структурні деформації, оптимізація, проектний аналіз.

Аннотация. Рассмотрены методологические подходы к управлению инвестиционными ресурсами образовательных услуг предприятий с учетом социальных программ, экологического фактора, а также структурных деформаций в рыночной среде на принципах проектного анализа.

Ключевые слова: инвестиционные ресурсы, образовательные услуги, социальная экономика, структурные деформации, оптимизация, проектный анализ.

Summary. The methodological going is considered near the management of educational services of enterprises investment resources taking into account the social programs, ecological factor, and also structural deformations in a market environment on principles of project analysis.

Key words: investment resources, educational services, social economy, structural deformations, optimization, project analysis.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку економіки України характеризується нестабільністю, розгортанням інфляційних процесів та порушенням рівноваги в суспільстві між широкими верствами населення, що впливає як з недосконалості безпосередньо ринкових механізмів, так і відсутності цілісної державної політики [1].

За останні роки були втрачені важелі реального впливу на динаміку економічних процесів, що призвело до поглиблення структурних деформацій і затримки соціальних виплат. Тому держава повинна дотримуватись активної позиції в соціальній політиці.

Рекомендації зі сторони держави повинні враховувати перспективи соціальних ресурсів професійно, грамотно з урахуванням освітніх послуг, екологічного фактора і структурних деформацій в ринковому середовищі. Проблему спрямування структурних деформацій ринку в сторону покращення економіки можна підсилити на основі впровадження ефективних інвестиційних проектів та програм соціального спрямування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Складність, багатогранність і міждисциплінарний статус будь-якої наукової проблеми приводять до необхідності її вивчення у системі координат, що задається різними рівнями методології науки [2].

Методологія — вчення про правила мислення при створенні теорії науки [2]. Питання методології досить складне, оскільки це поняття тлумачиться по-різному. Багато зарубіжних наукових шкіл не розмежовують методологію і методи дослідження [2]. У вітчизняній науковій традиції методологію розглядають як учення про науковий метод пізнання або як систему наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів дослідження [2]. Найчастіше методологію тлумачать як теорію методів дослідження, створення концепцій, як систему знань про теорію науки або систему методів дослідження [2].

Методику розуміють як сукупність прийомів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом [2].

Методологія виконує такі функції [2]:

- 1) визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища;
- 2) направляє, передбачає особливий шлях, на якому досягається певна науково-дослідницька мета;
- 3) забезпечує всебічність отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;
- 4) допомагає введенню нової інформації до фонду теорії науки;
- 5) забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці;

б) створює систему наукової інформації, яка базується на об'єктивних фактах, і логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання.

Ці ознаки поняття «методологія», що визначають її функції в науці, дають змогу зробити такий висновок: методологія — це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища [2].

Методологічна основа дослідження, як правило, не є самостійним розділом наукової праці, однак, від її чіткого визначення значною мірою залежить досягнення мети і завдань наукового дослідження. Крім того, в розділах основної частини дослідження подають виклад загальної методики і основних методів дослідження, а це потребує вивчення методологічних основ наукової роботи [2].

Під методологічною основою дослідження слід розуміти основне, вихідне положення, на якому базується наукове дослідження. Методологічні основи даної науки завжди існують поза цією наукою, за її межами і не виводяться із самого дослідження [2].

Методологія — вчення про систему наукових принципів, і способів дослідницької діяльності — має чотирирівневу структуру:

- (1) філософський;
- (2) загальнонауковий;
- (3) конкретно науковий;
- (4) технологічний, кожен з яких реалізується через певні принципи дослідження явищ і процесів [2; 3 с. 74]. Власне методологію становлять фундаментальні (філософські) і загальнонаукові принципи. Конкретно наукові принципи лежать в основі теорії тієї чи іншої дисципліни або наукової галузі. Система конкретних методів і технік застосовується для вирішення спеціальних дослідницьких завдань [2; 3 с. 74].

Основою соціальної економіки є її ідеологія, що ґрунтується на двох фундаментальних положеннях: це, насамперед, права людини, суть яких полягає в тому, що всі люди від народження дістають рівні права й завдання суспільства полягає в створенні механізмів їхньої реалізації [4]. Друге положення ґрунтується на тому, що єдине джерело багатства — праця [4]. Отже, чим вищим є рівень еквівалентного розподілу створюваних матеріальних і культурних благ за працею, тим більш справедлива соціально-економічна система. Тому ідеологія соціальної економіки визначає її основну (методологічну) спрямованість, пов'язану зі зростанням не тільки добробуту, але і освіченості народу [4].

В цьому методологічному напрямку актуальним є прогнозування розвитку інноваційних ресурсів освіт-

ніх послуг (в контексті освітньо-фахового потенціалу (ОФП)) з використанням засобів проектного аналізу для забезпечення прийнятних умов ефективного функціонування макроекономіки з урахуванням соціальних ресурсів і структурних деформацій в ринково-му середовищі на регіональному рівні.

Метою статті є аналіз та розвиток методології освітніх послуг (ОП) і визначення множини факторів (параметрів), з допомогою яких можна формувати критерії оптимізації освітніх та соціальних процесів на виробничих підприємствах (в економічному просторі), що здатні забезпечити контроль інвестиційних ресурсів з урахуванням структурних деформацій ринків праці та послуг в умовах невизначеності та ризику з урахуванням принципів проектного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Об'єкт дослідження — комплекс (система) «підприємство — навчальний заклад». В цьому комплексі виділимо технологічну та освітню складові.

Для розв'язання задачі оптимізації ОП з урахуванням елементів соціальної економіки розглянемо співвідношення праці — формули (1)-(5) [5].

$$W = W(K, L, T) = T \cdot K^{\alpha_1} \cdot L^{\alpha_2}, \quad (1)$$

$$x = (x_i) = (x_1, x_2, \dots, x_n), \quad n = 8, \quad (2)$$

$$W = W(x_i) = a_1 \prod_{i=1}^8 x_i^{b_{1,i}} + a_2 \prod_{i=1}^8 x_i^{b_{2,i}} + \dots + a_{11} \prod_{i=1}^7 x_i^{b_{11,i}}, \quad (3)$$

$$\Pi = cW^{r+1} - \omega L - rK + \lambda(W(x_i) - W) \Rightarrow \max; \quad (4)$$

$$\Pi_k = d \cdot \Pi + (1-d) \cdot V \Rightarrow \text{opt}. \quad (5)$$

Тут W — виробнича функція (валовий випуск товарів підприємства) класичного типу, яка у першому наближенні залежить від K (основного капіталу), L (робочої сили), T (коефіцієнта нейтрального науково-технічного прогресу (НТП));

α_1, α_2 — коефіцієнти еластичності за фондами K і працею L відповідно;

x_1, x_2 — інноваційний та екологічний фактори;

x_3 — коефіцієнт оцінювання інвестиційного проекту зі сторони персоналу з позиції демографічних та соціально-культурних особливостей, умов їх проживання, зайнятості, відпочинку та зворотного впливу проекту на ці параметри;

x_4 — коефіцієнт визначення рівня відповідності проекту освітньо-фаховому рівню підприємств даного регіону;

x_5 — коефіцієнт встановлення рівня впливу проекту на соціальне середовище;

x_6 — коефіцієнт морально-етичного відношення до праці;

x_7 — фактор оцінювання змін в даному соціальному середовищі: одні, які сприятимуть реалізації проекту, а інші, які стримуватимуть його;

x_8 — фактор оцінювання впливу соціальної системи на можливість реалізації проекту та одержання очікуваних результатів;

$b_{j,i}, a_j$ ($i, j = 1, 2, \dots, 11$) — емпіричні константи, які визначають експертним методом;

Π — загальний прибуток підприємства, поданий у вигляді функції Лагранжа;

c, r, ω — параметри функції прибутку;

ω — характеризує середню ставку заробітної плати працівників;

L — середня чисельність працівників (в даному (актуальному) році);

λ — параметр Лагранжа;

Π_k — функція компромісу (з відповідними коефіцієнтами вагомості прибуток, який отримують виробники, якщо розглядати виробничий цикл товарів від ресурсів до споживача);

$d, (1-d)$ — коефіцієнти вагомості, які встановлюють експертним методом.

Складові Π_k необхідно змінювати з допомогою регуляторних механізмів в інтересах широких верств споживачів, не допускаючи проявів монополізму і забезпечуючи соціальні виплати та пільги.

Виробнича функція $W = W(K, L, T) = W(x_i)$ є економіко-статистичною моделлю процесу виробництва продукції в даній економічній системі і виражає стійку закономірну кількісну залежність між об'ємними показниками ресурсів і випуском продукції [6, с. 165]. Національним багатством держави є випущена продукція (товари, блага), яку необхідно розподілити так, щоб деяка частка дісталась і найбільшій частині суспільства.

Метою соціального аналізу є визначення прийнятності варіантів реалізації проектів і програм з позиції широких верств користувачів (населення регіону), де здійснюється проект, розробка стратегії реалізації проекту для здобуття підтримки населення, досягнення цілей проекту та поліпшення характеристики відповідного соціального середовища [7 с. 146]. В цьому суть соціальної політики держави, яка повинна регулювати соціально-економічні потенціали регіонів.

Важливим аспектом методології оцінювання соціально-економічного потенціалу регіону є його визначення як економічній категорії і як об'єкту статистичного вивчення.

Соціально-економічний потенціал регіону — це сукупність трудових, матеріально-технічних, фінансових, природних і інших ресурсів для забезпечення максимального у відповідних умовах обсягу виробництва товарів і послуг з метою якнайповнішого задоволення індивідуальних та колективних потреб суспіль-

ства і створення умов для подальшого прискореного розвитку економіки регіону та держави [8]. Важливе місце в ньому належить соціально-трудовому потенціалу, який відображає корегування морально-етичної компоненти [9].

Об'єднаному соціально-економічному потенціалу регіону відповідає інтеграція різного типу монопотенціалів (складових):

- науково-технічного;
- освітньо-фахового;
- виробничого;
- соціально-трудового;
- стратегічного;
- ринкового;
- інтелектуального;
- людського;
- природно-ресурсного;
- інноваційного;
- фінансового тощо.

Вказані 11 потенціалів вважаємо основними складовими і в них подано фактично 15 потенціалів, оскільки деякі з них (наприклад, науково-технічний) поєднують 2 потенціали (науковий і технічний).

Параметри x_i формують вектор, який частково характеризує соціальну політику держави і відповідні аспекти сформульованих вище монопотенціалів (чи подвійних потенціалів):

У виразі (3) складові виробничої функції розділено на 11 груп (відповідно до монопотенціалів) і всі вісім показників вектора (2) входять в кожну з них.

Таким чином, $W(x_i)$ об'єднує показники, що характеризують проектне середовище, яке відповідає інвестиційній та інноваційній діяльності підприємств і від якого залежить соціальна політика самих підприємств та держави в цілому.

Розгляд представлення (3) особливо важливий тому, що фактично кожний параметр цієї виробничої функції прямо або в комплексі є важливим фактором для оцінювання інвестиційних ресурсів підприємств з урахуванням монопотенціалів.

Співвідношення математичної моделі, які пов'язують складові виробничої функції W з відповідними складовими прибутку Π і витрат на активізацію освітніх та соціальних ресурсів V представимо аналогічно як у праці [6, с. 143].

Соціальні ресурси сприяють розвитку інших ресурсів та потенціалів, зокрема, освітньо-фахового та фінансового.

Запишемо показники структурних деформацій (відхилень) для всіх функцій і параметрів, які входять у (4), (5):

$$\Delta W, \Delta P_k, \Delta \Pi, \Delta V, \Delta w, \Delta L, \Delta r, \Delta K. \quad (6)$$

Такого типу відхилення приводять до зміщення цінностей ОП, а також до позитивних і негативних відхилень.

Приклади позитивних структурних деформацій, які сприятимуть ефективній соціальній діяльності країни, можна розглядати, вивчаючи досвід скандинавських держав (Фінляндії, Швеції, Норвегії) [10, 11, 12].

В цих трьох країнах проявився результат інтелектуальний та людського потенціалів у вигляді «суспільства знань» [13, с. 87].

Під економікою знань (тобто основою на інформації та знаннях) сучасні науковці розуміють економіку, в якій домінуючим фактором є процеси накопичення та використання знань; спеціалізовані (наукові) знання, як і повсякденні, стають найважливішим інноваційним ресурсом, котрий разом із працею, капіталом та природними ресурсами забезпечує зростання та конкурентоспроможність економічної системи. суспільства, на який вона спирається і який є сукупністю щоденних та спеціалізованих знань [10; 13, с. 87].

Об'єктивні процеси під впливом посилення ролі економіки знань змінили ставлення у світі щодо пріоритетів на користь інтелектуалізації праці, що ґрунтується на інноваціях, впровадженні високотехнологічних процесів, інтеграції науки, освіти та підприємницької діяльності [10].

Фінляндія — країна, в якій функціонує по-справжньому інноваційна економіка і якій вдалося зробити найбільш рішучі кроки та за порівняно короткий час трансформувати свою економіку в економіку знань. Фінляндія випередила всі країни світу щодо економічно-соціальної ефективності використання високих і надвисоких технологій. В останні роки вона стабільно очолює міжнародні рейтинги конкурентоспроможності [10].

У шведів, та і у скандинавів взагалі, є одно генетична особливість — вони не схильні до корупції. Саме тому в них соціальна модель працює, оскільки усі гроші, що люди платять як податки, до них повертаються [11].

Але у світі більше немає подібного успішного досвіду впровадження соціалістичних ініціатив. Така сама система не спрацювала ніде, ні в США, ні в Англії, ні в Італії, ні в інших країнах Європи, ні в Азії [11]. Скандинави (шведи, фіни, норвежці) вдало скористалися своєю порівняльною перевагою — генетичною схильністю до чесності і праці [11]. Цей фактор вплинув на успіх їх економіки, а високі податки допомогли забезпечити біднішим прошаркам суспільства достойне проживання.

А от норвежський «соціалізм» викликає критику жителів, здібності яких вище середнього рівня [12]. Для працюючих норвежців середній заробіток

приблизно 4000 доларів США в місяць, але держава встановлює високі податки (≈ 50÷60%). У свою чергу держава забезпечує своїх громадян усім необхідним: дорогами, поліцією, пожежною службою, лікарнями тощо. Існує велика кількість непотрібних посад (штучних робочих місць) і завдяки цьому майже немає безробіття для тих, хто бажає працювати. Система соціального забезпечення піклується про всіх (зокрема, бідних, хворих, знедолеєних).

Якщо людина проявляє ініціативу в Норвегії, то може бути суворо покарана за це. Приватний бізнес задушуть податками. У Норвегії заборонено будувати приватні будинки, поки бажаючий це зробити не сходиться на державні «курси домобудівництва», що викладаються одним з тих невдах, який в іншій країні був би безробітним (до речі, це хороший приклад «штучного робочого місця») [12].

Для Норвегії характерна соціалістична ідеологія. Прогресивні норвежці серйозно стурбовані майбутнім свого народу, коли спостерігають, наскільки зломлені багато їх співвітчизників цією системою. Вони перетворюються на слабкі, нікчемні, безхребетні істоти, абсолютно безпорадні і повністю залежні від держави, що піклується за них про все [12].

Відносно новою інноваційною вітчизняною освітньою ініціативою можна вважати створення освітніх округів на рівні регіонів та удосконалення системи управління педагогічними працівниками в умовах діяльності даних об'єднань [14]. Освітні округи — це провідник нового підходу до надання послуг в освіті, і вони мають стати важливими елементами державно-громадської організації освітнього процесу, що дозволить залучати додаткові надходження, а також ефективно використовувати наявні державні та приватні кошти для забезпечення освітнього процесу, оцінювання якості освіти і розробляти стратегію розвитку освітнього округу з урахуванням інтересів і ресурсів різних учасників освітнього процесу [14].

Формулу оцінювання ефективності представлення як соціальних так і освітніх послуг подамо аналогічно до [15]:

$$E = (R/M + Z + Y) + (QP + DP + AJS), \quad (7)$$

де R — отриманий результат;

M — мета діяльності;

Z — затрати;

Y — умови діяльності;

QP — якість послуги;

DP — доступність послуги;

AJS — направленість послуги на активізацію життєвих сил персоналу.

Комплексна оцінка стану якісних характеристик і їх взаємозв'язок описують індексом якості I_{QL} життя населення — формула (8) [16, с. 67]:

$$I_{QL} = \sum_{j=1}^6 R_j I_j, \quad \sum_{j=1}^n R_j = 1, \quad I_j = 1 - \frac{x_{j,opt} - x_j}{x_{j,opt} - x_{j,bad}}. \quad (8)$$

Тут R_j — коефіцієнти вагомості;

x_j, I_j — величина та індекс j -ї якісної характеристики;

$x_{j,opt}, x_{j,bad}$ — оптимальне та найгірше значення j -ї якісної характеристики;

$n = 6$ — число основних показників.

Для оцінювання якості життя Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) рекомендує використати наступні засадничі 6-ть критеріїв [16, с. 67–68]:

1) фізичні — сила, енергія, втома, біль, дискомфорт, сон, відпочинок;

2) психологічні — позитивні емоції, мислення, вивчення, запам'ятовування, концентрація, самооцінка, зовнішній вигляд, негативні переживання;

3) рівень незалежності — повсякденна активність, працездатність, залежність від ліків і лікування;

4) життя в суспільстві — особисті взаємовідносини, громадська цінність суб'єкта, сексуальна активність;

5) довкілля — благополуччя, безпека, побут, забезпеченість, доступність і якість медичного та соціального забезпечення, доступність інформації, можливість навчання (отримання якісних ОП) і підвищення кваліфікації, дозвілля, екологія (забруднювачі, шум, населеність, клімат);

6) духовність — релігія, особисті переконання.

Для оптимізації механізмів розвитку інвестиційних ресурсів ОП підприємств використовуємо аналогічно як у [17] функціонал якості з урахуванням функції оберненого зв'язку FB та ризиків R_z .

Методологію управління інвестиційними ресурсами освітніх послуг підприємств доцільно доповнити оптимізаційним співвідношенням, тобто критерієм для ефективних рівнів якості НЗ актуального року навчання Q_N , який завершився, і попереднього Q_P порівняно з ним — формули (9):

$$Q_N(C_S, C_Z, C_K, N_P, C_P, P_K) = k_N \times J_N(P_k, FB(P_k), E_N, W_N, S_P, R_Z) \\ Q_P(C_S, C_Z, C_K, N_P, C_P, P_K) = k_P \times J_P(P_k, FB(P_k), E_P, W_P, S_P, R_Z) \\ Q_N > Q_P; \quad \Delta Q = Q_N - Q_P \Rightarrow \max, \quad (9)$$

де Q_N, Q_P — нормовані значення рівнів якості ОП в розрахунку на 1 студента;

C_S — ціна освітньої послуги в розрахунку на 1 студента протягом року;

C_Z — усереднене значення доходів споживачів освітніх послуг протягом року (відносно середньої річної заробітної плати);

C_K — рівень добробуту споживачів освітніх послуг, їх купівельна спроможність [18];

N_P — ступінь новизни (насиченості) освітніх послуг НЗ;

C_p — усереднений рівень якості навчальних програм НЗ;

P_K — відносний прибуток від реалізації професійних компетенцій в процесі комерціалізації результатів випускних (для слухачів) та дослідних робіт (для персоналу, зокрема, викладачів НЗ);

$J_N(\cdot), J_P(\cdot)$ — функціонали якості актуального (N) і попереднього (P) років діяльності НЗ [17];

k_N, k_P — коефіцієнти пропорційності;

P_k — інформаційні та фінансові потоки ($k = 1, 2, \dots, m_p$);

$FB(P_k)$ — функція, яка характеризує обернений зв'язок (*Feed-back*) між потоками P_k підприємства і НЗ;

E_N, E_P — ендаумент-фонди;

W_N, W_P — локальний (річний) показник ефективності ендаументу відповідно для актуального (N) і попереднього (P) років;

S_F — ступінь використання фандрайзингового потенціалу підприємства.

Фандрайзинг (<https://en.wikipedia.org/wiki/Fundraising>) — це професійна діяльність щодо мобілізації фінансових та інших ресурсів з різноманітних джерел для реалізації соціально значущих і науково-дослідних неприбуткових проектів, яка вимагає спеціальних знань та навичок фандрайзера, що можуть вплинути на прийняття позитивного рішення донора. Суб'єктами фандрайзингової діяльності є неприбуткові організації, які займаються пошуком джерел фінансування та збором коштів для реалізації проектів.

Слід відзначити, що у (9) використано низку параметрів та функцій, аналогічних до [17, 18]. В умовах економічної кризи, не виключено, що $Q_N < Q_P$.

Висновки. На основі трифакторних (T, K, L) виробничих функцій розроблено систему рівнянь математичної економетричної моделі (1)-(9) та критеріїв для аналізу методологічних підходів до управління інвестиційними ресурсами освітніх послуг з урахуванням факторів соціальної економіки та екології, а також структурних деформацій в ринковому середовищі на засадах проектного аналізу. З допомогою цієї моделі можна досліджувати структурні деформації освітніх послуг підприємств в мікро- та макроекономічному аспекті з урахуванням показників, які характеризують перспективи інвестиційних проектів, стан екології довкілля, соціальні ресурси і науково-технічний прогрес.

Наведено приклади успіхів соціальної політики та соціальної економіки, зокрема «економіки знань», на прикладі скандинавських держав. Ці приклади можуть бути корисними для нашої держави, зокрема, для побудови загальнодержавних і регіональних освітніх проектів та програм.

Перспектива. Запропоновану методику побудови розширеної системи рівнянь економетричної моделі можна буде орієнтувати на оптимізацію соціальної політики держави в макроекономічному масштабі.

Література

1. Хімченко А. М. Зовнішнє та внутрішнє середовище функціонування корпорацій / А. М. Хімченко // Науковий вісник НЛТУ України. Економіка, планування та управління в галузях. Збірник науково-технічних праць. — 2013. — Вип. 23.14. — С. 258–264.
2. Загальна методологія наукового дослідження. — Режим доступу: <http://gendocs.ru/v1075/?cc=6>.
3. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій. — Тернопіль: Економічна думка, 2005. — 124 с.
4. Предмет курсу «Соціальна економіка». — Режим доступу: <http://buklib.net/books/22283/>.
5. Семчук Ж. В. Теоретичні основи управління інвестиційними ресурсами соціальної економіки з урахуванням принципів проектного аналізу / Ж. В. Семчук // Науковий вісник НЛТУ України. — 2013. — Вип. 23.14. — С. 264–269.
6. Вітлінський В. В. Моделювання економіки: навчальний посібник / В. В. Вітлінський. — К.: КНЕУ, 2003. — 408 с.
7. Управління проектами. Конспект лекцій / Одеський регіональний інститут державного управління Національної Академії державного управління при президентів України. — Одеса, 2008. — 155 с.
8. Гедз М. Й. Сутність та структура соціально-економічного потенціалу модернізації регіонів / М. Й. Гедз // Фінансовий простір. — 2012. — № 2 (6). — С. 33–38.
9. Крамаренко В. І. Соціально-трудовий потенціал суспільства: трансформація ціннісних орієнтацій / В. І. Крамаренко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. — Кіровоград: КНТУ, 2012. — С. 24–28.
10. Андрощук Г. О. Національна інноваційна система Фінляндії: Формула успіху / Г. О. Андрощук // Наука та інновації. — 2010. — Т. 6. № 4. — С. 93–107.
11. Скандинавський соціалізм — мифы и реальность. 2011. — Режим доступу: <http://blog.parvizi.org/2011/12/1.html>.
12. Викернес В. Скандинавський соціалізм глазами норвежца, 2012. — Режим доступу: <http://analysisclub.ru/index.php?page=iraq&art=2780>.

13. Геєц В. Социально-экономические трансформации при переходе к экономике знаний // Социально-экономические проблемы информационного общества / Под ред. проф. Л. Мельника. — Сумы: Университетская книга, 2005. — 430 с.
14. Вознюк А. В. Сутність освітніх округів та специфіка управління педагогічними працівниками в умовах діяльності даних об'єднань / А. В. Вознюк // Молодий вчений. — 2015. — № 7 (22), Частина 2. — С. 104–107.
15. Лановенко О. А. Социальная эффективность предоставления социальных услуг: критериальные показатели ее оценки / О. А. Лановенко // Вестник Харьковского национального университета им. В. Н. Каразина. — 2010. — № 889. — С. 142–147.
16. Социальная квалиметрия, оценка качества и стандартизация социальных услуг: учебное пособие / И. Ф. Албегова, Е. А. Серова, Г. Л. Шаматонова // Яросл. гос. ун-т им. П. Г. Демидова. — Ярославль: ЯрГУ, 2015. — 116 с.
17. Юзевич В. М. Економічний аналіз рівнів ефективності та якості інтернет-платіжних систем підприємства / В. М. Юзевич, О. В. Ключак // Бізнес Інформ. — 2015. — № 1. — С. 160–164.
18. Баша І. М. Маркетингові дослідження на ринку освітніх послуг: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Баша Інна Миколаївна. — Київ, 2015. — 221 с.

Сердюк Яна Валеріївна

студентка

Київський національний університет технологій та дизайну

Сердюк Яна Валерьевна

студентка

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Serdiuk Y.

student

Kiev National University of Technology and Design

**БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОГО
ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

**БЮДЖЕТИРОВАНИЕ КАК СОСТАВНАЯ ФИНАНСОВОГО
ПЛАНИРОВАНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИИ**

**BUDGETING AS A COMPONENT OF FINANCIAL
PLANNING AT THE ENTERPRISE**

Анотація. У статті узагальнено аспекти бюджетування на підприємствах. Розкрита суть бюджетування, його роль та можливості для ефективного управління господарською діяльністю. Також узагальнено та проаналізовано відомості щодо практичного аспекту втілення методу бюджетування у діяльності підприємств. Визначено фактори, що впливають на результати такого управлінського рішення.

Ключові слова: бюджет, бюджетування, бюджетний процес, управління підприємством, інструменти фінансового управління, розвиток підприємства.

Аннотация. В статье обобщены аспекты бюджетирования на предприятиях. Раскрыта суть бюджетирования, его роль и возможности для эффективного управления хозяйственной деятельностью. Также обобщены и проанализированы сведения по практическому аспекту реализации метода бюджетирования в деятельности предприятий. Определены факторы, влияющие на результаты такого управленческого решения.

Ключевые слова: бюджет, бюджетирование, бюджетный процесс, управление предприятием, инструменты финансового управления, развитие предприятия.

Summary. This article summarizes aspects of budgeting in enterprises. The essence of budgeting, its role and capabilities for effective economic management. Also summarized and analyzed information on practical aspects of implementation of Budgeting in activity. Factors affecting the results of the administrative decision.

Key words: budget, budgeting, the budget process, business management, instruments of financial management, enterprise development.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день українські підприємства функціонують у нестабільному економічному та соціально-політичному середовищі. В умовах невизначеності компанії не можуть повністю контролювати своє майбутнє і, тому, вимушені постійно пристосовуватися до змін. Існує безліч незалежних, як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що чинять вплив на діяльність та результативність підприємства. Такі фактори важко піддаються кількісній оцінці, проте ймовірніше їх прогнозування є

можливим і необхідним. Зазначені обставини значно підвищують роль бюджетування в організації діяльності та управлінні підприємством.

У світовій практиці бюджетування визнано однією з найбільш ефективних управлінських технологій у системі менеджменту, основна мета якого — підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства в результаті цільової орієнтації та координації всіх подій, які охоплюють зміни оборотного капіталу і його джерел, а також підвищення

гнучкості функціонування підприємства в умовах трансформації економічної системи. Але, на жаль, поняття «бюджет» та «бюджетування» на рівні підприємства ще й досі лишаються не зовсім зрозумілими і по-різному трактуються як зарубіжними, так і вітчизняними вченими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років теоретико-практичним аспектам бюджетування присвячена значна кількість публікацій. Найбільшу увагу бюджетуванню приділяють зарубіжні вчені, тому що значно більший досвід впровадження та функціонування бюджетування на іноземних підприємствах. Вагомий внесок в дослідження процесу бюджетування зробили такі зарубіжні науковці: Дж. К. Гелберайт, Д. Хан, А. Файоль, Т. Скону, Р. Коуз, М. Маскон, Дж. Робінзон. Усі вчені по-різному розглядають бюджетуютьуючий процес на підприємстві, їхні підходи до класифікації бюджетів теж різні, проте спільним є визнання діяльності щодо розробки і впровадження методу бюджетування на підприємстві як обов'язкової складової процесу управління. Серед вітчизняних учених питання бюджетування ґрунтовно досліджували М. Д. Білик, М. Г. Чумаченько, С. Ф. Голов, О. Є. Кузьмін, Ф. Ф. Бутинець.

Незважаючи на достатню кількість матеріалів для багатьох підприємців питання щодо процесів бюджетування є незрозумілими. Це відбувається через слабку методологічну базу та недостатню кількість методологічних підходів які б допомогли інтегрувати процес бюджетування в діяльність підприємства.

Метою статті є детальний огляд процесу бюджетування як складової фінансового планування на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на значні досягнення в теорії та практиці бюджетування, існують розбіжності щодо тлумачення цієї економічної категорії та непоодинокі випадки її помилкового ототожнення із поняттям «планування», що потребує більш глибокого розслідування. Термін «бюджетування», якщо дослідити визначення різних

авторів, трактується неоднозначно, а тому є доцільним розглянути існуючі точки зору та зняти дискусійні аспекти терміна (таблиця 1).

Переважна частина економістів, зокрема (В. Бугай, А. Бугай, Ю. Ренгевич; Є. Стоянова, І. Балабанов, І. Бланк; О. Непочатенко, Н. Мельничук), вважають, що бюджет є кількісним планом, як правило, у вартісному (грошовому) вимірі, який складається у формі кошторису (балансу) фінансових показників, скоординованого за всіма підрозділами підприємства на період до одного року. Процеси, пов'язані з формуванням бюджетів, за визначенням О. Непочатенко та Н. Мельничук, отримали назву «бюджетування» як інструменту оперативного фінансового планування, спрямованого на поетапну трансформацію стратегічного фінансового плану в систему поточних планів [4, с. 38], складової управлінського обліку і поточного контролю. На практиці бюджети найчастіше розробляються на рік, у тому числі з розбивкою по кварталах, місяцях і декадах, продовж якого інформація коригується і уточнюється, тому процес бюджетування може стати безперервним [1]. Таким чином, бюджетування можна охарактеризувати як процес організації управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання, який базується на формуванні та розробці бюджетів для обраних об'єктів, організації контролю за їх виконанням, аналізі відхилень від бюджетних показників та регулюванні на цій основі господарської діяльності з метою досягнення встановлених цілей із урахуванням впливу середовища функціонування [2, с. 49–50]. Головне, що слід зазначити, — термін «бюджетування» має два основних визначення:

- вузче — коли розуміється компонент фінансового планування, який представляє собою діяльність економічно активного суб'єкта зі складання бюджетів і кошторисів, що відображають доходи і витрати;
- ширше — розуміється комплексна технологія або інструмент фінансового планування, які передбачають роботу з інформацією, яка відбиває різні господарські процеси.

Таблиця 1

Трактування терміну «бюджетування» різними авторами

Автор	Трактування
Кармінський А. М.	«Бюджетування — це складання бюджету в межах формального процесу планування»
Сергєєв І. В., Шипіцин А. В.	«Короткострокове планування витрат підрозділів»
Квасницька Р. С., Джерелейко С. О.	«Процес розробки, виконання, контролю та аналізу фінансового плану, який охоплює всі сторони діяльності господарської структури, що дозволяє зіставити витрати й отримані результати на наступний період»
Крайник О. П.	«Процес планування майбутньої діяльності його результатів системою бюджетів»
Білобловський С.	«Технологія фінансового планування, обліку, контролю доходів і витрат, одержуваних від бізнесу на всіх рівнях керування, що дає змогу аналізувати прогнозовані й отримані фінансові показники»

Таблиця 2

Сукупність елементів бюджетування

Об'єкт	підприємство; окремі види діяльності чи операції; структурні підрозділи; бізнес-процеси; інвестиційні проекти; центри відповідальності; види витрат; центри фінансового обліку
Предмет	ключові показники фінансово-господарської діяльності підприємства (доходи, витрати, фінансові результати, активи, пасиви, грошові потоки) — прогнозні та фактичні, величина їх відхилень
Суб'єкт	власники; фінансовий директор; члени бюджетного комітету (іншого координуючого органу); функціональні менеджери; керівники структурних підрозділів; посадові особи, відповідальні за бюджетування
Мета	ухвалення ефективних управлінських рішень щодо оптимізації джерел та структури надходження залучених коштів, їх розподілу та використання для забезпечення повноцінного фінансування підприємства і зростання його ринкової вартості
Завдання	вибір об'єктів бюджетування; розробка бюджетів; розрахунок бюджетних показників; визначення джерел і обсягів фінансування; виявлення резервів залучення коштів; прогнозування фінансового стану на майбутній період
Принципи	часова визначеність; багатоваріантність; релевантність інформації; узгодженість цілей «знизу-вгору»; зв'язок із фінансовою стратегією підприємства; хронологічність; підпорядкованість виконавцям; уніфікація форм бюджетів
Функції	планування; контроль; координація; аналіз і оцінка; облік; організація; регулювання; мотивація; інформаційна функція; комунікативна функція; функція прийняття рішень і делегування повноважень

Залежно від поточних завдань фінансового менеджменту може застосовуватися або перший, або другий підхід до розуміння сутності бюджетування. Як правило, фінансове планування обов'язково включає бюджетування, оскільки визначення цільових статей доходів і витрат в процесі відповідного напрямку діяльності менеджменту є однією з головних ознак фінансового планування. Таким чином, бюджетування як процес складання статей доходів і витрат, а також як один з невід'ємних в більшості випадків елементів фінансового планування доповнюється переліком методів, які: а) спрямовані на виявлення обґрунтованості статей доходів і витрат; б) дозволяють оцінити якість проходження принципу системності при будовуванні фінансових планів; в) дозволяють формувати збалансовані фінансові плани; г) дозволяють забезпечити прозорість формування фінансових планів.

Основу побудови та інтеграції бюджетування в загальну систему управління підприємством повинні складати науково обґрунтовані і практично орієнтовані елементи, сукупність яких розглянута нижче [1].

З врахуванням всіх елементів механізм бюджетування можна зобразити як на рис. 1.

Як очевидно з рис. 1, розв'язання управлінських завдань з складання бюджетів передбачає: а) збір, аналіз і надання даних як фактичних теперішніх, так і минулих періодів; б) визначення пріоритетів і основних напрямків дій на цільовий період; г) фінансовий аналіз альтернативних дій і напрямків використання ресурсів; д) балансування змінних інтересів різних підрозділів із загальними інтересами підприємства; е) узгодження та затвердження зведеного бюджету підприємства.

Бюджетне планування на підприємстві складається з трьох етапів:

1. Підготовка до планування.
2. Планування — розроблення бюджетів.
3. Контроль за виконанням бюджетів.

Зазвичай бюджетним періодом є календарний рік, у межах якого виділяють короткі періоди: квартали, місяці, декади, тижні [3, с. 375].

Ми бачимо, що процес складання бюджетів є досить таки складним і вимагає витрат сил, енергії, а також практичних навичок роботи з даного напрямку. На основі аналізу складених бюджетів та отриманих фактичних значень показників керівництво підприємства може побачити всю картину фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому та його структурних підрозділів [5, с. 38]. Наприклад, в зарубіжній практиці бюджетування беруться до уваги такі чинники, як потреби покупців, рівень конкуренції, корпоративна і трудова стабільність, фактори політики і економіки тощо.

Доцільність впровадження бюджетування на підприємствах усіх галузей економіки, розмірів та напрямів діяльності обумовлюється тим, що побудова та аналіз бюджетних форм надає менеджменту компанії інформацію для обґрунтування та прогнозування наслідків того чи іншого управлінського рішення (виробничого, інвестиційного, маркетингового тощо), оцінки досягнутих результатів порівняно з цілями, встановленими фінансовими планами минулих періодів. Незважаючи на існування беззаперечних переваг, бюджетування також супроводжується рядом негативних моментів для підприємств, які намагаються використати його в рамках існуючої системи фінансового планування (табл. 2) [1].

За визначенням М. Колісник, У. Балік серед найпоширеніших чинників, що ускладнюють процес

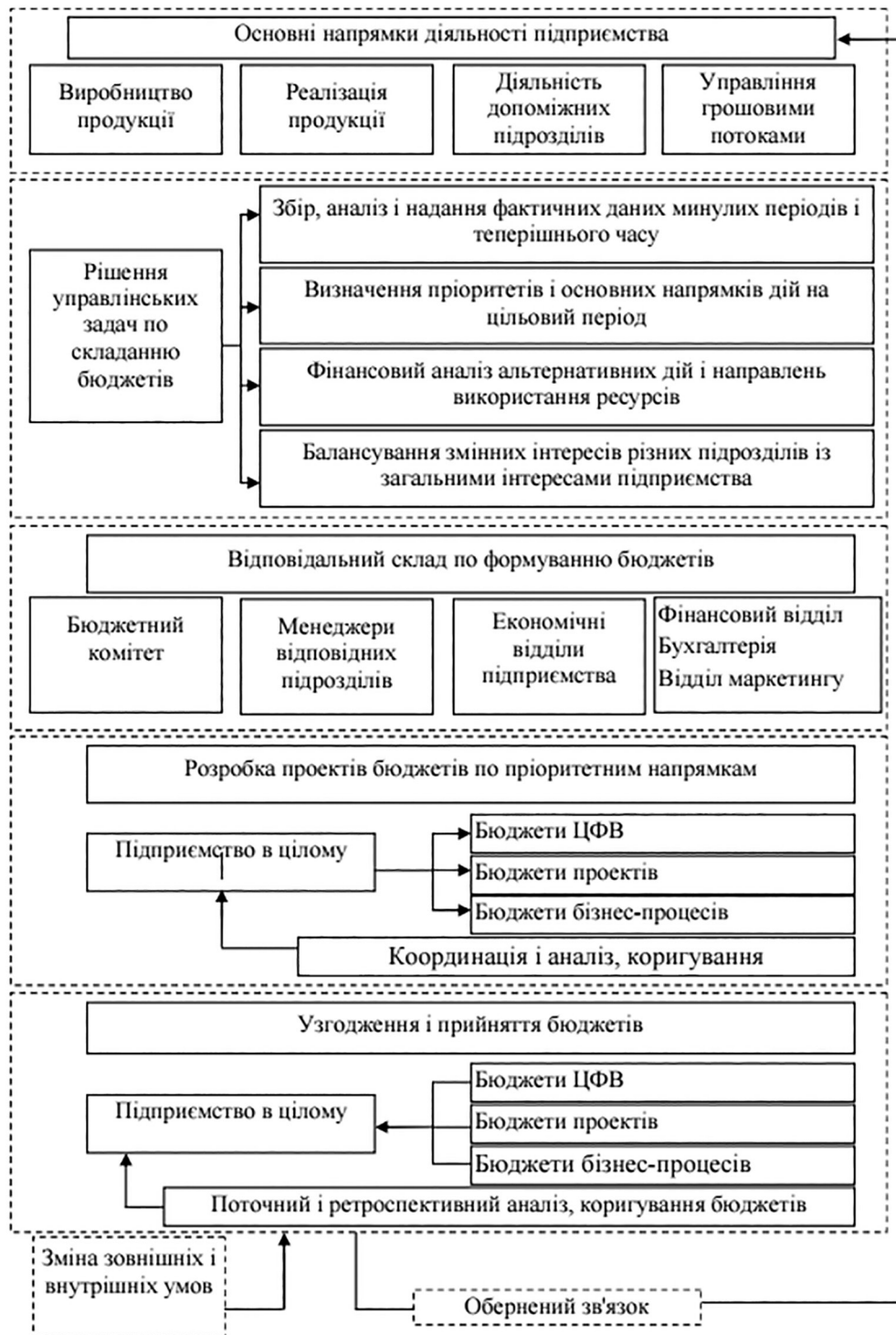

Рис. 1. Організаційний механізм системи бюджетування на підприємстві

бюджетування на підприємстві є також: відсутність належної маркетингової інформації; незадовільний стан економіки; інфляційні процеси; рівень кваліфікації персоналу тощо [3, с. 375].

Щодо подолання недоліків бюджетування, то група дослідників під керівництвом Р. Квасницької пропонує дотримуватись таких умов [2, с. 253]: удосконалювати організаційну структуру підприємства,

яка дозволить персоналізувати функції та відповідальність керівників. Також важливим елементом у досягненні позитивних результатів від впровадження системи бюджетування є правильне визначення центрів відповідальності та надання усіх необхідних повноважень відповідальним особам. Оскільки, саме контроль за правильністю використання наукових підходів у практичній діяльності менеджерів усіх рів-

Таблиця 3

Преваги та недоліки впровадження системи бюджетування на підприємстві

ПРОЦЕС БЮДЖЕТУВАННЯ	
Позитивні сторони	Негативні сторони
1. Спрощення системи контролю за коштами дає змогу скоротити непродуктивні витрати робочого часу економічних підрозділів. 2. Прозорість і передбачуваність потоку грошових коштів, посилення контролю з боку керівництва за їх рухом. 3. Бюджетів окремих підрозділів дає можливість передбачити обсяги та структуру витрат. 4. Затвердження бюджетів надає підрозділам підприємства самостійність у витрачанні коштів з фонду оплати праці, що підвищує матеріальну зацікавленість працівників в успішному виконанні планових завдань. 5. Зниження ризиків використання вільних коштів. 6. Оптимізація документообігу. 7. Посилення комунікаційних зв'язків та сприяння консолідації діяльності усіх структурних підрозділів. Результати аналізу бюджетів дозволяє.	1. Різне сприйняття бюджетів у виконавців: вони містять чітку інформацію, проте не завжди вказують на причини відхилень фактичних показників від планових. 2. Бюджети, не доведені до відома кожного працівника, практично не впливають на мотивацію і результати роботи. 3. Ефективне впровадження бюджетування можливе тільки за умови продуктивної праці, однак персонал протидіє цьому, намагаючись мінімізувати навантаження, що викликає погіршення психологічного клімату в колективі. 4. Процес бюджетування на підприємстві може супроводжуватись «підводними каменями» конфліктами між менеджерами підрозділів та відділом контролінгу, завищенням потреб в ресурсах, фальшивою інформацією про бюджети у неформальних колах.

нів дозволить досягти бажаного економічного ефекту [3, с. 375]. Провести стандартизацію даних для налагодження їх спільного використання всіма бізнес-одницями підприємства. Удосконалити облікову систему, адже вона є «постачальником» необхідних даних. Інтегрувати бюджетування з організаційною та інформаційною структурами підприємства. На даний час є досить актуальною проблема удосконалення системи бюджетування на підприємстві шляхом її автоматизації, оскільки процес бюджетування є трудомістким та дорогим для багатьох підприємств. Вирішальним чинником, який здатний змусити підприємства удосконалити свій процес бюджетування та прогнозування, може стати побоювання втратити ринок на користь

конкурентів, які вже впровадили відповідні сучасні засоби і в результаті створюють набагато більш точні бюджети і прогнози [5, с. 39].

Висновок. Підсумовуючи означене, слід наголосити, що в умовах низької фінансової результативності і платоспроможності вітчизняних підприємств, необхідність та доцільність впровадження прогресивної управлінської технології — бюджетування — є аксіоматичною, адже її роль полягає у координації всіх сторін діяльності та зусиль усіх підрозділів на досягнення намічених результатів і, як наслідок, забезпечення високої ефективності підприємництва. Тому питання бюджетування на підприємстві потребує подальшого вивчення і уточнення з урахуванням потреб сьогодення.

Список літератури

1. Андрущенко І.Є., Касьян О.С. Бюджетування, як технологія стратегічного фінансового управління / І.Є. Андрущенко, О.С. Касьян // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». — № 12. — 2014. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3611>.
2. Квасницька Р.С. Бюджетування як елемент фінансового планування підприємства / Р.С. Квасницька, Л.О. Малінчук // Всеукраїнський науково-виробничий ж-л «Інноваційна економіка». — Тернопільський ін-т агропромислового виробництва НААН (ТІ АПВ НААН). — 2011. — № 6(25). — С. 252–254.
3. Колісник М.В., Балик У.О. Бюджетування як шлях до ефективного управління / М.В. Колісник, У.О. Балик // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. — Вип. 7. — 2015. — С. 372–375.
4. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств: [підручник] / О.О. Непочатенко, Н.Ю. Мельничук. — К.: «Центр учбової літератури», 2013. — 504 с.
5. Федорченко О.Є. Удосконалення системи бюджетування на підприємстві / О.Є. Федорченко // Економіка та держава. — № 11. — 2015. — С. 37–39.

Шепелєв Сергій Сергійович

здобувач кафедри глобальної економіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Шепелев Сергей Сергеевич

соискатель кафедры глобальной экономики

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

Shepelev S. S.

Applicant, Department Global economy

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

АНАЛІЗ СТАНУ ТА РОЗВИТКУ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ: ЕКСПОРТ ТА ІМПОРТ РИБИ

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ И РАЗВИТИЯ РЫБНОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ: ЭКСПОРТ И ИМПОРТ РЫБЫ

ANALYSIS OF FEATURES AND DEVELOPMENT OF UKRAINE FISHERIES: FISH IMPORTS AND EXPORTS

Анотація. У статті досліджено особливості сучасного стану експортно-імпортової діяльності у рибному господарстві. Доведено, що ринок риби є залежним від імпорту. Вивчено можливості реформування внутрішнього ринку рибної торгівлі. Обґрунтовано напрями підвищення рівня конкурентоспроможності рибного господарства як на європейському, так і на світовому ринках риби та рибної продукції.

Ключові слова: рибне господарство, імпорт, експорт, риба, конкурентоспроможність, фактори, виробництво, споживачі, ринок.

Аннотация. В статье исследованы особенности современного состояния экспортно-импортной деятельности в рыбном хозяйстве. Доказано, что рынок рыбы является зависимым от импорта. Изучены возможности реформирования внутреннего рынка рыбной торговли. Обоснованы направления повышения уровня конкурентоспособности рыбного хозяйства, включая европейский, а также мировой рынки рыбы.

Ключевые слова: рыбное хозяйство, импорт, экспорт, рыба, конкурентоспособность, факторы, производство, потребители, рынок.

Abstract. In the article the features of the current state of the export-import activities in the fisheries are shown. It is proved that the fish market is dependent on imports. A possible reform of the internal market fish trade has been proven. The directions of improving the competitiveness of fisheries both on the European and global markets of fish and fish products it was elected.

Keywords: fisheries, import, export, fish, competitiveness, factors, production, consumers, market.

Для успішного розв'язання задач євроінтеграції рибогосподарський сектор, Україна має достатньо передумов: водно-ресурсний та експортний потенціал галузі, професійний людський капітал, поступово зростаючу інвестиційну привабливість галузі, збережений уклад сільського життя та багатотисячолітні традиції ведення рибного господарства. У цьому контексті дослідження та наукове осмислення особливостей сучасного стану експортно-імпортової діяльності у галузі сприяють проведенню структурних реформ у рибній галузі та підвищенню рівня її конкуренто-

спроможності як на європейському, так і на світовому ринках риби та рибної продукції.

Дослідження сучасних проблем міжнародної торгівлі, стану та тенденцій розвитку аграрного ринку досліджували такі зарубіжні вчені, як Р. Вернон, П. Ліндерт, М. Портер, П. Самуельсон, Дж. Стігліц, М. Фрідман та інші, яких прийнято вважати відомими дослідниками з фундаментальних питань економічної науки. Проблема аграрного ринку посідає провідне місце в роботах С. М. Кваші, А. Д. Діброви, В. І. Власова, В. П. Галушко, Н. М. Вдовенко, І. В. Кобути, І. І. Лу-

кінова, П. Т. Саблука та інших. Незважаючи на досить широкі дослідження функціонування ринку, особливостям ринку риби та рибної продукції мало приділяється достатньо уваги і не завжди враховується стан його експортно-імпортних операцій.

Надходження риби на внутрішній ринок з власного виробництва і вилову становить 20%, а імпорт — 80%. Вказане свідчить про те, що ринок риби є імпортозалежним. Якщо провести аналіз, то до 2015 року річний обсяг імпорту риби і морепродуктів на ринок України демонстрував тенденцію до росту їх обсягів, зокрема, риби свіжої або охолодженої та замороженої, а також окремих її видів в переробленому виді — рибного філе і м'яса та рибних консервів та ікри. Зменшення спостерігалось в окремих товарних підгрупах — живій риби, сушеної і копченої та ракоподібних [1, с. 12–21; 2, с. 105–113; 3, с. 22–28; 4, с. 6–11; 7, с. 53–56; 8, с.]. У 2015 році падіння купівельної спроможності українців призвело до значного скорочення обсягу імпорту риби та рибної продукції (рис. 1). Протягом 2015 року в Україну було ввезено 230,2 тис. т риби, рибної продукції та інших водних безхребетних на загальну суму 326,2 млн дол. США, що менше на 35% порівня-

но із 2014 роком (348,4 тис. т на суму 685,3 млн дол. США), та на 50% менше у порівнянні з 2013 роком (469,5 тис. т на суму 988,9 млн дол. США).

Як видно із проведеного дослідження, відбулось збільшення ціни на імпорту рибну продукцію таку як: сардинела та сардина (186%), горбуша (178%) та оселедець (170%). Ціни на вітчизняну рибу короп, карась, рослиноідні, лящ та пеленгас зросли на 40%-50%. Основною причиною такого зростання є економічна ситуація в країні та девальвація української гривні. Основу мороженої імпорту риби складає традиційний продукт для населення України такий як оселедець, мерлуза, скумбрія, сардина та кілька або шпрот. Мороженої риби або її філе у 2015 році в Україну було ввезено 181,5 тис. т. Це складає 85% від всього імпорту риби, інших водних біоресурсів та готової продукції з них. Також імпорт ікри становив 15,5 тис. т на суму 0,2 млрд дол. США, свіжої та охолодженої риби — 10,7 тис. т на суму близько 0,5 млрд дол. США. Філе рибне та м'яса інших риб саме у 2015 році імпортовано 13,1 тис. т на суму 0,3 млрд дол. США.

Якщо порівнювати, то у 2013 р. найбільше імпортували замороженої риби — 329,8 тис. т, філе рибне

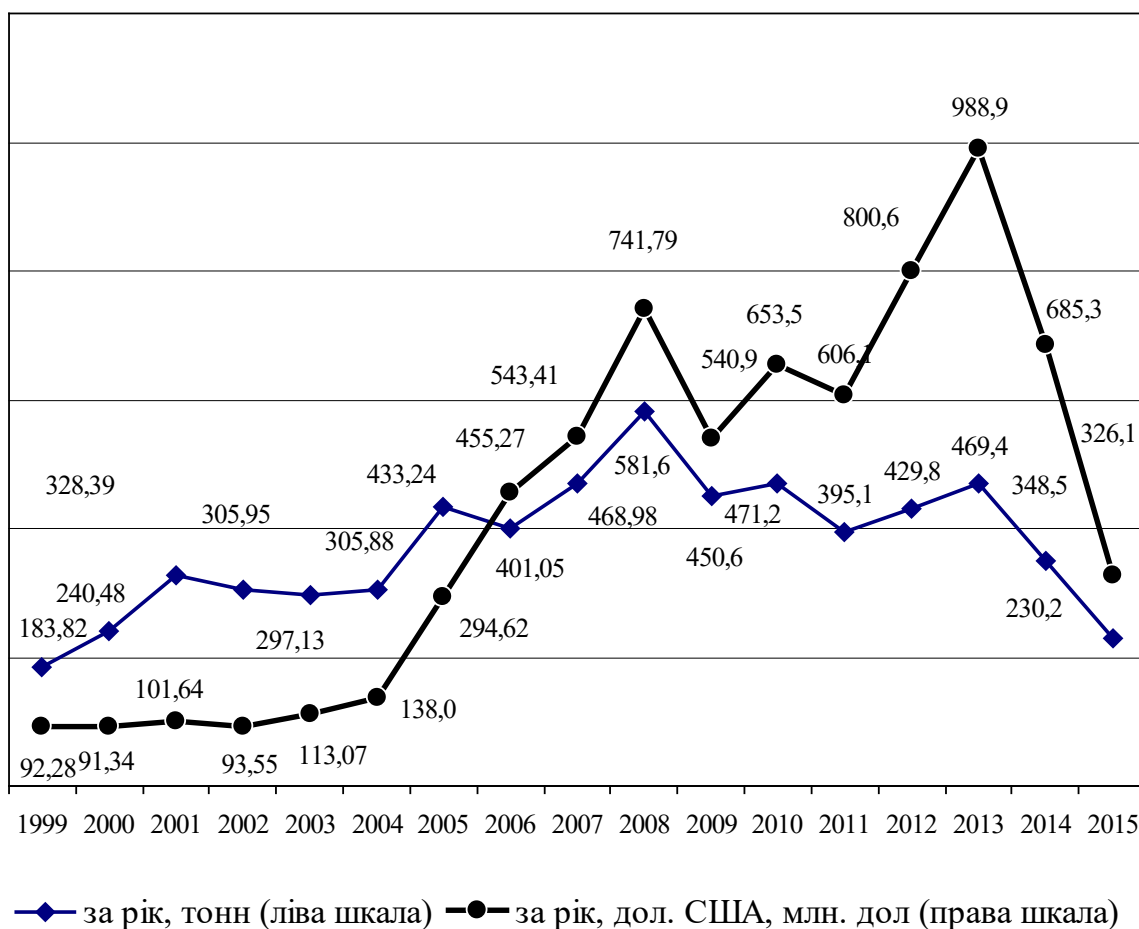

Рис. 1. Динаміка імпорту риби та рибної продукції в Україні за період з 1999 р. до 2015 р.

Таблиця 1

Експорт форелі у 2015 році

	Всього		Свіжа або охолоджена		Морожена		Сушена, солена або в розсолі	
	Кількість, тонн	Вартість, тис. дол. США	Кількість, тонн	Вартість, тис. дол. США	Кількість, тонн	Вартість, тис. дол. США	Кількість, тонн	Вартість, тис. дол. США
Всього	5,8	62,9	0,032	0,400	0,120	0,600	5,694	61,900
Азербайджан	0,0	0,3					0,012	0,300
Вірменія	0,2	2,4					0,180	2,400
Грузія	0,4	7,4					0,424	7,400
Туреччина	0,0	0,1	0,011	0,100				
Японія	0,0	0,3	0,021	0,300				
США	4,1	34,8					4,115	34,800
Панама	0,1	0,6			0,120	0,600		

та м'яса інших риб – 48,6 тис. т, рибних консервів, в тому числі ікри – 40,4 тис. т і свіжої та охолодженої риби – 23,3 тис. т на суму близько 0,9 млрд дол. США, що на 67,6% більше порівняно з 2011 роком. У структурі товарного обсягу імпорту риби і морепродуктів до України в 2013 р. переважала заморожена риба (58,9%), свіжа та охолоджена (15,6%) і філе рибне та інше м'ясо риб (10,4%), готова або консервована риба, ікра та її замітники (9,7%). Ці сегменти разом займали 94,6% всього ринку риби. У структурі товарного обсягу імпорту риби і морепродуктів до України в 2015 р. переважала заморожена риба (86,3%), свіжа та охолоджена (0,5%) і філе рибне та інше м'ясо риб (6,2%), готова або консервована риба, ікра та її замітники (6,3%). Ці сегменти займали 99,3% всього ринку риби [2, с. 105–113; 3, с. 22–28; 4, с. 6–11; 6, с. 249–253]. Як видно з рис. 1 та табл. 1 на 48,64% в 2015 році скоротився імпорт мороженої риби. Обсяги імпорту деяких видів риби, навпаки, зросли – це, насамперед, кілька й салака, імпортовані з Естонії. Імпорт оселедця, скумбрії і мойви також зріс. Обсяг імпорту оселедця склав 7 тис. т, скумбрії – 95 тис. т, мойви – 1 тис. т. Судака Україна не імпортує. Протягом 2015 року з України було експортовано 8,6 тис. т риби, рибної продукції та інших водних безхребетних на загальну суму 17,7 млн дол. США, що менше на 31,0 тис. т порівняно із 2014 роком (39,6 тис. т), та на 42,8 тис. т менше у порівнянні з 2013 роком (51,4 тис. т). Обсяг експорту філе та іншого м'яса риби у 2015 році становив 1,8 млн дол. США. Найбільшим імпортером українського м'яса риби залишається Німеччина (на суму 4,7 млн дол. США). Експорт мороженої риби склав 247,2 тис. дол. (переважно в Латвію (57 т), Туркменістан (18 т), Молдову (49 т)). Це на 22,58% менше, ніж у 2014 році. Свіжу та охолоджену рибу, а також рибні консерви Україна переважно експортує до Росії та Казахстану (безпосередньо з районів промислу). Обсяг експорту за всіма

товарними групами у 2015 році знизився. Експорт риби свіжої та охолодженої обсягом 2,4 тис. т вартістю 2062,9 тис. дол. США здійснено ЗАТ «СРДК» безпосередньо з району промислу (Атлантичний океан, район Гвінеї-Бісау). До Європи Україна експортує лише 98 т риби мороженої, крім рибного філе та іншого м'яса риб на суму 92 тис. дол. США, риби свіжої або охолодженої крім рибного філе та іншого м'яса риб – 0,4 т на суму 1,7 тис. дол. США, філе рибне та інше м'ясо риб (включаючи фарш), свіже, охолоджене або морожене – 1864 т на суму 8008 тис. дол. США, ракоподібні з панцерами або без панцерів, живі, свіжі, охолоджені, морожені, сушені, солоні або у розсолі – лише 260 т на суму 269 тис. дол. США. У 2015 році виробництво форелі становило 247 т. Експорт форелі становив лише 5,5 т на загальну суму 62,9 тис. дол. США. (табл. 1).

При цьому обсяги експорту філе прісноводного судака (свіже, охолоджене або морожене) у 2011 році становили 216,3 т, у 2013 році – 752,6 т, то у 2014 році – 1392,5 т. Весь вироблений судак у обсязі 1392,5 т Україна експортує до Європи. Україна експортує до Німеччини 90% судака. Це становить 996,4 т на суму 4126,1 тис. дол. США. До Данії експорт судака становить 151,8 т на суму 624,3 тис. дол. США, до Литви – 110,6 т на суму 488,5 тис. дол. США, до Франції – 90,8 т на суму 561,5 тис. дол. США, до Польщі – 24,0 т на суму 159,6 тис. дол. США, до Нідерландів – 18,9 т на суму 58,1 тис. дол. США. У 2015 року показник експорту риби, рибної продукції та інших водних біоресурсів, зменшився на 80% у порівнянні з 2014 роком. Це перш за все пов'язано з передачею в оренду суден, вилов з яких був направлений на експорт, та заборонаю на ввезення рибних консервів до Росії. У свою чергу, у 2014 році експорт теж зазнав скорочення на 23% у порівнянні з 2013 роком і склав 39,6 тис. тонн на загальну суму 48,6 млн дол. США, тоді як у 2013 році він дорівнював 51,4 тис. тонн на загальну суму 65,1 млн дол. США.

Отже, проведені дослідження та розрахунки сприяють у наданні наступних рекомендацій і прийнятті висновку, що потрібно:

1. Сприяти забезпеченню зростаючого попиту на рибну продукцію, виготовлену за новими технологіями, зі свіжої сировини, розфасовану в зручну упаковку, продукцію, яку не потрібно довго готувати: філе, стейки, сурими (крабові й рибні палички).

2. Створити спеціалізовані оптові бази регіонального рівня, бажано при великих рибницьких господарствах, або рибодобувних та переробних потужностях, що сприятиме активній взаємодії їх з товаровиробниками.

3. Розвиток інфраструктури значно знизить ціни на споживчому ринку, а можливість збереження вели-

ких обсягів продукції дасть змогу операторам рибного ринку одержувати додаткові прибутки. Слід розширити мережу спеціалізованих магазинів рибної продукції

4. Щоб реформувати внутрішній ринок рибної торгівлі потрібно особливу увагу звернути на потенціал і демографічні тенденції в конкретному регіоні (області), характер розподілу і рівень стабільності доходів населення, діловий клімат і рівень регіональної конкуренції. потрібно реально оцінювати ситуацію щодо балансу попиту та пропозиції для прийняття дозволених заходів для захисту внутрішнього ринку.

Література

1. Кваша С. М. Методологічний базис прийняття суспільних рішень в аграрній політиці / Кваша С. М. // *Економіка АПК*. — 2013. — № 8 — С. 12–21.
2. Vdovenko N. M. Mechanisms and methodology of data collection in the areas of agrarian sector of the economy / Vdovenko N. M., Heraimovych V. L. // *Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес»*. — К., 2016. — Вип. 244. — С. 105–113.
3. Сокол Л. М. Макроекономічна оцінка аграрного сектору економіки України за умов інтеграційних процесів / Н. М. Вдовенко, Л. М. Сокол // *Науковий вісник Полісся* // Чернігів: ЧНТУ, 2016. — № 3 (7). — С. 22–28.
4. Діброва А. Д. Механізм бюджетної підтримки сільського господарства України / А. Д. Діброва // *Агросвіт*. — 2007. — № 15. — С. 6–11.
5. Вдовенко Н. М. Рибне господарство України в умовах глобалізації економіки: Монографія / Н. М. Вдовенко // К.: ЦП Компринт, 2016. — 476 с.
6. Вдовенко Н. М. Роль держави в економічному і соціальному розвитку суспільства / *Інноваційна економіка: зб. наук. праць*. — Тернопіль: Тернопільський інститут АПВ, 2011. — Вип. 3 (22). — С. 249–253.
7. Vdovenko N. M. Mechanisms of regulatory policy application in agriculture / N. Vdovenko // *Економічний часопис XXI*. — 2015. — № 5–6. — С. 53–56.
8. Кваша С. М. Наслідки створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС для аграрного сектору вітчизняної економіки / *Формування глобального і регіонального ринків сільськогосподарської сировини та продовольства: монографія*. — К.: ННЦ ІАЕ, — 2015. — 320 с.

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА»
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL «INTERNAUKA»
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ «ИНТЕРНАУКА»

Сборник научных статей

№ 12 (22)

2 том

Глава редакционной коллегии — д.э.н., профессор *Каминская Т.Г.*

Киев 2016

Издано в авторской редакции

Учредитель/Издатель ООО «Финансовая Рада Украины»
Адрес: Украина, г. Киев, ул. Павловская, 22, оф. 12
Контактный телефон: +38(067) 401-8435
E-mail: editor@inter-nauka.com
www.inter-nauka.com

Подписано в печать 18.12.2016. Формат 60×84/8
Бумага офсетная. Гарнитура PetersburgC.
Условно-печатных листов 17,44. Тираж 100. Заказ № 398.
Цена договорная. Напечатано с готового оригинал-макета.

Напечатано в ООО «Спринт-Сервис»
г. Киев, ул. Почайнинская, 28б
Свидетельство: Серия ДК №4365 от 17.07.2012
Контактный телефон: +38(050) 647-1543